

ชีวิต~งาน

ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล

ในวาระ: สิริอายุครบ ๗ รอบ

ตราราชสกุลเทวกุล

ช่องบนซ้าย พระแสงจักร พระแสงตรี หมายถึงพระบรมราชวงศ์จักรี
ช่องบนขวา พระมหามงกุฏ หมายถึง สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฏ (พระนามเดิม)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (มหามงกุฎราชสันตติวงศ์)

เทวดา ๒ องค์ องค์หนึ่งถือพระขรรค์ องค์หนึ่งถือคัมภีร์

ตราอาร์มหมายถึงพระนามเดิม เทวัญ และพระนาม กรมเทเวระวงศ์ แปลว่า เทวดา

เหนือตราอาร์มเป็นชฎาพอก หมายถึง เครื่องศรารักษ์

ที่ทรงได้รับพระราชทานแต่งพระองค์ในคราวโสกันต์

ชีวิต~งาน

ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล

ในวาระสิริอายุครบ ๗ รอบ

ชีวิต-งาน ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล

จำนวนหน้า ๒๓๒ หน้า
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕
จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม
ISBN 978-616-94135-2-3

จัดทำและออกแบบโดย บริษัท แพลน สารา จำกัด
๑๓๖, ๑๓๘ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก
เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทร. ๐๒ ๒๗๗ ๒๒๒๒

พิมพ์ที่ บริษัท แพลน พรินท์ติ้ง จำกัด
๓๐/๓ หมู่ ๑ ถนนเจริญภาวิที ตำบลโคกขาม
อำเภอเมืองสมุทรสาคร สมุทรสาคร ๗๔๐๐๐
โทร. ๐๓๔ ๔๕๒ ๑๕๐-๘

ឧត្តមបណ្ឌិត វាសនា ហ៊ុន "ហ៊ុន"
រាជរដ្ឋាភិបាល ប្រជាមានភ្នំពេញ
យោងតាមការស្នើសុំ របស់លោក
លោក វាសនា ហ៊ុន លេខ ១១១
ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច ហិរញ្ញវត្ថុ
ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច ហិរញ្ញវត្ថុ
ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច ហិរញ្ញវត្ថុ
ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច ហិរញ្ញវត្ថុ ។

វាសនា ហ៊ុន

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์

คำปรารภ	๘
นักการทูต สายเลือดสราญรมย์	๑๓
ก้าวสู่รั้ว สราญรมย์	๒๓
องคมนตรี ใต้เบื้องพระยุคลบาท	๑๓๗
คู่ชีวิต คุณชายเทพ	๑๕๓
คุณชายเทพ ในสายตาของชาวบัวแก้ว	๑๘๓
หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล นักการทูตผู้กล้า	๒๒๐
ประวัติ หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล	๒๒๔

คำปรารภ

หนังสือ “ชีวิต-งาน หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล” เล่มนี้ เป็นหนึ่งในชุดหนังสือสามเล่ม ซึ่งรวมถึงหนังสือ “ชีวิต-งาน วิทยา เวชชาชีวะ” “ชีวิต-งาน อาสา สารสิน” คณะผู้จัดทำหนังสือซึ่งเป็นกลุ่มผู้ได้บังคับบัญชาได้จัดทำขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิตาในวาระที่ท่านทั้งสามสิริอายุครบ ๗ รอบในปี ๒๕๖๓ ท่านเกิดในปีเดียวกันคือปี ๒๔๗๙ และต่างดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศเช่นเดียวกัน

หนังสือชุดนี้จะกล่าวถึงบทบาทการทำงานของท่านทั้งสามในด้านการทูตและการต่างประเทศเป็นเวลายาวนานกว่าสามทศวรรษ ซึ่งเป็นมิติสำคัญของชีวิตท่านตลอดระยะเวลาที่รับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ แต่ละท่านได้แสดงให้เห็นถึง **การครองตน การครองงาน และการครองใจคน** ที่ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวและการทำงาน มีผลงานมากมายที่เป็นคุณูปการแก่ประเทศชาติ ถือเป็น **ปูชนียบุคคลด้านการทูตและการต่างประเทศของไทย** ที่ชาวกระทรวงการต่างประเทศภาคภูมิใจ ให้ความเคารพนับถือ และยึดถือเป็นแบบอย่างของการเป็นนักการทูตที่สมบูรณ์แบบ

ท่านทั้งสามเข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศในช่วงเวลาที่สำคัญของการต่างประเทศไทย ในขณะที่โลกและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความขัดแย้งภายใต้บรรยากาศของสงครามเย็น ภารกิจหลักของกระทรวงการต่างประเทศในช่วงนั้นจึงเกี่ยวข้องกับความมั่นคงและอธิปไตยของชาติ โดยนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนสถานะความขัดแย้งในภูมิภาคมาสู่สันติภาพ เกิดจากแนวคิด ข้อเสนอแนะ และการผลักดันของทั้งสามท่านอย่างมีนัยสำคัญ แต่ละท่านได้เสริมสร้างบทบาทด้านการต่างประเทศของไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ให้มีความแข็งแกร่งและโดดเด่น ทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ เป็นผลให้ประเทศไทยมีสถานะเป็นที่ยอมรับนับถือและมีศักดิ์ศรีในประชาคมโลก

คณะผู้จัดทำหนังสือชุดนี้มิได้มีวัตถุประสงค์ให้หนังสือชุดนี้เป็นตำราทางวิชาการ หากแต่เป็นการรวบรวม ถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการด้านการต่างประเทศของไทย ในช่วงที่ท่านทั้งสามเข้ามามีบทบาท ตลอดจนเพื่อให้ได้รับทราบบทบาท แนวคิด และวิธีการทำงานที่มีคุณค่าซึ่งยึดถือผลประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติเหนือสิ่งอื่นใด

อันเป็นที่ประจักษ์จากบทความ การสัมภาษณ์จากตัวท่านเอง และจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
ในบริบทต่างๆ ด้วยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้ที่สนใจและทำงาน
ด้านการต่างประเทศและนักการทูตรุ่นหลัง เพราะนอกจากจะเป็นประโยชน์ในด้าน
องค์ความรู้แล้ว สารและข้อคิดที่ได้จากชุดหนังสือนี้ยังจะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ
ในการอุทิศตนทำงานเพื่อยังประโยชน์ให้แก่สถาบันและประเทศชาติเป็นส่วนรวม

อนึ่ง ตั้งแต่เริ่มจัดทำหนังสือชุดนี้เมื่อต้นปี ๒๕๖๓ และทุกขั้นตอนของการจัดทำ
หนังสือ ท่านทั้งสามได้เน้นย้ำกับคณะผู้จัดทำหนังสือในหลายโอกาสว่าไม่ประสงค์
ให้หนังสือมีเนื้อหาหยกเย่งเยินยอ แต่ให้คำนึงถึงสาระประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับเป็นสำคัญ
ซึ่งคณะผู้จัดทำหนังสือได้น้อมรับและดำเนินการตามความประสงค์นั้น

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์ หรือส่งข้อเขียน
มาทำให้หนังสือสามเล่มนี้สมบูรณ์ด้วยสาระและอรรถรส และขอขอบคุณในความร่วมมือ
อย่างดียิ่งของคุณเดชา สุทธิพันธ์ ประธานบริหารบริษัทแปลน สารา และทีมงานในการ
จัดพิมพ์หนังสือชุดนี้ด้วยความประณีต

ความรู้และสาระประโยชน์ใดๆ ที่ท่านผู้อ่านได้รับจากหนังสือชุดนี้ คณะผู้จัดทำ
ถือเป็นอาภิวัชยามอบแต่ **หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล ท่านอาสา สารสิน และ
ท่านวิทยา เวชชาชีวะ** ด้วยความเคารพ

คณะผู้จัดทำหนังสือ

๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

คณะผู้จัดทำหนังสือ

จักร บุญ-หลง	จรรย์วัฒน์ สันตะบุตร	ชุติมา เสวิกุล
ณรงค์ ศศิธร	ธนรัตน์ ธนพุทธิ	ธีรกุล นิยม
ปิยวัชร นิยมฤกษ์	พีระศักดิ์ จันทวรินทร์	สีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว
อัฉรรา เสริบุตร	หม่อมหลวงอากาศดี ไตรอุโฆษ	

หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล
นักการทูต
สายเลือดสยามสมัย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

นักการทูตสายเลือดสราญรมย์

เมื่อเอ่ยถึงหม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล ในแวดวงการทูตไทยแทบจะไม่มีใครไม่รู้จักนักการทูตผู้นี้ ท่านเป็นทายาทรุ่นที่ ๓ ของราชสกุล “เทวกุล” สายตรงของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นระยะเวลายาวนานถึง ๓๗ ปี ทรงได้รับพระสมัญญานามว่าเป็น “พระบิดาแห่งการต่างประเทศของไทย” และ “พระบิดาแห่งการทูตไทย”

หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล ได้เจริญรอยตามบรรพบุรุษของท่าน คือ “สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ต้นราชสกุลเทวกุล และ “ท่านพ่อ” หม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล^๑ พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ๒ วาระ เป็นระยะเวลา ๘ ปี ถือเป็นชาบบัวแก้วสายเลือดสราญรมย์อย่างเต็มเปี่ยม

ราชสกุล “เทวกุล” ยังมีทายาทที่สืบทอดการรับใช้สนองคุณแผ่นดินในรั้วสราญรมย์และก้าวหน้าในราชการในตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศอีก ๒ องค์ ซึ่งเป็นเชื้อสายของหม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล คือ หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ เทวกุล ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. ๒๔๖๑ - พ.ศ. ๒๔๖๖) ซึ่งต่อมาทรงได้รับ

^๑ พระโอรสในสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ประสูติแต่หม่อมจันทน์ ทรงสมรสกับหม่อมเจ้าหญิงกมลปราโมทย์ กิตติยากร มีบุตร ๒ คน คือ ม.ร.ว.นิศารัตน์ เทวกุล และ ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล ทรงดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน กรุงโรม ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ราชเลขาธิการและองคมนตรี

หม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล

สถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปทย และ หม่อมเจ้านิกรเทวัญ เทวกุล ปลัดกระทรวง การต่างประเทศ (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๙๒) และยังมี อีกองค์หนึ่งคือ พลตรี หม่อมเจ้าปรีดิเทพยพงษ์ เทวกุล ทรงได้รับแต่งตั้งเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

พลตรี หม่อมเจ้าปรีดิเทพยพงษ์ เทวกุล

เรื่องการเจริญรอยตามบรรพบุรุษของหม่อม ราชวงศ์เทพกมล นี้ มีความพิเศษอีกประการหนึ่ง คือ ท่านไม่เพียงแต่จะเดินตามก้าวย่างของบรรพบุรุษใน กระทรวงการต่างประเทศเท่านั้น แต่ท่านยังเจริญรอย ตามสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและท่านพ่อในตำแหน่งองคมนตรีอีกด้วย

วิทยา เวชชาชีวะ^๒ เขียนในหนังสือ “บัวบาน”^๓ ว่า **“หม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล และหม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล เป็นบิดาและบุตรแต่เพียงคู่เดียวที่ได้รับ พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณและเกียรติยศอันสูงศักดิ์เช่นนี้ในประวัติศาสตร์”**

อนึ่ง แม้ว่าหม่อมราชวงศ์เทพกมล จะไม่ได้ดำรงตำแหน่งราชเลขาธิการเช่นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ทำหน้าที่ “ไปรเวตเสีเกรตตารี” หรือราชเลขาธิการในพระองค์ด้านต่างประเทศและท่านพ่อ แต่ก็มีช่วงหนึ่งที่พระบาท สมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราชวงศ์เทพกมล ซึ่งดำรงตำแหน่งองคมนตรีอยู่ในขณะนั้น ไปช่วยงาน ที่สำนักราชเลขาธิการแทน หม่อมหลวงพีระพงศ์ เกษมศรี ราชเลขาธิการซึ่งป่วยอยู่เป็น ระยะเวลาหนึ่ง และท่านก็ได้ทำงานสนองพระเดชพระคุณอย่างเต็มความสามารถ

หนังสือเล่มนี้จะเล่าเรื่องราวของชีวิตและการทำงานของ หม่อมราชวงศ์เทพกมล ผ่านคำบอกเล่าของมิตรสหาย ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และลูกน้องของท่าน ซึ่ง จะสะท้อนความเป็นตัวตนของท่านนับตั้งแต่วัยเรียน การย่างก้าวเข้ารับราชการในรั้ววัง สราญรมย์ ผ่านตำแหน่งต่างๆ ตั้งแต่เป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย เป็นอธิบดี เป็นเอกอัครราชทูต

^๒ วิทยา เวชชาชีวะ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮอนกอนก ปรังเซลส์ วอชิงตัน และปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

^๓ หนังสือ “บัวบาน” ปลัดกระทรวงการต่างประเทศในช่วงเวลา ๓๐๐ ปี จากยุคกรมท่าจนถึงปัจจุบัน เรียบเรียงโดยวิทยา เวชชาชีวะ

หม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล

ความกล้าหาญนี้ไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในเนื้อแท้
 ของท่าน แต่ท่านกล้าที่จะแสดงออกถึง
 ความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของท่าน
 ท่านได้แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพที่เข้มแข็งโดยแท้
 หรือ “True Grit” ในการรับราชการ
 ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เทียบตรง และกล้าหาญ
 ยึดหยัดในสิ่งที่ถูกต้องตลอดชีวิตราชการของท่าน

จนถึงตำแหน่งสูงสุดสำหรับข้าราชการประจำ คือ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และวุฒิสมาชิก ทั้งยังได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

คำบอกเล่าของบุคคลต่างๆ ที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ที่รับรู้จักและทำงานร่วมกับ หม่อมราชวงศ์เทพกมล รวมทั้งความรู้สึกที่มีต่อท่านในหนังสือเล่มนี้ ได้สะท้อนถึงบุคลิก และคุณลักษณะของท่านอย่างมีอรรถรส ด้วยความรัก ความเคารพนับถือ และความชื่นชมในตัวท่าน

ทุกท่านที่ได้สัมผัสหม่อมราชวงศ์เทพกมล ไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา จะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันถึงความเป็นสุภาพบุรุษ ความเป็นผู้ที่มีจิตใจดี ความเที่ยงตรง ความเด็ดเดี่ยวในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวม ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบต่อภารกิจหน้าที่ ความเป็นผู้บังคับบัญชาที่รับฟังและเปิดโอกาสให้แก่ลูกน้อง และอีกมากมายที่ผู้อ่านจะได้สัมผัสจากหนังสือเล่มนี้

แต่นอกเหนือจากคุณลักษณะข้างต้น คุณลักษณะหนึ่งที่พิเศษและเป็นเอกลักษณ์ของหม่อมราชวงศ์เทพกมล คือ การทำงานของท่านที่ไม่เพียงเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงาน หรือเพื่อความสำเร็จก้าวหน้าในราชการเท่านั้น แรงจูงใจ หรือ motivation สำคัญของท่าน ในฐานะทายาทสายตรงของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ “สมเด็จพระปู่” ของท่าน คือการทำงานที่มุ่งรักษาเกียรติภูมิและศักดิ์ศรี ของกระทรวงการต่างประเทศ และการรักษาเกียรติภูมิของการทูตไทยที่สมเด็จพระปู่ของท่านได้ทรงวางไว้

นอกจากนั้น คุณลักษณะอันโดดเด่นของท่านอีกประการที่ไม่ค่อยมีใครกล่าวถึงอย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของท่านที่สะท้อนจากคำบอกเล่าของบุคคลต่างๆ ในหนังสือเล่มนี้ นั่นก็คือ **ความกล้าหาญ** ที่มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยมในตัวของท่าน

หม่อมราชวงศ์เทพกมล เป็นนักการทูตที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ มาตลอด หลายครั้งหลายคราท่านได้แสดงความกล้าหาญ และยืนหยัดในสิ่งที่ท่านเห็นว่าถูกต้องเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่หวั่นเกรงใดๆ ต่อผลกระทบที่จะเกิดกับตัวท่าน

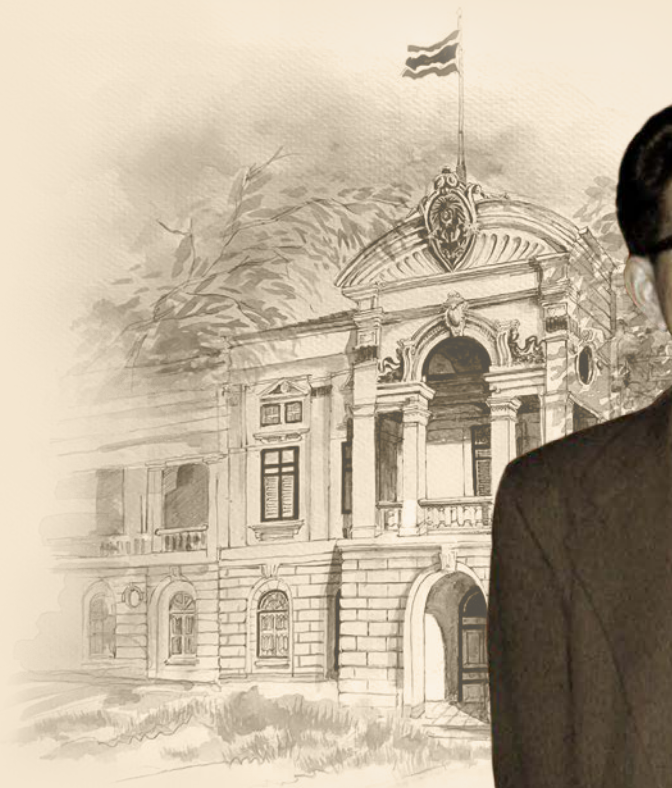
ความกล้าหาญนี้ไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในเนื้อแท้ของท่าน แต่ท่านกล้าที่จะแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของท่าน ท่านได้แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพที่เข้มแข็งโดยแท้ หรือ “True Grit” ในการรับราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เทียบตรง และกล้าหาญยึดหยัดในสิ่งที่ถูกต้องตลอดชีวิตราชการของท่าน

ดูจะเป็นดังที่ Aristotle นักปราชญ์กรีกกล่าวไว้ไม่ผิดว่า **“ความกล้าหาญคือคุณสมบัติแรกของมนุษย์ที่มาก่อนคุณสมบัติอื่น”**

“Courage is the first of
human qualities...
because it is the quality
which guarantees the others.”

หม่อมเจ้าวงศานุวัตร และ หม่อมเจ้าหญิงกมลปราโมทย์ เทวกุล

ก้าวสู่
สราญรมย์

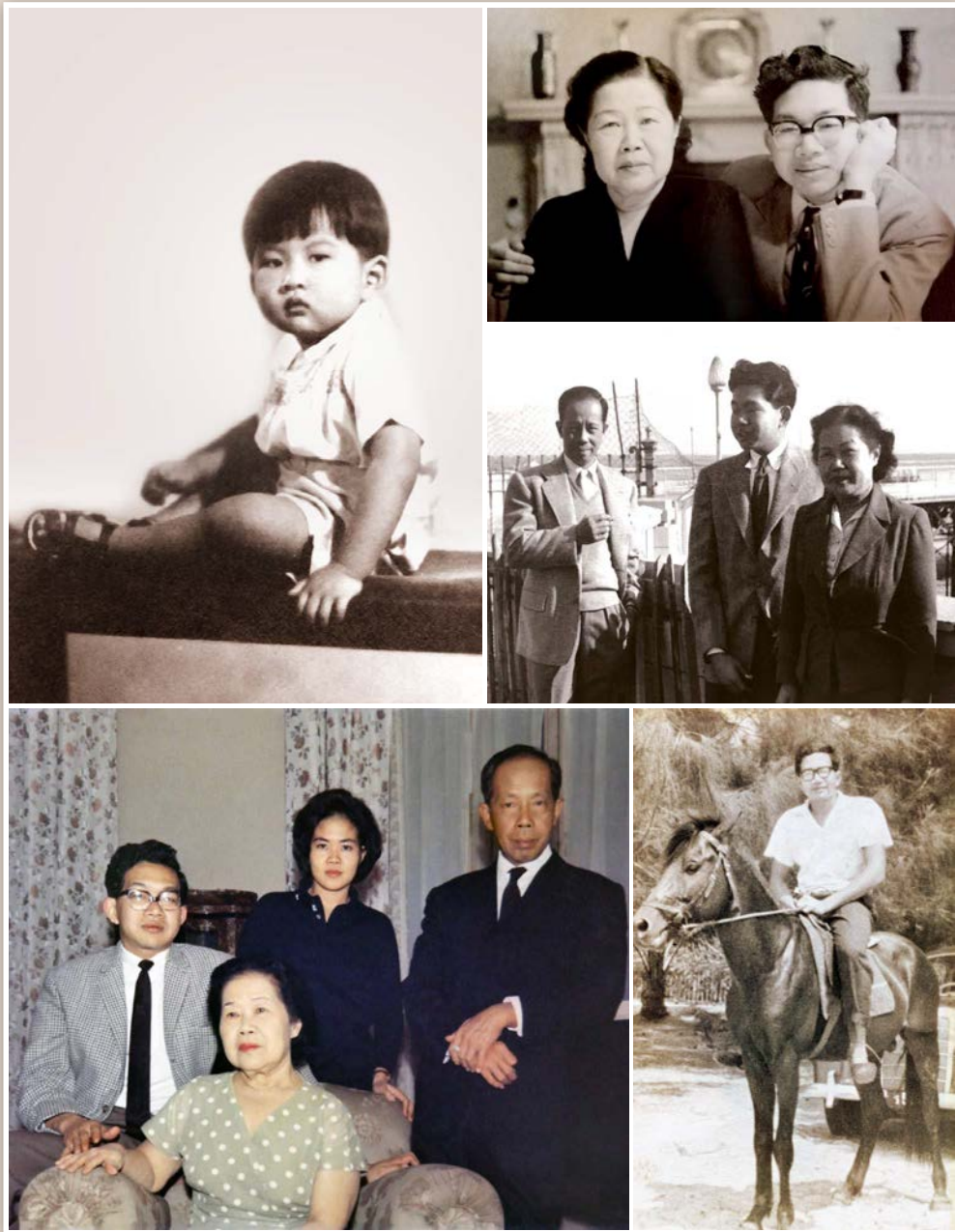

ก้าวสู่รั้วสราญรมย์

เมื่อกล่าวถึงกระทรวงการต่างประเทศ ผู้คนส่วนใหญ่มักนึกถึง “ตราบัวแก้ว” ซึ่งเป็นตราประจำเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ตั้งแต่กรมท่า และกลายเป็นตราของกระทรวงการต่างประเทศในปัจจุบัน หรืออาจนึกถึง “วังสราญรมย์” ซึ่งเป็นที่ทำการเริ่มแรกของกระทรวงการต่างประเทศ และในแง่บุคคลากรก็มักนึกถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ต้นราชสกุลเทวกุล หรือ “เสด็จในกรม” ที่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศในสมัยนั้นเรียกขาน มีพระอุปถัมภ์ประดิษฐานตั้งตระหง่านที่ด้านหน้ากระทรวงการต่างประเทศ วังสราญรมย์ ให้ชาวบัวแก้วได้สักการะและระลึกถึงคุณูปการของพระองค์ท่าน

การก้าวเข้าสู่รั้วสราญรมย์วันแรกคงเป็นเรื่องที่ทำทนายและน่านางงามไม่น้อยสำหรับข้าราชการเข้าใหม่ทุกคน แต่สำหรับ ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล^๔ ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “คุณชายเทพ” อาจกล่าวได้ว่าเป็นที่คาดหวังของบุคคลในครอบครัวและของญาติพี่น้องในราชสกุลเทวกุล รวมถึงมิตรสหายและข้าราชการในกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้น คุณชายเทพซึ่งมีเลือดสีน้ำเงินของราชสกุลเทวกุล เป็นสายเลือดสราญรมย์ เป็นชาวบัวแก้วเต็มตัว มีทั้งความกดดัน ในขณะเดียวกันก็มีแต้มต่อ และความคาดหวังรอรับอยู่ตั้งแต่เริ่มแรก

^๔ เทพกมล เป็นชื่อเต็มของท่าน ในช่วงรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ท่านจะใช้ชื่อย่อ “เทพ”

คุณชายเทพ เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๙ ที่กรุงเทพฯ เป็นบุตรของ ม.จ.วงศานุวัตร เทวกุล กับ หม่อมเจ้าหญิงกมลปราโมทย์ กิตติยากร เป็นหลานปู่ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ และเป็นหลานตาของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ต้นราชสกุลกิตติยากร มีพี่สาว ๑ คน คือ ม.ร.ว.นิศาภรณ์ เทวกุล

คุณชายเทพมีชื่อเล่นว่า “ก๊ิต” มาจากคำว่า “skeet” คือ การยิงปืนแบบเป้าบินซึ่งเป็น กีฬาโปรดของท่านพ่อ ม.จ.อัปสรสมาน กิตติยากร ท่านยาย ตั้งชื่อคุณชายก๊ิตว่า “เทพกมล” โดยนำชื่อ “เทพ” และ “กมล” มาจากพระนามท่านแม่ ม.จ.กมลปราโมทย์ มารวมกันเป็น “เทพกมล” แต่คุณชายเทพตัด “กมล” ออก เพราะคล้ายกับชื่อผู้หญิง และขัดกับแนวปฏิบัติ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ให้ผู้ชายใช้ชื่อสั้นๆ ระหว่างปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกระทรวง การต่างประเทศ คุณชายเทพ ใช้ชื่อ “เทพ” ต่อเมื่อดำรงตำแหน่งองคมนตรีระยะหนึ่ง จึงกลับมาใช้ชื่อ “เทพกมล”

คุณชายเทพเข้าเรียนชั้นอนุบาลที่โรงเรียนมาแตร์เดอี จบชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียน ราชนิเวศน์แล้วย้ายไปเข้าโรงเรียนอำนวยการศิลป์จนจบชั้นมัธยมศึกษา เมื่อท่านพ่อย้ายไปดำรง ตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน คุณชายได้ติดตามท่านพ่อไปเรียนต่อที่ประเทศ อังกฤษตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี มี tutor สอนวิชาการต่างๆ ทั้งภาษาอังกฤษ ลาติน ประวัติศาสตร์ จนแตกฉาน สอบได้ General Certificate of Education แล้วเข้าศึกษาวิชากฎหมายที่ Middle Temple ในกรุงลอนดอน จนจบเนติบัณฑิต (Barrister-at-Law)

คุณชายเทพได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศในตำแหน่ง เลขานุการตรี กองสนธิสัญญา กรมกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๖ ซึ่งมีวิเชียร วัฒนคุณ^๕ เป็นอธิบดี ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการประชุมคณะอนุกรรมการพิเศษเพื่อพิจารณาอนุสัญญาระหว่างประเทศต่างๆ มี ม.ร.ว.วิวรรณ วิวรรณ^๖ ผู้เป็นญาติร่วมทำงานอยู่ในกรมเดียวกัน

^๕ ดร.วิเชียร วัฒนกุล เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงโตเกียว และกรุงปารีส รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการ ต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ศาสตราจารย์พิเศษ (สาขาวิชานิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^๖ ท่านผู้หญิงวิวรรณ (วิวรรณ) เศรษฐบุตร เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองแปล กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย และเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายจรรยาพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา

ท่านผู้หญิงวิวรรณ (วิวรรณ) เศรษฐบุตริ ธิดาในพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ หรือ “พระองค์วิวรรณ” ผู้ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็น ปุชนิยมบุคคลด้านการทูตของไทย จำลึกถึงช่วงเวลาในอดีตที่ได้ร่วมงานกับคุณชายเทพว่า

...ห้วงเวลานั้นน้องก็ตีมีเพื่อนร่วมงานรุ่นราวคราวเดียวกัน ๒ ท่าน คือ คุณวิทยา เวชชาชีวะ และ คุณพุก-อาสา สารสิน^๗ ต่อมาทั้งสามท่านได้ดำรงตำแหน่งสำคัญเหมือนกันในคนละห้วงเวลา คือเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศเบลเยียม และปลัดกระทรวง การต่างประเทศ

ดิฉันเป็นหัวหน้ากองแปล นั่งในห้องทำงานห้องเดียวกันกับน้องก็ตีซึ่งอยู่กรม เดียวกัน คือ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย เช่นเดียวกับคุณวิทยาซึ่งอยู่กองกฎหมาย สมัยนั้นข้าราชการในกรมสนธิสัญญาและกฎหมายนั่งทำงานในห้องเดียวกัน ได้ร่วมงาน กับน้องก็ตี ไปทานข้าว ไปสังสรรค์ด้วยกัน บ้างครั้งก็ไปต่างจังหวัด เวลาไปเป็นกลุ่มก็ไป ด้วยกัน มีคุณวิทยาและคุณพุกไปด้วย ดิฉันจึงมีความสัมพันธ์กับน้องก็ตีในอีกสถานะหนึ่ง คือเป็นเพื่อนร่วมงานด้วย นอกเหนือจากความเป็นญาติ

^๗ อาสา สารสิน เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ กรุงวอชิงตัน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และราชเลขาธิการในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ท่านผู้หญิงวิวรรณ กล่าวถึงบุคลิกในตัวญาติพี่น้องว่า

...น้องก็ตีเป็นคนถ่อมตัว มักจะใช้เวลาคลุกคลีเป็นกันเองกับข้าราชการทุกคน แม้กับข้าราชการชั้นผู้น้อย น้องก็ตีก็ไม่ถือตัว เป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีที่คอยดูแลทุกข์สุขของลูกน้องในกรมเดียวกัน เมื่อมอบหมายงานให้แล้วยังหาเวลามานั่งคุยสังสรรค์ด้วย คุณดูแลลูกน้องไปจนถึงครอบครัวของลูกน้อง ซึ่งนับว่าเป็นอุปนิสัยที่ใส่ใจเป็นพิเศษต่อเพื่อนข้าราชการ ดิฉันไม่เคยลืมความมีน้ำใจงาม และการทำงานที่ขยันขันแข็งของน้องก็ตีเลย

วิทยา เวชชาชีวะ ซึ่งเกิดปีเดียวกันกับคุณชายเทพ และเข้าทำงานในกระทรวงการต่างประเทศในเวลาไล่เลี่ยกัน เล่าทำความตั้งแต่ครั้งศึกษาที่ประเทศอังกฤษจนมาทำงานด้วยกันในกรมสนธิสัญญาและกฎหมายว่า

...ตอนเป็นนักเรียนอยู่ที่อังกฤษ ผมรู้จักก็ตีเพราะคุณไก่อ่ (ม.ร.ว.สฤษดิ์คุณกิตติยากร^๕) ซึ่งเรียนอยู่ด้วยกันที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ตอนนั้นสนิทกับคุณไก่อ่ไปไหนก็ไปด้วยกัน พอไปลอนดอนก็เจอก็ตีกำลังเรียน Barrister-at-law ที่ Middle Temple ในกรุงลอนดอน ผมก็ทำ Barrister-at-Law เหมือนกันแต่ที่เคมบริดจ์

เราลงมาร่วมดินเนอร์ที่จัดโดย Barrister-at-law แล้วไปเที่ยวด้วยกัน ก็ตีขึ้นไปหาคุณไก่อ่ที่เคมบริดจ์บ่อยๆ ก็เลยสนิทสนมกัน ช่วงหน้าร้อนเราก็ลงมาเช่าแฟลตในลอนดอน มีผม คุณไก่อ่ และทองน้อย^๖ ซึ่งมาจากอ็อกซฟอร์ดแต่สนิทกันก็เลยมาอยู่ด้วยกัน ก็ตีมีบ้านอยู่ในลอนดอนแต่ก็จะมาอยู่ด้วยตลอดเวลาที่แฟลตของเรา พวกเรามีกิจกรรมสนุกสนาน ร้องเพลง ไปไหนไปด้วยกัน ไปงานชุมนุมประจำปีของคนไทย ก็ไปด้วยกัน เป็นกรรมการสมาคมคีธมาคมก็เป็นพร้อมกัน ก็เลยสนิทสนมกัน

^๕ หม่อมราชวงศ์สฤษดิ์คุณ กิตติยากร บุตรของ ม.จ.ขจรจบ กิตติคุณ กับ ม.ร.ว.วิจิตรโสม กิตติยากร พี่ชายของ ม.ร.ว.สุจิตคุณ สารสิน เคยดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารบริษัทเชลล์ประเทศไทย จำกัด

^๖ หม่อมราชวงศ์ทองน้อย ทองใหญ่ นักเรียนทุนกระทรวงการต่างประเทศ รับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ต่อมาโอนไปสำนักราชเลขาธิการ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ประจําพระองค์อ้าวุโส ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี

ก็โตมากับครอบครัวนักการทูต
จึงซึมซับแบบฉบับการทำงาน
ของท่านพ่อ ก็รักท่านวงศ์มาก
แล้วก็ชื่นชมท่านพ่อมาก
บอกว่า “ท่านพ่อเขียนหนังสือ
ดีเหลือเกิน ท่านเก่ง” ก็ตัวเอง
ก็เป็นคนมีทักษะทางด้านภาษา
เรียนลาตินเก่งมาก จึงมาเรียน
ภาษาฝรั่งเศสได้ง่าย

วิทยา เวชชาชีวะ

ก็มีเพื่อนเยอะมากตอนอยู่อังกฤษ และได้ประสบการณ์ตอนท่านวงศ์
(ม.จ.วงศานุวัตร เทวกุล) เป็นทูต ก็โตมากับครอบครัวนักการทูต จึงซึมซับแบบฉบับ
การทำงานของท่านพ่อ ก็รักท่านวงศ์มากแล้วก็ชื่นชมท่านพ่อมาก บอกว่า “ท่านพ่อ
เขียนหนังสือดีเหลือเกิน ท่านเก่ง” ก็ตัวเองก็เป็นคนมีทักษะทางด้านภาษา เรียนลาติน
เก่งมาก จึงมาเรียนภาษาฝรั่งเศสได้ง่าย

ตอนเรียนที่อังกฤษ ก็สอบได้ O level ภาษาลาติน เราถึงได้พูดกันรู้เรื่อง
ในภาษาลาติน รู้ว่าคำนั้นคำนี้ภาษาลาตินเป็นอย่างไร พอรู้เรื่องกันแล้วก็ชอบภาษาลาติน
ซึ่งตอนเรียน Bar ต้องเรียนกฎหมายโรมันที่ต้องใช้ภาษาลาตินด้วย

เรากลับมาเมืองไทยไล่กันกับทองน้อย เมื่อปี ๒๕๐๖ ทองน้อยไปอยู่กรมการเมือง
แต่ก็ตกกลับมาก่อนนิดหน่อยสักสองสามเดือนก็มาอยู่ที่กองกฎหมาย กรมสนธิสัญญา
และกฎหมายด้วยกัน ตอนนั้นเป็นกองเล็กๆ สมัยนั้นกรมสนธิสัญญาฯ มีข้าราชการ
ไม่ถึง ๒๐ คน กองกฎหมายก็มีหัวหน้ากอง มีเราแล้วก็มีความสุกรี คชเสนี^{๑๐} อีกคนที่
สำคัญเราทำงานอยู่ด้วยกัน นั่งโต๊ะติดกัน ไปทานข้าวกลางวันด้วยกันแทบทุกวัน
ไปไหนๆ ด้วยกัน มีทองน้อยด้วย เราสามคนไปด้วยกันเสมอ

ก็ทำงานเกี่ยวกับการประชุม ตอนนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี แล้วก็เพิ่งแพ้คดีเขาพระวิหาร คณะรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาอนุสัญญาต่างๆ ก่อนที่ไทยจะเข้าเป็นภาคี ประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน อดีตประธานศาลฎีกา อดีตผู้พิพากษา ผู้ใหญ่ทั้งนั้นอยู่ด้วยกันที่นั่น

เลขานุการคณะกรรมการก็อยู่ที่กองกฎหมาย คุณสมปอง สุจริตกุล^{๑๐} เป็นเลขานุการ ก็เลยให้ก็เป็นผู้ช่วยเลขานุการ ซึ่งก็เหมาะสมเพราะก็ตีเป็นคนที่สุดภาพอ่อนโยนเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี อ่อนน้อมเรียบร้อย ผู้ใหญ่ก็เอ็นดู ทุกอย่างเลยไปได้ดี ผู้ใหญ่หลายท่าน อาทิ ท่านประธาน คุณพระมนูเวทย์วิมลนาท (มนูเวทย์ สุมาวงศ์) ก็รู้จักกับท่านวงศ์ดี เพราะฉะนั้นทุกอย่างก็เรียบร้อยราบรื่นเพราะผู้ใหญ่เอ็นดู ก็ดีก็รู้สึกเอ็นจอย เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเราได้รู้ว่ากฎหมายไทยว่าอย่างไร ภาระทางด้านสนธิสัญญานี้จะขัดกับกฎหมายไทยไหม เราจะต้องออกกฎหมายไทยเพื่อรองรับหรือไม่ เป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นพื้นฐานของสนธิสัญญาและกฎหมาย

ในทางปฏิบัติจะมีการประชุมเดือนละครั้งซึ่งก็เป็นเรื่องใหญ่ๆ ที่นั่น เรื่องที่เป็นภาคีสนธิสัญญาจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการทูตการกงสุล ไม่ว่าไทยจะเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาอะไร ก่อนที่จะตกลงรับสัตยาบันก็ต้องให้คณะกรรมการนี้เห็นชอบเสียก่อน ก็ดีก็ทำงานได้อย่างดี ดูแลทั้งหมด ต้องจัดการประชุม บางครั้งผมก็ไปช่วยด้วย แต่ปกติผมจะรับผิดชอบอีกด้านหนึ่งที่เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ มีเรื่องอะไรที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ ผมก็ต้องไปดูแล เราทั้งสองก็ทำงานอยู่ด้วยกันประมาณปีกว่าๆ

คุณชายเทพกับ วิทยา เวชชาชีวะ ใช้ความรู้ภาษาอังกฤษไปหาล่ามพิเศษด้วยการแปลเอกสาร คุณชายเทพมีญาติอยู่ที่สำนักงาน USIS และสำนักงานทนายความ จึงได้งานมาแปลมาแบ่งกันแปล และได้ร่วมกันแปลเอกสาร เรื่อง “Paper Study of Mankind” ใช้ชื่อผู้แปลว่า “เทพวิทยา”

คุณชายเทพรู้จักอาสา สารสิน ในรั้วบัวแก้ว อาสาเรียนที่อังกฤษตั้งแต่อายุ ๑๒ - ๑๕ ปี แล้วติดตามบิดาคือท่านพจน์ สารสิน ซึ่งดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา จนจบปริญญาตรีก็เข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศในปี ๒๕๐๒ ก่อนคุณชายเทพ ๖ ปี

^{๑๐} สุกรี คชเสนี เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคโร กรุงเฮเธนส์ และกรุงทริโปลี
^{๑๑} ศาตราจารย์ ดร.สมปอง สุจริตกุล เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย เอกอัครราชทูต ณ กรุงโรม กรุงปารีส สมาชิกคณะกรรมการวิชาการกฎหมายระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ และคณบดีกิตติมคุณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

จากซ้าย : วิทยา เวชชาชีวะ ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่ ม.ร.ว.เทวกุล
เกรียงศักดิ์ ศรีมงคล และ ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี
ในงานเลี้ยงส่งข้าราชการไปประจำการต่างประเทศ ปี ๒๕๐๗

นอกจากวิทยา เวชชาชีวะ และอาสา สารสิน ซึ่งเกิดปีเดียวกันแล้ว **ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่** ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่เกิดปีเดียวกับคุณชายเทพ

...ผมกับก๊ิตเป็นญาติกัน แม่ของผมคือ ม.จ.นงลักษณ์ทัศนีย์ สวัสดิวัตน์ อยู่กับพวกเทวกุลมาตลอดชีวิต ผมก็อยู่กับเทวกุลมาตลอด ผมโตมากับก๊ิตตั้งแต่แบเบาะ เราจึงสนิทกันมาก เป็นเพื่อนเล่นกันตั้งแต่เด็ก ตอนเรียนหนังสือก็เรียนด้วยกันที่โรงเรียนราชินีและโรงเรียนอำนวยการศิลป์ ไปเรียนอังกฤษพร้อมกัน ตอนอยู่อังกฤษ ผมก็เล่นอยู่ที่สถานทูต พอท่านวงศ์ (ม.จ.วงศานุวัตร เทวกุล) เป็นทูตที่อิตาลี ผมก็นั่งรถไฟไปนอนกับก๊ิตอยู่ ๒ เดือน คือเราโตกันมาเหมือนเป็นพี่น้อง

พอเข้ากระทรวงก็มีโอกาสไปประชุมที่ UN ด้วยกัน ๓ ครั้ง ทุกครั้งที่ผมไปไหนกับก๊ิต ผมจะนอนห้องเดียวกันกับก๊ิต เพราะความที่ใช่แค่เป็นเพื่อนแต่เป็นญาติกันก็เลยนอนห้องเดียวกัน

สรุปว่าก๊ิตเป็นคนดี ไม่มีศัตรู ไม่เคยทะเลาะกับใครเลย เขาเป็นคนมองคนในแง่ดี มีอารมณ์ขัน จริงๆ แล้ว ไม่มีใครเรียกคุณชาย เรียกคุณก๊ิต ไม่มีใคร ไม่ว่าเพื่อนคนไหน สมัยไหน ก็ไม่เคยเรียกว่าชายก๊ิต จะเรียกกันว่า “ก๊ิต” เฉยๆ อย่างคุณชายเกษม^{๑๒} ก็จะเรียกว่า “คุณชายเกษม” อย่างผมก็เป็นคุณชายบ้าง ไม่เป็นบ้าง เพื่อนๆ ส่วนใหญ่เรียกไอน้อยกันทั้งนั้น คนที่ห่างมากก็เรียกคุณชายเทพ แต่สนิทกันแล้วเรียกก๊ิตกันทั้งนั้น ก๊ิตเคยเรียกผมว่า “พี่น้อง” แต่ไปๆ มาๆ พี่หายไป หายไปนานแล้ว เป็น “ไอน้อย” แทน เรื่องชื่อและความถือตัวไม่อยู่ในสมอง

ก็ต่ออยู่กระทรวงการต่างประเทศ
เป็นใหญ่เป็นโต เขาเป็นคนดี
คนเก่ง เขาก็ทำของเขาไปเรื่อยๆ
เขาเป็นคนมองโลกในแง่ดี
ผิดกับคนบางคนที่มีมองโลกในแง่ร้าย
ก็จะเป็นคนที่ร้าย น้อยคน
ที่เป็นอย่างเขา แล้วอีกอย่าง
เขาไม่ค่อยทะเลาะกับใคร
เขาเป็นคนดี เขาไม่เข้าข้างใคร
คนแบบนี้หายาก

ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่

ช่วงแรกในรั้วสราญรมย์ คุณชายเทพได้เรียนรู้งานในหลายกรมกอง ปี ๒๕๐๙ ได้ย้ายไปอยู่กองสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือกอง สปอ. ซึ่งถือเป็นกองที่มีความสำคัญยิ่งในตอนที่โลกอยู่ในช่วงสงครามเย็น องค์การ สปอ. หรือ “SEATO” (Southeast Asia Treaty Organization) จัดตั้งขึ้นโดยความริเริ่มของสหรัฐอเมริกา เพื่อต่อต้านอิทธิพลของค่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไทยเป็นประเทศด้านหน้าที่สำคัญ ในช่วงนั้นข้าราชการที่ถือเป็น “หัวกระทิ” ของกระทรวงฯ จะถูกส่งไปทำงานที่กองนี้

^{๑๒} หม่อมราชวงศ์เกษมสโมสร เกษมศรี เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง กรุงวอชิงตัน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ๒ วาระ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรองนายกรัฐมนตรี

คุณ:รับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

คุณชายเทพได้ศึกษาเรียนรู้งานต่างๆ จากผู้บังคับบัญชาและจากเพื่อนร่วมงาน ได้สั่งสมประสบการณ์จากงานที่กอง สปอ. ก่อนที่จะย้ายไปประจำการและเลื่อนขั้นเป็นเลขานุการโทที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว ได้รับความเมตตาจากท่านทูต โอบบุนญ วณิกกุล^{๑๓} ซึ่งเคยเป็นลูกน้องของ ม.จ.วงศานุวัตร ท่านพ่อของคุณชายเทพ จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ท่านทูตโอบบุนญออกจะเอ็นดูคุณชายเทพ มักจะให้คุณชายเทพติดตามหลายครั้งในฐานะเลขานุการ โดยเฉพาะในการรับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศไทยญี่ปุ่น เพื่อทรงร่วมงานแสดงนิทรรศการ Expo '70 ในปี ๒๕๑๓

ปี ๒๕๑๔ คุณชายเทพย้ายกลับมาปฏิบัติงานที่กองวิทยุกระจายเสียง กรมสารนิเทศได้ไม่นาน แต่ด้วยทักษะของคุณชายเทพในด้านการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้คุณชายเทพได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองอเมริกา กรมการเมือง ตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ - ๒๕๑๖ ต่อด้วยตำแหน่งหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘

^{๑๓} โอบบุนญ วณิกกุล อดีตเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว

ขณ:ประจําการที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว

กรมการเมือง

ปี ๒๕๑๕ - ๒๕๑๘ เป็นช่วงเวลาที่คุณชายเทพปฏิบัติงานที่กรมการเมือง ซึ่งเป็นกรมที่คุณชายเทพทำงานเป็นระยะเวลายาวนานที่สุด กรมการเมืองนั้นถือเป็นกรมหลัก และเป็นหัวใจของกระทรวงการต่างประเทศ รับพิชชอบงานด้านความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในทุกมิติ คุณชายเทพ ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้ากองอเมริกาในปี ๒๕๑๕ รับพิชชอบประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอเมริกาและแปซิฟิก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจและมหามิตรของไทย

ปี ๒๕๑๖ คุณชายได้รับแต่งตั้งเป็นหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งถือเป็นกองที่สำคัญที่สุดของกรมการเมือง เพราะรับผิดชอบความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นช่วงที่ความมั่นคงของประเทศอยู่ในจุดอันตราย

วิทยา เวชชาชีวะ เล่าบรรยากาศการทำงานในช่วงนั้นว่า

...ตอนนั้นท่านจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา^๕ เป็นปลัดกระทรวง ผมเป็นเลขานุการของท่านรองปลัดแผน ส่วนคุณอาสาและคุณชายเทพอยู่กรมการเมือง ท่านรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ต้องพ้นจากการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพราะจอมพลถนอมท่านปฏิบัติตัวเอง คณะรัฐมนตรีก็ออกไปทั้งหมด ท่านรัฐมนตรีถนัดก็ไม่ได้กลับมาอีก

สมัยนั้นเขาไม่ตั้งรัฐมนตรี เขาให้ปลัดกระทรวงใช้อำนาจรัฐมนตรีเหมือนเป็นรัฐมนตรี ทุกกระทรวงเหมือนกันหมด ท่านปลัดจรูญพันธ์จึงเสมือนเป็นรัฐมนตรี (๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕) ท่านแผนเป็นรองปลัด แต่ทำหน้าที่เหมือนเป็นปลัดกระทรวง (๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘)

ที่สำคัญคือตอนนั้นท่านรัฐมนตรีถนัดออกไป เป็นเหตุให้กระทรวงว่าง เพราะสมัยท่านเป็นรัฐมนตรีอยู่ ท่านทำงานของท่านเอง คิดนโยบายเอง ดำเนินนโยบายเอง แล้วก็มีคุณสมปองเป็นเลขา ซึ่งคุณสมปองก็จะมาใช้พวกเราเป็นลูกมืออีกที พอท่านรัฐมนตรีถนัดออกไป ก็เลยเกิดช่องโหว่ ไม่มีผู้ที่คุมนโยบายหรือคิดนโยบายของกระทรวง ทั้งท่านรองปลัดแผนและท่านปลัดจรูญพันธ์ก็ช่วยกันเต็มที่

พวกเรามี กิติ อาสา โกศล ชวาล วรพุทธิ^๕ และผม รุ่นน้องก็มี นิตย^{๑๖} เตช มาช่วยกัน ตอนนั้นนิตยก็ยังใหม่ๆ เราเป็น teamwork มาทำงานร่วมกัน ต้องดูแลทุกเรื่อง เพราะคุณแผนได้รับมอบจากคุณจรูญพันธ์ให้ดูแลตรงนี้

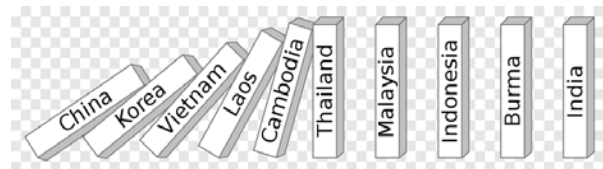
พอท่านรัฐมนตรีถนัดออกไป
ก็เลยเกิดช่องโหว่ ไม่มีผู้ที่คุมนโยบาย
หรือคิदनโยบายของกระทรวงฯ
ทั้งท่านรองปลัดแผนและ
ท่านปลัดจรรยาพันธ์ก็ช่วยกันเต็มที่
พวกเรา มี กิต อาสา โกศล
ชวาล วรพุทธิ์และผม
รุ่นน้องก็มี นิตย์ เตช มาช่วยกัน
ตอนนั้น นิตย์ก็ยังไม่มา
เราเป็น teamwork
มาทำงานร่วมกัน ต้องดูแลทุกเรื่อง
เพราะท่านรองปลัดแผนได้รับมอบ
จากท่านปลัดจรรยาพันธ์ให้ดูแลตรงนี้

วิทยา เวชชาชีวะ

^{๑๔} จรรยาพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงเวียงจันทน์กรุงมาดริด ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๒ สมัยคือ รัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร และในรัฐบาล นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และ องคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

^{๑๕} วรพุทธิ์ ชัยนาม บุตรของ ศาตราจารย์ ดร.ดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ อดีตหัวหน้ากองอเมริกา และกงสุลใหญ่ ณ เมืองฮ่องกง เจ้าของนามปากกา “ปรีชา อารยะ”

^{๑๖} นิตย์ พิบูลสงคราม เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำองค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก เอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ภายใต้รัฐบาล พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

เราก็ไปช่วยกันจนกระทั่งปี ๒๕๑๘ อินโดจีนแตก เวียดนามแตก แล้วเวียดนามเหนือก็มาเจรจาจะเอาโทษกับไทย คุณแผนเป็นหัวหน้าคณะเจรจากับเวียดนามเหนือ ตอนนั้นเป็นช่วงที่เรารับมือ ใครๆ ก็คิดว่าเมืองไทยไปแน่แล้ว มีหวังเป็น domino ตัวต่อไปที่ล้ม แต่เราก็สามารถหยุดยั้งได้ ตามที่คุณแผนพูดอยู่เสมอว่า “เราหยุดยั้งโดมิโนไว้ โดมิโนมันหยุดที่ประเทศไทยไม่ล้มไปตามเวียดนาม เขมร ลาว

เราทั้งหมดเป็น teamwork เดียวกัน ทำงานกันหามรุ่งหามค่ำ อยู่ถึงค่ำมืด กินข้าวก็ไปกินด้วยกันแถวเสาชิงช้า แต่หลังจากนั้นก็กระจัดกระจายไม่เจอกันอีกเลย นานๆ ก็มาเจอกันคนสองคน ไม่ได้มารวมกลุ่มกันอย่างนั้น ฉะนั้น ปี ๒๕๑๖ ถึง ๒๕๑๘ เป็นช่วงที่เราได้มาอยู่พร้อมกันทำงานด้วยกัน ไปไหนๆ ด้วยกัน

^{๑๗} เตช บุนนาค เลขาธิการสภาการศึกษา เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง กรุงปารีส กรุงวอชิงตัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ปรึกษา (ระดับ ๑๑) สำนักเลขาธิการ

^{๑๘} หลังจากการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้จัดตั้งรัฐบาลเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๔ โดยมีพลจัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

แผน วรรณเมธี เล่าถึงการทำงานในช่วงซึ่งคุณชายเทพเป็นหัวหน้ากองเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ว่า

...เวลาไปไหนผมจะพาทั้งสามคนนี้ไปด้วย มีชายก็ดี อาสา และ เดช^{๑๗} คุณชายเทพ เป็นคนกล้าไม่เกรงกลัวใคร “มีอยู่ครั้งหนึ่งในขณะที่คุณชายกำลังอธิบายเรื่องสำคัญอยู่ คุณชาติชาย^{๑๘}” ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้พูดแทรกขึ้นมา คุณชายห้ามคุณชาติชายให้หยุดพูดบอกว่า “ขอให้ผมพูดให้จบก่อน” คุณชาติชาย ไม่ได้ถือสา กลับหัวเราะแล้วพูดอย่างชอบใจว่า “หัวหน้ากองสั่งให้รัฐมนตรีหยุดพูดได้”

เวลานั้น จอมพล ถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี และเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกตำแหน่ง แต่ในทางปฏิบัติ พลจัตวา ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้กำกับดูแลงานของ กระทรวงการต่างประเทศ อาสา สารสิน มีตำแหน่งเป็นเลขาธิการ จอมพล ถนอม ในฐานะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และในทางปฏิบัติก็ทำหน้าที่เป็นเลขาธิการของ รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ชาติชายด้วย

อาสา รำลึกถึงเรื่องสนุกๆ กับคุณชายเทพที่เกิดขึ้นระหว่างที่รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ชาติชายเดินทางไปประชุมที่เกาะบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีอาสาและคุณชายเทพ ร่วมคณะไปด้วยว่า

...หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจการประชุม ผมและคุณชายเทพชักชวนกันไปเช่ารถ มอเตอร์ไซด์ขับเลียบบถนนชายหาด ช่วงแรกคุณชายเทพเป็นคนขับมอเตอร์ไซด์ ผมซ้อนท้าย ขับไปสักพักก็สลับให้ผมขับ คุณชายเทพซ้อนท้าย ตอนนั้นเริ่มมืดแล้ว สักพักผมก็ร้องเสียงหลง เพราะผมขับเพลินจนเลยพื้นถนนตกลงไปในทะเล ไม่มีใคร บาดเจ็บ แต่เสื้อผ้าของเราทั้งสองคนเปียกน้ำทะเลปนทรายเลอะเทอะ ขณะที่ช่วยกัน จูงรถมอเตอร์ไซด์กลับโรงแรมที่พัก ท่านรัฐมนตรีชาติชายซึ่งยืนสูบบุหรี่อยู่หน้าล็อบบี้ โรงแรมถามว่าไปทำอะไรกันมาเนื้อตัวเปียกปอน เมื่อได้ยินคำตอบว่าไปซั้รถเล่นและ ขับตกทะเล ท่านหัวเราะชอบใจ บอกว่า “อย่างนี้ต้องอ้วก” เป็นที่ทราบกันดีว่าท่านชาติชาย โปรดปรานการขับรถมอเตอร์ไซด์ จนได้รับฉายาว่า “น้ำชาติยอดนักซิ่ง”

คุณชายเทพเป็นคนกล้า
ไม่เกรงกลัวใคร มีอยู่ครั้งหนึ่ง
ในขณะที่คุณชายกำลังอธิบาย
เรื่องสำคัญอยู่ คุณชาติชาย
ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ
ได้พูดแทรกขึ้นมา
คุณชายห้ามคุณชาติชายให้หยุดพูด
บอกว่า “ขอให้ผมพูดให้จบก่อน”
คุณชาติชายไม่ได้ถือสา
กลับหัวเราะแล้วพูดอย่างขบขันว่า
“หัวหน้ากองสั่งให้รัฐมนตรีหยุดพูดได้”

แผน วรณเมธี

ช่วงเวลาที่คุณชายเทพดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นช่วงที่การต่างประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศให้ทันกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่พลิกผันอย่างมีนัยสำคัญ อันได้แก่สหรัฐอเมริกาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่ สหรัฐฯพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม ตามมาด้วยการถอนตัวของกองกำลังทหารสหรัฐฯในเอเชีย ไทยเป็นประเทศด้านหน้าที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศระบอบคอมมิวนิสต์คือลาว กัมพูชา และเวียดนามที่รวมประเทศแล้วมีแสนยานุภาพทางทหารที่เข้มแข็งที่สุดในภูมิภาค

การทำงานเป็นทีมของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศระดับ “หัวกะทิ” สมัยนั้น ได้แก่ โกศล สิ้นธวานนท์ ชวาล ชวณิश्य์ วิทยา เวชชาชีวะ อาสา สารสิน สุจินดา ยงสุนทร วรพุทธิ ชัยนาม นิตย พิบูลสงคราม เตช บุญนาถ รวมทั้ง ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล ภายใต้การนำของปลัดอานันท์ ปันยารชุน และการสานนโยบายต่างประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีผลทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์

วิทยา เวชชาชีวะได้เล่าเพิ่มเติมว่า

...ตอนที่ไทยเปิดความสัมพันธ์กับจีนในปี ๒๕๑๘ เป็นรัฐบาลของคุณคึกฤทธิ์^{๑๙} คุณชาติชาย^{๒๐} เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ คุณอานันท์^{๒๑} กลับจากกรุงวอชิงตันมาเป็นปลัดกระทรวง

การที่เราไปเปิดความสัมพันธ์กับจีน ช่วยทำให้เวียดนามไม่กล้าหือกับเรา เพราะเงินมาค้าอยู่ แล้วจีนก็พูดกับเราว่า เขาไม่ต้องการให้ใครมีอำนาจเหนือพวกเราในภูมิภาคนี้ พูดง่ายๆ เขาเป็นใหญ่ ต่อมาเขาเลยลงโทษเวียดนาม นุกเข้าไปในเวียดนาม เรียกว่าสอนบทเรียนให้เวียดนาม จนกระทั่งต่อมามีเรื่องปัญหาแก้มพูชา ไทยร่วมกับอาเซียนช่วยกันต่อต้านไม่ให้แก้มพูชาไปอยู่ใต้อิทธิพลเวียดนาม ใช้เวลาอยู่หลายปีจนถึงสมัยคุณสิทธิ เศรษฐศิลา^{๒๒} เป็นรัฐมนตรี

.....

ในช่วงนั้นในประเทศไทยเองมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สืบเนื่องจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ **สุรพงษ์ ชัยนาม**^{๒๓} ได้กล่าวถึงความสำคัญในการปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศของไทยในช่วงนั้นว่า

...วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นวันที่มีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงในการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งตอนนั้นท่านเทพเป็นหัวหน้ากองอยู่กรมการเมือง ท่านมีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์นั้น เรื่องนี้ไปหาอ่านได้ในเอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งในงานวิจัยของผมเรื่อง “นโยบายไทยกับลาวในยุคสงครามเย็น”^{๒๔} กล่าวคือ ท่านหัวหน้ากอง ม.ร.ว.เทพ ได้เสนอต่อกระทรวงการต่างประเทศสรุปสั้นๆ ได้ว่า **ไม่ว่าไทยจะชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ไม่ได้เป็นประเด็นใหญ่ที่ไทยต้องเอาเรื่องนี้มาเป็นตัวกำหนด**

ท่านหัวหน้ากอง ม.ร.ว.เทพ ระบุชัดเจนว่า **“ต้องปล่อยให้เป็นคนของชาตินั้นเป็นคนกำหนด ไม่ใช่ไทยหรือประเทศอื่นที่จะไปแทรกแซงหรือกำหนดชะตาชีวิตให้คนเหล่านั้น”**

^{๑๙} หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๓ ของประเทศไทย เป็นผู้มีบทบาทในการเปิดความสัมพันธ์ไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘

^{๒๐} พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นักการทูต นักการทหาร และนักการเมือง อดีตเอกอัครราชทูต ณ กรุงบัวโนสไอเรส กรุงเบิร์น เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ กรุงเจนีวา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนายกรัฐมนตรี

^{๒๑} อานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี คนที่ ๑๔ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮอนกอนกวาง กรุงวอชิงตัน ผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำองค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์

บันทึกฉบับดังกล่าวเสนอต่อไปว่า “การดูแลผลประโยชน์ของไทยก็คือ การสามารถที่จะคาดการณ์และดูแลผลประโยชน์ของคนในชาติของไทยให้ดีที่สุด”

สุรพงษ์กล่าวต่อไปว่า

...เรื่องนี้ถือเป็นการปรับนโยบายเพื่อความอยู่รอดและโดยยึดผลประโยชน์ของบ้านเรา นี่เป็นสาระสำคัญ ทำให้เรารู้ว่าท่าน ม.ร.ว.เทพ ตอนนั้นเป็นหัวหน้ากองที่พร้อมแสดงบทบาทโดยตรง ถ้าเป็นคนอื่นอาจจะรอสัญญาณจากผู้ใหญ่ แต่ท่านมองในฐานะของหัวหน้ากองซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ

ข้อเสนอในบันทึกฉบับนั้นของหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ “เทพ” ได้แปลงเป็นสาระสำคัญในนโยบายต่างประเทศที่ปรากฏในถ้อยแถลงของ นายกรัฐมนตรี นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งได้แถลงในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไว้ดังต่อไปนี้

“รัฐบาลนี้จะดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่ออ้าวงไว้ซึ่งเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งราชอาณาจักร และเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชนชาวไทย ในการนี้ รัฐบาลจะยึดมั่นในกฎบัตรสหประชาชาติ ให้ความร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติเพื่อส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคง และ ความยุติธรรมระหว่างประเทศ รักษาสิทธิ และปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่ตามสนธิสัญญาและความตกลงที่ทำไว้กับประเทศทั้งหลาย ตามหลักแห่งความเสมอภาคและถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติกัน ดำเนินการเพื่อความสัมพันธอันดีกับทุกประเทศที่แสดงความเป็นมิตรต่อประเทศไทย รวมทั้งประเทศที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างกัน สร้างเสริมสัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดีกับบรรดาประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ รัฐบาลนี้จะสนับสนุนความร่วมมือภูมิภาค โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศสมาคม ประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในการสร้างสันติภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกของประชาชนในภูมิภาคนี้”

^{๒๒} พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา อดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ในรัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นานติดต่อกัน ๑๐ ปี) และรองนายกรัฐมนตรี

^{๒๓} สุรพงษ์ ชัยนาม เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมเอเชียตะวันออก เอกอัครราชทูต ณ กรุงพริโตเรีย กรุงลิบบอน และกรุงบอนน์

^{๒๔} นโยบายต่างประเทศต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น ห้ากรณีศึกษา นโยบายของไทยต่อลาว หน้า ๒๑๙ - ๒๒๗ เรียบเรียงโดย สุรพงษ์ ชัยนาม

สุรพงษ์ ได้อธิบายถึงเหตุการณ์ในขณะนั้นว่า

...ต่อมาในเดือนตุลาคม ๒๕๑๘ ลาว เขมร ญวน ก็แตกหมด กระทรวงการต่างประเทศมีหนังสือเสนอ คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ไทยปรับนโยบายความสัมพันธ์กับประเทศทั้งสามให้อยู่ในฐานะมิตรประเทศกับเพื่อนบ้านได้ บนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ใช่ต้องมีอุดมการณ์หรืออุดมคติร่วมกัน อันนี้ไม่ได้พูดตรงๆ แต่ในหนังสือถึงคณะรัฐมนตรีเป็นการบ่งบอกรัฐบาลว่า การมีอุดมการณ์ร่วมกันไม่ได้หมายความว่าต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อก่อนเราเคยมีอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ร่วมกันกับสหรัฐและอีกหลายประเทศ แต่สุดท้ายสหรัฐก็ทิ้งเรา เมื่อสหรัฐเห็นว่าอุดมการณ์ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์มันไม่ work สำหรับสหรัฐอีกต่อไปแล้ว สหรัฐจึงหันไปปรับความสัมพันธ์กับจีน

ในช่วงปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรับผิดชอบความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน มีภาระหน้าที่ที่ต้องพิจารณาดำเนินการอย่างละเอียดอ่อน รอบคอบและจับใจ กล่าวได้ว่า เป็นกองอันดับหนึ่งในกระทรวงการต่างประเทศ นักการทูตชั้นหัวกะทิจะได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติงานที่กองนี้ และผู้ที่ผ่านกองนี้มักจะได้รับมอบหมายความรับผิดชอบให้ดำรงตำแหน่งสำคัญที่สูงขึ้นในกระทรวงหรือในต่างประเทศต่อไป

ประดาป พิบูลสงคราม^{๒๕} บอกเล่าประสบการณ์ตรงว่า

...งานที่ได้รับมอบหมายคือเป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะพม่า ความสัมพันธ์กับพม่าส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องชนกลุ่มน้อย ยาเสพติด และการประมง หัวหน้ากองสมัยนั้นเป็นเพียงข้าราชการชั้นเอกเทียบเท่าซี ๖ แต่มีความสามารถสูง รู้จริง จริงจังกับงานมาก แฟ้มงานจะเสนอไปยังรองอธิบดี หัวหน้ากองเน้นการตรวจสอบข้อมูลภูมิหลังของเรื่องอย่างละเอียดถี่ถ้วนให้ตรงกับข้อเท็จจริง

ผมได้เรียนรู้อะไรแรกจากปัญหาประมง คนไทยจับปลาเก่ง จนภายในน่านน้ำไทย ๑๒ ไมล์ทะเลมีปลาน้อยลง การล่องละเมียดเข้าไปทำประมงในเขตน่านน้ำพม่าจึงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง วันหนึ่งมีข่าวใหญ่พาดหัวหนังสือพิมพ์ไทยว่าเรือประมงไทยถูกเรือ

^{๒๕} ประดาป พิบูลสงคราม เคยดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงบูดาเปสต์ กรุงเบิร์น วาติกัน และกรุงโรม

ลาดตระเวนชายฝั่งพม่าได้ยิงเสียหาย ความคิดแรกของผมที่ผุดขึ้นมาตอนนั้นคือ พม่า
แย่มาก เหตุใดจึงรังแกชาวประมงไทย คุณชายเทพซึ่งเป็นหัวหน้ากองสั่งให้เช็กข้อมูลกับ
แหล่งข่าวในสมาคมประมง จึงทราบข้อเท็จจริงที่กลับตาลปัตร ชาวประมงไทยลักลอบเข้าไป
จับปลาในน่านน้ำพม่า เมื่อฝ่ายพม่าจับได้ ชาวประมงไทยก็ต่อสู้อะและหนี

สองปีถัดมาท่านมอบหมายให้ผมไปช่วยไต่เตะเวียดนามด้วย บรรยากาศในกอง
เครื่องเครียดขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากสงครามเวียดนามใกล้ถึงจุดแตกหักแล้ว ผมมีหน้าที่
หาข้อมูลจากแหล่งข่าวเปิดเช่น AP, AFP Reuter และวารสารต่างประเทศ เช่น
Asia Week และ Far Eastern Economic Review แนวโน้มชี้ชัดให้เห็นถึงความสามารถ
ของเวียดกงในการรุกคืบลงใต้สู่กรุงไซ่ง่อนและกุ่มชัยชนะได้ในที่สุด จำได้ว่ามีประเด็น
ที่ถกเถียงกันในกระทรวงเรื่องจังหวะเวลาการปิดและอพยพข้าราชการสถานทูตไทยที่
ไซ่ง่อน ซึ่งเราได้เลือกอยู่ข้างสถานทูตสหรัฐ มิตรที่มั่นคงตอนนั้นของเรา

รองอธิบดีกรมการเมือง

คุณชายเทพได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นรองอธิบดีกรมพิธีการทูต ในปี ๒๕๑๘ อันเป็นช่วงเวลาที่การเมืองระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค และระดับโลกเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการสิ้นสุดของสงครามในเวียดนาม กัมพูชา และลาว การปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับจีนแผ่นดินใหญ่ แม้ว่าคุณชายเทพจะมีตำแหน่งเป็นรองอธิบดีกรมพิธีการทูต แต่ก็ยังคงมีส่วนร่วมในงานการเมืองอย่างต่อเนื่อง

ปี ๒๕๑๙ กระทรวงออกคำสั่งให้คุณชายเทพย้ายกลับมาปฏิบัติงานที่กรมการเมือง ในตำแหน่งรองอธิบดีกรมการเมือง ในช่วงที่ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อความอยู่รอดของประเทศ คุณชายเทพได้มีบทบาทร่วมกับทีมงานของกระทรวงการต่างประเทศ ทั้งในช่วงหลังการสิ้นสุดของสงครามเวียดนามที่ถือเป็นความขัดแย้งในอินโดจีนช่วงที่สอง และต่อมาเมื่อเวียดนามส่งกำลังทหารเข้ายึดครองกัมพูชาในปี ๒๕๒๑ อันเป็นความขัดแย้งในอินโดจีนช่วงที่สาม ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

อานันท์ ปันยารชุน รำลึกถึงความทรงจำเกี่ยวกับคุณชายเทพว่า

...รู้จักกับกิตต์ตั้งแต่ครั้งไปเรียนที่อังกฤษ แต่เพราะกิตต์เป็นรุ่นน้องก็เลยไม่สนิทนัก เมื่อกลับมาจากกรุงวอชิงตัน ดีซี ก็มาเป็นปลัดกระทรวงในปี ๒๕๑๘ ตอนนั้น โกศล สนิทวานนท์ ซึ่งเรียนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เหมือนกันเป็นอธิบดีกรมการเมือง กิตต์เป็นรองอธิบดีกรมการเมือง ก็เลยได้ทำงานค่อนข้างจะใกล้ชิดมากกับกิตต์ ในด้านส่วนตัว แม้เราก็คู่กันเคยกับครอบครัวของกิตต์

ตอนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการต่างประเทศ เป็นสมัยที่รัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง เป็นรัฐบาลของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ต่อจากรัฐบาลของหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช^{๒๖} จึงได้เริ่มเดินทางไปต่างประเทศด้วยกันกับกิตต์

ครั้งที่จำได้ดีที่สุดคือครั้งที่ไทยเปิดความสัมพันธ์กับเวียดนาม ตอนนั้นเข้าใจว่าเดินทางไปกับคุณพิชัย รัตตกุล^{๒๗} ก่อนหน้านั้นเดินทางไปจีน กิตต์ก็มีส่วนด้วยเหมือนกัน แต่ไม่โดยตรง เป็นเรื่องของอธิบดีกรมการเมืองก็คือโกศลกับเดชในฐานะหัวหน้ากองได้ไปเมืองจีนด้วยกัน แต่ที่เวียดนามกิตต์เป็นหัวหน้าคนหนึ่ง กลับมากิตต์เป็นคนเขียนรายงาน

การปรับความสัมพันธ์กับเวียดนามที่เพิ่งรวมประเทศได้หลังจากการสิ้นสุดสงครามเวียดนาม ถือเป็นก้าวที่สำคัญยิ่งสำหรับประเทศไทยนับตั้งแต่การปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่

สถานการณ์ในภูมิภาคขณะนั้นเป็นช่วงที่สหรัฐอเมริกาถอนตัวจากเวียดนามและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเวียดนามที่ภายหลังการรวมประเทศกลายเป็นประเทศที่มีความสำคัญ และที่สำคัญคือเป็นประเทศที่มีแสนยานุภาพทางทหารที่เข้มแข็ง ไทยต้องปรับนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญอีกครั้ง โดยยึดผลประโยชน์แห่งชาติ

ดังที่**สุรพงษ์ ชัยนาม** กล่าวไว้ในบทที่แล้วว่าคุณชายเทพเมื่อครั้งเป็นหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เสนอบันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ และข้อเสนอดังกล่าวได้สะท้อนนโยบายต่างประเทศที่รัฐบาลขณะนั้นแถลงต่อที่ประชุมรัฐสภาว่า ไทยพร้อมที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศรวมทั้งประเทศที่มีอุดมการณ์ต่างกัน

คุณชายเทพเองเคยให้สัมภาษณ์ต่อหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น เมื่อมองย้อนกลับถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามซึ่งท่านมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงว่า

...ในปี ๒๕๑๙ รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ส่งคณะผู้แทนไทยนำโดย พิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะนั้น เดินทางไปเจรจาเพื่อเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม นับเป็นการเจรจารอบที่ ๒ ภายหลังจากที่การเจรจาแรกไม่ประสบผลสำเร็จ

อุปสรรคในการสถาปนาความสัมพันธ์ในขณะนั้น ได้แก่ การที่ฝ่ายเวียดนามได้เรียกร้องให้ฝ่ายไทยรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสงครามเวียดนาม ซึ่งในการเจรจาดังนั้น ไทยก็ได้พยายามโน้มน้าวให้ฝ่ายเวียดนามเข้าใจว่า ที่จริงแล้วเรื่องนี้เป็นปัญหาโดยตรงระหว่างเวียดนามกับสหรัฐซึ่งในที่สุดเวียดนามก็ยอมรับ และได้มีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมประกาศสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันนับตั้งแต่บัดนั้น

^{๒๖} หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช นักการเมือง นักกฎหมาย นักการทูต และนักวิชาการ อดีตนายกรัฐมนตรี ๔ สมัย เป็นผู้ร่วมก่อตั้งและอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ก่อนเข้าสู่วงการเมือง เคยเป็นผู้พิพากษา และเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน

^{๒๗} พิชัย รัตตกุล อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์คนที่ ๔ ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลายตำแหน่ง อาทิ ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรองนายกรัฐมนตรี

ดร.พิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เยือนเวียดนาม เมื่อปี ๒๕๑๙
คนที่ ๕ จากซ้าย ม.ร.ว.เทพมงคล เทวกุล รองอธิบดีกรมการเมือง

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากที่ไทยและเวียดนามสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันได้เพียง ๓ ปี ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เวียดนามก็ได้ส่งกำลังทหารเข้ายึดครองกัมพูชา และคนไทยในขณะนั้นมีความหวาดเกรงว่าเวียดนามมีความพยายามที่จะเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค ประเทศไทยจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงครามการรบพุ่งในกัมพูชา เป็นผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามเข้าสู่ภาวะเย็นชา โดยไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนซึ่งสนับสนุนรัฐบาลที่ถูกตั้งตามกฎหมายของกัมพูชาได้รวมตัวกันเพื่อประท้วงการกระทำในครั้งนั้นของเวียดนาม และคัดค้านการยึดครองโดยผิดกฎหมายของกองกำลังต่างชาติ

ปกศักดิ์ นิลอุบล^{๒๔} ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับชีวิตการทำงานของคุณชายเทพ ที่กรมการเมืองว่า

...ผมได้รับโอกาสให้ทำงานภายใต้การบังคับบัญชาโดยตรงของ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล ในหลายวาระทั้งในกระทรวงและในต่างประเทศ จะเห็นว่าแม้ท่านเทพสำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายและเริ่มรับราชการที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมายก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ท่านจะปฏิบัติหน้าที่ที่กรมการเมืองมากกว่ากึ่งหนึ่งของระยะเวลาการทำงานทั้งหมดในกระทรวง

ที่น่าสนใจคือช่วงการปฏิบัติหน้าที่ที่กรมการเมือง ท่านจะอยู่ในตำแหน่งที่ล้วนแล้วแต่เป็นหัวใจสำคัญของกรมการเมือง ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งหัวหน้ากองอเมริกา (ปี ๒๕๑๔ - ๒๕๑๖) หัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘) รองอธิบดีกรมการเมือง (ปี ๒๕๑๙ - ๒๕๒๐) และอธิบดีกรมการเมือง (ปี ๒๕๒๗ - ๒๕๓๒) ซึ่งแต่ละช่วงเวลาที่ท่านทำงานอยู่ที่กรมการเมือง นับเป็นช่วงเวลาที่ท้าทายสำหรับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในยุคสงครามเย็นทั้งสิ้น

ผู้บริหารกระทรวงได้ขอให้คุณชายมาทำงานสำคัญในกรมการเมืองในหลายวาระ นอกจากความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์แล้ว คงจะเพราะความเป็นหม่อมราชวงศ์ และความสุภาพนุ่มนวลเป็นสุภาพบุรุษ สามารถเข้ากับทุกหน่วยงานได้ โดยเฉพาะฝ่ายทหารซึ่งไม่ค่อยพอใจการดำเนินนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศนัก ในช่วงนั้น

^{๒๔} ปกศักดิ์ นิลอุบล เคยดำรงตำแหน่งอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง และกรุงสต็อกโฮล์ม

ปกคักดีได้เล่าต่อไปอีกถึงความตึงเครียดและบทบาทสำคัญในอีกช่วงเวลา ระหว่างการประสานสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน สถานการณ์ในประเทศไทยที่ได้ เปลี่ยนไปรวมถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ การประสานสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ เวียดนามชะงักงัน

...ปลายปี ๒๕๑๙ กระทรวงฯ ได้ขอให้ท่านเทพกลับไปช่วยกำกับดูแลงานของ กรมการเมือง ในฐานะรองอธิบดีกรมการเมือง รักษาราชการแทนอธิบดีในช่วงนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่า หลังจากเกิดเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ การบริหารประเทศของรัฐบาลไทยชุดใหม่ในยุคนั้นที่ดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์ ต่อประเทศสังคมนิยม ได้ส่งผลกระทบต่อนโยบายปรับความสัมพันธ์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน ของรัฐบาลชุดก่อนหน้านั้น และต่อผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ปกคักดีจำได้ดีถึงประสบการณ์ในการทำงานกับคุณชายเทพที่สะท้อนการมอง การณ์ไกล และการเสนอทางออกที่ชัดเจนว่า

...วันหนึ่งผมได้ตัดสินใจขออนุญาตเข้าพบท่านเทพเพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับลู่ทาง ในการขับเคลื่อนงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม ซึ่งตกอยู่ในสถานะ ชะงักงันมาเกือบครึ่งปีแล้ว แต่ยังมีปัญหาสำคัญ และละเอียดอ่อนอีกหลายเรื่องที่ยังหา ข้อยุติไม่ได้ เช่น ปัญหาชาวญวนอพยพซึ่งเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมาเป็นเวลาช้านาน

นับตั้งแต่องค์การกาชาดสากลได้ช่วยขนย้ายชาวญวนอพยพรุ่นสุดท้ายที่สมัครใจ ขอลกลับเวียดนามในปี ๒๕๐๓ ในขณะที่ท่าทีล่าสุดของฝ่ายเวียดนามคือกล่าวหาไทยว่า เลือกระบอบผิดอย่างไม่เป็นธรรมต่อชาวญวนอพยพ แต่ก็ขอให้ชะลอการส่งบุคคลเหล่านี้ ที่ขอลกลับเวียดนามออกไปก่อน เนื่องจากเวียดนามกำลังอยู่ในช่วงของการสร้างประเทศ ใหม่หลังจากสงครามเวียดนามสิ้นสุดลง จึงยังไม่มีความพร้อมที่จะรับกลับ

ส่วนหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยมีความเห็นว่าชาวญวนอพยพดังกล่าว เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ และเห็นควรไม่อนุญาตให้มีการเดินทางออกนอกเขต จังหวัดที่มีถิ่นที่อยู่ ในระหว่างที่รอการพิจารณาจัดส่งตัวกลับประเทศ แต่ในความเป็นจริง คงเป็นการยากที่จะแสวงหาชาวญวนอพยพที่ขอลกลับประเทศด้วยความสมัครใจ โดยเฉพาะคนรุ่นลูกหลานของชาวญวนอพยพที่เกิดในประเทศไทยและไม่เคยรู้จัก ประเทศเวียดนามมาก่อน

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ในระยะยาวน่าจะหาวิธีที่จะช่วยให้ชาวญวนอพยพสามารถใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนได้ในสังคมไทย อย่างไรก็ตามโดยที่เรื่องนี้เป็นเรื่องระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน จึงอยากขอรับคำวินิจฉัยจากท่านเทพ

หลังจากซักถามข้อเท็จจริงอย่างถี่ถ้วนแล้ว ท่านได้ให้ความเห็นว่า ทางออกที่เหมาะสมคือน่าจะขอให้รัฐบาลไทยพิจารณาให้สัญชาติไทยแก่คนรุ่นลูกหลานของชาวญวนอพยพ ในการนี้ท่านได้ขอให้ผมทำบันทึกเสนอความเห็นต่อกระทรวงเพื่อพิจารณา และนำความเห็นของกระทรวงเข้าที่ประชุมของคณะกรรมการควบคุมชาวญวนอพยพของ กอ.รมน. ต่อไป

.....

ถือได้ว่าคุณชายเทพได้มองและประเมินสถานการณ์ได้ชัดเจน และหาทางออกที่ตรงประเด็นตามความเป็นจริง

คุณชายเทพได้ปฏิบัติหน้าที่ที่กรมการเมืองจนถึงกลางปี ๒๕๓๐ ก่อนที่จะย้ายไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย ซึ่งเทียบเท่าระดับอธิบดี รูปแบบการทำงานของสำนักเลขาธิการอาเซียนนั้น ไม่น่าคล้ายกับงานที่กรมการเมืองเลย

ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พร้อมด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศของอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ลงนามในเอกสารปญญัตติฯกรุงเทพร ก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน

เลขาธิการสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย

เดิมสำนักงานอาเซียนเคยเป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้กรมเศรษฐกิจ ต่อมา ปรับเป็นสำนักงานเต็มรูปแบบ เทียบเท่าระดับกรม เรียกว่า “สำนักงานอาเซียน แห่งประเทศไทย” มีที่ทำการตั้งอยู่ที่ชั้น ๔ กระทรวงการต่างประเทศ อาคาร ถนนศรีอยุธยา คุณชายเทพได้รับแต่งตั้งเป็นเลขาธิการสำนักงานอาเซียน แห่งประเทศไทยคนแรกของกระทรวงการต่างประเทศ

ช่วงเวลาที่คุณชายเทพทำหน้าที่เป็นเลขาธิการสำนักงานอาเซียนนั้น ถือเป็นช่วง เปลี่ยนผ่านที่สำคัญของอาเซียน เพราะเป็นช่วงที่อาเซียนได้วางรากฐานสำคัญ ทั้งได้ มีการเพิ่มพูนและขยายความร่วมมือที่เป็นรูปเป็นร่างมากยิ่งขึ้น อันนำมาสู่การรวมตัว อย่างสำคัญของอาเซียน ในเวลาต่อมา

ฐาตุร พานิช^{๒๐๙} นักการทูตผู้เชี่ยวชาญด้านอาเซียน ได้เล่าพัฒนาการที่สำคัญในช่วงนี้ว่า

...หลังจากสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงในปี ๒๕๑๘ สหรัฐถอนตัวจากภูมิภาคเวียดนามที่รวมประเทศได้กลายเป็นประเทศที่มีความเข้มแข็งทางทหาร สถานการณ์ได้ผลักดันให้ผู้นำอาเซียนหันมาฟื้นฟูความร่วมมือ และนำไปสู่การประชุมสุดยอดครั้งแรกของอาเซียนที่เมืองบาหลี อินโดนีเซียในปี ๒๕๑๙

การประชุมครั้งดังกล่าวถือเป็นเหตุการณ์สำคัญของการรวมตัวในภูมิภาค การประชุมครั้งนั้นได้ตกลงที่จะจัดตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียนขึ้น และจากนั้นในปีถัดมามีการจัดตั้งกลไกต่างๆ มากมายเพื่อรองรับสาขาความร่วมมือ ประการแรกคือมีการจัดตั้งการประชุมระดับรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น

จากนั้นก็มีการวางกลไกที่เป็นรูปเป็นร่างรองรับความร่วมมือด้านอื่นๆ อาทิ แรงงาน วิทยาศาสตร์ เกษตร เป็นต้น ก่อนหน้านี้ การประชุมหารือภายในอาเซียนจำกัดวงเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศ หลังจากการประชุมสุดยอดที่บาหลี ก็มีผู้แทนจากกระทรวงหรือหน่วยงานอื่นจากประเทศสมาชิกมาประชุมกัน มีการประชุมอาเซียนบ่อยมาก

แต่ขณะเดียวกัน “อาเซียน” ยังไม่เป็นที่รู้จักกันมากนัก ฐาตุรเล่าต่อไปว่า

...ยังจำได้ถึงการ์ตูนของการ์ตูนนิสต์คลาสสิกของไทย คือ ประยูร จรรย์วงศ์ ที่เขียนการ์ตูนล้อเลียน โดยเขียนรูปเครื่องบินหลายลำบนท้องฟ้า รูปโต๊ะประชุม และรูปโต๊ะอาหาร โดยตั้งคำถามว่า “อะไรเอ่ย บินไปบินมา เจรจา แล้วกิน กิน กิน กิน?” เฉลยคำตอบคือ “อาเซียน” (ที่มีแต่บินไปมา ประชุม และงานเลี้ยง)

จากคำกล่าวของฐาตุร พานิช สะท้อนให้เห็นว่าปี ๒๕๒๐ ถึง ปี ๒๕๒๒ ที่คุณชายเทพได้รับมอบหมายให้มากำกับงานอาเซียน เป็นจังหวะเวลาที่งานด้านอาเซียนมีความสำคัญยิ่ง

^{๒๐๙} ฐาตุร พานิช รองประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ เคยดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ กรุงฮอนไถ่ สิงคโปร์ และกรุงวอร์ซอ

การรวมตัวในอาเซียนเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง ช่วงนั้นมีการประชุมบ่อยครั้ง มีการหารือเพื่อตกลงวางกลไกสำคัญๆ ของอาเซียน ในขณะที่เดียวกัน กระทรวงการต่างประเทศโดยสำนักเลขาธิการอาเซียนจะต้องทำหน้าที่ประสานนโยบายกับหน่วยงานต่างๆ ที่เริ่มเข้ามาสู่แวดวงอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงกลาโหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลัง กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น การประสานนโยบายท่าทีของไทยในกรอบต่างๆ ของอาเซียนเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของกระทรวงการต่างประเทศในยุคนั้น

งานของสำนักงานเลขาธิการอาเซียนเริ่มจะมีการจัดระเบียบให้เป็นระบบมากขึ้น มีการพัฒนารูปแบบการประชุมหารือ อาเซียนมีความสำคัญและมีการเจริญเติบโตมากขึ้น มีการประชุมประสานนโยบายด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น รวมถึงการประชุมอาเซียนประจำปี ซึ่งมีสาระครอบคลุมสาขาความร่วมมือที่เพิ่มพูนขึ้น ไทยเริ่มมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้นกับประเทศคู่เจรจาของอาเซียน

พันทิพา ประทุมทิพย์^{๓๐} ซึ่งทำหน้าที่เป็นเลขานุการของท่านเลขาธิการเทพเล่าถึงสำนักงานอาเซียนในยุคนั้นว่า

...สำนักงานเลขาธิการอาเซียนเป็นสำนักงานเล็กที่เพิ่งตั้งมาใหม่ ข้าราชการในสังกัดมีจำนวนน้อย แต่ทำงานค่อนข้างหนัก เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่เพียงกองละ ๒ - ๓ คน

สำนักงานเลขาธิการอาเซียนตอนนั้นแบ่งเป็นกองอุตสาหกรรม กองวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กองวัฒนธรรม และกองคมนาคม มีแต่ข้าราชการหนุ่มไฟแรง อาทิ คุณดอน ปรมัตถ์วินัย^{๓๑} คุณอภิรักษ์ ปวณะฤทธิ^{๓๒} คุณกอบศักดิ์ ชูติกุล^{๓๓} โดยมีคุณสุจิตรา หิรัญพุกษ์^{๓๔} เป็นเลขานุการกรม

แม้จะเครียดแต่ก็เป็นงานที่สนุก มีการจัดประชุมหามรุ่งหามค่ำแบบไม่ได้หลับไม่ได้นอน บางที่ต้องทำงานดึกมาก ท่านเทพก็อยู่ด้วยกันตลอด ช่วยกันตรวจรู้ฟสำหรับประชุม ตรวจแก้เอกสารก่อนจะโรเนียวเอกสาร

พวกเราแทบไม่ได้นอน แกรมต้องตื่นเข้ามาเตรียมเอกสาร จัดโต๊ะประชุม โรเนียวเอกสาร เรียงเอกสารเพื่อแจกจ่ายในที่ประชุม ทุกคนไม่ว่าผู้น้อยหรือผู้ใหญ่ต้องช่วยกัน เพราะมีเจ้าหน้าที่น้อยมาก กระทรวงการต่างประเทศดูจะมีความเชี่ยวชาญในการจัดประชุมระดับชาติถึงขนาดที่หน่วยงานอื่นๆ ต้องมาดูงานที่สำนักงานอาเซียน

^{๓๐} พันทิพา ประทุมทิพย์ เคยรับราชการกระทรวงการต่างประเทศ ก่อนลาออกจากราชการในตำแหน่งเอกอัครราชทูตที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์

^{๓๑} ดอน ปรมัตถ์วินัย เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบิร์น กรุงปักกิ่ง กรุงบรัสเซลส์ และกรุงวอชิงตัน รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ช่วงเวลาที่คุณชายเทพทำหน้าที่
เป็นเลขาธิการสำนักงานอาเซียนนั้น
ถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ
ของอาเซียน เพราะเป็นช่วงที่
อาเซียนได้วางรากฐานสำคัญ
ทั้งได้มีการเพิ่มพูนและขยาย
ความร่วมมือที่เป็นรูปเป็นร่าง
มากยิ่งขึ้น อันนำมาสู่การรวมตัว
อย่างสำคัญของอาเซียน
ในเวลาต่อมา

พันทิพา เล่าถึงลายมือของอธิบดีเทพว่า

...เรื่องที่น่าประทับใจและเป็นเรื่องขำขัน คือ เรื่องงานท่านเก่ง และ perfect อยู่แล้ว เรื่องความสามารถมากไม่ต้องพูดถึง แต่เรื่องเล็กน้อย คือ ลายมือท่าน เวลาแทงสั่งงาน ลูกน้องทั้งกองต้องช่วยกันอ่าน บางคน เช่น หัวหน้าฝ่าย ผู้อำนวยการกอง หรือ รองเลขาธิการ จะมาขอให้ดิฉันช่วยอ่าน ภายหลังดิฉันเลยตัดปัญหาเขียนกำกับไปเลย ในบันทึกก็จะมี ลายแทงของท่านเลขาธิการเทพและลายมือบรรจงสวยๆ ของเลขานุการกำกับ บางคน ก็บอกว่า “ลายมือของท่านเหมือนเขียนตอนมีคนเขย่าโต๊ะ อ่านยาก เลขาก็ต้องมีหน้าที่ แทะลายมือ”

^{๑๒} อภินันท์ ปวนะฤทธิ์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ และกรุงฮอนโนล รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และรองเลขาธิการ นายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

^{๑๓} กอบศักดิ์ ชูติกุล เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมเศรษฐกิจ อธิบดีกรมสารนิเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงปราก และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

^{๑๔} สุจิตรา หิรัญพฤษดิ์ เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมยุโรป อธิบดีกรมอาเซียน เอกอัครราชทูต ณ กรุงมอสโก กรุงกัวลาลัมเปอร์ อธิบดีกรมอาเซียน เอกอัครราชทูต ณ กรุงแคนเบอร์รา และกรุงเฮก

ในปี ๒๕๒๐ ไทยได้เป็นเจ้าภาพการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Ministersial Meeting - AMM) ตามด้วยการประชุมสุดยอดของอาเซียน (ASEAN Summit) ระดับหัวหน้ารัฐบาลอาเซียน ซึ่งในยุคนั้นถือเป็นการประชุมระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุดที่ไทยเป็นเจ้าภาพ อีกทั้งเป็นช่วงเวลาที่พลวัติทางการเมืองในภูมิภาคมีความเข้มข้น และอาเซียนเริ่มที่จะแสดงบทบาททางการเมือง ก่อนหน้านั้นนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง อาเซียนจะพยายามที่จะสื่อต่อโลกภายนอกว่าอาเซียนจะเน้นเรื่องความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ สังคม เท่านั้น และหลีกเลี่ยงที่จะมีการหารือด้านการเมือง ความมั่นคงอย่างเปิดเผย แต่เมื่อความมั่นคงของภูมิภาคถูกท้าทาย โดยเฉพาะต่อมาเมื่อเวียดนามส่งกำลังทหารเข้ายึดครองกัมพูชา อาเซียนถูกผลักดันให้แสดงบทบาททางการเมือง ความมั่นคงอย่างเต็มที่ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

แน่นอนที่คุณชายเทพในฐานะเลขาธิการอาเซียนต้องทำหน้าที่หัวหน้าคณะผู้แทนไทยในคณะกรรมการประจำอาเซียน^{๓๕} **สุจิตรา หิรัญพฤกษ์** ซึ่งเป็นเลขานุการกรม และรับผิดชอบงานคณะกรรมการประจำอาเซียนและประเทศคู่เจรจา ได้ติดตามเลขาธิการอาเซียนไปประชุมที่ฟิลิปปินส์ก่อนที่ไทยจะเป็นเจ้าภาพในปีถัดมา ระลึกถึงช่วงเวลานั้นว่า

...ท่านเป็นหัวหน้าคณะที่เราภูมิใจได้ เวลาจะให้ความเห็นอะไรก็จะมีวงที่ การพูดที่สุขุม แต่บางครั้งจะสอดแทรกอารมณ์ขัน เพราะท่านมักจะมีอารมณ์ดี

เวลาเดินทางไปประชุมกับท่าน พวกเราจะรู้สึกอบอุ่น เพราะท่านให้ความเป็นกันเอง ไปทานข้าวด้วยกันบ้าง ไปทัศนศึกษาที่เจ้าภาพจัดพาไปบ้าง ตอนไทยเป็นประธานอาเซียน ท่านได้แสดงความเป็นผู้นำอย่างสมบูรณ์ ท่านให้ความเอาใจใส่ในเรื่องใหญ่ๆ จนถึงเรื่อง เล็กๆ น้อยๆ จำได้ว่าตอนเตรียมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่โรงแรมรอยัล คลิฟ พัทยา ท่านลงมาดูเรื่องการจัดห้องประชุมและงานธุรการที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง ในเรื่องสารพัดจะ ไม่ต้องพูดถึง เพราะท่านละเอียดรอบคอบ และมีความเป็นนักการทูต ที่น่าชื่นชม ดิฉันจึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานด้านการต่างประเทศจากท่านมากทีเดียว

^{๓๕} คณะกรรมการประจำอาเซียน (ASEAN Standing Committee – ASC) ประกอบด้วย เลขาธิการอาเซียน และอธิบดีกรมอาเซียน ของแต่ละประเทศสมาชิก ทำหน้าที่ดูแลดำเนินงาน ติดตามผล และพิจารณาบทวนการปฏิบัติงานของอาเซียน

ตอนไทยเป็นประธานอาเซียน
ท่านได้แสดงความเป็นผู้นำ
อย่างสมบูรณ์ ท่านให้ความเอาใจใส่
ในเรื่องใหญ่ๆ จนถึงเรื่อง
เล็กๆ น้อยๆ จำได้ว่า
ตอนเตรียมการประชุม
รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน
ที่โรงแรมรอยแยลคิลฟ พัทยา
ท่านลงมาดูเรื่องการจัดห้องประชุม
และงานธุรการที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง
ในเรื่องสารัตถะ ไม่ต้องพูดถึง
เพราะท่านละเอียดรอบคอบ
และมีความเป็นนักการทูตที่น่าชื่นชม

สุจิตรา หิรัญพฤกษ์

ภาพที่ยังอยู่ในความทรงจำจนบัดนี้
คือ ท่านเทพในฐานะ
ประธานการประชุม
มีกล้องยาสูบไม่เคยห่างกาย
อารมณ์ดี กำกับการประชุม
อย่างเรียบง่าย กระชับ รวดเร็ว
เป็นที่ประทับใจของที่ประชุม

กฤษณ์ กาญจนกุญชร^{๓๖} เล่าถึงการทำงานในช่วงนี้ว่า

...เวลาที่มีประชุมจะมีงานมากกว่าปกติ กรมอาเซียนซึ่งขาดคนก็ขอให้ผมและคุณศุภวุฒิ สายเชื้อ^{๓๗} มาช่วยยกร่างรายงานการประชุม ตอนนั้นคุณดอน ปรมัตถ์วินัย เป็นเลขาธิการกรม คุณกอบศักดิ์ ชุติกุล เป็นหัวหน้ากอง เพิ่งมีการตั้งตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนแห่งประเทศไทย ท่านเทพก็หนุ่มพ้อเลย ท่านจะมีกระเป๋ากล้องเล็กๆ เอาไว้ใส่ไปป์ ท่านเป็นคนน่ารักมาก

ภาพที่ยังอยู่ในความทรงจำจนบัดนี้ คือ ท่านเทพในฐานะประธานการประชุม มีกล้องยาสูบไม่เคยห่างกาย อารมณ์ดี กำกับการประชุมอย่างเรียบง่าย กระชับ รวดเร็ว เป็นที่ประทับใจของที่ประชุม

^{๓๖} กฤษณ์ กาญจนกุญชร เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส และปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน และราชเลขาธิการ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๐ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมราชเลขาธิการในพระองค์

^{๓๗} ศุภวุฒิ สายเชื้อ ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยภัทร กลุ่มธุรกิจการเงินเกียรตินาคินภัทร เคยรับราชการกระทรวงการต่างประเทศ ที่กรมเศรษฐกิจ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน สำนักงานปลัดกระทรวง และกองแปซิฟิกใต้ กรมอเมริกา

เพ็ญศรี (อมาตยกุล) บุนนาค^{๓๔} เล่าถึงประสบการณ์เมื่อแรกเข้ากระทรวงการต่างประเทศ โดยได้ปฏิบัติงานที่สำนักงานเลขาธิการอาเซียนว่า

...ท่านเลขาธิการเทพใจดีมาก ท่านเป็นคนที่สุภาพอ่อนโยน ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาให้ความเคารพท่านด้วยความรู้สึกที่ดีมาก แต่ที่ดีที่สุดคือ ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่สุภาพ ให้เกียรติทุกคน ให้เกียรติข้าราชการชั้นผู้น้อย ท่านสอนงานด้วย เวลาทำอะไรผิดพลาดก็ไม่โกรธ นอกจากไม่ดูไม่ว่าแล้วท่านยังสอนว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้างานผิดพลาดท่านก็สอนว่าต้องทำอะไร ทำให้พวกเราระดับเด็กๆ รู้สึกว่าท่านมีเมตตาต่อพวกเราจริงๆ เมื่อท่านลงนามแล้วท่านรับผิดชอบหมด ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ทำให้ทุกคนสบายใจ บางครั้งเมื่อเลิกงาน ท่านก็เมตตาพาลูกน้องไปเลี้ยงสังสรรค์ ทำให้รู้สึกเหมือนเป็นครอบครัวใหญ่

.....

^{๓๔} เพ็ญศรี (อมาตยกุล) บุนนาค เคยรับราชการกระทรวงการต่างประเทศ สมรสกับ เดช บุนนาค เลขาธิการสภาการศึกษาไทย

เข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลลา ก่อนเดินทางไปรับหน้าที่เอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง

เอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ คุณชายเทพเดโชทางไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง ซึ่งเป็นการออกประจำการเป็นครั้งแรกในตำแหน่งเอกอัครราชทูต ภารกิจสำคัญของท่านทูตเทพ คือ การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับพม่า (ประเทศเมียนมาในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านสำคัญ มีพรมแดนติดกันยาวกว่าสองพันกิโลเมตร ที่เห็นห่างและมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญ

ช่วงเวลานั้นมีกรณีกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่ปฏิบัติการตามชายแดน ที่ทางการพม่ามองว่าได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายความมั่นคงของไทย มีปัญหาหลายเสพติด แล้วยังมีกองกำลังของ “ขุนล่า”^{๑๑๙} นอกจากนี้ เขตแดนไทยกับพม่าก็ยังไม่มีความชัดเจน ยังไม่ได้มีการปักปันเขตแดน

ปีเดียวกันนั้น พลเอก เปรม ติณสูลานนท์^{๑๒๐} เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ พลเอก เปรม เล็งเห็นความสำคัญในกระชับสัมพันธ์ไมตรีอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงเดินทางไปพม่าเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ในโอกาสดังกล่าว พลเอก เปรมได้เข้าเยี่ยมคารวะประธานาธิบดี เนวิน แห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า และร่วมรับประทานอาหารค่ำโดยมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างใกล้ชิด

การเยือนประเทศพม่าในครั้งนั้น ถือเป็น การเยือนครั้งสำคัญ เป็นการเปิดศักราชใหม่ ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า โดยพลเอก เปรมได้กล่าวประโยคอมตะ คือ **“ความมั่นคงของพม่า คือ ความมั่นคงของไทย”**

^{๑๑๙} ขุนล่า อดีตผู้นำกองทัพเมิงไต ซึ่งต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชให้แก่ชนกลุ่มน้อยชาวไทยใหญ่ในพม่า เป็นผู้ผลิตและค้าเฮโรอีน และฝิ่นรายใหญ่ของโลก โดยมีที่มั่นอยู่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ มีอิทธิพลอยู่ในเขตรัฐฉานและว่า

^{๑๒๐} พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ รัฐบุรุษ นายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๖ (ดำรงตำแหน่งปี ๒๕๖๓ ถึง ๒๕๖๑) องคมนตรีและประธานองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ยืนพระราชสาส์นตราตั้งแด่ นายพล อุ เนวิน ประธานาธิบดีสหภาพพม่า

นายพล อุ เนวิน ประธานาธิบดีของสหภาพพม่ามีความเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับการเมืองไทย เขาศึกษาและรู้จักผู้นำไทยในทุกยุคทุกสมัย สามารถบรรยายประวัติศาสตร์ไทย และวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ในด้านการปกครองของไทยอย่างถ่องแท้ การพบปะเพื่อสานสัมพันธ์ไมตรีในครั้งนี้ พลเอก เปรมได้แลกเปลี่ยนความเห็นกับประธานาธิบดีอุ เนวินในเรื่องปัญหาการทำลายล้างโรงงานผลิตเฮโรอีนของกลุ่มขุนศึกและขุนแสลง

ประธานาธิบดีเนวินแสดงความตระหนักถึงสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามผู้ลักลอบผลิตและค้ายาเสพติด และความยากลำบากที่รัฐบาลไทยต้องประสบอยู่ในขณะนั้น ทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาและเป็นท้องที่ที่รูกันดาร์

ในครั้งนั้น ฝ่ายไทยได้เจรจาเสนอเส้นทางบินของสายการบินระหว่างไทยและพม่าเพื่อต่อไปจีน เพราะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อไทย เนื่องจากเวลานั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม และเวียดนามกับจีนค่อนข้างมีปัญหา

วันเดินทางถึงสนามบินอย่างคึกคักเพื่อต้อนรับหน้าที่เอกอัครราชทูตประจำสหภาพพม่า

การเยือนต่างประเทศในระดับหัวหน้ารัฐบาลเป็นภารกิจที่สำคัญ เอกอัครราชทูตไทยจึงมีบทบาทสำคัญในการเตรียมการทุกขั้นตอน ต้องเข้าพบเจ้าหน้าที่ระดับสูงในกระทรวงการต่างประเทศพม่า เพื่อพูดคุยรายละเอียดต่างๆ ตั้งแต่นายกรัฐมนตรีลงจากเครื่องบิน การต้อนรับที่สมเกียรติที่สนามบิน กำหนดการระหว่างการเดินทางเยือน หัวข้อการหารือหรือความตกลงที่จะลงนาม ตลอดจนการเตรียมร่างแถลงการณ์ร่วม หรือร่างแถลงข่าวร่วมหลังการหารือ เป็นต้น ภาพรวมการเยือนครั้งสำคัญถือว่าประสบความสำเร็จ เพราะเป็นการเยือนที่ถือเป็นการ “break the ice” ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศ นับได้ว่าเป็นผลงานสำคัญของคุณชายเทพในฐานะเอกอัครราชทูตและที่มงานข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง

คุณหญิงขวัญตา เทวกุล ภริยาคุณชายเทพเล่าถึงเกร็ดในช่วงการเตรียมการเยือนของนายกรัฐมนตรี พลเอก เปรมว่า ขณะที่คุณชายเทพและที่มงานข้าราชการสถานทูตต้องทำงานเตรียมการด้านสารัตถะและพิธีการ โดยประสานกับกระทรวงการต่างประเทศที่กรุงเทพฯ และฝ่ายพม่า ข้อมูลหนึ่งที่ได้รับแจ้งจากกรุงเทพฯ เพียงไม่กี่วันก่อนการเยือนคือ คณะผู้แทนฝ่ายไทยจะต้องแต่งชุดพระราชทานตามกำหนดทางการ ปัญหาคือคุณชายเทพไม่มีเสื้อพระราชทาน คุณหญิงขวัญตาจึงแก้ปัญหาด้วยการค้นหาผ้าไทยที่ได้นำติดไปพม่าซึ่งแม้จะพยายามเลือกชิ้นที่เรียบที่สุดแล้ว แต่ก็ยังเป็นผ้าลาย มิใช่ผ้าเรียบ เพราะเป็นผ้าที่คุณหญิงเตรียมจะใช้ตัดขึ้น แล้วรีบไปหาช่างตัดสูทพม่ามารับดำเนินการตัดเย็บ โดยนำรูปถ่ายเสื้อพระราชทานที่หาได้ให้ช่างดูเป็นตัวอย่าง

ระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ณ กรุงย่างกุ้ง

ปัญหาไม่ได้จบแค่นั้น เพราะช่างตัดสูทพม่าเย็บกระเป่าเสื้อที่หน้าอกผิดด้าน แต่ไม่มีเวลาแก้ไขแล้ว ทุกคนคิดว่าไม่น่าเป็นประเด็นเพราะคงไม่มีใครสังเกตเห็น แต่ปรากฏว่าทันทีที่พลเอก เปรมเดินทางถึง เมื่อก้าวลงมาจากเครื่องบิน สายตาอันคมกริบของอดีตนายกรัฐมนตรีก็สังเกตเห็นโดยทันที และคำแรกที่ท่านทักท่านทูตเทศคือ “กระเป่าเสื้อผิดด้าน”

ที่สำคัญคุณชายเทพมีเสื้อพระราชทานเพียงตัวเดียว และจำเป็นต้องใส่เสื้อพระราชทานตัวนั้นตลอดการเยือนทั้งสามวัน!!

หลังจากการเยือนครั้งดังกล่าวที่ถือเป็นการเปิดประตูของความร่วมมือระหว่างสองประเทศ คุณชายเทพได้ผลักดัน ริเริ่ม ความร่วมมือสาขาต่างๆ ระหว่างไทยกับพม่า อาทิ การจัดระบบสหกรณ์ในไทย การปฏิรูปที่ดิน การคมนาคม ระบบการสื่อสาร โดยเฉพาะด้านโทรทัศนที่ทางรัฐบาลพม่าให้ความสนใจเป็นพิเศษ ทางฝ่ายพม่ามีความประสงค์ที่จะพัฒนาระบบโทรทัศนให้สามารถรองรับระบบของประเทศใกล้เคียง เช่น ประเทศไทยและบังคลาเทศ เพื่อปูทางสำหรับการแลกเปลี่ยนรายการโทรทัศน์ระหว่างกัน ในอนาคต รัฐบาลพม่าต้องการที่จะติดตั้งระบบการถ่ายทอดโทรทัศน์สี ฝ่ายพม่าเห็นว่าประเทศไทยก้าวหน้ามากในด้านนี้ มีการพัฒนากฎหมายด้านการแพร่ภาพทางโทรทัศน์ มีการจัดตั้งสถานีถ่ายทอดรายการมาเป็นเวลา ๒๐ ปี มีประสบการณ์ ดังนั้นการที่ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือกับพม่าในด้านการพัฒนาระบบโทรทัศนจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อไปในอนาคต^{๔๐}

มีกรณีหนึ่งที่สมควรหยิบยกมากล่าว ณ ที่นี้ คือ กฤษณ์ กาญจนกฤษร เล่าว่า

...คุณชายเทพในฐานะเอกอัครราชทูตประจำสหภาพพม่า ได้แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์อันกว้างไกลและความกล้าหาญที่จะท้วงติงด้วยการตั้งคำถามกลับมายังรัฐบาลไทยถึงความเหมาะสมที่จะจัดงานเลี้ยงรับรองในวันกองทัพไทยที่สหภาพพม่า เพราะจะเป็นการตอกย้ำความรู้สึกของฝ่ายพม่าให้หวงระลึกถึงความพ่ายแพ้ของพม่าในสงครามยุทธหัตถี

^{๔๐} บันทึกกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๑๐๕๑/๒๕๒๒ เรื่อง การเข้าเยี่ยมคารวะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงขนส่งและคมนาคม วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๒ โดย หม่อมราชวงศ์เทพ เทวกุล เอกอัครราชทูตประจำสหภาพพม่า

การจัดงานเลี้ยงรับรองงานวันกองทัพไทยที่กรุงย่างกุ้ง ถือเป็นภารกิจสำคัญของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของไทย ที่สำคัญคือ การเมืองไทยในขณะนั้นมีนายกรัฐมนตรีที่เป็นอดีตผู้บัญชาการกองทัพบก แต่คุณชายเทพในฐานะเอกอัครราชทูตไทยมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องพิจารณาภาพใหญ่ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า คุณชายเทพเห็นว่าเป็นการจัดงานวันกองทัพไทยดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนซึ่งไม่ใช่เรื่องปกติที่จะมีการท้วงติงในเรื่องลักษณะนี้ นับเป็นอีกกรณีหนึ่งที่สะท้อนความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบของคุณชายเทพ โดยยึดผลประโยชน์ของประเทศไทยเป็นสำคัญ

นอกจากการดูแลความเป็นอยู่ของข้าราชการในสถานทูตแล้ว คุณชายเทพยังเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของคนไทยที่พำนักในประเทศพม่า แม้กระทั่งคนไทยที่ทำผิดกฎหมายพม่าจนถูกดำเนินคดีจำคุกในพม่า ดังที่**สุปรีย์ โชติกะพุกกณะ**^{๔๒} ที่เคยประจำการที่สถานทูตไทยในพม่าได้เล่าว่า

...ผมได้มีโอกาสไปปฏิบัติงานที่สถานทูตและสถานกงสุลในประเทศต่างๆ แต่สภาพพม่าถือได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่ดีที่สุด เพราะนอกจากจะเป็นประเทศที่สวยงามมีหลายสิ่งหลายอย่างที่น่าชม น่าสนใจ แต่ที่สำคัญที่สุด คือ มีผู้บังคับบัญชาสูงสุดซึ่งในขณะนั้นคือ ท่านทูต ม.ร.ว.เทพ เทวกุล และคุณหญิงขวัญฤตา ภริยา เป็นผู้ที่ทำให้ความอนุเคราะห์ดูแลปกครองพวกข้าราชการทุกคน และครอบครัวด้วยความสนิทสนมเป็นกันเอง ช่วยแนะนำและชี้แนะในเรื่องการปฏิบัติงาน ทั้งยังดูแลช่วยเหลือครอบครัวข้าราชการทุกคนอย่างใกล้ชิด รวมทั้งกำชับให้พวกข้าราชการปฏิบัติงาน ไม่เฉพาะในงานประจำของสถานทูต แต่ได้กำชับให้ดูแลช่วยเหลือคนไทยที่ไปตกทุกข์ได้ยากและถูกจับกุมดำเนินคดีต่างๆ โดยเฉพาะลูกเรือประมงที่ถูกจับกุม เนื่องจากลักลอบเข้าไปจับปลาและสัตว์น้ำต่างๆ ในเขตแดนพม่าที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง

ท่านทูตจะคอยกำชับให้ข้าราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องคอยติดตาม ช่วยเหลือในเรื่องคดีความที่ถูกฟ้องร้อง และให้หมั้นไปเยี่ยมเยียนนักโทษที่ถูกจับกุม คุมซึ่งอยู่ในเรือนจำของพม่า ซึ่งเมื่อ ๓๐ กว่าปีก่อนมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นและลำบากมาก ขาดการรักษาโรค ทำให้นักโทษไทยส่วนใหญ่เป็นโรคผิวหนัง ทางสถานทูต และท่านทูตจึงต้องพยายามขอจากทางราชการ และขอบริจาคทั้งอาหารแห้ง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งยารักษาโรคต่างๆ จากบริษัทเอกชน รวมทั้งจากเจ้าของเรือประมงที่ถูกจับ ท่านทูตจะคอยกำชับให้ดูแลอย่างใกล้ชิดมาก

.....

คุณชายเทพประจำการที่สหภาพพม่าได้ประมาณ ๒ ปี เมื่อปี ๒๕๒๓ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศเบลเยียม ก่อนเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่ กระทรวงการต่างประเทศสหภาพพม่าได้จัดให้ไปอำลาประธานาธิบดีเนวิน ปราบกฏในบ้านที่กของการพบปะดังกล่าวระบุว่า^{๔๓} ในการสนทนาเมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ประธานาธิบดีเนวินได้แสดงความเป็นห่วงในปัญหาต่างๆ ที่ไทยกำลังเผชิญ ทั้งความมั่นคงทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่คุณชายเทพก็ได้ชี้แจงโดยทันทีว่า รัฐบาลซึ่งนำโดยพลเอกเปรม นายกรัฐมนตรี มีความมั่นคงเพราะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและนักการเมืองเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากการรายงานของสื่อมวลชนที่ชอบเสนอข่าวให้มีความตื่นเต้นเร้าใจ จึงทำให้ดูเหมือนว่ารัฐบาลไทยขาดเสถียรภาพ ประธานาธิบดีเนวินรับทราบและกล่าวว่า “ห่วงใยด้วย หากไทยขาดเสถียรภาพ พม่า ก็จะถูกกระทบกระเทือนไปด้วย”

^{๔๒} สุปรีย์ โชติกะทุกขณะ เคยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ นครซิดนีย์ และเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัด

^{๔๓} บันทึกกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๑๒๑๕/๒๕๒๓ เรื่องการเยี่ยมอำลาคณะบุคคลสำคัญของพม่า วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๓ โดย หม่อมราชวงศ์เทพ เทวกุล เอกอัครราชทูตประจำสหภาพพม่า

เข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลลา ก่อนไปรับหน้าที่เอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์

เอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์

วันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ คุณชายเทพได้เดินทางจากสหภาพพม่าไปปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศเบลเยียม ควบคู่กับตำแหน่งเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรป หรือ EEC (European Economic Community) และในปิดถัดมา คุณชายก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญประจำประเทศลักเซมเบิร์กอีกตำแหน่งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

เบลเยียมเป็นประเทศที่ปกครองโดยระบอบพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับประเทศไทย ราชอาณาจักรทั้งสองมีสัมพันธ์ไมตรีที่แน่นแฟ้นต่อกันทั้งในระดับพระประมุขและระดับรัฐบาล คุณชายเทพได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระราชาธิบดี Baubouin ที่พระราชวัง Laeken เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ สมเด็จพระราชาธิบดี Baubouin โปรดเกล้าฯ ให้คุณชายเทพเข้าเฝ้าฯ เป็นการส่วนพระองค์ ทรงรับสั่งถึงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงมีพระราชดำรัสต่อไปว่า “สำหรับการรับเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ที่เพิ่งเสด็จเยือนเบลเยียมนั้น ทรงถือเสมือนเป็นพระญาติ มีความยินดีและเต็มพระทัยที่จะต้อนรับเสมอ นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ทรงพระปรีชาสามารถเป็นเยี่ยมทางด้านประวัติศาสตร์และวรรณคดี อีกทั้งยังทรงสนพระทัย รอบรู้เรื่องสังคมและการเมืองเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้เกิดความเพลิดเพลินในการพบปะและสนทนาปราศรัยเป็นอย่างยิ่ง”^{๔๔}

^{๔๔} บันทึกเรื่องการถวายพระราชสาส์นตราตั้งต่อสมเด็จพระราชาธิบดี Baudouin แห่งเบลเยียม โทรเลขเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ ที่ ๒๒๒/๒๓ ลงวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

วันถวายพระราชสาส์นตราตั้งแด่สมเด็จพระราชาธิบดี Boubouin แห่งราชอาณาจักรเบลีเยม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยือนราชอาณาจักรเบลเยียม พ.ศ. ๒๕๒๔

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
เสด็จพระราชดำเนินเยือนเบลเยียม พ.ศ. ๒๕๒๓

ช่วงที่คุณชายเทพดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ ทางพระราชวังเบลเยียมก็ให้ความสำคัญกับสถานเอกอัครราชทูตไทยมาก โดยสมเด็จพระราชินีฟาบีโอลา จะเสด็จพระราชดำเนินมางานของสถานทูตไทยทุกครั้ง ที่สถานทูตจัดแสดงแพชั่นโชว์ทูตไทย ความสัมพันธ์ระหว่างเบลเยียมกับไทยจึงมีรากฐานที่ดีเยี่ยมจากความสัมพันธ์อันพิเศษของพระราชวงศ์ทั้งสอง

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ มีงานหลากหลายทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งงานดูแลความเป็นอยู่ของคนไทยในเบลเยียมและลักเซมเบิร์ก **สมเกียรติ อริยปรัชญา^๕** เล่าว่า

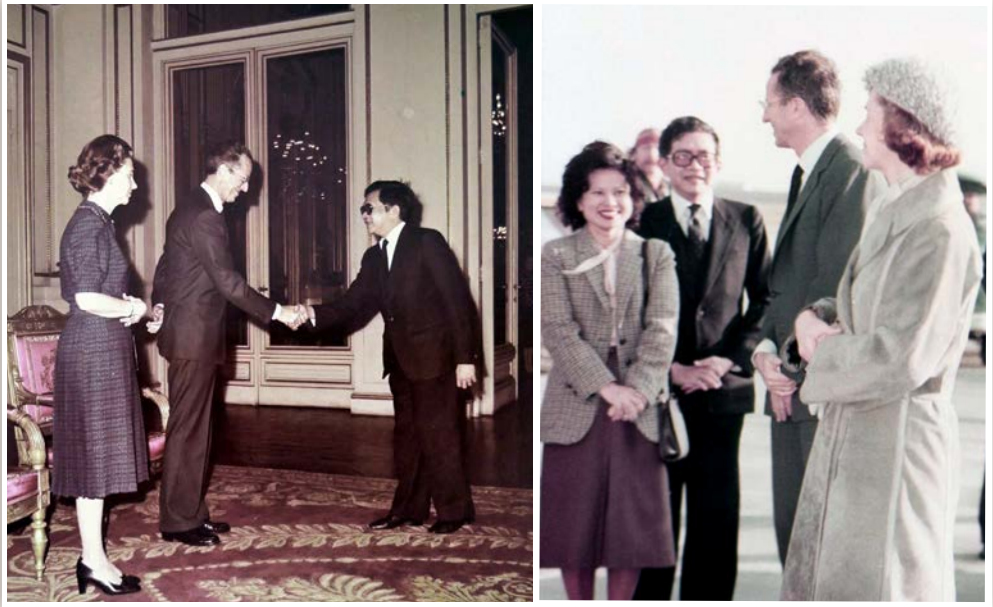
...ผมได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับท่านเพียงหนึ่งปีสี่เดือน ถึงแม้จะเป็นช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานนัก แต่ก็เป็นเวลาที่มีค่าและสำคัญอย่างมากในชีวิตผม เพราะผมได้มีโอกาสเรียนรู้ว่านักการทูตมืออาชีพต้องทำงานอย่างไร ครองตนอย่างไรในการทำงาน และในด้านส่วนตัวอย่างไรใกล้ชิด สิ่งที่ผมได้เรียนรู้ก็ได้นำมาปฏิบัติในชีวิตราชการและส่วนตัวจนถึงปัจจุบันนี้

ท่านทูตเทพสามารถบริหารจัดการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเบลเยียมลักเซมเบิร์ก และประชาคมเศรษฐกิจยุโรปให้แน่นแฟ้นขึ้นอย่างดียิ่งเยี่ยม แม้ว่าบทบาทหน้าที่ในราชการของท่านทูตเทพ ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์มีมากและหลากหลาย

สมเกียรติได้เล่าถึงภารกิจสำคัญของคุณชายเทพในการแก้ไขปัญหาการส่งออกมันสำปะหลังไทยไปยังประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ซึ่งท่านทูตเทพได้ทุ่มเทเวลาให้อย่างมาก ในช่วงที่ท่านประจำการ ณ กรุงบรัสเซลส์ ในขณะนั้นเรื่องนี้สำคัญมากและซับซ้อนสำหรับประเทศไทย และต้องหาทางแก้ไขปัญหาก็เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

...ตอนนั้นกลุ่มประเทศเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ที่ต่อมาแปรสภาพเป็นประชาคมยุโรป (EU) ในปัจจุบัน พยายามกดดันให้ประเทศไทยลดการส่งออกมันสำปะหลังอัดเม็ดไป EEC ในขณะนั้น EEC ได้กำหนดภาษีนำเข้าสำหรับธัญพืชต่างๆ ที่ EEC นำเข้าไปเป็นอาหารสัตว์ ทั้งนี้เพื่อปกป้องช่วยเหลือเกษตรกรในกลุ่มประเทศ EEC

^๕ ดร.สมเกียรติ อริยปรัชญา เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน กรุงบรัสเซลส์ ผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป สิงคโปร์ และกรุงเวียนนา

ไบโอกาสาเข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระราชาธิบดี Baudouin และสมเด็จพระราชินี Fabiola

ขณะต้อนรับ พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยือนเบลเยียม

ในการแก้ไขปัญหานี้ ท่านทูตเทพได้ทำงานประสานกับข้าราชการจากกระทรวงพาณิชย์ และกับฝั่งประชาคมเศรษฐกิจยุโรปที่ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีเยี่ยมกับ DG 6 ซึ่งได้พยายามช่วยสนับสนุนไทยไม่ให้ถูกตัดโควตาการนำเข้ามันสำปะหลัง และสามารถค้าขายตามเงื่อนไขที่สองฝ่ายพอใจ

สมเกียรติเล่าว่า concept ที่ท่านทูตเทพพูดเสมอคือ “การที่ประเทศไทยได้รับการเอกราชไว้ได้จากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก เพราะรู้เขา รู้เรา ดังสุภาษิตชุนวูที่ว่า ในการสงคราม ถ้ารู้เขา รู้เรารบ ๑๐๐ ครั้ง ชนะ ๑๐๐ ครั้ง ในเรื่องมันสำปะหลัง ท่านรู้เขา คือ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป และรู้เรา คือไทย อย่างลึกซึ้ง รู้ว่าอะไรที่เป็นไปได้ และอะไรที่เป็นไปไม่ได้”

...ท่านทูตเทพเป็นนักการทูตที่ประนีประนอมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติที่ควรได้รับ ความตกลงเรื่องมันสำปะหลังเป็นความตกลงในลักษณะประนีประนอม แต่ละฝ่ายมีทั้งได้ทั้งเสีย ไม่มีฝ่ายใดได้สิ่งที่ต้องการทั้งหมด ร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งในวิถีทางการทูตก็เป็นเช่นนั้น การทูตคือการอยู่ร่วมกันโดยสันติบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน ขจัดข้อขัดแย้งด้วยการประนีประนอมที่ให้ประโยชน์เป็นที่ยอมรับได้ของทั้งสองฝ่าย ที่เราในปัจจุบันเรียกสั้นๆ เป็นภาษาอังกฤษว่าการแก้ไขปัญหแบบ win - win

ไม่ว่าจะไปไหนพบกับใคร ท่านทูตเทพจะพาอัครราชทูตไปรับรู้เรื่องราวต่างๆ เพื่อจะได้ประสานและทำงานให้เป็นแนวเดียวกัน ได้เห็นวิธีการทำงานและฟังแนวคิดของท่านทูต นอกเหนือจากเรื่องการส่งออกมันสำปะหลังไปยังประชาคมฯ แล้ว ท่านทูตเทพยังคิดว่าไทยน่าจะทำวิจััยการนำมันสำปะหลังไปทำอย่างอื่น ซึ่งต่อมามีการวิจััยการใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตแอลกอฮอล์และอื่นๆ โดยคุณดนัย ดุละลัมพะ^{๔๖} ได้ตั้งสำนักงานที่จะทำรีเสิร์ชมันสำปะหลัง นับเป็นการเพิ่มมูลค่ามันสำปะหลังเพื่อใช้ในประเทศ นอกจากนั้น ยังมีการส่งออกมันสำปะหลังไปใช้ในอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการนำไปเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว ประเด็นสำคัญเหล่านี้ได้เริ่มมาจากสมัยท่านทูตเทพแล้วค่อยๆ ก่อตัวมาเรื่อยๆ

^{๔๖} ดนัย ดุละลัมพะ เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมเศรษฐกิจ เอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ และเอกอัครราชทูตผู้แทนไทยประจำองค์การการค้าโลก (WTO)

ท่านทูตเทพเป็นนักการทูต
ที่ประนีประนอม โดยคำนึงถึง
ผลประโยชน์ของประเทศชาติ
ที่ควรได้รับ ความตกลงเรื่อง
มันสำปะหลังเป็นความตกลง
ในลักษณะประนีประนอม
แต่ละฝ่ายมีทั้งได้ทั้งเสีย
ไม่มีฝ่ายใดได้สิ่งที่ต้องการ
ทั้งหมดร้อยเปอร์เซ็นต์

สมเกียรติ อริยปรัชญา

งานที่เบลเยียมเป็นงานเศรษฐกิจระหว่างไทยกับ EEC เป็นส่วนมาก และเป็นช่วงที่มีความขัดแย้งกันสูงในด้านการค้า ทางสถานทูตต้องประสานงานระหว่างฝ่ายไทยคือ กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ และกับศุลกากรของ EEC

เวลาเราอยู่ที่ EEC เราไม่ใช่ดูแต่ Commission ที่จะเจรจา คือ DG 6 อย่างเดียว เราต้องดูประเทศสมาชิกของประชาคมด้วย ซึ่งท่านทูตเทพมีความสัมพันธ์ที่ดีมากกับ Baron Patrick Nothomb ท่านเป็น Director General ทางด้านการเมือง พวกผู้แทนประเทศสมาชิกจะเรียกขานท่านว่า “Mother-in-law”

ท่านทูต ม.ร.ว.เทพ เทวกุล
เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเบลเยียมในขณะนั้น
ได้กรุณาประสานและนัดให้ผมไปพบบุคคลสำคัญ
ระดับสูงของ EEC หลายครั้ง และบางครั้ง
ท่านทูตเทพก็กรุณาไปร่วมพบปะด้วย
เป็นความประทับใจอย่างมากที่เอกอัครราชทูตไทย
ใจกว้าง ยอมรับการศึกษาข้อเท็จจริงของนักวิชาการ
ทั้งๆ ที่นักวิชาการคนนี้ได้แสดงจุดยืนและ
ข้อมูลขัดแย้งกับท่าทีของรัฐบาลไทยในขณะนั้น

ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง

ปัญหามันสำปะหลังเป็นเรื่องใหญ่มากในขณะนั้น คุณชายเทพทุ่มเททำเรื่องนี้ อย่างหนัก แต่ก็ยังมีอารมณ์ขันอยู่เสมอ ท่านเปรียบกับลูกน้องวันหนึ่งว่า ผมของท่าน หงอกขึ้นเยอะจากเรื่องนี้ และปัญหาเรื่องมันสำปะหลังนี้เองที่ทำให้ **ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง**^{๔๗} นักวิชาการที่มีผลงานวิจัยมากมายด้านสินค้าเกษตรของไทยได้มีโอกาสมารู้จัก คุณชายเทพที่กรุงบรัสเซลส์ และมีความประทับใจในตัวคุณชายอย่างมาก

...ผมเป็นนักวิชาการที่สนใจศึกษาเรื่องพืชผลเกษตร ได้ร่วมกับนักวิชาการ ดร.อัมมาร สยามวาลา และ ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย แสดงความเห็นคัดค้านการอาสาสมัครจำกัดตนเอง ((Voluntary Export Restraints – VERs) เพราะชาวไร่มันสำปะหลัง จะได้รับราคาหัวมันสำปะหลังต่ำลง และจะมีผู้ส่งออกบางรายที่ได้ผลประโยชน์พิเศษ จากการได้รับจัดสรรโควตาส่งออก

ประเทศตอนเหนือของ EEC เช่น เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี เดนมาร์ก ก็อยากนำเข้า มันสำปะหลังเพราะเป็นประเทศเลี้ยงสัตว์ที่จะได้ประโยชน์จากอาหารสัตว์ราคาถูก มูลนิธิของเยอรมนีแห่งหนึ่ง ได้เชิญให้ผมไปทำวิจัยที่กรุงบรัสเซลส์ประเทศเบลเยียม เพื่อศึกษาท่าที ความคิด เหตุผล และกระบวนการตัดสินใจของ EEC เพราะกรุงบรัสเซลส์ เป็นสำนักงานใหญ่ของ EEC

ท่านทูต ม.ร.ว.เทพ เทวกุล เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเบลเยียมในขณะนั้น ได้กรุณาประสานและนัดให้ผมไปพบบุคคลสำคัญระดับสูงของ EEC หลายครั้ง และบางครั้ง ท่านทูตเทพก็กรุณาไปร่วมพบปะด้วย เป็นความประทับใจอย่างมากที่เอกอัครราชทูตไทย ใจกว้างยอมรับการศึกษาข้อเท็จจริงของนักวิชาการ ทั้งๆ ที่นักวิชาการคนนี้ได้แสดงจุดยืน และข้อมูลขัดแย้งกับท่าทีของรัฐบาลไทยในขณะนั้น

ผมใช้เวลาศึกษาสัมภาษณ์บุคคลที่สำนักงานใหญ่ EEC ที่กรุงบรัสเซลส์ประมาณ หนึ่งเดือน ก่อนจะลาจาก ท่านทูตเทพได้กรุณาจัดประชุมข้าราชการไทยที่ทำงานใน กรุงบรัสเซลส์ทั้งหมดมาร่วมประชุม และให้ผมแสดงข้อมูลและความเห็นอย่างเต็มที่ ที่สถานทูตไทย ม.ร.ว.เทพ เทวกุล ได้ทำหน้าที่เอกอัครราชทูตที่ใจกว้างยอมรับความเห็น ทุกฝ่าย พิจารณาและให้ความสำคัญกับข้อมูลข้อเท็จจริงและความเห็นที่หลากหลาย นี่เป็นสิ่งที่ผมต้องจารึกไว้ในความทรงจำจนถึงวันนี้

.....

^{๔๗} รศ.ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ประธานกรรมการนโยบาย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai PBS) อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ ผู้ศึกษาเชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ การเกษตร และการพัฒนาชนบท อดิตสมาชิกวุฒิสภา (จากการเลือกตั้ง) กรุงเทพมหานคร อดิตสมาชิกสภาว่าารัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐

ดร.เจิมศักดิ์ยังได้มีโอกาสได้พบและสนทนากับคุณชายเทพอีกหลังจากที่ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นองคมนตรี ดร.เจิมศักดิ์ได้เล่าให้ท่านองคมนตรีเทพทราบเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่ตนวิเคราะห์การบ้านการเมืองอยู่ โดยได้กล่าวในรายการว่า

...นับแต่ได้มีโอกาสพบท่านทูต ม.ร.ว.เทพ เทวกุล ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ผมมีความประทับใจในวิสัยทัศน์ของท่านที่ทำหน้าที่ผู้แทนประเทศไทยได้อย่างสมบูรณ์ และยังได้รับความกรุณาเอื้อเฟื้อจากผู้ใหญ่ใจดีท่านนี้ตลอดมา

.....

อีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ ดร.เจิมศักดิ์ต้องจดจำไปอีกนาน คือ จากการศึกษาเรื่องมันสำปะหลังและต้องพบปะบุคคลหลายฝ่ายรวมทั้งภาคราชการ ทำให้ได้มีโอกาสรู้จัก ดร.จิตริยา ติงศภทิพย์^{๔๔} นักเรียนทุนกระทรวงการต่างประเทศที่เพิ่งจบปริญญาเอกด้านเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัย York ประเทศอังกฤษ กลับมาปฏิบัติงานด้านมันสำปะหลังอยู่ที่กรมเศรษฐกิจ ได้คบหาสนิทสนมและพัฒนาความสัมพันธ์จนกระทั่งแต่งงานกันในที่สุด

โมฆิต ฉัตรไพบูรณ์^{๔๕} กล่าวถึงคุณลักษณะของท่านทูตเทพในฐานะผู้นำที่ใส่ใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และสิ่งที่ได้เรียนรู้ว่า

...ผมออกประจำการที่ สอท. ณ กรุงบรัสเซลส์เป็นโพสต์แรก และทำงานภายใต้การนำของท่านทูตเทพเป็นเวลา ๑ ปีครึ่ง โดยท่านมอบหมายให้ผมรับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้า การลงทุน และโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างไทยกับ EEC ผมมีความประทับใจในตัวท่านทูตเทพหลายประการ กล่าวคือ

ด้านความเป็นผู้นำ ท่านทูตเทพมีความเป็นผู้นำและมีคุณธรรมสูง ทำให้เกิดความรักสามัคคี และ ความร่วมมือร่วมใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในหมู่ข้าราชการสถานทูต สำนักงานที่ปรึกษาการพาณิชย์ และ สำนักงานที่ปรึกษาศุลกากร ได้เป็นอย่างดี

^{๔๔} ดร.จิตริยา ติงศภทิพย์ ปันทอง เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงออสโล อธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และ รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ สมรสกับ ดร.เจิมศักดิ์ ปันทอง

^{๔๕} โมฆิต ฉัตรไพบูรณ์ เคยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ นครคุนหมิง กงสุลใหญ่ ณ นครแวนคูเวอร์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ และกรุงไนโรบี

ด้านความเป็นครู ในฐานะที่สถานทูตเป็นจุดติดต่อ (contact point) ของไทย กับ EEC ท่านทูตได้พบปะเจรจาหรือกับบรรดาผู้นำและเจ้าหน้าที่ระดับสูง ได้แก่ Commissioners และ Director-Generals ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของ EEC เป็นประจำ โดยท่านจะให้ผมติดตามไปด้วยเพื่อทำรายงานส่งให้กระทรวงฯ อันเป็นผลให้ผมมีโอกาสเรียนรู้วิธีการ และ tactics การเจรจาชั้นครูจากท่าน ท่านทูตเป็นนักเจรจาที่ชาญฉลาด มีชั้นเชิง ถ้อยทีถ้อยอาศัย และที่สำคัญคือมีความจริงใจ และตรงไปตรงมา ท่านสอนเสมอว่าการเจรจาต้องมี give and take และต้องได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (win-win approach) จึงจะคบกันได้ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเป็นที่นับถือจากฝ่าย EEC และได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งเสมอ

ด้านความใจกว้างและเคารพต่อความเห็นผู้อื่น กรณีกการแก้ไขปัญหามันสำปะหลังซึ่งสถานทูตมีบทบาทสำคัญในการประสานการเจรจา ท่านทูตเทพเปิดใจกว้างรับฟังความเห็นจากทุกฝ่ายอย่างเต็มที่ ท่านได้ส่งเสริมให้มีการศึกษาทุกประเด็นอย่างรอบด้านเพื่อดำเนินการให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อไป

ในการทำงานที่กรุงบรัสเซลส์ ท่านทูตเทพเป็นผู้บังคับบัญชาที่รักและห่วงใยผู้ใต้บังคับบัญชา ท่านมักจะพูดคุยกับลูกน้องอย่างเป็นกันเอง และถามไถ่สารทุกข์สุกดิบของบุคคลในครอบครัวเสมอ โดยปกติท่านทูตและข้าราชการสถานทูตจะทำงานจนมืดค่ำ เมื่อท่านทูตเสร็จงาน ก่อนกลับทำเนียบ ท่านมักจะแวะทักทายลูกน้องและกล่าวชมเชยเสมอว่า “ดีมาก ทำงานขยันขันแข็งกันดี แต่ดีก็แล้วกลับบ้านไปดูแลครอบครัวได้แล้ว” เมื่อมีโอกาสคุณชายเทพจะจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ในหมู่ข้าราชการทุกสำนักงานและครอบครัวที่ทำเนียบ ทำให้ทุกคนมีโอกาสได้พบปะพบปะพูดคุยกันอย่างสนุกสนานโดยพร้อมหน้าพร้อมตา

“ดีมาก ทำงาน
ขยันขันแข็งกันดี
แต่ดีก็แล้ว กลับบ้าน
ไปดูแลครอบครัว
ได้แล้ว”

ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล

นอกจากงานด้านปัญหาการค้ากับประชาคมยุโรปแล้ว สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ยังมีบทบาทสำคัญในเรื่องปัญหาแกมพูชาซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดทางการเมืองระหว่างประเทศของไทยในช่วงเวลานั้น ท่านทูตเทพซึ่งเคยผ่านงานการเมืองระหว่างประเทศมาแล้วในกรมการเมืองสามารถดำเนินการประสานกับฝ่ายเบลเยียมและลักเซมเบิร์กในเรื่องการแก้ปัญหาแกมพูชาได้เป็นอย่างดี

ปกศักดิ์ นิลอุบล ซึ่งเคยทำงานกับท่านอธิบดีเทพที่กรมการเมือง เล่าว่า

...ผมได้มีโอกาสทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของท่านทูตเทพอีกวาระหนึ่ง แม้จะเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ก็ตาม ท่านได้มอบหมายให้ผมรับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับเบลเยียมและลักเซมเบิร์ก รวมทั้งงานด้านปัญหาแกมพูชา ซึ่งในช่วงนั้นเป็นภารกิจสำคัญสำหรับกระทรวงฯ นับตั้งแต่เวียดนามได้ส่งกำลังทหารเข้ายึดครองแกมพูชาเมื่อต้นปี ๒๕๒๒

โดยที่กรุงบรัสเซลส์เป็นที่ตั้งของสำนักงานประชาสัมพันธ์ร่วมของกลุ่มแกมพูชาที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ คือ กลุ่ม FUNCINPEC ของเจ้านโรดม สีหนุและกลุ่ม KPNLF ของนายซอน ซาน อีกทั้งผมเคยเป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะแกมพูชามาก่อน จึงน่าจะเป็นการสะดวกในการประสานงานของสถานเอกอัครราชทูตฯ กับสองกลุ่มดังกล่าว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของรัฐบาลผสมสามฝ่ายของแกมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) ที่รัฐบาลไทยและอาเซียนให้การสนับสนุนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อต่อต้านการยึดครองแกมพูชาโดยไม่ชอบธรรมของเวียดนาม ท่านทูตเทพได้ใช้ช่องทางในการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกระทรวงการต่างประเทศเบลเยียมและลักเซมเบิร์ก รวมทั้งกับคณะกรรมการประชาคมยุโรป ตลอดจนตัวแทนสมาชิกกลุ่มประเทศประชาคมยุโรปในการรณรงค์เพื่อขอรับเสด็จสนับสนุนให้รัฐบาลผสมแกมพูชาประชาธิปไตยซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

ข้าราชการอีกคนหนึ่ง คือ **พิศาล มานวพัฒน์**^{๕๐} เล่าความถึงความประทับใจที่ทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของอธิบดีเทพ เลขาธิการอาเซียนว่า

...เมื่อผมเข้ารับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศเมื่อปลายปี ๒๕๒๔ ได้รับบรรจุที่สำนักงานเลขาธิการอาเซียนแห่งประเทศไทยในตอนนั้น (กรมอาเซียนในปัจจุบัน) บางช่วงของ ๓ ปี ได้มีโอกาสทำงานด้านความสัมพันธ์อาเซียน-อียู ด้วย ครั้งหนึ่งกระทรวงฯ

^{๕๐} พิศาล มานวพัฒน์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ กรุงนิวเดลี กรุงฮอนตาวา และกรุงวอชิงตัน

เมื่อออกจากห้องประชุม จิตวิญญาณครู
ของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
ในรุ่นท่าน ซึ่งอาจเป็นรุ่นที่มี
ความสามารถเด่นที่สุดรุ่นหนึ่ง
ก็แสดงออกอย่างเปี่ยมล้น ด้วยการพูดคุย
กับข้าราชการแรกเข้าด้วยความเมตตา
ปรารถนาดีที่จะให้มีความตระหนักรู้
ความเข้าใจว่า การทูตการเจรจานั้น
จำเป็นต้องเรียนรู้ พากเพียร เปิดรับ
สังเกตและจดจำ เพื่อพัฒนาตัวเองต่อไป
และเพื่อฝึกอบรมคนรุ่นต่อไป
แบบที่ท่านทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง

พิศาล มาถนอพัฒน์

แต่งตั้งผมไปในคณะศึกษาดูงานอีอีซี เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกที่ดีๆ ต่ออีอีซี
ในหมุ่เน้กการทูตรุ่นใหม่ของอาเซียน ตอนนั้นเรามีด้วยกัน ๕ ประเทศ อันเป็นสมาชิกดั้งเดิม
ประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย

เมื่อได้ไปถึงกรุงบรัสเซลส์ ท่านเอกอัครราชทูตหัวหน้าคณะผู้แทนไทยประจำ
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป คือ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล ได้ให้ความเมตตาเอ็นดูข้าราชการแรกเข้า
อย่างผมอย่างอบอุ่นอย่างที่ทุกคนที่เคยทำงานให้ท่านคงรู้สึกได้ตั้งแต่ต้น เมื่อผมนั่ง
แถวหลังฟังท่านพูดในที่ประชุมคณะกรรมการอาเซียนประจำกรุงบรัสเซลส์ (ASEAN

Brussels Committee หรือ ABC) ที่ประกอบด้วยเอกอัครราชทูตหัวหน้าคณะผู้แทนอาเซียนประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรปก็ยิ่งทำให้ผมมีความภูมิใจ และเพิ่มพูนความเคารพในความรู้ความสามารถ จังหวะ มารยาท เทคนิคการพูด การฟัง การเสนอ การสรุป การหารือแบบหลายฝ่าย และอารมณ์ขันของท่านทูตเทพยิ่งนัก

เมื่อออกจากห้องประชุม จิตวิญญาณครูของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศในรุ่นท่าน ซึ่งอาจเป็นรุ่นที่มีความสามารถเด่นที่สุดรุ่นหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศก็แสดงออกอย่างเปี่ยมล้น ด้วยการพูดคุยกับข้าราชการแรกเข้าด้วยความเมตตาปรารถนาดีที่จะให้มีความตระหนักรู้ ความเข้าใจ ว่าการทูตการเจรจานั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ พากเพียร เปิดรับ สังเกตและจดจำ เพื่อพัฒนาตัวเองต่อไป และเพื่อฝึกอบรมคนรุ่นต่อไปแบบที่ท่านทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง

.....

คุณชายเทพมีผลงานสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ เป็นผู้ตัดสินใจเสนอกระทรวงให้ซื้ออาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ ซึ่งแต่เดิมเช่าห้องชุดใช้เป็นทำการ **สมเกียรติ อริยปรัชญา** เล่าว่า

...เมื่อปี ๒๕๒๔ คุณชายเทพเป็นผู้ที่เสนอให้กระทรวงการต่างประเทศซื้ออาคารหมายเลข 2 Square du Val de la Cambre เป็นที่ทำการสถานทูต อาคารแห่งนี้สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นสถาปัตยกรรมแบบแองโกล-แซกซัน ออกแบบโดยสถาปนิกชื่อนาย Adrian Blomme อาคารมีความสวยงามมากทั้งภายนอกและภายใน ตั้งอยู่บริเวณจัตุรัสที่นับว่าเป็นทำเลที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงบรัสเซลส์ ใกล้กับโบสถ์เก่าคือ Abbaye de la Cambre ซึ่งมีผู้มาถ่ายทำภาพยนตร์ที่จัตุรัสนี้อยู่เนืองๆ เพื่อประกอบเป็นฉากในหนังย้อนยุค เป็นถิ่นที่อยู่ของผู้มีฐานะและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของเบลเยียมและคณะกรรมาธิการประชาคมเศรษฐกิจ ไม่ไกลจาก Avenue Louise ซึ่งเป็นถนนที่มีร้านรวง โรงแรม อาคารสำนักงาน ลักษณะคล้ายกับย่านราชดำริของไทยในปัจจุบัน การซื้อและการโยกย้ายสถานทูตจากห้องชุดเดิมที่เช่าในราคาแพงบนถนน Avenue Louise มิใช่เรื่องง่าย ต้องใช้เวลาและความพยายามต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ซึ่งผู้ที่เคยรับราชการต่างประเทศคงทราบดี

.....

ขณ:ต้อนรับพลอากาศเอก สิกข์ เศรษฐศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่กรุงบรัสเซลส์

โรลันด์ ยัคมิเนส (Gustave Henri Ange-Jacquemyns)
ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น
เจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ

คุณชายเทพเป็นผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์ ท่านทราบว่าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้มีนักกฎหมายชาวเบลเยียม คือ โรลันด์ ยัคมิเนส (Gustave Henri Ange-Jacquemyns) นักกฎหมายและรัฐมนตรีมหาดไทยเบลเยียม เข้ารับราชการในราชอาณาจักรสยามสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินทั่วไป ภายหลังได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจสำคัญ อาทิ การเจรจากับรัฐบาลฝรั่งเศสกรณีพิพาทเรื่องดินแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ถวายคำแนะนำแนวทางการศึกษาต่างประเทศแด่พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การปรับปรุงระบบกฎหมายและการปกครองของสยามให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ

กับลูกหลานของเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ

คุณชายเทพได้สืบหาที่อยู่ของเจ้าพระยาอภัยราชา และได้พบทายาทรุ่นลูกหลานของท่านที่เมือง Liege ทำให้ได้รู้ฟื้นสัมพันธ์กับฝ่ายไทยฯ อีกหลังจากขาดหายไปเป็นเวลาร้อยปี จนต่อมารัฐบาลไทยได้เชิญลูกหลานของพระอภัยราชา มาเยือนไทย หลานทางฝ่ายภริยาของเจ้าพระยาอภัยราชาคือ Count Gerald Vander Straten Ponthoz ได้มาจัดตั้งมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยราชาที่จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นอนุสรณ์ระลึกถึงคุณงามความดีของพระอภัยราชาและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เบลเยียม มีกิจกรรมให้ทุนการศึกษาแก่เด็กไทยทางภาคเหนือ มูลนิธิได้มอบรูปปั้นเจ้าพระยาอภัยราชา ทำด้วยทองสำริดให้กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อนำไปประดิษฐานที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ นับว่าคุณชายเทพมีบทบาทสำคัญในการสานความสัมพันธ์กับเชื้อสายชาวต่างชาติที่มีคุณูปการต่อราชอาณาจักรสยามให้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

สมเด็จพระราชินี Fabiola เสด็จฯ เยี่ยมชมสินค้าหัตถกรรมของสถานทูตไทย
ในงาน Bazarr ของประเทศอาเซียน

แม้ว่าคุณชายเทพจะมีภาระรับผิดชอบงานราชการหลายเรื่อง แต่ด้วยความสนใจด้านภาษา ท่านได้ใช้เวลาว่างเรียนภาษาฝรั่งเศสกับครูชาวเบลเยียม **ปกศักดิ์ นิลอุบล** เล่าว่า

...ผมสังเกตว่าท่านได้เริ่มใช้เวลาว่างในการรื้อฟื้นภาษาฝรั่งเศสที่ท่านได้ร่ำเรียนมาสมัยเมื่อครั้งยังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนมัธยมปลายในอังกฤษโดยสามารถนำไปใช้ในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ เมื่อปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ เมือง Liege ซึ่งถือว่าเป็นเมืองหลวงของแคว้น Wallonia ของชุมชนที่พูดภาษาฝรั่งเศสได้จัดงานมหกรรมกวีร่วมสมัยของบรรดาประเทศจากทั่วโลกที่พูดภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเป็นงานที่จัดขึ้นทุกสองปีในชื่อ “Biennales Internationales de Poesie de Liege” และได้เชิญท่านทูตในฐานะเอกอัครราชทูตประจำเบลเยียม รวมทั้งเชิญคุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ซึ่งขณะนั้นเป็นกวีซีไรท์ (ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓) ไปร่วมงานดังกล่าว

หลังจากกลับมาจากเมือง Liege ท่านได้เล่าให้ฟังอย่างอารมณ์ดีว่าโดยที่คุณเนาวรัตน์ไม่สันทัดในการสื่อสารเป็นภาษาฝรั่งเศสท่านเลยต้องกลายเป็นล่ามกิตติมศักดิ์อธิบายบทกวีของคุณเนาวรัตน์ และช่วยเป็นล่ามในการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับกวีคนอื่นแทนโดยปริยาย

ด้วยความที่คุณชายเทพเคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนแห่งประเทศไทยมาก่อน ท่านจึงริเริ่มเสนอกระทรวงให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอาเซียน ณ กรุงบรัสเซลส์ (ABC - ASEAN Brussels Committee) ซึ่งประกอบด้วยบรรดาทูตอาเซียนที่ประจำประเทศเบลเยียม ทำหน้าที่ประชุมหารือแลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อคิดเห็นและวางท่าทีในเรื่องสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน

.....

อธิบดีกรมการเมือง

คุณชายเทพประจำการที่ประเทศเบลเยียมจนถึงปี ๒๕๒๗ คุณชายเทพก็กลับมาปฏิบัติงานที่กั้นเดิมคือกรมการเมืองในฐานะอธิบดี โดยขณะนั้น ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ คือ อาสา สารสิน เพื่อนสนิท และต่อมา คือ ปลัด ม.ร.ว.เกษมสโมสร์ เกษมศรี พุฒิปัญญาติโกไลซ์

ดังที่ได้กล่าวแล้วไว้ว่ากรมการเมืองถือเป็นหัวใจของกระทรวงการต่างประเทศ และน่าจะถือเป็นหัวใจของงานการทูตไทยด้วย เพราะเป็นกรมที่รับผิดชอบการดำเนินความสัมพันธ์สองฝ่าย รวมทั้งบริหารจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับทุกประเทศทั่วโลก ตั้งแต่ประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศมหาอำนาจ ประเทศที่เป็นตลาดสำคัญ รวมถึงประเทศที่อยู่ห่างไกลเช่นแอฟริกา

กรมการเมืองเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการเยือนทุกระดับ ในการเยือนต่างประเทศแต่ละครั้ง กรมการเมืองจะต้องเป็นผู้วางแนวทางการเจรจา เจ้าหน้าที่ที่กรมการเมืองที่รับผิดชอบประเทศต่างๆ ที่เรียกว่า “เจ้าหน้าที่โต๊ะ” จะต้องรู้ข้อมูลของ

ประเทศนั้นๆ ทุกแห่งทุกมุม จะเป็นผู้เสนอแฟ้มประเด็นการสนทนา โดยอธิบดีกรมการเมือง จะต้องเป็นผู้ตรวจตราถ่วงน้ำหนักการเจรจากับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของประเทศต่างๆ กรมการเมืองจึงเป็นกรมที่มีความสำคัญมากกว่าหนึ่งในกระทรวงการต่างประเทศ

อธิบดีกรมการเมืองถือเป็นตำแหน่งอาวุโส ชำนาญการอาวุโสก่อนที่จะก้าวขึ้นเป็น ปลัดกระทรวงการต่างประเทศมักผ่านตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองก่อน

ในช่วงเวลาที่คุณชายรับตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองนั้น เป็นช่วงที่ไทยต้องเผชิญความท้าทายหลายประการ ที่สำคัญที่สุดคือการยื่นหยัดต่อต้านการยึดครองกัมพูชา โดยเวียดนามในปี ๒๕๒๑ ทำให้กำลังทหารเวียดนามเข้ามาประชิดชายแดนไทย ซึ่งในช่วงนั้นเป็นช่วงที่ไทยในฐานะประเทศหน้าด่านต้องมีบทบาทนำในอาเซียนเพื่อยืนหยัดนโยบายการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาไม่ให้เป็น fait accompli ถือเป็นภารกิจที่ทางการทูตที่สำคัญของไทยและในที่สุดเป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา

ภารกิจทางการทูตดังกล่าวจะต้องทำในหลายระดับ หลายวง ตั้งแต่ภายในกลุ่มเขมร ๓ ฝ่ายที่ไทยมีบทบาทนำในการก่อตั้งรัฐบาล CGDK (Coalition Government of Democratic Kampuchea) ของเขมร ๓ ฝ่าย ในการต่อต้านเวียดนามและรัฐบาลเฮง สัมริน ที่เวียดนามตั้งขึ้นมา ซึ่งคุณชายเทพในตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองเป็นผู้ที่พบปะกับฝ่ายกัมพูชาที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ (Non Communist factions) คือกลุ่ม KPNLF ที่นำโดยอดีตนายกรัฐมนตรีซอนซาน และกลุ่ม FUNCINPEC ที่นำโดยเจ้านโรดมรณฤทธิ์ โดยคุณชายเทพจะพบปะทั้งสองฝ่ายสม่ำเสมอเพื่อแจ้งให้ทราบถึงทิศทางของอาเซียนที่ช่วงนั้นมีการหารืออย่างสม่ำเสมอ

ชัชเวทย์ ชาติสุวรรณ^{๕๑} ซึ่งเคยปฏิบัติงานที่กรมการเมืองเล่าว่า

...บางครั้งเขมรที่เราช่วยอยู่เต็มทีก็พูดอะไรที่ไม่เหมาะสม เหมือนทวงบุญคุณ ก็จะถูกท่านอธิบดีเทพเตือนกลับไปอย่างแรงๆ ผมเป็นคนจดบันทึกสนทนา บางครั้งส่งแขกแล้วต้องถามท่านว่าจะให้จดบันทึกสนทนาส่วนที่ท่านสั่งสอนจำวเขมรตามที่ท่านพูดแบบนั้นเลยหรือไม่ ท่านก็ตอบว่า **“ใช่ ใส่ลงไปฉบับนี้ก็เลย”**

ในวงอาเซียนเองก็ใช้อยู่ แต่ละประเทศมีมุมมองที่ต่างกัน และต่างพยายามแสดงบทบาทจากมุมมองและผลประโยชน์ของเขาที่อาจ derail นโยบายของไทย แต่การที่เป็นประเทศอาเซียนด้วยกัน ไทยก็ต้องมีไหวพริบและรอบคอบ (tactful and discreet) ในการบริหารจัดการเรื่องราวต่างๆ

^{๕๑} ชัชเวทย์ ชาติสุวรรณ เคยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ นครเบอร์ลิน เอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ กรุงเฮนเนส และ กรุงเทลอาวีฟ

เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสุทธนารีนาถ ทรงเสด็จเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน
พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา เกี่ยวกับปัญหาแก้มปูซา
แถวหน้าจากซ้าย ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล อธิบดีกรมการเมือง อาสา สารสิน ปลัดกระทรวง
แถวหลังจากซ้าย กิตติพงษ์ ณ ระนอง เลขาธิการโท ชัชเวชย์ชาติสุวรรณ เลขาธิการเอก

ดร.พิชัย ฤทธิรักษ์^{๕๒} เจ้าหน้าที่โต๊ะกรมแก้มปูซาในกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ในขณะนั้น เล่าตัวอย่างของเรื่องนี้ว่า

...ระหว่างปี ๒๕๓๐ ถึง ปี ๒๕๓๓ เป็นช่วงที่มีความเคลื่อนไหวด้านการทูตเพื่อการ
แก้ไขปัญหากลุ่มปูซา ทั้งจากประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศนอกอาเซียน

เริ่มจากมาเลเซีย ซึ่งเสนอให้มีการพบปะหารือกันเป็นครั้งแรกระหว่างเขมร ๔ ฝ่าย
ในลักษณะไม่เป็นทางการ ซึ่งมาเลเซียเรียกว่า “Cocktail Party” แต่ยังไม่ได้มีการหารือ
อย่างเป็นทางการกับกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ในส่วนของไทยนั้นในขั้นต้นไม่เห็นด้วย
เนื่องจากข้อเสนอนี้เป็นเพียงการหารือระหว่างเขมร ๔ ฝ่าย โดยไม่มีเวียดนามต้นเหตุของ
ปัญหาร่วมอยู่ด้วย จึงอาจทำให้มองดูว่าเป็นปัญหาภายในของแก้มปูซา โดยที่เวียดนาม
ไม่ต้องมีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นผู้รุกราน

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอนี้ได้รับความสนใจในหมู่นักการทูตต่างประเทศในไทย ซึ่งมักจะ
มาขอเข้าพบท่านอธิบดีเทพเพื่อสอบถามท่าทีของไทย ท่าทีของไทยนั้นไม่เห็นด้วยกับ
แนวความคิดดังกล่าว แต่ขณะเดียวกันฝ่ายไทยก็ต้องมีความละมุนละม่อมที่จะลดทอน
ความสำคัญของข้อเสนอดังกล่าวของมาเลเซียซึ่งเป็นสมาชิกสำคัญของอาเซียน

^{๕๒} ดร.พิชัย ฤทธิรักษ์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงเตหะราน

เมื่อมีทูตประเทศยุโรปบางประเทศเข้ามาพบท่านอธิบดีเทพเพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอนี้ อธิบดีเทพจึงมีโอกาที่จะจัดการกับปัญหานี้ ท่านได้ตอบว่าชื่อ “Cocktail Party” ก็อธิบายอยู่ในตัวเองแล้ว และเห็นว่าเขมร ๔ ฝ่าย คงจะมาร่วมพูดคุยกันดื่ม cocktail คนละแก้วสองแก้วแล้วแยกย้ายกันกลับไป คงจะไม่ได้เนื้อหาสาระอะไรมาก ต่อมา ท่านรัฐมนตรีสิทธิ เสวัตศิลา ให้ถือว่าคำตอบของอธิบดีกรมการเมืองคือท่าทีของกระทรวงต่างประเทศ

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ อินโดนีเซียพีใหญ่ในอาเซียนที่มีท่าทีโน้มเอียงไปทางเห็นอกเห็นใจเวียดนาม และต้องการมีบทบาทนำในการแก้ไขปัญหาที่ตนเป็นพีใหญ่ในอาเซียน **ดร.พิชัย อิศรภักดี** เล่าเสริมว่า

...อินโดนีเซียในฐานะ *Interlocutor* ของอาเซียน เสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัด *Jakarta Informal Meeting* หรือ (JIM) โดยมีเขมร ๔ ฝ่าย เวียดนาม และสมาชิกประเทศอาเซียนร่วมด้วย แต่การประชุม JIM1 และ JIM2 ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากท่าทีที่แข็งกร้าวของเขมรฝ่ายต่างๆ

นอกจากนี้ อินโดนีเซียมีท่าทีโอนเอียงไปทางฝั่งเวียดนามและเขมรฝ่ายฮุนเซ็น ซึ่งเขมรอีก ๓ ฝ่ายไม่พอใจ โดยเฉพาะในการประชุม JIM 2 ที่นาย Ali Alatas รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนใหม่ของอินโดนีเซียมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแก้ไขปัญหาที่พหุภาคีให้สำเร็จโดยการให้อินโดนีเซียมีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ให้ได้ ในการประชุม JIM2 ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ก่อนการประชุมระดับรัฐมนตรี นาย Ali Alatas ถือโอกาสเป็นประธานในที่ประชุม *Senior Officials Meeting (SOM)* ด้วยตนเอง (ทั้งๆ ที่ควรจะเป็นผู้แทนระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสของอินโดนีเซีย) ท่านอธิบดีเทพคุยกับ ดร.สารสิน วีระผล ในระหว่างการประชุมว่า “นาย Ali Alatas คงต้องการจะกดดันพวกเราให้ยอมผ่อนปรนตามแนวทางของอินโดนีเซียและเวียดนาม โดยการลงมาเป็นประธานการประชุมระดับ SOM เอง แต่พวกเราต้องไม่ lose sight ในเรื่องนี้” ท่านได้ดิ่งเกมและนำเรื่องนี้หารือกับ ม.ร.ว.เกษมสไมสร เกษมศรี ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และในที่สุดคณะผู้แทนไทยได้มีทางออกที่แนบเนียนและแบบยลที่จะต่อกรกับนาย Ali Alatas ที่พยายามผลักดันการประชุม JIM2 ให้ลุล่วงแม้จะ at the expense ของไทยและรัฐบาลเขมร ๓ ฝ่าย ซึ่งผู้แทนไทยสามารถ stall มิให้การประชุมดังกล่าวบรรลุข้อตกลงใดๆ ได้

เจ้าหน้าที่ระดับสูงจากประเทศซาอุดีอาระเบีย พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา
เพื่อรับฟังทำเนียบของไทยต่อการแก้ปัญหาภัยพิบัติ

อีกประเทศที่พยายามจะเข้ามามีบทบาทนำในการแก้ไขปัญหาแก้มปูชา คือฝรั่งเศส ดร.พิชัย เล่าในส่วนนี้ว่า

...ท่านอธิบดีเทพมีความสนิทสนมกับท่านทูตบาสตุย (Ivan Bastouil) ทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยเป็นอย่างมาก ท่านทูตบาสตุยมักจะมาพบปะหารือกับท่านอธิบดีเทพอยู่เนืองๆ ด้วยความสนิทชิดเชื้อและมีความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน ทุกครั้งที่ท่านทูตบาสตุยมาพบ จะไม่ลืมนำสำเนาโทรเลขของ Quai d'Orsay (กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส) ที่ทูตฝรั่งเศสทั่วโลกได้สนทนากับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของประเทศผู้รับในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาแก้มปูชามาให้ท่านได้อ่าน ทุกครั้งที่ท่านทูตบาสตุยมาพบในห้องทำงานของท่าน บรรยากาศในห้องก็จะตลบอบอวลไปด้วยหมอกควันของซิการ์ อันเป็นที่ชื่นชอบของทั้งสองท่าน

ด้วยความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างแนบแน่น มีส่วนทำให้ท่านอธิบดีเทพ เป็นบุคคลแรกๆ ที่ได้รับทราบความเคลื่อนไหวของฝ่ายฝรั่งเศสในประเด็นปัญหาแก้มปูชา และเป็นท่านแรกที่ได้รับทราบข้อมูลว่าฝ่ายฝรั่งเศสมีดำริที่จะจัดการประชุม Paris Conference เพื่อแก้ปัญหาแก้มปูชา และในโอกาสต่อมา ท่านอธิบดีเทพก็ได้มีส่วนร่วมในพิธีลงนามในข้อตกลงสันติภาพนี้ ในปี ๒๕๓๔ ณ กรุงปารีส ในฐานะเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส ในขณะนั้นด้วย

.....

ที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นบทบาทของคุณชายเทพในฐานะอธิบดีกรมการเมืองที่ต้องดำเนินงานและประสาน (orchestrate) นโยบายและท่าทีของไทยเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ของไทยต่อปัญหาแก้มปูชา แน่นนอนว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางยุทธศาสตร์ของไทยในเรื่องนี้คือ ม.ร.ว.เกษมสโมสโร เกษมศรี ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ๒ สมัย ผู้เป็น “Chief Architect” ของนโยบายไทยต่อปัญหาแก้มปูชา ทั้งในด้านการจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมร ๓ ฝ่าย การสร้างความเป็นเอกภาพในอาเซียน การรณรงค์ในสหประชาชาติ และการวางความสัมพันธ์กับมหาอำนาจเพื่อสนับสนุนนโยบาย แต่คุณชายเทพในฐานะอธิบดีกรมการเมืองคือ “Chief Strategist” ที่จะต้องรับผิดชอบภาพรวมของการรณรงค์ทางการทูตและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่วางไว้ดำเนินไปด้วยดี

อีกประเด็นหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในเรื่องนี้คือความเป็นเอกภาพภายในหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยเอง เรื่องนี้เพื่อร่วมงานความมั่นคงในช่วงนั้นอีกท่านหนึ่งคือ พลเอก จรัล กุลละวณิช^{๕๓} ได้พูดถึงแนวทางการทำงานในช่วงนั้นว่า

...เมื่อคุณชายรับตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมการเมือง ตอนนั้นผมไปทำหน้าที่ political military coordinator หรือผู้ประสานภารกิจฝ่ายทหาร ซึ่งเป็นตำแหน่งใหม่ของกระทรวงการต่างประเทศ เป็นอัตราใหม่ที่ท่านรัฐมนตรีสิทธิกำหนดขึ้น

กับพลเอก จรัล กุลละวณิช

ตอนนั้นคุณชายอยู่ในตำแหน่งอธิบดีกรมการเมือง ท่านรัฐมนตรีสิทธิจะประชุมหารือตอน ๗ โมงเช้า โดยมีข้าราชการผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องอินโดจีน คือ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการเมือง เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ อธิบดีกรมประมวลข่าวกลาง ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้บัญชาการกองทัพบก และอธิบดีกรมการเมือง มานั่งประชุมกันสัปดาห์ละครั้ง ใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง ปรีक्षाกันว่าควรจะเดินแต่มีคุณอย่างไร หลังจากนั้น เราจะสรุปว่าเราจะทำอะไรต่อไป mission คืออะไร แต่ละคนนำผลการหารือไปปฏิบัติแล้วกลับมาเสนอในครั้งต่อไป ท่านรัฐมนตรีสิทธิเป็นผู้มีบารมี ท่านเคยเป็นเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ สามารถเชิญผู้เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมได้ เรามีการประชุมอย่างนี้มาหลายปี ค่อยๆ แก้ปัญหากันไปจนสามารถแก้ปัญหาได้ไม่มีการถ่วงข่าว

นอกจากนั้น ภารกิจที่สำคัญมากของกรมการเมือง คือ การรักษาและกระชับการทำงานร่วมกันกับประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะสหรัฐและจีน รวมทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และออสเตรเลียที่มีบทบาทสำคัญ เพื่อให้ประเทศเหล่านี้คล้อยตามและสนับสนุนท่าทีของไทยและอาเซียนต่อปัญหาแกมพูชา ในช่วงนั้นปัญหาแกมพูชาเป็นวาระด้านการต่างประเทศที่สำคัญที่สุดของไทย ไทยยังต้องวางยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต ผู้สนับสนุนหลักของเวียดนาม และอินเดียที่เห็นอกเห็นใจเวียดนาม

^{๕๓} พลเอก จรัล กุลละวณิช เคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่ ๑ ราชองครักษ์พิเศษ สมาชิกวุฒิสภา ผู้ประสานภารกิจฝ่ายทหารประจำกระทรวงการต่างประเทศ

ในกรณีอินเดีย ช่วงนั้นกรมการเมืองรับผิดชอบการเยือนของนายกรัฐมนตรีอินเดีย ราชีพ คานธี ที่มาเยือนไทยอย่างเป็นทางการ ถือเป็น การเยือนที่มีความสำคัญมาก นายกรัฐมนตรีอินเดียมีกำหนดการหารือกับพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญที่ไทยจะอธิบายให้อินเดียเข้าใจท่าทีไทยที่ไม่สามารถยอมรับการยึดครอง กัมพูชาโดยเวียดนามได้ และต้องการข้อยุติต่อปัญหาดังกล่าว อินเดียเป็นมหาอำนาจระดับภูมิภาคที่สำคัญและเป็นมิตรประเทศสำคัญของเวียดนามที่ไทยจะต้องการทาง “neutralize” เพื่อให้อินเดียเข้าใจเหตุผลจุดยืนของไทยและอาเซียน รวมทั้งให้อินเดียลด การสนับสนุนเวียดนาม

ในการเยือนครั้งนั้น กรมการเมืองต้องเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับประเทศอินเดีย ข้อมูลเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรี Rajib Gandhi และเตรียมประเด็นสนทนาให้นายกรัฐมนตรีของไทย ท่านอธิบดีเทพถึงเห็นความสำคัญที่จะต้องมีข้อมูลเชิงลึกเพื่อให้ฝ่ายไทยสามารถ “รู้เขา รู้เรา” ท่านได้ใช้ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับนาย Tonkin^{๕๔} ทูตอังกฤษประจำประเทศไทย ซึ่งได้รับความสนับสนุนด้วยดียิ่ง ทูต Tonkin ได้จัดส่งรายงานลับเฉพาะเกี่ยวกับ Rajib Gandhi มาให้ท่าน ซึ่งท่านได้มอบข้อมูลนั้นให้เจ้าหน้าที่กรมการเมืองไปสังเคราะห์ และสกัดประเด็นสำคัญไปโน้มน้าวเสนอนายกรัฐมนตรี เพื่อใช้ประโยชน์ในการเจรจากับ Rajib Gandhi

ออสเตรเลียเป็นอีกประเทศหนึ่ง ที่พยายามแสดงบทบาทในการหาข้อยุติในปัญหา กัมพูชา และมักมีท่าทีที่เห็นอกเห็นใจเวียดนามในปัญหาดังกล่าว

กิตติพงษ์ ฌ ระนอง^{๕๕} ซึ่งขณะนั้นเป็นเลขานุการตรี กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมืองได้เล่าถึงประสบการณ์การทำงานช่วงหนึ่งว่า

...นาย Bill Hayden รัฐมนตรีต่างประเทศ ออสเตรเลีย มีแผนที่จะเดินทางมาเยือน ประเทศไทยในเดือนมีนาคม ๒๕๒๘ ผมในฐานะเจ้าหน้าที่โต๊ะออสเตรเลียต้องเตรียมเพิ่ม การหารือสำหรับพลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการฯ พิจารณาใช้ประโยชน์ แม้ว่าโดยปกติเจ้าหน้าที่โต๊ะกัมพูชา กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง รับผิดชอบ ประเด็นสำหรับการสนทนาหารือใดๆ ที่กับปัญหา กัมพูชา ที่เกิดขึ้นจากการที่ เวียดนามส่งกำลังทหารราว ๒ แสนคนบุกเข้าไปยึดครองกัมพูชา ทำให้เวียดนามเสมือน

^{๕๔} Mr. Direk Tonkin เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตสหราชอาณาจักรประจำประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๙ - ๒๕๓๒

^{๕๕} กิตติพงษ์ ฌ ระนอง เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮานอย กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. กรุงโซล กรุงตริโปลี กรุงลอนดอน และกรุงเบิร์น

มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย และปฏิบัติการทางทหารที่เป็นภัยคุกคามความมั่นคงตลอดจนละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทยอยู่เป็นระยะ ยังความสูญเสียให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของคนไทยที่บริเวณพื้นที่ชายแดนฝั่งไทยมาตลอด

ผมเห็นว่าฝ่ายไทยจำเป็นต้องเข้าใจท่าทีและมุมมองของออสเตรเลียให้ดี ซึ่งเจ้าหน้าที่โต๊ะกัมพูชาอาจจะไม่ทราบดีเท่ากับเจ้าหน้าที่โต๊ะออสเตรเลีย ดังนั้น เพื่อให้การหารือกับรัฐมนตรีต่างประเทศของออสเตรเลียเป็นไปอย่างสนองประโยชน์ของฝ่ายไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผมจึงพยายามศึกษาหาข้อมูลจากรายงานต่างๆ จากสภาเอกอัครราชทูต ณ กรุงแคนเบอร์รา รวมถึงรายงานข่าว บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับท่าทีต่างๆ ของออสเตรเลียภายใต้รัฐบาลพรรคแรงงานในขณะนั้น รวมไปถึงมุมมองทัศนคติ บุคลิกภาพของตัวรัฐมนตรี Hayden เช่น เมื่อเขาไปตอบกระทู้ในรัฐสภาออสเตรเลียเกี่ยวกับปัญหา กัมพูชา และเวียดนาม

ในช่วงการเตรียมเพิ่มหารือดังกล่าว ผมได้ใช้วิธีหารืออย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่โต๊ะกัมพูชาและผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สุรพงษ์ ชัยนาม หรือที่พวกเราเรียกกันติดปากว่า “พีหนุ”) จนในที่สุด เราสามารถทำบันทึกเรียนเสนอเพิ่มประเด็นสนทนา ซึ่งน่าจะเป็นครั้งแรก ที่เพิ่มลักษณะนี้ ถูกเสนอร่วมกันจาก ๒ กอง (กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกองเอเชียตะวันตกเฉียงใต้)

เพิ่มสนทนาดังกล่าวค่อนข้างแหวกแนวจากเพิ่มที่เคยทำๆ กัน เพราะมีการวิเคราะห์ตัวผู้ที่จะเป็นคู่สนทนากับพลอากาศเอก สิทธิ และเสนอแนวทาง (approach) ให้ใกล้เคียงกับออสเตรเลียแบบตรงไปตรงมา ซึ่งควรจะสอดคล้องกับ “ความเป็นจริง”

ท่านเทพเชิญพีหนุไปพบ นัยว่าเพิ่มมีปัญหา ส่วนผมยืนรอลุ่นอยู่นอกห้องทำงานของอธิบดีกรมการเมือง แต่ได้ยืนท่านเทพกับพีหนุถกกันเสียงดัง ผมจำได้ว่าปฏิกริยาแรกของท่านเทพคือ ท่านไม่ค่อยเห็นด้วยกับแนวทางการหารือที่เราเสนอให้ท่านรัฐมนตรีพิจารณาใช้วิธีแลกหมัดกับออสเตรเลีย และแจกแจงเป็นประเด็นๆ แบบตรงไปตรงมา โดยไม่ต้องอ้อมค้อมว่า สิ่งที่ออสเตรเลียเลือกพูดและปฏิบัตินั้นไม่ถูกต้องและไทยไม่อาจยอมรับได้ เพราะมันมีลักษณะเป็นการยอมรับและให้ท้ายการกระทำของเวียดนามในกัมพูชา ซึ่งเป็นการละเมิดหลักการพื้นฐานที่สำคัญของกฎบัตรสหประชาชาติ

ผมได้ยืนอย่างชัดเจนว่า ท่านเทพติงว่า “เราไม่ควรไปเทศนา (preach) ออสเตรเลีย” แต่หลังจากท่านเทพฟังคำอธิบายพร้อมเหตุผลต่างๆ แล้ว ในที่สุดท่านก็ลงนามเสนอเพิ่มการหารือดังกล่าวผ่านขึ้นไปยังท่านปลัดอาสาและท่านรัฐมนตรีสิทธิเพื่อพิจารณาใช้ประโยชน์ต่อไป

กิตติพงษ์ ณ ระนอง กล่าวถึงความประทับใจจากประสบการณ์ครั้งนั้นว่า
ท่านเทพเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีเหตุผลและเปิดใจรับฟังลูกน้องที่คิดต่าง

นอกเหนือจากปัญหาสัมพันธภาพที่เป็นประเด็นนโยบายต่างประเทศที่สำคัญที่สุดแล้ว
คุณชายเทพยังรับผิดชอบงานความสัมพันธ์ทวิภาคีทั้งหมด รวมทั้งการเสด็จเยือนของ
พระบรมวงศานุวงศ์และการเยือนทุกระดับ ทั้งการเยือนต่างประเทศ และการเยือนไทยของ
เจ้าหน้าที่ระดับสูงต่างประเทศ รวมทั้งการเฉลิมฉลองวาระสำคัญของไทยกับมิตรประเทศ
อาทิงานฉลองความสัมพันธ์ไทย-จีนครบ ๑๐ ปี ในปี ๒๕๒๘ และงานฉลองความสัมพันธ์
ไทย-ญี่ปุ่นครบ ๑๐๐ ปี ในปี ๒๕๓๐ ซึ่งถือเป็นงานสำคัญ

จันทิพา ภูตระกูล^{๕๖} เจ้าหน้าที่โตะญี่ปุ่นในกองเอเชียตะวันออก เล่าถึงบทบาท
สำคัญของท่านอธิบดีเทพในการแก้ไขเหตุการณ์วิกฤตก่อนที่จะบานปลายในความสัมพันธ์
ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในปี ๒๕๓๐ ว่า

...ในช่วงเดือนกันยายน ๒๕๓๐ รัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นได้เตรียมงานฉลอง
ความสัมพันธ์ครบรอบ ๑๐๐ ปี ไทย-ญี่ปุ่น ด้วยการจัดงานยิ่งใหญ่ในทั้งสองประเทศ
พร้อมกันในเวลาเดียวกัน โดยมีการเสด็จพระราชดำเนินเยือนญี่ปุ่นของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ
ราชกุมาร เป็น highlight ของการเฉลิมฉลอง

ไม่มีใครคาดคิดว่าในการเสด็จฯ เยือนญี่ปุ่นครั้งนั้น จะมีเหตุไม่บังควรเกิดขึ้นกับ
ขบวนเสด็จฯ ที่มีสาเหตุมาจากพนักงานขับรถพระที่นั่งมีปัญหาส่วนตัวที่ต้องหยุดรถ
กลางคัน อันทำให้ขบวนเสด็จต้องจอดนิ่งประมาณ ๑๐ นาที ท่ามกลางความงุนงงสงสัย
ว่าเกิดอะไรขึ้น การชี้แจงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากฝ่ายญี่ปุ่นไม่ได้ทำอย่างทันท่วงที จึงส่งผล
ให้สื่อมวลชนของทั้งสองประเทศให้ข้อมูลข่าวสารกันไปคนละทาง ทำให้ประชาชนของทั้ง
สองฝ่ายต่างมองไปคนละมุม ด้วยความเชื่อในสื่อของประเทศตนเป็นหลัก เหตุการณ์เริ่ม
ลุกลามบานปลายในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อสายสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองที่
อยู่ในระหว่างการฉลองความสัมพันธ์อันมิตรที่ยาวนานนับ ๑๐๐ ปี

การแก้ปัญหาจำต้องรีบดำเนินการโดยเร่งด่วน อธิบดีเทพเรียกประชุมเจ้าหน้าที่ที่
เกี่ยวข้อง ไล่เรียงข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วกำหนดแผนว่าต้อง

^{๕๖} จันทิพา ภูตระกูล เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบูคาเรสต์

รายงานลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอที่ควรปฏิบัติให้ท่านนายกรัฐมนตรี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งขณะนั้นประชุมอยู่ที่องค์การสหประชาชาติ นครนิวยอร์ก เพื่อนำความกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ โดยอธิบดีเทพได้ยกร่างหนังสือรายงานและหนังสือกราบบังคมทูลฯ เพื่อให้ท่านนายกลงนามด้วยตนเอง และมอบรองอธิบดี ดร.สารสิน วีระผล^{๕๗} เป็นผู้ถือหนังสือดังกล่าวเดินทางไปนครนิวยอร์ก

ขณะที่ดำเนินการดังกล่าวข้างต้น หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยลงข่าวหน้าหนึ่งทุกวัน หนังสือพิมพ์ในญี่ปุ่นก็ตอบโต้ด้วยข่าวที่ไม่สอดคล้องกับสื่อในไทย ท่านอธิบดีอยู่ท่ามกลางความโหมกระพือข่าวจริงข่าวปลอมมากมายจากหลายทิศทาง ยิ่งวันเวลาผ่านไป เหตุการณ์ก็ยิ่งย่ำแย่ลง แต่ท่านอธิบดีใช้ความสงบและสติสยบความเคลื่อนไหว และใช้ปัญญาญาณ พร้อมประสบการณ์ควบคุมเหตุการณ์ครั้งนี้ ให้ผ่านพ้นไปด้วยดี ด้วยแผนงานที่รัดกุม และขั้นตอนที่ช่วยให้เรื่องคลี่คลายได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งภาวะผู้นำที่สั่งการและตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ถูกเวลา พร้อมลงมือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง และเป็นบทเรียนสอนผู้ใต้บังคับบัญชาให้ได้เรียนรู้อย่างไม่รู้ลืม

.....

กฤษณ์ กาญจนกฤษ เล่าเพิ่มเติมถึงภารกิจของกรมการเมืองยุคนั้น และการเยือนสหภาพโซเวียตของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีว่า

...ท่านเทพเป็นอธิบดีกรมการเมือง ท่านเกษมสโมสรเป็นปลัดกระทรวง สองท่านใกล้ชิดกันมากเพราะเป็นญาติพี่น้องกัน ตอนนั้นเป็นสมัยที่ท่านนายกเปรมและท่านรัฐมนตรีสิทธิจะเดินทางไปเยือนต่างประเทศค่อนข้างบ่อย มีคณะ ก.ร.อ. (คณะกรรมการภาครัฐและเอกชน) เดินทางไปด้วย ๓ สมาคม คือ คุณพงษ์ สารสิน ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย คุณหมอสมาภพ สุสังกรกาญจน์ ประธานสภาหอการค้าไทย คุณชาติรี โสภณพานิช ประธานสมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย ตอนไปเยือนสหภาพโซเวียตก็ไปเจรจาเพื่อที่จะให้เวียตนามถอนทหารจากกัมพูชา รู้สึกจะสำเร็จตอนนั้น ตอนที่ท่านนายกเปรมไปพบกับนาย Gorbachev ผู้นำรัสเซีย ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ท่านเทพอยู่กับท่านเกษมสโมสรที่รัสเซีย พอเจรจาเสร็จแล้ว เขามาแจ้งกับท่านเกษมสโมสรว่าในหลักการแล้ว การถอนทหาร อันนี้เราทราบเป็นครั้งแรก เราดีอกดีใจมาก

.....

^{๕๗} ดร.สารสิน วีระผล เคยดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงมะนิลา ปัจจุบันเป็นรองกรรมการผู้จัดการใหญ่บริหารเครือข่ายวิบูลย์ภัณฑรักษ์

ตอนไปเยือนสหภาพโซเวียต
ก็ไปเจรจาเพื่อที่จะให้เวียดนาม
ถอนทหารจากกัมพูชา รู้สึกสำเร็จ
ตอนนั้น ตอนที่ท่านนายกเปรม
ไปพบกับนาย Gorbachev
ผู้นำรัสเซีย ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ท่านเทพ
อยู่กับท่านเกษมที่รัสเซีย
พอเจรจาเสร็จแล้ว เขามาแจ้งกับ
ท่านเกษมว่า ในหลักการแล้ว
ถอนทหาร อันนี้เราทราบเป็นครั้งแรก
เราดีใจดีใจมาก

กฤษณ์ กาญจนคุณชร

ตอนคุณชายเทพเป็นอธิบดีกรมการเมือง กรมการเมืองดูทุกอย่างไม่ว่าจะเป็น เรื่อง
การเมือง หรือเศรษฐกิจ และทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทวิภาคี เพราะเวลาหัวหน้า
รัฐบาล ไปเยือนต่างประเทศก็จะมีอธิบดีกรมการเมืองเป็นคนนำ แล้วก็มีอธิบดีกรม
เศรษฐกิจ แต่หัวหน้าคือท่านปลัดกระทรวง ตอนนั้นคือท่านเกษมสโมสร ตอนที่ไปเยือน
โซเวียตมีทีมเวิร์ค ๓ คน คือ ท่านรัฐมนตรีสิทธิ ท่านปลัดเกษมสโมสร ท่านอธิบดีเทพ
อีกช่วงคือ ท่านรัฐมนตรีสิทธิ ท่านปลัดอาสา และท่านอธิบดีเทพ เมื่อจบการเยือน งานก็
จะลงมาที่กรมการเมืองเพื่อดำเนินการสานเรื่องต่อไป

ในช่วงเดือนสิงหาคม ปี ๒๕๓๑ ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล รัฐบาลชุดใหม่ นำโดยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้หันมาให้ความสำคัญแก่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศอินโดจีน และประกาศนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า” รวมทั้งติดต่ออย่างเปิดเผยกับฝ่ายฮุนเซนซึ่งไทยไม่ได้ให้การรับรอง ตลอดจนเสนอให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาที่ละประเด็นโดยผลักดันให้เกิดการเจรจาของ “เขมรสี่ฝ่าย” ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศยังยึดถือความถูกต้องชอบธรรมของแนวทางเดิมในการมีความร่วมมือกับอาเซียน จีน สหรัฐอเมริกา และบรรดามิตรประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการแก้ไขปัญหากัมพูชาอย่างสมบูรณ์แบบ

ท่าทีที่แตกต่างกันระหว่างทำเนียบรัฐบาลกับกระทรวงการต่างประเทศจึงเป็นสถานการณ์ที่ทำลายและสร้างความอึดอัดให้กับข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ **ปกศักดิ์ นิลอุบล** เล่าว่า

...ช่วงนั้นนับเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ท่านเทพ ซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้าทีมผู้ปฏิบัติโดยตรงของกรมการเมืองต้องทำงานภายใต้ความกดดันและการแทรกแซงของฝ่ายการเมืองอีกครั้ง หลังจากที่ท่านเคยเผชิญมาแล้วในช่วงที่เป็นรองอธิบดีในระหว่างปี ๒๕๑๙ - ๒๕๒๐ แม้จะเป็นคนละลักษณะกันก็ตาม แต่ท่านก็สามารถฟันฝ่าสถานการณ์ดังกล่าวไปได้ด้วยดี ท่านมักจะพูดเสมอว่าเราชาวบัวแก้วต้องมีความเป็นมืออาชีพของนักการทูต และยืนหยัดในสิ่งที่เห็นว่าเป็นผลประโยชน์ของประเทศชาติและความถูกต้อง

ภารกิจสำคัญอีกประการของอธิบดีเทพคืองานบริหาร ปี ๒๕๓๐ เป็นปีที่กระทรวงปรับเปลี่ยนโครงสร้างของกรมการเมืองเป็นกรมภูมิภาค กล่าวคือ เดิมกรมการเมืองประกอบด้วย ๗ กอง คือ สำนักเลขานุการกรม กองยุโรป กองอเมริกาและแปซิฟิก กองเอเชียตะวันออก กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กองเอเชียใต้ กองแอฟริกาและกลุ่มประเทศอาหรับ มีผู้อำนวยการกองกำกับดูแลกองขึ้นตรงต่อรองอธิบดี และอธิบดีกรมการเมือง กองต่างๆ เหล่านี้ดูแลความสัมพันธ์ด้านการเมืองกับประเทศต่างๆ โดยมีกรมเศรษฐกิจดูแลเรื่องความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจการค้าการลงทุนของไทยกับประเทศต่างๆ ในช่วงเริ่มแรก กระทรวงได้ปรับโครงสร้างให้กองต่างๆ ในกรมการเมืองเป็น “กรมภูมิภาค” โดยให้รับผิดชอบทั้งงานการเมืองและงานเศรษฐกิจทวิภาคี รับผิดชอบงานเศรษฐกิจทวิภาคีจากกรมเศรษฐกิจ

เหตุผลสำคัญคือเพื่อให้กรมภูมิภาคที่จะตั้งขึ้นใหม่เพื่อให้เจ้าหน้าที่โต๊ะของกรมการเมือง เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวิชาการ เพื่อให้สามารถใช้ความร่วมมือในทุกมิติในการเจรจาต่อรองเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศ ช่วงแรกได้ยกระดับและควรวรรวมกองต่างๆ ในกรมการเมืองขึ้นเป็น ๔ กรมภูมิภาค คือ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา กรมอเมริกาและแปซิฟิก กรมยุโรป และกรมเอเชียตะวันออก มีเอกอัครราชทูตประจำกระทรวงระดับ ๑๐ กำกับดูแล เรียกตำแหน่งว่า เอกอัครราชทูตประจำกรมภูมิภาค

เอกอัครราชทูตประจำกรมภูมิภาคทั้งสิ้นจะเสนอเรื่องต่ออธิบดีกรมการเมืองระดับ ๑๐ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองขณะนั้นเป็นอธิบดีอาวุโส คือ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล จึงเรียกขานอธิบดีกรมการเมือง คุณชายเทพว่า “Super DG” เพราะเป็นผู้ดูแลกำกับ งานของกรมภูมิภาคทั้งสิ้นอีกชั้นหนึ่งก่อนเสนอปลัดกระทรวงและรัฐมนตรี ท่านอธิบดีเทพ จึงเป็น Super DG คนแรกของกรมภูมิภาค โดยในช่วงแรกมีเอกอัครราชทูตประจำกระทรวง เพียง ๒ ท่านที่ทำหน้าที่อธิบดีกรมภูมิภาค คือ ทูตสมบรูณ์ เสงี่ยมบุตร^{๕๘} รับผิดชอบ กรมภูมิภาคยุโรป และทูตศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์^{๕๙} รับผิดชอบกรมภูมิภาคอเมริกา ส่วนคุณชายเทพเป็นทั้งอธิบดีกรมการเมือง รวมทั้งรับผิดชอบกำกับดูแลกรมเอเชีย ตะวันออก และกรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ด้วยตนเอง

คุณชายเทพจึงเป็น Super DG คนแรกของกรมภูมิภาค ต่อเมื่อได้มีการออก พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พ.ศ. ๒๕๓๔ ในช่วงวิทยา เวชชาชีวะ เป็นปลัดกระทรวง ตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองจึงถูกยกเลิก มีอธิบดีกำกับดูแล กรมภูมิภาคทั้งสิ้น

^{๕๘} สมบรูณ์ เสงี่ยมบุตร เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศสวีเดนแลนด์ ออสเตรเลีย อิตาลี และสาธารณรัฐเกาหลี

^{๕๙} ศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ กรุงโตเกียว กรุงวอชิงตัน และปลัดกระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา

เราชาวบัวแก้วต้องมี
ความเป็นมืออาชีพของนักการทูต
และยืนหยัดในสิ่งที่เห็นว่า
เป็นผลประโยชน์ของประเทศชาติ
และความถูกต้อง

ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล

กับ ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

คุณชายเทพได้รับการแต่งตั้งเป็นรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศด้วยความเห็นชอบของ พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ คุณชายเกษมสโมสรและคุณชายเทพมีความเกี่ยวข้องกัน โดยคุณชายเกษมสโมสรเป็นหลานตา ส่วนคุณชายเทพเป็นหลานปู่ ต่างสืบทอดพระเจตนาารมณข์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ในงานกระทรวงการต่างประเทศ

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วการทำงานต่างๆ จึงเป็นไปอย่างราบรื่น คุณชายทั้งสองท่านได้ร่วมงานกันอย่างใกล้ชิด **อิศร ปกมนตรี** ในฐานะเลขานุการของ ม.ร.ว.เกษมสโมสร ปลัดกระทรวงฯ ได้เล่าให้ความรู้ว่า

...คุณชายเกษมกลับมาจากวอชิงตันปี ๒๕๒๙ มาดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ตอนนั้นคุณชายเทพเป็นอธิบดีกรมการเมืองในปี ๒๕๓๒ คุณชายเกษมได้ตั้งคุณชายเทพเป็นรองปลัดกระทรวง บทบาทของคุณชายเทพในช่วงนั้นคือการทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับเวียดนาม กัมพูชา และลาว ได้ช่วยกันทำงานเรื่องการแก้ไขปัญหากัมพูชาที่เนิ่นนาน นอกจากนั้นก็ยังมีเรื่องราวแทรกขึ้นมาประมาณปี ๒๕๓๑ เป็นเรื่องเขตแดนไทย-ลาวที่ทำให้นำไปสู่การสู้รบ (บ้านร่มเกล้า) ปัญหาชายแดน ๗๒ ตารางกิโลเมตร ในช่วงนั้นมีการเปลี่ยนรัฐบาลจากรัฐบาลนายถนอมเป็นรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนพคุณ ชชาติชาย แล้วเรื่องราวก็คลี่คลายไปในทางที่ดี นับตั้งแต่บัดนั้น ด้วยนโยบายของท่านชชาติชายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า

ในฐานะรองปลัดกระทรวงคุณชายเทพต้องดูแลการบริหารในภาพกว้าง ท่านได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลงานบุคคลากรของกระทรวง ซึ่งถือเป็นงานสำคัญที่ปลัดกระทรวงทุกท่านจะมอบหมายให้ผู้ใหญ่ที่ท่านไว้วางใจ เพราะสำหรับงานการทูตแล้ว “คน” ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง ดังที่อาสา สารสิน อธิบดีปลัดกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้กล่าวอยู่เสมอว่า “เรื่องคนมีความสำคัญทัดเทียมกับเรื่องเป้าหมาย (ของนโยบาย) เพราะถ้าไม่มี ‘คน’ แล้ว ก็ไม่สามารถจะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้”^{๖๐}

คุณชายเทพในฐานะรองปลัดกระทรวงมุ่งมั่นที่จะคัดสรรบุคคลากรที่มีคุณภาพ ให้ความเป็นธรรมต่อข้าราชการและพัฒนาเส้นทางอาชีพของนักการทูต เพื่อให้กระทรวงการต่างประเทศมีนักการทูตที่มีประสิทธิภาพ

คุณชายเทพได้เลือก ปกศักดิ์ นิลอุบลที่เคยร่วมงานกันที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ และต่อมาเลือก พิศาล มาถนอมพัฒน์ ให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่และฝึกอบรม

^{๖๐} จากหนังสือเรื่อง “บัวบาน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศในระยะเวลา ๓๐๐ ปี” เรียบเรียงโดย วิทยา เวชชาชีวะ

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลาหนึ่งปี
ภายใต้การกำกับดูแลของท่านเทพฯ
ได้มีการ “จัดระเบียบใหม่”
ภายในกองการเจ้าหน้าที่ฯ หลายประการ
เพื่อสร้างความโปร่งใสแก่งานด้าน
การบริหารบุคคลและความเป็นธรรม
แก่ข้าราชการกระทรวงฯ ให้มากขึ้น

ปกศักดิ์ นิลอุบลเล่าว่า

...อาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลาหนึ่งปีภายใต้การกำกับดูแลของท่านเทพฯได้มีการ “จัดระเบียบใหม่” ภายในกองการเจ้าหน้าที่ฯ หลายประการเพื่อสร้างความโปร่งใสแก่งานด้านการบริหารบุคคลและความเป็นธรรมแก่ข้าราชการกระทรวงฯ ให้มากขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น การจัดลำดับอาวุโสของข้าราชการให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ซึ่งยึดถือระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของข้าราชการในระดับนั้นๆ (สมัยนั้น ยังใช้ระบบ P.C.) มากกว่าอัตราเงินเดือนที่ได้รับ การพิจารณาเลื่อนระดับข้าราชการโดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับลำดับอาวุโส มิใช่คำนึงถึงเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง การเปิดกว้างให้ข้าราชการระดับซี ๖ ลงมา สามารถเข้าถึงข้อมูลของลำดับคิวก่อนและหลังของการออกไปประจำการในต่างประเทศ รวมทั้งตำแหน่งที่จะว่างลงในสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่างๆ มีการเพิ่มพูนข้าราชการที่มีทักษะด้านภาษาต่างประเทศที่หายาก มีการผลักดันโครงการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนทุนตามความต้องการของกระทรวงการต่างประเทศ) จำนวน ๑๐๐ ทุน สำหรับแผน ๕ ปี เป็นต้น

ในช่วงที่ท่านเป็นรองปลัดกระทรวง ได้เกิดประเด็นปัญหาทางการทูตที่ร้ายแรงครั้งสำคัญของไทย กล่าวคือ ในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ มีเหตุการณ์ขโมยเครื่องเพชรของเจ้าชายไฟซาล บิน ฟาฮัด บิน อับดุล อซิซ แห่งซาอุดีอาระเบีย และต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๓ มีเหตุการณ์ลอบสังหารนักการทูตซาอุดีอาระเบีย รวมทั้งมีการลักพาตัวนายอัลรูไวลี นักธุรกิจชาวซาอุดีอาระเบีย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับซาอุดีอาระเบียเสื่อมถอยลงอย่างมาก มีการลดระดับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน จากระดับเอกอัครราชทูตเป็นระดับอุปทูต และถึงขั้นปิดสถานเอกอัครราชทูตของกันและกัน มีการยุติการนำเข้าแรงงานจากไทยเพื่อลงโทษไทย ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ การค้าและแรงงานไทยในซาอุดีอาระเบียเป็นอย่างมาก

พิริยะ เข็มพล^{๖๑} ซึ่งขณะนั้นเป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะซาอุดีอาระเบียยังจำได้อย่างแม่นยำถึงเหตุการณ์ที่คุณชายเทพได้แสดงถึงการตัดสินใจที่รอบคอบ ซึ่งมีส่วนช่วยรักษาความน่าเชื่อถือของกระทรวงการต่างประเทศ โดยเล่าว่า

...ในเหตุการณ์เพชรซาอุฯ ตอนนั้นตำรวจได้สืบคดีของนายเกรียงไกร เตชะโม่ง ซึ่งขโมยเพชรในวังเจ้าชายไฟซาล บิน อับดุลอาซิซ ของซาอุดีอาระเบียมาแล้วหนีไปจังหวัดลำปาง เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๓๒ จากนั้นได้ขายเพชรต่อให้นายสันติ ศรีธนะชนธ์ กรมตำรวจได้มอบให้พลตำรวจเอก ชลอ เกิดเทศ เป็นหัวหน้าทีมในการสอบสวนตามล่าเพชรกลับคืน ได้มีการติดตามจับกุมและยึดเครื่องเพชรของกลางกลับคืนมาได้เป็นจำนวนมาก มีการแถลงข่าวใหญ่โต แล้วมีการนำเครื่องเพชรมาแสดงเต็มโต๊ะให้นักข่าวชม

ทางการซาอุฯ ฟังพอใจมาก ส่งเครื่องบินเจ็ทพิเศษของเจ้าชายไฟซาลมารับของกลางกลับไปซาอุฯ จังหวะที่จะนำของกลางไปส่งทางกรมตำรวจได้เชิญผู้แทนจากกระทรวงการต่างประเทศให้ร่วมคณะไปด้วย ตอนนั้นผมเป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะผมก็เลยรายงานท่านรองปลัดเทพฯ ซึ่งดูเรื่องนี้อยู่พอดี

^{๖๑} พิริยะ เข็มพล อดีตรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน และกรุงปักกิ่ง

ท่านรองปลัดเทพและคณะผู้ใหญ่ของกรมการเมืองไปราชการที่ลาวกับท่านรัฐมนตรีสิทธิ ผมก็ตามหาตัวท่านนานมากกว่าจะได้พบท่าน เพราะท่านต้องอนุมัติการเดินทางไปซาอุฯ ของผม ด้วยความที่ท่านพอจะมองเห็นอะไรบางอย่าง ท่านบอกกับผมว่า “ผมไม่ส่งพิริยะไป ผมไม่ให้ส่งใครไปเป็นผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ

ก็เป็นอันว่าพิริยะไม่ได้ขึ้นเครื่องบินพิเศษของซาอุฯ ตอนนั้นทีมที่นำของกลางไปมอบแก่รัฐบาลซาอุฯ เป็นตำรวจทั้งหมดนำโดย พลตำรวจเอก ชลอ เกิดเทศ ซึ่งทางรัฐบาลซาอุฯ ได้มอบรางวัลให้หลายอย่างที่สำคัญ คือเจ้าชายไฟซาลได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงแก่คณะนายตำรวจที่ทำเรื่องนี้ พร้อมทั้งเงิน รางวัลอีกคนละสองหมื่นเหรียญสหรัฐ

พิริยะถูกผู้ใหญ่ในกระทรวงบางท่านแซวเล่นๆ ว่า ดวงไม่ดีเพราะโดนท่านเทพระงับไว้ไม่ให้ไป แต่ภายหลังจากนั้นอีกไม่กี่เดือนมีรายงานข่าวครึกโครมว่า ในบรรดาเครื่องเพชรที่นำไปคืนนั้นมีเพชรปลอมจำนวนมาก และยังมีเครื่องเพชรอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้ส่งคืน กลายเป็นเรื่องใหญ่โต

หลังจากนั้นเรื่องราวได้เลวร้ายลง มีการฆาตกรรมภริยาและบุตรของนายสันติศรีธนะวัฒน์ ช่างทำเพชรที่นายเกรียงไกร เตชะโง่งนำเพชรไปขายให้พลตำรวจเอกชลอ เกิดเทศ ถูกดำเนินคดีและถูกศาลตัดสินจำคุก ๑๙ ปี คณะนายตำรวจที่เดินทางไปมอบของกลางให้ทางการซาอุดีอาระเบียต้องคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ส่วนเงินรางวัลไม่ทราบว่าคุณเรียกคืนหรือไม่ แต่ถูกสอบสวนมากมายกว่าจะสิ้นสุดคดี ทางทางการซาอุฯ ยังกล่าวหาว่ามีเครื่องเพชรสูญหายอีกเป็นจำนวนมาก

เรื่องนี้ พิริยะยังรำลึกอยู่เสมอว่า

...หากผมไปด้วย ชีวิตคงจะหมกมุ่นกับการถูกสอบสวน แล้วคงจะเสียประวัติ ไม่ทราบว่าชีวิตราชการจะหักเหไปอย่างไร เป็นโชคดีหมดหันต์เลยที่ท่านเทพไม่อนุญาตให้ผมไปกับคณะตำรวจ แต่ตอนนั้นท่านก็ไม่ได้อธิบายอะไร ท่านพูดว่า “พิริยะไม่ต้องไป ผมรับผิดชอบเอง” ผมคิดว่าท่านต้องใช้ intuition

อันสิ่งสมมาจากประสบการณ์ที่ยาวนาน ซึ่งยากที่ใครจะมองสถานการณ์แบบนี้ดีกว่า มีความไม่ชอบมาพากล ตอนนั้นผมก็คิดตื้นๆ ในแบบข้าราชการที่ขาดประสบการณ์ว่าการเอาของกลางไปคืน น่าจะเป็นเรื่องดี แต่ท่านมองขาด ไม่ใช่ทุกคนจะคิดอย่างนี้ได้ แต่ในสถานการณ์ตอนนั้นคนอื่นอาจจะมองต่าง ซึ่งท่านก็ไม่ได้อธิบายในตอนนั้น รอดูเหตุการณ์ว่าจะคลี่คลายไปอย่างไร แต่ท่านมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ การที่กระทรวงการต่างประเทศไม่ไปเกี่ยวข้องในครั้งนั้น ทำให้กระทรวงฯ คงความน่าเชื่อถือไว้ในสายตารัฐบาลซาอุฯ เหลือให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นช่องทางเดียวที่จะคุยกับรัฐบาลซาอุฯ ได้ ถือว่าท่านเทพทำคุณประโยชน์ให้แก่กระทรวงการต่างประเทศ โดยไม่นำชื่อเสียงของกระทรวงการต่างประเทศไปพัวพัน เพราะหากกระทรวงฯ ส่งเจ้าหน้าที่ไปร่วม ก็หมายความว่ากระทรวงฯ รับทราบและอาจมีส่วนรู้เห็นด้วยกับเรื่องนี้ ความน่าเชื่อถือของกระทรวงการต่างประเทศก็จะเสื่อมลง

.....

ในด้านการให้ความเป็นธรรม คุณชายเทพได้ให้โอกาสข้าราชการชั้นผู้น้อย ซึ่งภายหลังบุคคลเหล่านี้ได้ก้าวขึ้นมาทำงานรับผิดชอบดำรงตำแหน่งที่สำคัญ **ดร.ไพฑูรย์ สงค์แก้ว**^{๖๒} เป็นผู้หนึ่งที่มีความประทับใจมากต่อคุณชายเทพในฐานะรองปลัดฝ่ายบริหาร เมื่อครั้งที่ตนสอบเข้ากระทรวงการต่างประเทศ

ไพฑูรย์ สงค์แก้ว เล่าว่า ตนได้บวชเป็นเณรและพระอยู่หลายปี ได้พยายามจะสอบเข้ากระทรวงหลายครั้ง จนครั้งที่สามจึงสอบได้สมความปรารถนา

...ผมเป็นลูกชาวนาที่ยากจน เกิดที่บ้านคลองเป็ด ตำบลท่าบอน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อ ปี ๒๕๑๙ ในช่วงที่ผมมีอายุ ๒๘ - ๓๔ ปี ผมได้พยายามสอบแข่งขันเข้าทำงานในกระทรวงการต่างประเทศเพื่อเป็นนักการทูตถึง ๓ ครั้งแล้ว ผมก็สอบได้เป็นนักการทูตสมความปรารถนาเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๓๓

^{๖๒} ไพฑูรย์ สงค์แก้ว เคยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ กรุงเจนีวา

หลังจากทำงานในกระทรวงอยู่หลายปี ผมทราบว่า ม.ร.ว.เทพกมล รongปลัดกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการรับผมเข้าทำงาน เพราะท่านได้พูดถึงผมในด้านดีในที่ประชุมคณะกรรมการสอบสัมภาษณ์ว่า “มหาไพฑูรย์” (เพื่อนผมบอกว่าท่านเรียกชื่อผมอย่างนั้นในที่ประชุม) เป็นคนที่ตั้งใจจริง อยากเข้าทำงานในกระทรวงฯ พยายามสอบถึง ๓ ครั้ง และสองครั้งก่อนก็เข้าถึงรอบสุดท้ายด้วย คะแนนก็ทำได้ปานกลาง

แต่ที่แปลกมากคือท่านและผมไม่เคยรู้จักหรือพบกันมาก่อนเลย ผมพบท่านครั้งแรกเมื่อ ปี ๒๕๔๙ ที่ท่านได้เมตตารับอนุญาตให้ผมเข้าพบที่ทำเนียบของคมนตรี ตอนที่ผมขอไปกราบลาด้วยความกตัญญูเพื่อไปรับตำแหน่งรองกงสุลใหญ่ ณ เมืองเจนไน ประเทศอินเดีย

ท่านรับให้ผมเข้าพบและท่านคุยกับผมอย่างกันเองในห้องทำงานของท่าน ผมกราบเรียนท่านว่า ทราบมาว่าท่านเป็นคนสำคัญยิ่งในการรับผมเข้าทำงานที่กระทรวงฯ และจากปี ๒๕๓๓ มาจนถึงปี ๒๕๔๙ ผมก็ได้ทำงานอย่างดีที่สุดจนกำลังจะไปรับตำแหน่งรองกงสุลใหญ่ ซึ่งสำหรับผมแล้วสำคัญมาก จึงขอมากราบลาและขอรับคำแนะนำและคำอวยพรจากท่าน ท่านบอกว่าที่รับผมเข้าทำงานเป็นนักการทูตนั้น เพราะอยากให้กระทรวงฯ มีอดีตพระที่เป็นมหาเปรียญทำงานเป็นนักการทูตบ้าง เพื่อจะได้ทำงานกับชาวบ้านที่นักเรียนนอกอาจทำไม่ถนัด ผมกล่าวขอบคุณท่าน เพราะคิดอยู่เสมอว่าการที่ท่านได้เปิดประตูการทูตรับผมเข้าทำงานนั้นชีวิตผมได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง

.....

อัจฉรา เสริบุตร^{๖๓} เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะและความเที่ยงตรงของท่านว่า

...เมื่อท่านเป็นรองปลัดกระทรวง ท่านก็ยังคงความเรียบง่าย ไม่ถือตัว และมีหลักการที่อธิบายได้ ทำให้ดิฉันกล้าที่จะสอบถามนโยบายบางประการที่ดีฉันและเพื่อนข้าราชการไม่เห็นด้วย หรือการแต่งตั้งโยกย้ายที่ดูจะไม่เป็นธรรม หรือมีข่าวว่าคนนั้นคนนี้วิ่งเต้นขอตำแหน่ง ท่านจะเล่าให้ฟังอย่างเปิดเผยและมีอารมณ์ขันในแบบของท่าน เป็นที่รู้กันดีว่าหากมีใครขอตำแหน่งหรือขอไปประเทศที่ไม่เหมาะสมกับท่าน ท่านพร้อมที่จะปฏิเสธโดยไม่ลังเลด้วยเหตุผลที่ทุกคนยอมรับ

.....

^{๖๓} อัจฉรา เสริบุตร เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา และกรุงมาดริด

เมื่อท่านเป็นรองปลัดกระทรวง
ท่านก็ยังคงความเรียบง่าย
ไม่ถือตัว และมีหลักการที่อธิบายได้
ทำให้ดิฉันกล้าที่จะสอบถาม
นโยบายบางประการที่ดิฉันและ
เพื่อนข้าราชการไม่เห็นด้วย
หรือการแต่งตั้งโยกย้ายที่ดูจะไม่เป็นธรรม
หรือมีข่าวว่าคนนั้นคนนี้วิ่งเต้น
ขอตำแหน่ง ท่านจะเล่าให้ฟังอย่างเปิดเผย
และมีอารมณ์ขันในแบบของท่าน
เป็นที่รู้กันดีว่า หากมีใครขอตำแหน่ง
หรือขอไปประเทศที่ไม่เหมาะสมกับท่าน
ท่านพร้อมที่จะปฏิเสธโดยไม่ลังเลด้วย
เหตุผลที่ทุกคนยอมรับ

อัจฉรา เสรีบุตร

เข้าฟ้าฯ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
กราบบังคมทูลลาเพื่อไปรับหน้าที่เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส

เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๓ คุณชายเทพได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศฝรั่งเศส หลังจากที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในกระทรวงการต่างประเทศอย่างต่อเนื่องรวมเป็นเวลา ๖ ปี

ช่วงนั้นการแก้ปัญหาแกมพูชาที่เน้นเข้ามานานก็ได้ข้อยุติ หลักใหญ่คือสหภาพโซเวียตพี่เบิ้มของเวียตนามล่มสลาย ไม่สามารถอุ้มเวียตนามให้คงกำลังอยู่ในแกมพูชาได้อีก มีการดำเนินการต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จในการเจรจาสันติภาพในการประชุม Paris Peace Conference 2 มีการลงนามในความตกลงสันติภาพของแกมพูชา ๔ ฝ่ายที่กรุงปารีส ในขณะที่คุณชายเทพดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส ปัญหาแกมพูชาเป็นปัญหาใหญ่ระดับนานาชาติ ใช้เวลาจัดการนานถึง ๑๐ ปี กว่าจะบรรลุเป้าหมาย และมีบุคคลมากมายที่ร่วมกันทำให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งคุณชายเทพก็มีส่วนอย่างมากในหลายช่วงเวลา

ในเรื่องงานที่ปารีสนั้น **บุษยา มาทแล็ง**^{๖๔} เล่าประสบการณ์ในช่วงประจำการที่ประเทศฝรั่งเศสในตำแหน่งเลขานุการเอกว่า

...สำหรับดิฉันต้องถือว่าเป็นบุญที่ได้ปฏิบัติงานที่กรุงปารีสในช่วง ๔ ปีนั้น เพราะพวกเราที่ สอท. มีความรักสามัคคีกันมาก ความสัมพันธ์นี้ยังยืนต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เหตุผลประการหนึ่งก็เพราะการที่มีท่าน ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล (ขณะนั้น ท่านใช้ชื่อ ม.ร.ว.เทพ) เป็นเอกอัครราชทูต มีท่านทูตปกศักดิ์ นิลอุบล เป็นอัครราชทูต ทั้งสองท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่ข้าราชการสถานทูตทุกคนเคารพรักกันนับถือมาก

^{๖๔} บุษยา (องค์ศุลี) มาทแล็ง เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงดาการ์ กรุงมาดริด กรุงบรัสเซลส์ และปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

ในโอกาสยื่นพระราชสาสน์ตราตั้งแก่ประธานาธิบดี François Mitterand แห่งฝรั่งเศส โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศ Roland Dumas เข้าร่วม

ในโอกาสมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แด่ นาย Louis Bardollet รองอธิบดีกรมพิธีการทูต กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส

ในช่วง ๒ ปีแรก ท่านทูต ม.ร.ว.เทพ ได้มอบหมายให้ดิฉันรับผิดชอบงานยูเนสโก ต้องเข้าประชุมบ่อยครั้งมาก ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มเอเชีย-แปซิฟิก ท่านเอกอัครราชทูต มีบทบาทสำคัญไม่เฉพาะในการกล่าวถ้อยแถลง ในที่ประชุม แต่ยังเป็นผู้ที่มักจะมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดีๆ แก่ประธาน ซึ่งในเวลานั้นคือ เอกอัครราชทูต Rosario Manalo ซึ่งเป็น เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรฟิลิปปินส์ประจำยูเนสโก การหารือ/สนทนาของท่าน กับเอกอัครราชทูต Manalo มักมีลักษณะไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นวิธีการพบหารือที่มีความแนบเนียนแต่มีประสิทธิภาพ ทำให้หาทางออกในเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนได้เป็นอย่างดี ซึ่งท่านทูตจะอธิบายเหตุผลต่างๆ และข้อสังเกตของท่านให้ดิฉันเข้าใจจึงทำให้ได้รับความรู้เพิ่มขึ้นมาก

การสร้างเครือข่ายเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของท่านทูต และสถานทูตทั้งในเรื่องการมีข้อมูลเชิงลึก มีเกร็ดต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของฝรั่งเศสและประชาคมยุโรป ทำให้ท่านทูตมีความแหลมคมในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ต่างๆ ในฝรั่งเศสได้อย่างรอบด้าน และลึกซึ้ง

บุษยาเล่าถึงงานตอนรับเสด็จว่า

...ในช่วงที่อยู่ปารีส มีการรับเสด็จอยู่หลายครั้งซึ่งตอนนั้นข้าราชการทุกคนต้องช่วยกันรับหน้าที่ต่างๆ ด้วยความที่เป็นคนทำงานมีระบบ ก็เลยพยายามจะผลักดันท่านทูตว่าวันแรกทำอะไร วันที่สองทำอะไร จำได้ว่าท่านบอกว่า “คุณไปสำรวจทางก็ดีแล้ว สถานที่ต่างๆ ที่จะเสด็จ แต่ผมว่าปล่อยไว้หลวมๆ หน่อยดีไหม ไม่ต้องระบุนรายละเอียดในโปรแกรม” ก็ตอบท่านไปทันทีว่า “อ้าวไม่ได้ซีคะ ต้องมีโปรแกรมที่ชัดเจน”

ความที่เป็นเจ้าหน้าที่ก็เลยต้องทำให้เป็นระบบ แต่วันเวลาผ่านไปพอรับตำแหน่งเป็นเบอร์สองที่ลอนดอน หรือ เป็นเอกอัครราชทูตที่ประเทศสเปน ก็เลยเห็นสิ่งที่ท่านสอนว่าจะกำหนดอะไรให้ rigid มากไม่ได้ ต้องมีความอ่อนตัว คือรู้แล้วว่าไปที่ไหน ตรงไหนเราเตรียมได้ก็เตรียมไป แต่ไม่มีความจำเป็นว่าต้องไป fix อันนี้เป็นสิ่งที่ท่านสอนให้มีความยืดหยุ่น คือต้อง flexible แต่ตอนนั้นเราไม่รู้ เราคิดว่าทำไม่ถึงไม่เป็นระบบเลย แต่ท่านทูตก็มีเหตุผล สังเกตดูท่านเป็นทูตที่ทำงานโดยไม่เหนื่อยมากแต่ออกมาได้ผลสำเร็จ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินเยือนกรุงปารีส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินเยือนฝรั่งเศส ปี ๒๕๓๔

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จเยือนฝรั่งเศส

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินเยือนฝรั่งเศส

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมด้วยสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จพระราชดำเนินเยือนฝรั่งเศส

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี กรมหมื่นสุทธนารีนาถ พร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา เสด็จเยือนฝรั่งเศส

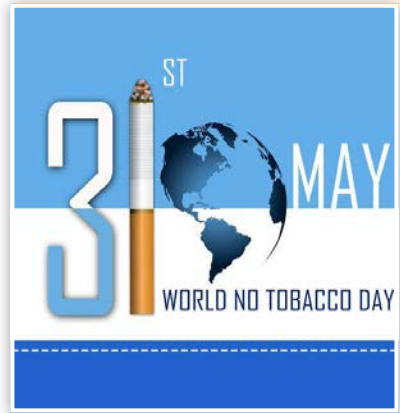
กับคณะทูตประเทศอาเซียนประจำฝรั่งเศส และกรีซ

อีกเรื่องคือท่านเทพทำงานจากความสัมพันธ์ และ connection พอทราบว่าจะมีการเสด็จ ท่านก็โทรปรึกษาท่านทูต Jean Soulier ซึ่งเป็นอดีตเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน รักเมืองไทย รักราชวงศ์ ท่าน work จาก connection ท่านทูต Soulier ได้ให้คำแนะนำว่าเรื่องนี้ต้องพูดกับใครส่วนอีกเรื่องติดต่อใคร ตอนนั้นปี พ.ศ. ๒๕๓๔ สมเด็จพระพันปีหลวงมีหมายกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินไปเสวยพระสุธารสกับมาดาม Chirac ซึ่งตรงนั้นการเข้าไปที่ท่าเนียบ Elysee ท่านสามารถประสานงานกับเจ้าหน้าที่ชาวฝรั่งเศสในทุกสาขา นอกจากท่านทูต Soulier แล้ว ท่านยังแนะนำให้ปรึกษากับอธิบดีกรมเอเชีย Levitte ซึ่งต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นทูตที่ใหญ่โตมากในยูเอ็นและเข้าไปประจำการที่ท่าเนียบประธานาธิบดีด้วย ซึ่งตอนนั้นท่านอธิบดี Levitte ได้ให้คำแนะนำที่ดีด้วย

แม้ว่าภาษาฝรั่งเศสของท่านทูตจะไม่ได้เก่งมาก แต่ท่านก็จะเข้าไปฟังดีเบตในสภา National Assembly เกือบจะทุกอาทิตย์ ซึ่งทางฝรั่งเศสอนุญาตให้ทูตเข้าได้ ท่านก็มีบัตรทูตเข้าได้ ท่านจะไปกับคุณพิชัย อิศรภักดี ข้าราชการอีกท่านที่ทำด้านการเมือง นอกจากฟังการดีเบต ท่านก็อาศัยเวลานั้นเพื่อสร้าง connection กับพวก MP ท่านก็จะมาติดต่อกับพวกเอกชน เพื่อจะขอข้อมูลด้วย เราดูวิธีการทำงานของท่านเพราะให้นั่งอยู่หน้าโต๊ะตลอดที่รับโทรศัพท์พูดคุย ท่านจะให้เข้าไปจด พอตอนรับตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูต ก็ทำงานตามที่ได้เรียนรู้จากท่าน

ในช่วงที่คุณชายเทพประจำการที่ฝรั่งเศส ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้คุณชายเทพเลิกสูบบุหรี่ อย่างเด็ดขาด เรื่องนี้คุณหญิงขวัญฤตา เทวกุล ได้ เล่าว่า

...เมื่อประมาณปี ๒๕๓๕ มีคณะผู้แทนไทย เดินทางมาประชุมเรื่องการรณรงค์งดสูบบุหรี่ ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งในปี ๒๕๓๑ องค์การ อนามัยโลกได้ประกาศให้วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ของทุกปีเป็นวันงดการสูบบุหรี่ “World’s No Tobacco Day” คุณชายเทพได้เชิญคณะผู้แทนไทย มารับประทานอาหารค่ำที่ทำเนียบ

หัวหน้าคณะผู้แทนไทยคือศาสตราจารย์ นายแพทย์ประกิต วาทีสาธกกิจ ได้ลุกขึ้น กล่าวขอบคุณท่านทูต และกล่าวว่าเนื่องจากคราวนี้มาเรื่องรณรงค์การงดบุหรี่จึงขอ เชิญชวนให้ท่านทูตเลิกสูบบุหรี่ด้วย พร้อมทั้งถอดเนคไทที่มีสัญลักษณ์การเลิกสูบบุหรี่ มอบให้ท่านทูต

คุณหญิงขวัญฤตาเล่าต่อว่า

เมื่อฟังดังนั้นคุณชายลุกขึ้นรับเนคไท ตอบขอบคุณพร้อมกับถอดเนคไทที่ท่านสวม ให้คุณหมอบประกิตเป็นการแลกเปลี่ยนทันที ดิฉันตกใจเกือบเป็นลม เพราะวันนั้นดิฉัน เป็นคนเลือกเนคไทให้คุณชายเอง เป็นเนคไทใหม่เอี่ยมเพิ่งแกะออกจากกล่อง ยี่ห้อ Ferragamo ที่เพื่อนคนหนึ่งมอบให้ คุณชายไม่สนเลย ถอดแลกหน้าตาเฉยเลย

.....

แต่ผลดีคือ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ทุกคนในสถานทูตพร้อมใจกันเก็บที่เขี่ยบุหรี่ และ คุณชายเทพได้เลิกสูบบุหรี่โดยเด็ดขาดตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศ

ปี ๒๕๓๘ คุณชายเทพกลับมารับตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ การกิจสำคัญประการหนึ่ง คือ ถึงวาระที่ประเทศไทยต้องเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดเอเชีย-ยุโรป ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๑ - ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นการประชุมครั้งแรกที่ประมุขและหัวหน้ารัฐบาลของประเทศยุโรปและเอเชียมาประชุมกัน เพื่อหารือที่จะร่วมมือและเชื่อมโยงระหว่างกัน เป็นกรอบการประชุมที่เติมเต็มเวทีความร่วมมือระหว่างภูมิภาคสำคัญ ถือเป็นการประชุมระหว่างประเทศครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งที่ไทยเป็นเจ้าภาพ มีผู้นำระดับโลกจาก ๒๕ ประเทศในยุโรปและเอเชียมาร่วมประชุม อาทิ นายเฮลมุท โคล นายกรัฐมนตรีเยอรมัน นายจาค ซีรัก ประธานาธิบดีฝรั่งเศส ซูฮาร์โต ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย เป็นต้น

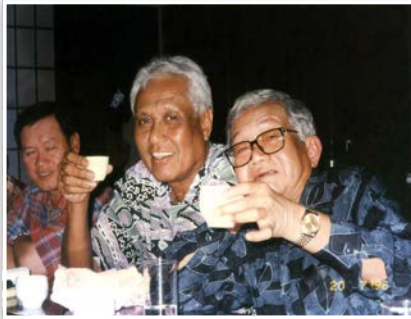
ผู้นำประเทศต่างๆ เข้าร่วมประชุมสุดยอดเอเชีย-ยุโรป ครั้งที่ ๑ ที่กรุงเทพฯ ระหว่าง ๑-๒ มีนาคม ๒๕๓๔

การประชุมสุดยอดเอเชีย-ยุโรปครั้งที่ ๑ ได้ตกลงที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างสองภูมิภาคให้ใกล้ชิด มีการวางพื้นฐานที่นำไปสู่กรอบการประชุมในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ คลัง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม จนปัจจุบันการประชุมเอเชียยุโรป (Asia Europe Meeting - ASEM) ถือเป็นเวทีความร่วมมือและหารือที่สำคัญระหว่างยุโรปและเอเชีย และครอบคลุมสาขาความร่วมมือแทบทุกด้าน

ที่กล่าวมาทั้งหมดเพื่อสะท้อนให้เห็นความสำคัญของภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในฐานะที่ไทยเป็นเจ้าภาพ และเป็นการประชุมสุดยอดครั้งแรกระหว่างเอเชียและยุโรป คุณชายเทพในตำแหน่งปลัดกระทรวงฯ ต้องรับผิดชอบกำกับดูแล วางทีมงานที่ดีที่สุด เพื่อให้การประชุมครั้งดังกล่าวประสบความสำเร็จและบรรลุข้อตกลงที่เป็นประโยชน์และเห็นชอบร่วมกันทั้ง ๒๕ ประเทศ และหนึ่งองค์กร (สหภาพยุโรป ที่มีนายกรัฐมนตรีอิตาลีมาร่วมประชุมในฐานะประธานสหภาพยุโรป) ทั้งนี้การประชุมครั้งนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ ไทยในฐานะประธานได้ออกแถลงการณ์ของประธานที่วางแนวทางการร่วมมือระหว่างสองทวีป^{๖๕} และได้รับคำชื่นชมอย่างมากจากผู้เข้าร่วมประชุม

^{๖๕} เอกสาร Chairman's Statement on "Towards a New Asia-Europe Partnership for Greater Growth"

ภารกิจในฐานะ: ASEAN SOM Leader

ภารกิจสำคัญของปลัดกระทรวงการต่างประเทศ คือ การเลือกทีมงานรองปลัด ๓ คนมาช่วยบริหารราชการ ในเรื่องนี้ ศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์ เล่าว่า

...ท่านปลัดเทพเลือก รองสาม “ส” คือ ศักดิ์ทิพย์ สาโรจน์^{๖๖} และ สารสิน มาเป็น รองปลัดกระทรวง ตอนนั้นเราสนิทกันมาก ฟู้กิตคือชื่อเล่นที่เราเรียกคุณชายเทพ ท่านให้ ความสนิทสนมกับพวกเรามาก ในการทำงานมีเรื่องประทับใจใกล้ชิดเพราะกลางวันทาน ข้าวด้วยกันตลอดที่ร้านยังฮั่ว ไกล่เสาชิงช้า ฟู้กิตเลี้ยงตลอด ตีกอล์ฟด้วยกัน ไปไหนไปกัน เป็นทีม สนุกสนานเฮฮา

^{๖๖} สาโรจน์ ชวนะวิรัช เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ณ กรุงปารีส ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

พี่ก๊อตเป็นคนที่น่ารักที่สุดเลยใน
 กระทรวง นิสัยดีมาก
 เป็นคนที่ไม่มีความคิดที่ไม่ดี
 กับใครเลยแม้แต่หน่อย
 เป็นผู้บังคับบัญชาที่สนับสนุน
 และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ทำงาน
 ได้ทำงานอย่างเต็มที่
 อย่างเต็มความสามารถ
 เพื่อประโยชน์แก่ราชการ

สาโรจน์ ชวนะวิรัช

...พี่ก๊อตเป็นคนที่น่ารักที่สุดเลยในกระทรวง นิสัยดีมาก เป็นคนที่ไม่มีความคิดที่ไม่ดี
 กับใครเลยแม้แต่หน่อย เป็นผู้บังคับบัญชาที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้ที่ทำงานได้ทำงาน
 อย่างเต็มที่ อย่างเต็มความสามารถ เพื่อประโยชน์แก่ราชการ แถมเป็นคนมีอารมณ์ขัน

สาโรจน์ยังจำได้ดีถึงเหตุการณ์สนุกๆ ของที่มงาน ซึ่งนึกถึงเมื่อไหร่ก็ขำเมื่อนั้น
 สาโรจน์เล่าด้วยน้ำเสียงกลั่นหัวเราะว่า

...มีอยู่วันหนึ่งเราไปทานข้าวด้วยกันเช่นเคย เสร็จแล้วเดินกลับกระทรวง เดินกันไป
 คุยกันไป อยู่ๆ เห็นพี่ก๊อตยกมือไหว้ ก็ถามว่า “ยกมือไหว้อะไร” ปรากฏว่าคนเขาไหว้
 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง พี่ก๊อตคิดว่ายกมือไหว้ท่านเลยรีบรับไหว้ พวกเราขำกันแทบตาย

ดร.สารสิน วีระผล เล่าถึงรองปลัด สาม “ส” ว่า

...คุณศักดิ์ทิพย์เป็นเลขาท่านสิทธิมาจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เขาก็นอกกรอบ ท่านสิทธิก็นอกกรอบ สาโรจน์ก็นอกกรอบเหมือนกัน โอนมาจากกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนผมเคยเป็นอาจารย์จุฬาฯ พี่กิตเลือกเราสามคนมาเป็นรองปลัด

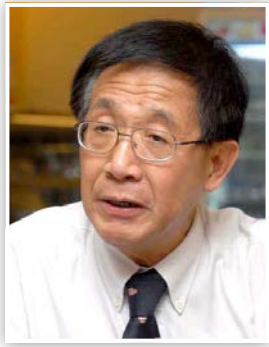
ดร.สารสิน เล่าถึงช่วงแรกที่เริ่มทำงานในกระทรวงฯ

...ผมโอนจากการเป็นอาจารย์จุฬาฯ มาเข้ากระทรวงเมื่อปี ๒๕๑๘ ตั้งแต่เริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน ตอนนั้นพี่กิตเป็นอธิบดีกรมการเมือง ไม่มีอะไรที่ไม่ดีเกี่ยวกับพี่กิต พี่กิตเป็นคนที่ทำงานด้วยแล้วสบายใจ ไม่ต้องเสแสร้ง ผู้ใหญ่บางท่านเรายังต้องเสแสร้ง แต่สำหรับคุณชายกิตเราชอบหรือไม่ชอบอะไร เราบอกได้ พี่กิตจะรับฟังเดินเข้าไปในห้อง “พี่กิต ผมไม่เห็นด้วย ผมว่าอย่างนี้นะ” บางทีพี่กิตอาจจะตีเบตกับเรา แต่บางทีก็โอเคกับเรา “น้องว่าอย่างนี้ก็โอเค” แต่กับผู้ใหญ่บางท่านที่ผมเคยทำงานด้วยจะไม่มีทางเป็นแบบนี้ ถ้าไม่เห็นด้วยก็อาจจะเชิญคุณออกไปข้างนอก ไปไกลๆ เลย น้อยครั้งจะถามว่าคุณคิดอย่างไร

สำหรับพี่กิต เราพูดกับท่านได้ ท่านจะร่วมตัดสินใจด้วย เป็น democratic process คุณชายจะบอกว่า “เรื่องนี้ผมไม่มีความรู้ว่าเป็นอย่างไร” หรือ “เรื่องนี้ผมไม่ได้ศึกษา คุณรู้ดีกว่าคุณก็บอกมา ผมมีหน้าที่เป็นคนเซ็น” แต่เวลาเซ็นแล้วพี่กิตจะรับผิดชอบสิ่งที่เซ็น จะสามารถถกกันได้กับพี่กิต ไม่ต้องมาคิดว่าเราจะพูดเรื่องนี้ได้ไหม หรือเกรงว่าพูดไปแล้วท่านอาจจะไม่ฟัง หรือท่านจะไม่ happy ท่านจะไม่เคยบอกว่าคุณเงียบไปเลยไม่ต้องพูด

โดยสรุปแล้ว ท่านเป็นคนที่ easy going ไม่แสดงว่าตัวเองใหญ่ และพร้อมจะรับผิดรับชอบในสิ่งที่ต้องรับผิดชอบ ผมว่าอันนี้ดี แล้วท่านก็ฟังความเห็นคนอื่นก่อนที่จะตัดสินใจ ๑) ท่านเป็นคนที่ get along easily ถึงแม้คนจะเกรงว่าท่านเป็นหม่อมราชวงศ์ แต่ท่านก็ไม่มี pretense อะไรทั้งสิ้นว่าเป็นเทวดาล หรืออะไร ๒) ท่านเป็น team player

พี่ก๊ตเป็นคนทำงานด้วย
 แล้วสบายใจ ไม่ต้องเสแสร้ง
 ผู้ใหญ่บางคนเรายังต้องเสแสร้ง
 แต่สำหรับคุณชายก๊ต เราชอบ
 หรือไม่ชอบอะไร
 เราบอกได้ พี่ก๊ตจะรับฟัง
 เดินเข้าไปในห้อง
 “พี่ก๊ตผมไม่เห็นด้วย
 ผมว่าอย่างนี้นะ”
 บางทีพี่ก๊ตอาจจะดีเบตกับเรา
 แต่บางทีก็โอเคกับเรา
 “น้องว่าอย่างนี้ก็โอเค”

สารสิน วีระผล

ทั้งข้างบน และข้างล่าง ได้ทั้งสองฝ่าย ๓) ท่านเป็น *team player* ที่ไม่ใช่แค่ทำงาน
 อย่างเดียว แต่พร้อมที่จะไปร่วมสังสรรค์เฮฮาด้วย ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน เป็นคนที่
approachable คือหมายความว่าเข้าหาง่าย เป็นคน *sport* ซึ่งมาจากความไม่เสแสร้ง
 เมื่อร่วมวงกันก็จะขอออกเงินด้วย

...คุณชายก๊ตมีเพื่อนเยอะ ท่านเป็นคนที่อยู่ข้างบนก็ได้ ข้างล่างก็ได้ แล้วพร้อมที่
 จะร่วมวง ชอบสนุก มีอะไรขอร่วมด้วย เราก็เลยรู้จักกันแบบสนิท ช่วงที่ร่วมกันมากที่สุดก็
 ตอนประสานงานกับเขมร ๓ ฝ่ายที่ทำสำเร็จได้เพราะเรามีทีมกระทรวงการต่างประเทศ
 และมีทีมทหาร ตั้งแต่นายกรัฐมนตรีที่เป็นทหาร คือคุณเปรม แต่ทั้งหมดที่ทำให้สำเร็จคือ
 ท่านรัฐมนตรีสิทธิของเรา ตอนนั้นกระทรวงเราเด่น เขาให้เราออกหน้าเลย มีท่านรัฐมนตรี
 สิทธิอยู่ เขาก็สบายใจ

ปฏิบัติการกิจขน-ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

ผู้ที่คุณชายเทพเลือกให้มาทำหน้าที่เลขานุการเมื่อท่านรับตำแหน่งปลัดกระทรวง คือ บุษยา องค์ศ์ลี เลขานุการเอกที่เคยเป็นลูกน้องท่านที่กรมยุโรป เมื่อท่านเป็น Super DG กรมการเมือง และเคยร่วมทำงานด้วยกันที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส

บุษยา (องค์ศ์ลี) มาทแล้ง ได้เล่าประสบการณ์ที่ได้ทำงานกับท่านปลัดเทพว่า

...ในช่วงที่ดิฉันเป็นเลขานุการของท่านช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง การต่างประเทศ มีแฟ้มเสนอขึ้นมาถึงท่านเป็นจำนวนมาก ดิฉันจำได้ว่าท่านไม่เคยกลับบ้านก่อน ๓ ทูม และบางวันก็ถึงเที่ยงคืน ดิฉันมีหน้าที่สรุปแฟ้มให้สั้นเหลือเพียงกระดาษเล็กๆ เพียง ๑ แผ่น แม้กระนั้นก็ตาม ท่านก็ยังไม่มีเวลาที่จะอ่านได้ทุกแฟ้ม ท่านจึงขอให้ดิฉันสรุปประเด็นด้วยวาจา มีบางครั้งที่ท่านถามดิฉันว่าคิดอย่างไรต่อข้อเสนอดังตามบันทึกต่างๆ ซึ่งขณะนั้นดิฉันเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย นอกจากจะไม่มีประสบการณ์และความรู้เพียงพอแล้ว เป็นธรรมดาอยู่แล้วที่ข้าราชการชั้นผู้น้อยย่อมไม่อาจหาญให้ความเห็นต่อข้อเสนอดังที่ผ่านทั้งอธิบดีและรองปลัดกระทรวงแล้ว ท่านจะบอกดิฉันว่าขอให้กล้าที่จะพูด แสดงความเห็น แม้จะเป็นความเห็นที่แตกต่างจากกรมก็ตาม ท่านยังให้ออกาสดิฉันเพิ่มเติมความเห็นและท่านได้ชี้ให้เห็นแง่มุมอื่นๆ ที่ควรเป็นข้อพิจารณา เพื่อให้การคิดวิเคราะห์มีความรอบด้านสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ก่อนที่คุณชายเทพกลับมาเป็นปลัดกระทรวง แล้วขึ้นเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาเกี่ยวกับเรื่องดวงชะตาของคุณชายเทพ

กษิต ภิรมย์^{๖๗} พูดถึงเรื่องนี้ว่า

...เรื่องวาสนาบุญกรรมและดวงชะตาคงจะมีจริง ช่วงที่ผมเป็นทูตอยู่ที่กรุงจากร์ตา ประเทศอินโดนีเซีย พี่ก็ติดเป็นปลัดกระทรวงก็ต้องมาประชุมที่อินโดนีเซียหลายครั้งหลายครา อินโดนีเซียก็ขึ้นชื่อเรื่องการรักษาแผนโบราณ พวกสมุนไพรมอแมะและหมอดู ก็แน่นอนเมื่อมีอาคันตุกะมาเยี่ยมเยียน ก็ต้องอวดสรรพคุณแนะนำกันเป็นธรรมดา มีหมอดูสุภาพสตรีจีน-อินโดคนหนึ่งซึ่งถือศีลกินเจ ได้รับการแนะนำให้มาที่สถานทูต พวกเราดูกันแล้วก็พอออกพอใจกับผลการทำนายทายทัก

^{๖๗} กษิต ภิรมย์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงจากร์ตา กรุงมอสโก กรุงเบอร์ลิน กรุงโตเกียว กรุงวอชิงตัน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

พี่ก็ตีมาเยี่ยม ก็ทนรับเราไม่ได้
ไปให้หมอดูดูดวง ประเด็นคือ
มาที่ไร หมอดูก็บอกว่า
ได้เลื่อนตำแหน่งทุกที
และก็จริงทุกที จากตำแหน่ง
ปลัดกระทรวงต่างประเทศ
ขณะนั้นก็มีตำแหน่งวุฒิสมาชิก
ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ
และตำแหน่งองคมนตรี
จะหมอดูแม่นหรือจะบุญวาสนา
ก็แล้วแต่ หรือจะทั้งสองอย่าง
พี่ก็ตีก็เป็นทีหนึ่ง ไม่ว่าจะสนามไหน
เพราะคุณงามความดีแต่ปางก่อน
และผลบุญในชาตินี้

กษิต ภิรมย์

ท่านปลัดเทพเลือก รองสาม “ส” คือ
ศักดิ์ทิพย์ สาโรจน์ และ สารสิน
มาเป็นรองปลัดกระทรวง
ตอนนั้นเราสนิทกันมาก
ฟู้ทคือชื่อเล่นที่เราเรียกคุณชายเทพ
ท่านให้ความสนิทสนมกับพวกเรามาก
ในการทำงานมีเรื่องประทับใจใกล้ชิด
เพราะกลางวันทานข้าวด้วยกันตลอด
ที่ร้านย่งฮั่ว ใกล้เสาชิงช้า
ฟู้ทเลี้ยงตลอด ตีกอล์ฟด้วยกัน
ไปไหนไปกันเป็นทีม
สนุกสนานเฮฮา

ศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์

...ฟู้ทเป็นคนที่ดีวงดีมาก ขึ้นพรรค พรรค พรรค เป็นปลัดกระทรวง พอใกล้เกษียณ
อยู่ดี ๆ คุณบรรหารชอบฟู้ท ชวนให้มาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ มีหมอดูที่ดูรกีขอดูกาก
กาแพในถ้วยกาแพของฟู้ท ฟู้ททนรับเราไม่ได้ ก็ให้เค้าดู หมอดูอ่านกากกาแพแล้วบอก
ว่าจะได้เป็นโน่นเป็นนี่ แล้วก็ได้เป็นหมดทุกอย่าง ฟู้ทไม่เชื่อบอกว่า “ฟู้จะเกษียณแล้วจะ
ไปเล่นสกี” แต่แล้วฟู้ทก็ได้เป็นสมาชิกวุฒิสภา

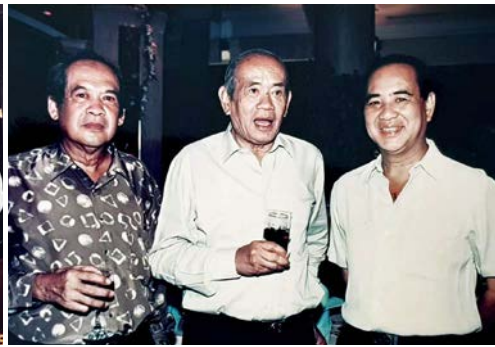

ในครั้งนั้นคุณบรรหาร ศิลปะอาชาเป็นนายกรัฐมนตรี มีการยุบสภาเพื่อเลือกตั้ง เพื่อไม่ให้เกิดการบริหารราชการสะดุด นายบรรหารได้แต่งตั้งข้าราชการ คือ ปลัดกระทรวง ๖ กระทรวง รวมทั้งกระทรวงการต่างประเทศเป็นรัฐมนตรีว่าการฯ และรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ในส่วนของคุณชายเทพนั้น ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ และได้อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ถึง ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙

ในโอกาสที่คุณชายเทพเพิ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ ท่านได้เขียนถึงเพื่อนร่วมงานคนหนึ่งว่า

“ขอให้ติดต่อกับเหล่าข่าวสารมาเหมือนเดิม ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนตำแหน่ง แต่ผมก็ยังคงเป็นคนเดิม ซึ่งมีความปรารถนาดีต่อคุณ และอยากจะทำให้คุณประสบ แต่ความสุข และความพึงพอใจในชีวิตเสมอ”

เมื่อคุณชายพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือฐานะใด คุณชายเทพยังคงมาร่วมงานต่างๆ ของชาวบัวแก้ว อยู่เสมอ ชีวิตของคุณชายเทพผูกพันคู่กับกระทรวงการต่างประเทศและมิตรสหายชาว บัวแก้วตลอดมา คุณชายเทพได้เขียนอีเมลถึงเพื่อนข้าราชการท่านหนึ่งว่า **“รู้สึกพอใจ และมีความสุขมากกับสิ่งที่ผ่านมา และต้องขอขอบคุณโชคชะตาที่บันดาลให้ผมมีชีวิตที่ดีและมีความสุขท่ามกลางมิตรสหาย และเพื่อนร่วมงานที่น่ารักในกระทรวง การต่างประเทศ”**

ในงานวันเกษียณอายุราชการ ที่กระทรวงการต่างประเทศ

รู้สึกพอใจและมีความสุขมาก
กับสิ่งที่ผ่านมา และต้องขอบคุณ
โชคชะตาที่บันดาลให้ผม
มีชีวิตที่ดีและมีความสุข
ท่ามกลางมิตรสหาย
และเพื่อนร่วมงานที่น่ารัก
ในกระทรวงการต่างประเทศ

ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ทำหน้าที่แทนประธานองคมนตรี
นำหม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณ ก่อนเข้ารับหน้าที่องคมนตรี
เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

องคมนตรีใต้เบื้องพระยุคลบาท

(๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐)

คุณชายเทพได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เป็นองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐^[3] คุณชายเทพ ได้ถวายงานสนองพระเดชพระคุณใต้เบื้องพระยุคลบาทจนถึงวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๒๐ ปี ๔ เดือน ด้วยความจงรักภักดี และซื่อสัตย์สุจริต

อำนาจหน้าที่ขององคมนตรีนั้นปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะองคมนตรี ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอาคารทำเนียบองคมนตรี ณ พระราชอุทยานสราญรมย์ เมื่อวันที่อังคารที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ มีใจความว่า^{๖๔}

^{๖๔} จากหนังสือ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคณะองคมนตรี” จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ช่างภาพถ่ายพระบรมรูปร่วมกับ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และคณะองคมนตรี
ไปโอกาสที่เสด็จฯ ไปทรงเปิดอาคารทำเนียบองคมนตรี ณ พระราชอุทยานสราญรมย์
วันอังคารที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๗

แถวยืน (จากซ้าย) หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล นายเกษม วัฒนชัย นายจำรัส เขมะจารุ นายอำพล เสนาณรงค์
นายพลากร สุวรรณรัฐ นายสวัสดิ์ วัฒนายากร พลเอก พิจิตร กุลละวณิชย์ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายศักดิ์ดา โมกร
แถวนั่ง (จากซ้าย) นายจุลนา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์* นายธานินทร์ กรีชัยเชียร
พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (ประธานองคมนตรี) นายเชาวน์ ณศีลวันต์ พลเรือตรี หม่อมหลวงอัศนี ปราโมช*
พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา หม่อมหลวงทวีสัน อดาว์วัลย์

*ยศขณะนั้น

“องคมนตรีเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ จึงมีหน้าที่ที่จะให้คำปรึกษา และนี่ก็เป็นสิ่งที่คนเขาสงสัยว่า องคมนตรีมีอำนาจหน้าที่อะไร ก็สรุปว่าเป็นผู้ให้คำปรึกษาทุกด้านทุกอย่าง พระมหากษัตริย์จะรับทราบ จะรับรู้หรือไม่ก็อย่าน้อยใจ เพราะว่าพระมหากษัตริย์จะต้องเป็นผู้ที่ตัดสินใจในเรื่องราวต่างๆ แต่ว่าคำปรึกษาของท่าน องคมนตรีก็มีประโยชน์มาก เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากในด้านต่างๆ จึงขอให้ท่านได้คิดดีๆ แล้วช่วยกัน แต่องคมนตรีก็ไม่ได้เป็นที่ปรึกษาของคนอื่น เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์เท่านั้นเอง ไม่ใช่จะต้องไปแนะนำคนอื่น ถ้าแนะนำคนอื่น เป็นการแนะนำเป็นส่วนตัว ไม่ใช่ในฐานะองคมนตรี แต่ว่าเป็นในฐานะผู้ที่ได้ปฏิบัติงานมานานแล้วจึงได้รับเลือกเป็นองคมนตรี คือหมายความว่า เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงดี มีความรู้ดี คนยอมอยากฟังคำวินิจฉัยของท่าน ฉะนั้นการวินิจฉัยใดๆ ทั้งในคณะองคมนตรี ทั้งกับคนอื่น มีความสำคัญมาก เพราะว่าเขาเชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ และเป็นผู้ที่พิจารณาถ่องแท้โดยตรงไปตรงมาและอย่างซื่อสัตย์สุจริต ฉะนั้นหน้าที่ของท่านก็คือทำตัวให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ผู้มีความสามารถในวิชาการทั้งหมดในชีวิตราชการและในชีวิตธรรมดา ฉะนั้น ขอให้ท่านระมัดระวังในคำพูด ในคำวินิจฉัย ในความเห็นที่ให้ในที่ประชุมองคมนตรี และที่ข้างนอกด้วย หมายความว่ากับคนทั่วไป ข้าราชการ และประชาชนที่รอฟังความเห็นของท่าน แต่ที่พูดไม่ใช่ความเห็นองคมนตรี เป็นความเห็นของผู้ที่มีความรู้ แต่ในที่สุดก็ต้องสรุปว่าท่านทุกท่านมีความรับผิดชอบในตัวเองและในราชการชั้นสูงที่สุด ให้คนมีความไว้วางใจได้ ให้คนมีความอุ่นใจว่ามีคนในประเทศที่มีความสามารถและมีความรู้ ฉะนั้นก็ขอให้ท่านระมัดระวังในความคิด ในวาจาและการกระทำทุกอย่างให้เป็นตัวอย่าง และเป็นประโยชน์กับส่วนรวม เดียวนี้ท่านมีที่ประชุมที่สวยงามและสะดวก ท่านก็ควรจะปฏิบัติงานได้ดีที่สุด ก็ขอขอบใจที่ท่านได้ปฏิบัติงานมาก็เป็นเวลาช้านาน เป็นประโยชน์แก่ราชการ และขอให้ท่านสามารถที่จะปฏิบัติต่อไป ขอให้ทุกคนมีอนามัยแข็งแรง จิตใจเข้มแข็งเพื่อที่จะปฏิบัติหน้าที่โดยเรียบร้อย และขอขอบใจท่านทุกท่านที่ได้ปฏิบัติงานเช่นนี้”

ตำแหน่ง “องคมนตรี” เป็นตำแหน่งที่
ผมไม่เคยคิดว่าจะได้รับพระราชทาน
พระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
เมื่อได้รับแจ้งจากท่านราชเลขาธิการว่า
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
มีพระราชกระแสให้มาสอบถามผมว่า
หากจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น
“องคมนตรี” ผมพร้อมที่จะรับตำแหน่งนี้หรือไม่
ผมได้เรียนให้ท่านราชเลขาธิการ
นำความกราบบังคมทูลฯ ว่า
ผมมีความยินดีและเต็มใจที่สุด
ที่จะรับตำแหน่งหน้าที่อันสูงส่งนี้
และขอพระราชทานพิจารณาตัวว่า
จะปฏิบัติงานถวายรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท
ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตลอดไป

หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔ ม.ร.ว.เทพมงคล เทวกุล
รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าเจ้าชั้นปฐมจุลจอมเกล้า (ป.จ.)
จากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ภาพถ่ายคณะองคมนตรีและภริยา ณ ลานพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง
วันพฤหัสบดี ที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๕

แถวยืน (ซ้ายไปขวา) นายจรัส เขมะจารุ นายพลากร สุวรรณรัฐ นายศักดิ์ดา โมกขมรรคกุล พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์* พลเรือตรี หม่อมหลวงอัคนี ปราโมช นายธานินทร์ ทรัพย์เขียว นายเชาวน์ ณ คิลวันต์ หม่อมราชวงศ์อดุลกิติ์ กิติยากร นายอำพล เสนาณรงค์ พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา พลเอก พิจิตร กุลละวณิชย์ หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล นายเกษม วัฒนชัย นายสวัสดิ์ วัฒนายากร แถวนั่ง (ซ้ายไปขวา) คุณหญิงทัศนียา สุวรรณรัฐ** คุณหญิงลำราย โมกขมรรคกุล ท่านผู้หญิงพึงใจ สินธวานนท์ ท่านผู้หญิงวราพร ปราโมช ณ อยุธยา ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา หม่อมหลวงจิราฎ นพวงศ์ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี) นายจุลนา สนธิวงศ์ ณ อยุธยา พันตำรวจเอกหญิง ท่านผู้หญิงวงศ์พรรณ สนธิวงศ์ ณ อยุธยา ท่านผู้หญิงธิดา เศวตศิลา พันเอกหญิง คุณหญิงวิมล กุลละวณิชย์ คุณหญิงขวัญตา เทวกุล ณ อยุธยา นางรัชนีวรรณ วัฒนชัย** คุณหญิงปานจิตต์ วัฒนายากร

* ยศขณะนั้น

** คำนำนานามขณะนั้น

ฯพณฯ พลเอก สุวรนันท์ องคมนตรี
เขียนรำลึกถึงคุณชายเทพ ในช่วงที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นองคมนตรี
โดยให้คำจำกัดความคุณชายเทพว่า

“สุภาพบุรุษนักการทูต : องคมนตรีผู้สุภาพอ่อนโยน”

ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล นับเป็นองคมนตรีที่มีภูมิหลังเป็นนักการทูต ท่านเริ่มรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศจนเกษียณอายุราชการในปี ๒๕๓๙ ในตำแหน่งสูงสุดของข้าราชการประจำคือปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และต่อมาในห้วงเวลาติดต่อกันนั่นเอง ท่านก็ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา ในปีที่ท่านเกษียณอายุราชการนั่นเอง

คุณชายเทพกมลได้ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านการต่างประเทศของท่าน ช่วยชาติบ้านเมืองอย่างเต็มกำลังความสามารถ จวบจนเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งท่านเป็นองคมนตรี และต่อมาอีก ๒ วัน ได้พระราชทานพระบรมวโรกาสให้ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ทำหน้าที่ประธานองคมนตรี นำหม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่องคมนตรี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ในวันเสาร์ที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๐ ซึ่งอีก ๑๔ ปีต่อมา คุณชายได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นองคมนตรีไว้ในหนังสือ **“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคณะองคมนตรี”** ปรากฏรายละเอียดในหน้า ๒๑๘ ดังนี้

ตำแหน่ง “องคมนตรี” เป็นตำแหน่งที่ผมไม่เคยคิดว่าจะได้รับพระราชทานพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เมื่อได้รับแจ้งจากท่านราชเลขาธิการว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสให้มาสอบถามผมว่า หากจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น “องคมนตรี” ผมพร้อมที่จะรับตำแหน่งนี้หรือไม่ ผมได้เรียนให้ท่านราชเลขาธิการนำความกราบบังคมทูลฯ ว่า

“ผมมีความยินดีและเต็มใจที่สุดที่จะรับตำแหน่งหน้าที่อันสูงส่งนี้ และขอพระราชทานพิจารณาตัวว่า จะปฏิบัติงานถวายรับใช้ได้เบื้อง พระยุคลบาทด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตลอดไป”

วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ทำหน้าที่แทนประธานองคมนตรีนำคุณชายเทพเข้าถวายสัตย์ ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ตามประเพณีปฏิบัติ ด้วยการทูลเกล้าฯ ถวายพานดอกไม้ ฐูปเทียนแพ เมื่อถวายสัตย์ปฏิญาณเรียบร้อยแล้ว ได้มีพระราชดำรัสว่า “ดีแล้ว เธอก็ รู้จักกันดีกับเพื่อนร่วมงานในราชสำนัก และคงจะช่วยกันทำงานได้ด้วยดี”

ตลอดระยะเวลาที่คุณชายเทพมลดำรงตำแหน่งองคมนตรี ท่านเป็นผู้มีบทบาท สูงในการให้ข้อเสนอแนะและข้อสังเกตต่างๆ อันสำคัญและเป็นประโยชน์ยิ่งต่อที่ประชุม คณะองคมนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีข้อขัดข้องหรือปัญหาบางประการที่เกี่ยวกับ ประเด็นด้านการต่างประเทศ ทั้งงานพระราชพิธีและรัฐพิธี รวมทั้งการเตรียมงานต้อนรับ ประมุขของมิตรประเทศที่เสด็จ หรือเดินทางมาเยือนประเทศไทยของเรา ทั้งในฐานะที่เป็น พระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือในฐานะที่เป็นแขกของรัฐบาล นอกจากนี้คุณชายยังช่วยทำหน้าที่ เป็นผู้ประสานงานทั้งเป็นแบบทางการ และเป็นแบบภายในกับกระทรวงการต่างประเทศ และสถานเอกอัครราชทูตต่างๆ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดประโยชน์และเป็นผลดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง

กิจกรรมเกี่ยวกับแบบธรรมเนียมทางการทูตอีกเรื่องหนึ่งก็คือ เมื่อมีเอกอัครราชทูตของ มิตรประเทศเดินทางเข้ามารับตำแหน่งใหม่ หลังจากได้รับพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ให้เข้าเฝ้าฯ ถวายสาส์นตราตั้งต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ท่านเอกอัครราชทูต เหล่านั้นก็จะขอเข้าเยี่ยมคำนับประธานองคมนตรี และองคมนตรีอีก ๓ - ๔ ท่าน คุณชาย เทพมล ก็เป็นหนึ่งในองคมนตรีที่มีเอกอัครราชทูตใหม่ขอเข้าเยี่ยมคำนับอยู่เสมอ

งานเลี้ยงรับรองของสถานเอกอัครราชทูตต่างๆ เนื่องในวาระสำคัญของแต่ละ ประเทศ เช่น วันชาติ วันประกาศเอกราช วันเฉลิมพระชนมพรรษาขององค์พระประมุข ฯลฯ สถานเอกอัครราชทูตนั้นๆ ก็จะมีหนังสือเชิญองคมนตรีทุกท่านไปร่วมงานเลี้ยงรับรองดังกล่าว

ซึ่งส่วนใหญ่ก็มักจัดในโรงแรมใหญ่ๆ ในตอนค่ำ โดยปกติแล้ว ในอดีตท่านองคมนตรีที่อาวุโสและมีอายุมากก็มักจะไม่ใช่สะดวกที่จะไปร่วมงานเลี้ยงรับรองและตอบปฏิเสธไป คุณชายเทพกมลจึงรับหน้าที่เป็นผู้แทนคณะองคมนตรีไปร่วมงานและให้เกียรติเจ้าภาพเดือนหนึ่งๆ หลายงานทีเดียว

อีกงานหนึ่งที่คุณชายเทพกมลถือเป็นหน้าที่ที่มักจะปฏิบัติแทนคณะองคมนตรีก็คือการเดินทางไปลงนามแสดงความอาลัยที่สถานเอกอัครราชทูต ตามที่กระทรวงการต่างประเทศมีหนังสือรายงานมายังทำเนียบของคมนตรีว่ามีประมุขหรือบุคคลสำคัญของประเทศนั้นๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันสิ้นพระชนม์หรือถึงแก่อสัญกรรมแล้วแต่กรณี นับเป็นอีกหนึ่งภารกิจที่คุณชายได้กรุณารับปฏิบัติแทนคณะองคมนตรีอยู่เป็นประจำ

ในขณะที่คุณชายเทพอยู่ในตำแหน่งองคมนตรี ท่านไม่เคยทำให้เจ้าภาพผิดหวังที่เชิญท่านเข้าร่วมงานวันชาติ ท่านจะไปร่วมงานวันชาติของประเทศต่างๆ เสมอ ภาพที่เห็นเจตาคือทุกงานท่านองคมนตรีเทพกมลจะได้รับเชิญให้ไปยืนถวายพระพรชัยมงคลพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ร่วมกับเอกอัครราชทูตประเทศเจ้าภาพแน่นอนที่เอกอัครราชทูตประเทศเจ้าภาพย่อมจะรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่มีตัวแทนพระมหากษัตริย์มาร่วมในงานวันชาติของตน

เมื่อคุณชายเทพพ้นจากตำแหน่งองคมนตรีหลังจาก พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคตแล้ว ท่านยังไปร่วมในพระราชพิธีบำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพทุกวัน ตั้งแต่วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ จนครบ ๑๐๐ วัน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระบรมมหาราชวัง ไม่เคยขาดแม้แต่วันเดียว ทั้งยังไปร่วมฟังสวดพระอภิธรรมถวายพระบรมศพในวันที่ราชสกุล องคมนตรี กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนเป็นเจ้าภาพด้วย คุณชายเทพและคุณหญิงขวัญตาได้ไปค้างคืนที่สำนักองคมนตรีเพื่อเข้าร่วมในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ณ พระเมรุมาศ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ช่วงเวลานั้นคุณชายเทพเดินไม่สะดวกนัก และความจำก็เริ่มเลือนไปบ้างแล้ว คุณหญิงขวัญตาจะอยู่เคียงข้างคอยพุงท่านตลอดเวลา

กล่าวได้ว่าท่านองคมนตรีเทพกมล เทวกุล ได้ทำหน้าที่องคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ด้วยการแสดงความจงรักภักดีอย่างหาที่สุดมิได้

เอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ เข้าพบสนทนา

เข้าเฝ้าฯ รับเสด็จสมเด็จพระราชินี Elizabeth II เสด็จพระราชดำเนินเยือนไทย พ.ศ. ๒๕๓๙

รับเสด็จเจ้าหญิง Alexdra of Kent เสด็จเยือนไทย พ.ศ. ๒๕๕๓

ต้อนรับประธานาธิบดี Bill Clinton เยือนไทย พ.ศ. ๒๕๕๖

ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ Order Of the Sacred Treasure จากรัฐบาลญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๕๑๔

ร่วมงานเลี้ยงรับรองที่โรงแรมโอเรียลเต็ล ในโอกาสที่ สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบahrain เสด็จพระราชดำเนินเยือนไทย พ.ศ. ๒๕๕๖

កុំប្រើវិញ
បង្អង់កុណបាយ

คู่ชีวิตคุณชายเทพ

หนังสือชีวิตและงานของคุณชายเทพเล่มนี้จะไม่สมบูรณ์ครบถ้วน หากไม่กล่าวถึงคุณหญิงบัวฉัตร เทวกุล ณ อยุธยา หรือ “พี่นิด” ของพี่น้อง มิตรสหาย และลูกน้องคุณชายเทพ สำหรับอาชีพนักการทูตนั้น คำกล่าวที่ว่าเบื้องหลังความสำเร็จของบุรุษคือสตรีนั้นถูกต้องโดยแท้จริง เพราะคู่สมรสนักการทูตมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของนักการทูต

คุณหญิงบัวฉัตร ที่ต่อไปจะเรียกว่า “คุณนิด” ได้ embody คำพูดดังกล่าวข้างต้น ได้ครบถ้วนที่สุด

คุณนิดเกิดเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ที่จังหวัดสงขลา เป็นธิดาคนโต ในจำนวน ๗ คนของนายแพทย์บุญจาง ศิริวงศ์ซึ่งเรียนจบแพทย์จากศิริราชเป็นคนแรกๆ ของจังหวัด และต่อมาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัดสงขลา สมรสกับคุณสมพงษ์ ศิริวงศ์ ซึ่งเรียนที่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยและเรียนพยาบาลศาสตร์ แต่โปรดปรานการเขียนหนังสือ ท่านใช้นามปากกาที่เป็นที่รู้จักกันดีว่า “แชน ณ วังน้อย” และเคยได้รับรางวัลนักเขียนจากท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม คุณนิดคงได้พรสวรรค์เรื่องการเขียนหนังสือมาจากคุณแม่ ซึ่งจะกล่าวถึงงานเขียนของคุณนิดในภายหลัง

คุณนิดมีพี่น้อง ๖ คนคือ นายแพทย์บุญปรีดี ศิริวงศ์ แพทย์หญิงยลวิไล เศรษฐบุตร พันตำรวจตรี บุญประสาธ ศิริวงศ์ นางปรางแก้ว ไสวแสนยากร นายบุญประสม ศิริวงศ์ และ นางงามพร้อม หงสกุล

ชีวิตวัยเด็กของคุณนิดเป็นไปอย่างอบอุ่นและสนุกสนาน คุณนิดจำได้ว่าคุณพ่อมักถูกเรียกให้ไปรักษาคนป่วยอยู่เสมอคุณพ่อจะขับรถไปรักษาคนไข้ บางครั้งก็ให้คุณนิดตามไปด้วย ไปช่วยถือไฟฉายให้คุณพ่อ ตัวเมืองจังหวัดสงขลาขณะนั้นเล็กมาก แต่เป็นเมืองที่มีความเจริญ มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เมืองใหญ่พึงมี ทุกคนแทบจะรู้จักกันหมด ผู้ว่าราชการในขณะนั้นเรียกว่า “ข้าหลวง” ชื่อ พ่วง สุวรรณรัฐ (บิดาของท่านองคมนตรี พลอากาศ สุวรรณรัฐ) ตกเย็นพวกผู้ใหญ่จะไปเล่นเทนนิสที่สโมสรของจังหวัด เด็กๆ วิ่งเล่น

ขณะศึกษาที่อังกฤษ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

กันแถวชายหาด บางอาทิตย์ก็มีงานเลี้ยงงานหรือลีลาศที่จวนข้าหลวงบ้าง ที่บ้านของคุณนิตบ้าง งานเลี้ยงสังสรรค์ในหมู่เพื่อนฝูงเป็นเรื่องปกติ บางครั้งคุณพ่อคุณนิตจะขับรถพาครอบครัวไปเที่ยว ไปชอปปิงที่ปารีส เพราะเป็นเมืองปลอดภาษี

คุณพ่อส่งคุณนิตไปเรียนชั้นมัธยมที่อินเดีย แล้วไปเรียนต่อวิชาเลขานุการที่ประเทศอังกฤษ ในช่วงที่อยู่ที่อังกฤษ คุณนิตจำได้ว่าปลื้มปิติที่สุดที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (พระราชอิสริยยศในขณะนั้น) ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษเพื่อเจริญสัมพันธไมตรี

คุณนิตกลับมาประเทศอังกฤษมาทำงานที่บริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย ตอนนั้นสาว ๆ ที่ไปเรียนเมืองนอกจบวิชาเลขานุการมักจะไปทำงานบริษัทฝรั่ง คุณชายเทพและคุณนิตพบกันครั้งแรกที่ราชกรีฑาสโมสร หรือ Sports Club และได้พบกันอีกเมื่อคุณชายเทพซึ่งทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศ ตามเพื่อนที่นัดสาว ๆ บริษัทเชลล์ไปรับประทานอาหารกลางวัน ความสัมพันธ์ระหว่างนักการทูตหนุ่มกับสาวบริษัทเชลล์ได้พัฒนาเป็นลำดับ โดยมี วิทยา เวชชาชีวะ เพื่อนสนิทของคุณชายเทพเป็น chaperone จนกระทั่งทั้งคู่ได้เข้าพิธีหมั้น และต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ คุณชายเทพและคุณนิตก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก พระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงประกอบพิธีสมรสพระราชทาน

ชีวิตคู่สมรสนักการทูตของคุณนิตเริ่มต้นเมื่อคุณชายเทพได้รับคำสั่งให้ไปประจำการที่ประเทศญี่ปุ่น ตอนนั้นคุณนิตย้ายจากบริษัทเชลล์ไปทำงานที่บริษัทฟิลลิปแล้วได้เงินเดือนสูงกว่าคุณชายเสียอีก แต่ก็ตัดสินใจลาออกจางานเพื่อติดตามคุณชายเทพไปญี่ปุ่น

พิธีมงคลสมรสพระราชมาน

ช่วงนี้เองที่คุณนิตได้แสดงถึงความสามารถในด้านธุรกิจ ในขณะที่คุณชายเทพทุ่มเทกับการรับราชการ คุณนิตได้ให้ฝรั่งเช่าเรือนหอที่ท่านพ่อและท่านแม่คุณชายเทพสร้างให้ ในที่ดินที่บิดามารดาคุณนิตมอบให้ต่อจนแต่งงาน ระหว่างติดตามคุณชายไปประจำการที่ญี่ปุ่น คุณนิตได้ขอคุณชายเทพสร้างบ้านอีกหลังในบริเวณที่ดินนั้น และให้ฝรั่งเช่า ทำให้มีรายได้จากบ้านเช่า ๒ หลังโดยไม่ต้องกังวลเรื่องเงิน เมื่อคุณชายเทพครบวาระประจำการจากญี่ปุ่นกลับมาประเทศไทย คุณนิตได้ลงทุนกู้เงินจากธนาคารเพื่อพัฒนาที่ดินที่เป็นมรดก สร้างบ้านและอพาร์ทเมนท์ให้เช่าซึ่งประสบความสำเร็จ สามารถปลดเปลื้องหนี้สินจากเงินกู้ กลายเป็นธุรกิจที่สร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวจนถึงปัจจุบัน

ทุกวันนี้ บรรดาเพื่อนฝูงที่ใกล้ชิดเมื่อพูดถึงพี่นิตและคุณชายเทพ ทุกคนจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าคุณนิตเก่งเรื่องธุรกิจ บริหารจัดการธุรกิจและเงินทองของครอบครัว เก่งกว่าคุณชายเทพซึ่งทำแต่งงาน คุณนิตเคยเล่าว่าสมัยประจำการที่พม่า เคยมีหมอดูทักว่าหากคุณนิตทำธุรกิจ ชีวิตจะดีไปอีกแบบหนึ่ง

ช่วงที่คุณชายเทพประจำการที่ญี่ปุ่น คุณนิตได้รับความเมตตาและความไว้วางใจจากท่านทูตโอบบญู วณิกกุล และได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่คู่สมรสนักการทูตจากคุณภริยาภริยาท่านทูตที่เป็นแบบอย่างทั้งในเรื่องการดูแลจัดทำเนียบทูต การวางตัว และการออกงานสังคม โดยเฉพาะการจัดงานเลี้ยงที่ทำเนียบทูตซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ คุณนิตใช้เวลาว่างไปเรียนจัดดอกไม้แบบอิตาเลียนะ เรียนการทำดอกไม้ประดิษฐ์ด้วยผ้าจากครูชาวญี่ปุ่น

เมื่อคุณชายเทพครบวาระประจำการกลับมาทำงานในกระทรวง คุณนิตเปิดร้านสอนทำและขายดอกไม้ที่ราชดำริอาเขต ซึ่งมีห้างไดมารูเป็นห้างสรรพสินค้าแห่งแรกของประเทศไทยตั้งอยู่ คุณนิตเห็นว่ามีเพียงไอศกรีมของบริษัทโฟรโมสต์ซึ่งขายดีบขายดี แต่ที่ราชดำริอาเขตไม่มีไอศกรีมขาย จึงเกิดความคิดที่จะเปิด kiosk ขายไอศกรีมที่นั่น โดยรับไอศกรีมจากพี่สาวของเพื่อนมาขาย และช่วยกันคิดทำเป็นไอศกรีม ๓๑ รสตามวันและเดือน ซึ่งคุณชายเทพก็สนับสนุนและให้กำลังใจ กิจกรรมร้านดอกไม้และร้านขายไอศกรีมประสบความสำเร็จ เพราะเป็นการลงทุนในช่วงจังหวะที่ถูกต้องในเวลานั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึง “หัวทางธุรกิจ” ของคุณนิต

| ร้านขายไอศกรีม 31 รส ที่ราชดำริอาเขต

เข้าฟ้าฯ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
ขณะเสด็จพระราชดำเนินเยือนฝรั่งเศส

แม้กิจการร้านดอกไม้และร้านขายไอศกรีมจะทำรายได้ดี แต่เมื่อจะต้องติดตามคุณชายเทพไปประจำการต่างประเทศที่สหภาพพม่า คุณนิตก็ไม่รังรอที่จะปิดกิจการดังกล่าว เพราะให้ความสำคัญกับครอบครัวมากกว่า และต้องการติดตามให้กำลังใจการทำงานของคุณชายที่พม่า ซึ่งในขณะนั้นไม่ได้สะดวกสบายนัก ขาดแคลนสิ่งของจำเป็น นักการทูตต้องเดินทางมาซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในเมืองไทย เมื่อไปถึง คุณนิตจึงเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ภริยาคุณะทูตในพม่า โดยเฉพาะภริยาทูตอาเซียนที่ได้ติดต่อสัมพันธ์และได้ร่วมงานกันเรื่อยมา

ช่วงที่ติดตามคุณชายเทพไปประจำประเทศเบลเยียม คุณนิตเรียนวาดกระเบื้องพอร์ซเลนจากครูชาวอิตาลีชื่อ มาตาม Loretta Pratola ซึ่งเป็นครูคนเดียวที่สอนท่านผู้หญิงสุจิตคุณ สารสิน และเรียนภาษาฝรั่งเศสกับครูชาวฝรั่งเศส แต่ครั้นมีงานอดิเรกหลายอย่างที่ น่าสนใจมากกว่า จึงให้คุณชายเทพเรียนภาษาฝรั่งเศสจากครูท่านนั้นแทน

เมื่อติดตามคุณชายเทพไปประจำการที่ประเทศฝรั่งเศส คุณนิตก็กลับไปรื้อฟื้นเรียนภาษาฝรั่งเศสอีก และเรียนทำอาหารด้วย ประสบการณ์ที่คุณนิตปราบปลื้มเป็นพิเศษอย่างยิ่งระหว่างที่ทำหน้าที่คู่มรสของเอกอัครราชทูต คือ ได้รับเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ ฟีนิตได้มีโอกาสรับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเบลเยียมและฝรั่งเศสเป็นการส่วนพระองค์ เวลาที่พระองค์ท่านเสด็จพระราชดำเนินไปประเทศใกล้เคียง คือ เบลเยียมหรือเยอรมนี ก็จะไปประทับที่กรุงปารีสเป็นฐานครั้งละหลายวัน ฟีนิตจึงมีโอกาสดูงานรับเสด็จบ่อยครั้ง ได้ถวายพระกระยาหารไทยและตามเสด็จไปตามสถานที่ต่างๆ หลายแห่ง ได้รับความรู้และประสบการณ์มากมาย ทั้งยังได้มีโอกาสรับเสด็จ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนฝรั่งเศส ๒ ครั้ง ครั้งหนึ่งเสด็จฯ พร้อมกับสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในโอกาสเฉลิมฉลองครบ ๑๐๐ ปีวันพระราชสมภพในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ซึ่งองค์การยูเนสโกยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของโลก ด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ การแพทย์ การพยาบาล และการสาธารณสุข และอีกครั้งหนึ่งเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการส่งดาวเทียมไทยคม ๑ ขึ้นสู่วงโคจร จากศูนย์อวกาศกานา เมืองคูรู จังหวัดโพ้นทะเลเฟรนช์เกียนาของฝรั่งเศส

สุภาศิริ อมาตยกุล ซึ่งเคยเป็นผู้ได้บังคับบัญชาอธิบดีเทพที่สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งประเทศไทยได้กล่าวถึงความประทับใจต่อพินิดว่า

...พินิดเป็นคนดี มีจิตใจงดงาม มีความรู้ความสามารถรอบด้าน รวมทั้งความสามารถพิเศษในเรื่องการวาดภาพ การจัดดอกไม้ และการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ อย่างน่าทึ่งและน่าประทับใจ พินิดเป็นผู้ใหญ่ใจดี เป็นกันเอง มีอารมณ์ขัน อัจฉริยะดี มองโลกในแง่ดีและในแง่บวกเสมอ ให้ความสนใจเอาใจใส่ในรายละเอียดในแต่ละเรื่องและบุคคลแต่ละคนอย่างทั่วถึง

พินิดเห็นโลกกว้างไกล และมีประสบการณ์มากมาย ซึ่งพินิดได้ถ่ายทอดเล่าเรื่องราวให้พวกเราเรียนรู้ด้วยเสมอ หลายเรื่องก็เป็นบทเรียนและแบบอย่างของพวกเราได้ดี

พันทิพา ประทุมทิพย์ เลขาธิการคุณชายเทพที่สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทยกล่าวว่

...สำหรับดิฉันซึ่งเป็นข้าราชการหน้าใหม่เพิ่งเข้ามาทำงาน ดิฉันได้รับความเมตตาจากพินิดในฐานะภรรยาของเลขาธิการอาเซียน ผู้บังคับบัญชาโดยตรงของดิฉัน พินิดใจดี น่ารัก และเป็นกันเองกับลูกน้องทุกคนในกรมอาเซียน พวกเราได้รับความกรุณาจากพินิดและท่านอธิบดีเทพที่ได้พาพวกเราไปพักผ่อนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ชายทะเลในวันหยุด หลังจากที่ตรากตรำทำงานในการประชุมอาเซียน ทั้งยังดูแลในเรื่องที่พักและอาหารการกินอย่างดีเลิศทุกครั้ง ทำให้พวกเราไม่มีโอกาสใกล้ชิดและสนิทสนมกับพินิดและลูกสาวที่น่ารักทั้งสามคนของท่าน เป็นความทรงจำที่ดีของพวกเราทุกคนตราบนานทุกวันนี้

...พินิดในความทรงจำของดิฉัน เป็นสุภาพสตรีที่เฉลียวฉลาด แคล่วคล่องว่องไว สมกับเป็นนักธุรกิจหญิงในสมัยนั้น จนมีคำพูดैयाๆ จากท่านอดีตนายกอานันท์ ปันยารชุนว่า “ในด้านธุรกิจ ก๊ิตเก่งสู้นิดไม่ได้” ดิฉันเห็นว่าเป็นความจริง เพราะด้วยความที่พินิดมีไหวพริบธุรกิจ จึงสามารถมองเห็นช่องทางในการนำอสังหาริมทรัพย์ของครอบครัวมาต่อยอดทำธุรกิจ สร้างความมั่นคงให้ครอบครัวมาจนทุกวันนี้

ບວນຕາ ເກວຸລ ອຣສາ ເວະຮາຮິວ: ແລະ ມ.ຣ.ວ.ສຸຈິຕຸກຸນ ສາຣສິນ

ມ.ຣ.ວ.ເທພມລ ເກວຸລ ອາສາ ສາຣສິນ ວິທຍາ ເວະຮາຮິວ:

อรวิมล อริยปรัชญา ภริยาทูตสมเกียรติ อริยปรัชญา
เล่าถึงการทำหน้าที่ภริยาเอกอัครราชทูตของคุณนิดาว่า

...หน้าที่หลักของภรรยาท่านทูตคือการดูแลทำเนียบทูต และการจัดงานเลี้ยงภรรยาทูตจะต้องเป็นตัวหลัก เป็นคนสั่งการ เพราะถ้าภรรยาทูตไม่ดูแลด้วยตนเอง งานจะออกมาไม่เรียบร้อย แม้ว่าพินิดจะมีแม่บ้านและพนักงานในทำเนียบพร้อม แต่พินิดก็ยังคงกำกับเรื่องการทำอาหาร การจัดโต๊ะ และการจัดดอกไม้ด้วยตนเอง จะใส่ใจในรายละเอียดไม่ว่าจะเลี้ยงใคร เลี้ยงแบบใด ทำให้รู้สึกถึง *personal touch* เห็นถึงความใส่ใจของพินิดที่มีต่อแขกที่มาร่วมงาน แขกจะรับรู้ว่าเป็นเจ้าของบ้านตั้งใจเตรียมการจัดเลี้ยงเพียงใด งานเลี้ยงระดับสูงที่เป็น *sit down dinner* ก็จะทำให้เห็นความตั้งใจในการทำงานของพินิด และความเป็นแม่บ้านผู้บริหารจัดการ เป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยม

ในการรับเสด็จเจ้านายที่เบลเยียม พินิดจะแบ่งงานให้ “ฝ่ายใน” ทุกคนช่วยกันทำงาน สำหรับการแต่งกาย หากจะต้องแต่งชุดไทย พินิดก็จะแนะนำให้สวมชุดไทยแบบใด หรือหากเป็นงานที่ผู้ชายสวม *black tie* ก็จะแนะนำผู้หญิงควรจะต้องแต่งตัวอย่างไร พินิดไม่ได้สอน แต่เล่าให้ฟังว่าพินิดจะสวมชุดไทยหรือชุดยาว ถ้าหากกำหนดให้ฝ่ายชายสวมชุด *black tie* เราก็ควรแต่งตัวให้โก้ตามสามี ทำให้เราทำตัวถูก ไม่งั้นเราก็ไม่รู้ว่าจะต้องแต่งตัวอย่างไร อยู่กับพินิดเหมือนเป็น *job training* เป็นแบบอย่างที่ดีมากในการวางตัว การบริหารผู้ติดตาม การจัดบ้าน เป็นต้น

พินิดทำทุกอย่างรวดเร็ว แล้วก็ทำได้ดีด้วย ทุกอย่างที่พินิดทำดูง่ายไปหมด พินิดมักกล่าวว่าชอบทำอะไรง่าย ๆ แต่ที่จริงหลายอย่างที่พินิดทำไม่ได้ง่ายเลย พินิดเป็นคนที่ใส่ใจและทำอะไรเร็ว ดิฉันทราบอยู่ที่เมืองแอนต์เวิร์ป มีชื่อเสียงด้านการเจียระไนเพชร จึงเรียนพินิดว่าสนใจเรื่องเพชร ปรากฏว่าพินิดหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ได้ไปเรียนเรื่องเพชรกับพินิดทุกวัน ที่เมืองแอนต์เวิร์ป เข้าไปเย็นกลับ เป็นเวลา ๒ สัปดาห์ เวลาไม่มีคนขับรถ พินิดก็ขับรถเองจากจากบริษัทเซลส์ไปเมืองแอนต์เวิร์ปใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง เรียนจนจบหลักสูตรได้รับประกาศนียบัตร หลังจากนั้นพินิดก็ชวนเรียนเพนท์กระเบื้อง พินิดมีพื้นฐานเพราะเคยเรียนวาดภาพสีน้ำมันมาก่อนและวาดได้สวยมาก ดิฉันได้ตอบปฏิเสธไปเพราะไม่คิดว่าตัวเองมีทักษะด้านนี้ แต่พินิดให้กำลังใจสนับสนุนทำให้ดิฉันกล้าเรียนเพนท์กระเบื้อง

สแกน QR code
เพื่อรับชมคลิปวิดีโอ
กิจกรรมการวาดภาพของคุณชาย

ทดลองวาดภาพด้วยสีอะคริลิกเป็นครั้งแรก

เมื่อพินิดกลับมาเมืองไทยก็บูรณะอาคารที่อยู่และพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ในขณะที่ติดตามท่านเทพซึ่งมีตำแหน่งเป็นอธิบดี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรี และองคมนตรี ออกงานสังคมต่างๆ ไม่ได้ขาด ทั้งทำสิ่งที่ตัวเองชอบไปด้วย

เมื่อท่านองคมนตรีเริ่มไม่สบาย พินิดก็ดูแลดีมาก ไม่ทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณเป็น คนป่วย พาท่านออกงานเป็นปกติ พินิดจ้างนักกายภาพบำบัดมาทำกายภาพบำบัดให้ท่านที่บ้าน จ้างครูว่ายน้ำพาท่านลงน้ำในสระ แล้วยังดูแล ม.ร.ว.นิสารัตน์ พี่สาวของท่าน องคมนตรีเทพที่ไม่สบายอีกด้วย พินิดจะชอบเที่ยว แต่ก็ต้องเสียสละไม่ไปไหนเพื่อดูแลท่านทั้งสองอย่างจริงจัง

พินิดเป็นคนที่ไม่ give up พินิดกลับมาเรียนวาดภาพสีน้ำและสีอะคริลิกอีกที่เมืองไทย แล้วยังให้กำลังใจท่านองคมนตรีให้วาดด้วย ตอนนั้นท่านเริ่มไม่สบายแล้ว จับพู่กันไม่ค่อยถนัด แต่พินิดก็หาเทคนิคการวาดภาพจนท่านสามารถวาดภาพออกมาได้สวยงาม ถือว่าเป็น therapist อย่างหนึ่ง เมื่อวาดเสร็จก็จัดนิทรรศการภาพวาด ขายภาพได้เป็นหลักล้านแล้วนำเงินไปบริจาคเป็นการกุศล

Blue Iris Arcylic on canvas 60x80 cm

Spring Arcylic on canvas 60x80 cm

Rainy day Arcylic on canvas 60x80 cm

Fish Arcylic on canvas 60x80 cm

The Sails Arcylic on canvas 60x120 cm

ภาพวาดด้วยสีอะคริลิกพู่กัน ม.ร.ว.เทพมงคล เทวกุล

อัจฉรา เสรีบุตร กล่าวถึงบุคลิกภาพของคุณนิดว่า

...ได้รู้จักคุณขวัญตาครั้งแรกในฐานะภริยา ม.ร.ว.เทพ เลขาธิการอาเซียนเมื่อกระทรวงฯ ออกร้าน กระทรวงการต่างประเทศในงานกาชาดเป็นครั้งแรก โดยการริเริ่มของคุณหญิงอภิธา ภริยาท่านรัฐมนตรี อุปติศร์ ปาจารย์างกูร ด้วยบุคลิกที่แคล่วคล่องของ พี่นิด จึงได้รับเลือกจากที่ประชุมคณะกรรมการให้เป็น ประธานฝ่ายจัดหาของรางวัล ดิฉันเห็นพี่นิดทำงานเก่ง ตัดสินใจแก้ปัญหารวดเร็วฉับไว กล้าได้กล้าเสีย ช่วงนั้น พี่นิดเปิดร้านสอนและขายดอกไม้ประดิษฐ์ที่ราชดำริอาเขต และเปิด kiosk เล็กๆ บริเวณ ราชดำริอาเขต ชายไอศกรีม ๓๑ รส โคนละ ๕ บาท ชายดิบบชายดี ดิฉันเองไปอุดหนุน อยู่บ่อยๆ พี่นิดยังนำไอศกรีมไปขายในร้านกาชาดของกระทรวงฯ ติดต่อกันหลายปี ทำรายได้เพิ่มให้กระทรวงฯ เป็นจำนวนไม่น้อย

ตอนนั้นดิฉันรู้สึกทึ่งมากที่พี่นิดกล้าเปิดร้านดอกไม้และยื่นช่วยตักชายไอศกรีม ด้วยตนเอง ทั้งๆ ที่สามีเป็นข้าราชการระดับอธิบดี ทั้งยังเป็นเจ้าที่สี่ราชสกุลจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ และน่าจะมั่งคั่งทรัพย์ศฤงคารจำนวนไม่น้อย ไม่จำเป็นจะต้องมายืนตากหน้าขายของแบบนี้ ที่ทึ่งมากกว่านั้น คือ วันเสาร์อาทิตย์ก็เห็นท่านอธิบดีเทพยืนสูบไปป้ออยู่หน้า kiosk ไอศกรีม ยิ้มแย้มทักทายคนรู้จักที่มาอุดหนุนร้านไอศกรีมอย่างอารมณ์ดี ไม่มีท่าทาง เก้อกระดาก ออกจะภูมิใจเสียด้วยซ้ำที่ภรรยาช่วยตักไอศกรีมขาย เวลาที่ไอศกรีมขายดี จนหมดกลางคืน บางครั้งท่านอธิบดีเทพยังขับรถไปรับไอศกรีมมาให้ มีพักต้องกล่าวว่า สมัยนั้นยังไม่ค่อยมีผู้รักมากดีเปิดร้านขายของมากมายเหมือนกับสมัยนี้

พี่นิดเป็นคู่ชีวิตท่านเทพที่รักและดูแลท่านเทพอย่างใกล้ชิด ดิฉันจะเห็นพี่นิดเคียง ข้างท่านองคมนตรีเทพเสมอในงานสังคมต่างๆ ในยามที่ท่านเทพเดินเหินไม่ถนัด พี่นิด จะพุงท่านเทพไปงานต่างๆ เสมอ เมื่อพี่นิดเรียนวาดภาพสีอะคริลิก พี่นิดก็สนับสนุนให้ ท่านเทพเรียนด้วย ทั้งๆ ที่ตอนนั้นท่านเทพเริ่มไม่สบายแล้ว แต่ท่านก็สามารถวาดภาพ ได้สวยงามอย่างน่าทึ่ง เมื่อท่านเทพความจำเลือนราง พี่นิดยังเข็นรถพาท่านเทพไปไหน ต่อไหน ด้วยหวังว่าท่านจะสามารถระลึกและจำบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาทักทายทำความ เคารพท่านได้ จนกระทั่งความจำของท่านเทพเลือนไปค่อนข้างมากแล้ว พี่นิดจึงยุติการพา ท่านเทพออกงานสังคม

พินิดเป็นผู้มีความสามารถหลายอย่าง เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ด้านศิลปะ วาดระบายสี ภาพขณะ วาดภาพทั้งสีน้ำมันและสีอะคริลิกได้สวยงาม และยังนำภาพที่พินิดและท่านเทพ วาดออกแสดงและขาย นำเงินรายได้จำนวนมากบริจาคให้แก่สภาอากาศไทยและโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พินิดมีฝีมือในการทำกับข้าว ชอบทำอาหารเลี้ยงและแจกคนใกล้ ชิด และยังชักชวนลูกน้องของท่านเทพไปรับประทานอาหารที่บ้านเสมอ พินิดเป็นคนที่ เรียกได้ว่า hyper ไม่หยุดนิ่ง เป็นคนใจดี ร่าเริง สนุกสนาน

ดร.พิชัย อิศรภักดี

...ผมมีความใกล้ชิดกับพินิดตอนท่าน ม.ร.ว.เทพ ดำรง ตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส โดยผมได้ประจำการที่ สถานทูตก่อนหน้าท่านมารับตำแหน่งเป็นเวลา ๑ ปี พินิดเป็น ผู้ที่ทูตจากตรงไปตรงมา เปิดเผย ไม่อ้อมค้อม ภายใต้นุคลิกนี้ ก็แฝงไปด้วยความโอบอ้อมอารี มีน้ำใจให้กับข้าราชการ สถานทูตและคู่สมรสทุกคน คุณลักษณะสำคัญของพินิด ในฐานะภริยาเอกอัครราชทูต คือ ความแน่วแน่และความมี จิตใจที่มั่นคง

ผมมีความประทับใจพินิดอย่างมากในหลายวาระ โดยเฉพาะในช่วงที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนิน เยือนกรุงปารีสถึง ๒ ครั้ง พระองค์ท่านประทับอยู่ที่กรุงปารีส ในแต่ละครั้งเป็นเวลาหลายวัน ด้วยกัน พินิดได้ทำหน้าที่ภริยาท่านทูตในการรับเสด็จได้อย่างดีเยี่ยม ที่ผมสังเกตเห็นได้ อย่างลึกซึ้งคือเป็นภริยาทูตที่มีความกล้าหาญ เป็นผู้ที่มีสติพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหา และ พร้อมที่จะแก้ไขปัญหาล่วงไปได้เป็นอย่างดีจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพราะต้องดูแลอำนวยความสะดวกขณะตามเสด็จเป็นคณะที่ใหญ่พอสมควร

ปกศักดิ์ นิลอุบล

เหลียวหลังไปกับคุณหญิงขวัญตา เทวกุล ณ อยุธยา

...ผมได้รู้จักคุ้นเคยกับคุณหญิงขวัญตา หรือคุณพีณิต ภริยาของท่านองคมนตรี ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล ในช่วงปีแรกที่ไปประจำการที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ซึ่งในช่วงปีสุดท้ายในการปฏิบัติหน้าที่เอกอัครราชทูตของท่านทูตเทพ ก่อนที่ท่านจะเดินทางกลับเข้ากระทรวงเพื่อดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองในเดือนกันยายน ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ คุณหญิงขวัญตาเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกคล่องแคล่ว เต็มเปี่ยมไปด้วยพลังพูดจาตรงไปตรงมา ให้ความเอ็นดูและเป็นกันเองกับพวกข้าราชการสถานทูตโดยตลอด

ช่วงที่ประจำการอยู่ที่เบลเยียม คุณหญิงมักจะใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นจุดเด่นของประเทศนั้นๆ ให้เป็นประโยชน์ โดยการเรียนพันท์เครื่องถ้วยชามต่างๆ ที่มีลวดลายงดงาม ซึ่งส่วนหนึ่งจะเอาไว้เป็นของแจกผู้ที่คุณเคยและส่วนหนึ่งเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัวเพื่อเป็นที่ระลึกแห่งความทรงจำที่ดีในการใช้ชีวิตที่มีคุณค่าที่เบลเยียม เดกเช่นการเรียนทำดอกไม้ประดิษฐ์ในช่วงที่ท่านองคมนตรีประจำการอยู่ที่ญี่ปุ่น หรือการเรียนวาดรูปสีน้ำ ช่วงที่ท่านองคมนตรีดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตครั้งแรกที่พม่า

ผมได้มีโอกาสออกไปประจำการในต่างประเทศและทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของท่านองคมนตรีเป็นครั้งที่สองที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๓๗ และอย่างที่ทราบกันดีว่าปารีสเป็นเมืองหลวงที่มีเสน่ห์ เป็นศูนย์กลางสำคัญในทุกด้านเมืองหนึ่งของยุโรปตะวันตก จึงเป็นเมืองที่คณะต่างๆ ทั้งคณะทางการและคณะไม่เป็นทางการจากไทยสนใจแวะเยือนอยู่เป็นประจำ และหนึ่งในภารกิจที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสให้ความสำคัญยิ่ง คือการถวายการรับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ ซึ่งทั้งท่านองคมนตรีและคุณหญิงมีประสบการณ์สูงในด้านนี้และนับว่าคุณหญิงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนคำจูนให้ภารกิจดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปเป็นอย่างดี

อีกหนึ่งในภารกิจของสถานทูตในช่วงนั้นที่คุณหญิงขวัญตามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ คือ งานปรับปรุงซ่อมแซมอาคารทำเนียบทูตครั้งใหญ่ ผมได้รับมอบหมายร่วมกับเจ้าหน้าที่คลังของสถานทูตให้ดูแลเรื่องนี้ อันเป็นโครงการที่มีขั้นตอนต่างๆ โดยเฉพาะการยกร่างสัญญาการปรับปรุงกับสถาปนิกชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้ตั้งราคาการปรับปรุงสูงจนเกินเหตุ ท่านองคมนตรีได้ขอให้คุณหญิงช่วยให้คำแนะนำ เพราะคุณหญิงมีประสบการณ์ในการพัฒนาธุรกิจสังหาริมทรัพย์มาก่อน ซึ่งในที่สุดสถานทูตก็สามารถทำสัญญาจ้างได้ในราคาที่สมเหตุสมผล

หลังจากที่ท่านองคมนตรีได้พ้นจากตำแหน่ง คุณหญิงได้กลับไปรื้อฟื้นความรู้เดิมในการวาดภาพสีน้ำที่สะสมไว้ตั้งแต่สมัยที่ประจำการอยู่ที่พม่า โดยการฝึกฝนเพิ่มเติมการวาดภาพด้วยสีน้ำและสีอะคริลิก และได้จัดตั้งคณะจิตรกรอิสระในชื่อ “วาดด้วยใจรัก” ขึ้น โดยมีท่านองคมนตรีรวมอยู่ด้วย และได้รวบรวมผลงานมากมายไปจัดนิทรรศการงานแสดงจิตรกรรมสีน้ำและสีอะคริลิกถึง ๓ ครั้ง เพื่อจัดจำหน่ายภาพวาดและนารายได้ทั้งหมดจ่ายสมทบทุน “กองทุนสิรินธรเพื่อผู้สูงวัย” ของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทยและมูลนิธิต่างๆ จึงเห็นได้ว่าคุณหญิงขวัญตาเป็นแบบอย่างของสตรีไทยที่ใช้ความรู้หลากหลายในการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมไทย

บุษยา มาทแล็ง

...พีณิตจะเมตตาสอนข้าราชการและคู่สมรสในเรื่องการวางตัวในงานเลี้ยงว่าจะต้องช่วยกันรับแขก ต้องคุยกับแขก ห้ามจับกลุ่มคุยกันเอง บางครั้งใช้วิธีชูแบบผู้ใหญ่ว่าหากยังเห็นว่าคุยกันเอง คราวหลังจะไม่เชิญมา ข้าราชการทุกคนจะประทับใจในการจัดสถานที่ การจัดดอกไม้ที่ทำเนียบเมื่อมีงานเลี้ยง โดยเฉพาะเรื่องการจัดดอกไม้ที่พีณิตจะลงมือเอง ซึ่งจะออกมาอย่างสวยงาม โดยไม่จำเป็นต้องใช้ดอกไม้ราคาแพง ส่วนเรื่องอาหารที่ทำเนียบนั้นเป็นที่ทราบกันว่าทั้งอร่อยในรสชาติและสวยงามในเรื่องการจัดจานนำเสนอ

พีณิตเป็นกำลังสำคัญในการวางแผน เตรียมการรับเสด็จ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกห้องจัดเลี้ยง การเลือกสถานที่ที่เหมาะสม พีณิตจะให้ข้อคิดเห็นและทางออกที่ดีที่สุดเสมอ พีณิตเป็นผู้สนับสนุนที่เข้มแข็งให้กับท่านเทพในทุกโอกาส

ในด้านชีวิตครอบครัว คุณชายเทพและคุณนิคมมีธิดา ๓ คนได้แก่ ม.ล.อาภาวดี เทวกุล (แก้ว) ม.ล.ขวัญกมล ทองใหญ่ (ขวัญ) และ ม.ล.รติเทพ เทวกุล (มุก) มีหลาน ๗ คน

คุณนิตเล่าถึงครอบครัวอย่างมีความสุขว่า พ่อแม่และครอบครัวของลูกสาวทั้งสาม รวมทั้งหลานทั้งเจ็ดคนมีความใกล้ชิดกันมาก คุณชายเทพที่มีคุณนิตเคียงข้าง ได้เลี้ยงดูลูก โดยให้อิสระแก่ลูกๆ ในการตัดสินใจและวางแผนชีวิตเอง โดยให้คำปรึกษาแนะนำเป็นครั้งคราวเท่านั้น เป็นที่น่าปลื้มใจที่ครอบครัวของลูกสาวทั้งสามมีความก้าวหน้าประสบความสำเร็จในเส้นทางของแต่ละคน

หม่อมหลวงอาภาวดี เทวกุล (แก้ว)

...คุณพ่อเป็นคนถ่อมตน ไม่เคยโอ้อวด คุณพ่อไม่เคยขอวดตนว่ามีเชื้อเจ้า แต่อย่างไร คุณพ่อทำตัวเรียบง่าย อยู่อย่างพอเพียง ไม่เคยใช้ของมีค่าหรือของดีเกินฐานะของคุณพ่อ ท่านดูแลเรื่องขีริ่ม มีเหตุผล สอนเราให้คิดด้วยเหตุผล และมองเรื่องต่างๆ ในหลายแง่มุม ท่านไม่ได้สอนเราตรงๆ แต่ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ในบางครั้งท่านไม่พูดบอกแต่ท่านทำให้ดู

ท่านเรียบร้อยมาก จำได้ว่าวันหนึ่งได้นิมนต์ พระอาจารย์วัดพระราม ๙ มาทำบุญที่บ้าน ตอนนั้น ลูกๆ ยังเด็ก อยากให้เขาได้สนทนากับพระอาจารย์ วันนั้นได้มีโอกาสชวนคุณพ่อมาด้วย พอคุณพ่อมาถึง ท่านคลานเข้าไปกราบพระให้ลูกๆ ดูเป็นตัวอย่าง จนพระอาจารย์ยกความอ่อนน้อมถ่อมตนของคุณพ่อ มาเป็นหลักธรรมให้เด็กได้ฟัง

คุณพ่อชอบความถูกต้อง รักความยุติธรรม มีหลักการนำชีวิต คุณพ่อเป็นคนที่ชอบเรียนรู้ ท่านชอบอ่านหนังสือต่างๆ ตัว จะมีพจนานุกรมภาษาอังกฤษ หรือฝรั่งเศส ที่คอยเปิดดู นอกจากนั้นท่านชอบเทคโนโลยี จำได้ว่าคุณพ่อซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์รุ่นแรก ตัวอักษรสีเขียวใช้และชอบเขียนอีเมลเพื่อสื่อสาร ด้วยความที่เป็นคนมีอารมณ์ขัน ท่านจะส่งเรื่องขำขันมาให้ท่านคลายเครียดอยู่เสมอ

หม่อมหลวงขวัญกมล ทองใหญ่ (ขวัญ)

...เราจะเห็นพ่อแม่กอดกันเสมอ ไม่เคยเห็นพ่อแม่มีอะไรที่ขัดแย้งกัน ถึงวันนี้ก็ยังเห็นแม่กอดพ่อตลอดเวลา ทำให้รู้สึกที่เราต้องดูแลครอบครัวเราให้เหมือนพ่อแม่เช่นกัน

หม่อมหลวงรดีเทพ เทวกุล (มุก)

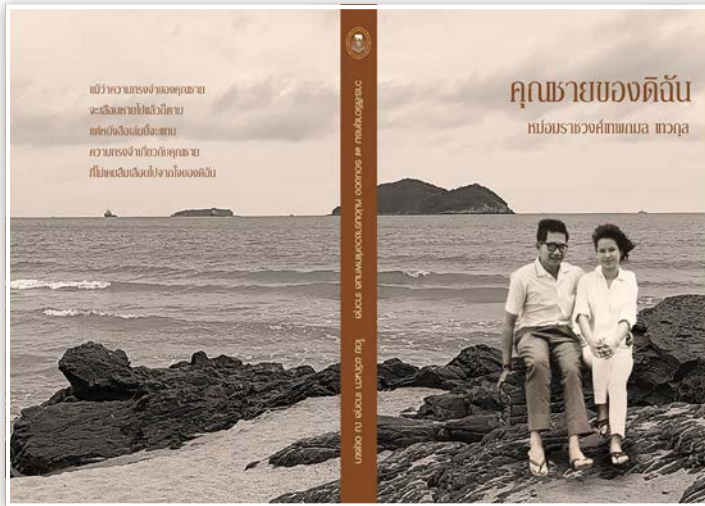

มุก ขวัญ แก้ว

...เราทั้งสามคนไม่เคยรู้สึกว่าพ่อต้องการลูกชายไว้สืบสกุล ใดๆ ที่พ่อเป็นลูกชายคนเดียวของท่านปู่ พ่อให้ความรักกับเราทั้งสามคนโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น ตอนเราเด็กๆ พ่อจะไปส่งเราที่โรงเรียนราชินีทุกวัน พอเลิกเรียน เราทั้งสามคนจะมานั่งรอพ่อที่กระทรวงการต่างประเทศเพื่อนั่งรถกลับบ้านด้วยกันทุกวัน

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ คุณชายเทพได้รับเลือกให้เป็น “พ่อดีเด่นแห่งชาติ” ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณนิตและลูกๆ ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง คุณชายเทพได้เขียนบทความเกี่ยวกับหลักคิดในการดูแลครอบครัวในโอกาสที่ท่านได้รับรางวัล “พ่อดีเด่นแห่งชาติ” ในบทความนี้ คุณชายเทพได้ให้ความสำคัญในเรื่องการนอบน้อมต่อมตน และคุณภาพอ่อนโยน ซึ่งคุณชายเทพได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้ลูกๆ เห็นเป็นตัวอย่างมาตลอดดังที่ หม่อมหลวงอาภาวดี กล่าวถึงข้างต้น

สแกน QR code เพื่ออ่านออนไลน์

คุณนิตได้นำบทความดังกล่าวมาลงในหนังสือ “คุณชายของดิฉัน” ที่คุณนิตตั้งใจจัดพิมพ์ขึ้นในโอกาสที่คุณชายเทพอายุมีอายุ ๘๔ ปีเพื่อแจกให้ญาติมิตร และจำต้องเลื่อนออกไปเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙

หนังสือเล่มนี้ กล่าวถึงชีวิตและการทำงานของ คุณชายเทพ รวมถึงการท่องเที่ยวของคุณชายเทพกับคุณนิตระหว่างที่คุณชายเทพประจำการในต่างประเทศ และในช่วงเวลาหลังจากคุณชายเทพเกษียณอายุราชการ รวมทั้งขณะที่อยู่ในตำแหน่งองคมนตรี คุณนิตเขียนจากความทรงจำในช่วงโควิด-๑๙ ระบาด จัดรูปเล่มเองพร้อมภาพประกอบ โดยคุณนิตถึงกับต้องเรียนการใช้ application การจัดรูปเล่ม ซึ่งคุณนิตก็ทำได้เป็นอย่างดี เป็นหนังสือที่อ่านแล้วเพลิดเพลิน ได้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ นับว่าคุณนิตได้รับพรสวรรค์การเขียนหนังสือมาจากคุณแม่ “แซ ธน วังน้อย”

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าแต่คุณนิต ได้ใช้คำนำหน้าว่า “คุณหญิง” ซึ่งคุณนิตรู้สึกปลาบปลื้มปิติในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และถือเป็นเกียรติยศสูงสุดในชีวิต

รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากสมเด็จพระชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

“หากไม่มีคุณชายเป็นคู่ชีวิตแล้ว สิ่งดีๆ ในชีวิต เช่นนี้คงไม่มีทางเกิดขึ้น ดิฉันโชคดีและคิดว่าตัวเอง มีบุญมาก ที่มีคุณชายเป็นคู่ชีวิต”

ทุกวันนี้ ภารกิจที่สำคัญที่สุดที่คุณนิตกระทำให้ด้วยความรักและอาทรอย่างลึกซึ้ง
ต่อคุณชายเทพ คือการดูแลเอาใจใส่สุขภาพของคุณชายเทพที่ป่วยด้วยโรคอัลไซเมอร์
อย่างดีที่สุด คุณนิตไปเข้ารับการอบรมด้านการดูแลผู้ป่วยเฉพาะทางที่โรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ และปฏิบัติต่อคุณชายอย่างเป็นปกติ ด้วยหวังว่าคุณชายเทพจะสัมผัสและ
รับรู้ได้ในส่วนลึก เมื่อเพื่อนฝูงและลูกน้องเก่าๆ ของคุณชายไปเยี่ยมที่บ้าน คุณนิต
จะเข็นรถพาคุณชายเทพมาให้ทุกคนได้สัมผัสดีทักทาย หรือรับประทานอาหารเช้า

คุณนิตกล่าวว่า

...เวลานี้ดิฉันมีหน้าที่สำคัญอย่างเดียว คือ ดูแลคุณชายให้สบายที่สุด คอยสังเกต
อาการและปรึกษาแพทย์ ให้สารอาหารที่เป็นประโยชน์ การที่ได้ดูแลคุณชายไม่ว่าคุณชาย
จะรับรู้หรือไม่ และการที่ยังมีคุณชายอยู่เคียงข้างดิฉันเสมอทำดิฉันรู้สึกชื่นใจ มีคุณชายอยู่
เป็นเพื่อนด้วยทำให้ดิฉันไม่รู้สึกเหงา เดี่ยวดิฉันมักจะพูดคุยกับคุณชายเสมอ ทั้งๆ ที่ทราบว่า
คุณชายคงจะไม่รับรู้แล้วก็ตาม ที่สำคัญคือลูกหลานจะแวะกันมาเยี่ยมเยียนทุกวัน และยังมี
ญาติและเพื่อนคอยถามข่าวคราวคุณชาย ทำให้รู้สึกชื่นใจและอบอุ่นใจที่ยังมีคนคอย
นึกถึงและห่วงใยคุณชายเสมอ

หากเราได้อ่านหนังสือ “คุณชายของดิฉัน” คงจะรู้สึกเหมือนกันว่าคุณนิต
เป็นคู่ชีวิตที่ยืนเคียงข้างประคองคุณชายเทพมาตลอด ไม่ว่าจะยามสุข ยามทุกข์
หรือยามเจ็บป่วยโดยแท้ และแม้ว่าในพิธีสมรสของคุณชายเทพกับคุณนิต
ตามธรรมเนียมไทย คุณนิตจะไม่ได้กล่าวคำมั่นสัญญาใดๆ ในวันนั้น แต่การดำเนิน
ชีวิตคู่ของทั้งคุณชายเทพและคุณนิต ก็เป็นไปตามคำมั่นสัญญาในพิธีแต่งงาน
ของตะวันตกทุกประการที่ว่า

*“I take you to be my lawfully wedded husband,
to have and to hold, from this day forward,
for better, for worse, for richer, for poorer,
in sickness and in health, until death does us part.”*

คุณชายเทพ
ในสายตาของชาวบัวแก้ว

คุณชายเทพในสายตาชาวบัวแก้ว

คุณชายเทพรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ มาเป็นระยะเวลายาวนานถึง ๓๔ ปี จากตำแหน่ง เลขานุการตรี เลื่อนขึ้นเป็นหัวหน้ากอง อธิบดี เอกอัครราชทูตสามประเทศ รองปลัดกระทรวง และ ปลัดกระทรวง แล้วลาออกเพื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ทำงานร่วมกับ ข้าราชการหลากหลาย

ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ของคุณชายที่ได้สัมผัสคุณชายเทพในหลายบทบาท ต่างห้วงเวลา ต่างสถานะ ได้กล่าวรำลึกถึงคุณชายเทพ ในหลากหลายทัศนะ หลายแง่มุม เกี่ยวกับบุคลิก คุณลักษณะ และอุปนิสัยของท่าน ซึ่งสะท้อนให้เห็น “ตัวตน” การทำงาน อุปนิสัยและมโนคติของ ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล

สุภาพบุรุษนักการทูตในอุดมคติ

ท่านผู้หญิงวิวรรณ เศรษฐบุตฺร กล่าวถึงบุคลิกอันงดงามของคุณชายเทพ ซึ่งสืบทอดจากท่านพ่อของท่าน

...ท่านวงศ์ทรงมีบุคลิกที่งดงาม ทรง “ติดดิน” ให้ความเป็นกันเองกับข้าราชการ ดูแลทุกข์สุขข้าราชการทุกระดับ ท่านเสวยอาหารกลางวันที่บ้านแม่บุปผาเช่นเดียวกับข้าราชการอื่นๆ ไม่ทรงถือองค์ แม้กระทั่งแม่บุปผายังพูดเล่นเข้าเหย้าท่านได้ น้องกิตสืบทอดบุคลิกที่มาจากท่านพ่อ คือความไม่ถือตัว ความเป็นกันเองกับข้าราชการทุกระดับ ดูแลทุกข์สุขลูกน้อง เป็นความงดงามอันมีอยู่ในตัวของน้องกิต ซึ่งนับได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจสำหรับครอบครัวของท่าน

น้องกิตเป็นเด็กที่อ่อนโยน มีจิตใจเมตตาต่อเด็กทั่วไปตั้งแต่ยังเล็ก มีบุคลิกที่ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี มีมารยาทงาม จากที่ได้ร่วมทำงานด้วยกันมากับน้องกิต ทำให้ได้เห็นอุปนิสัยของอันเป็นเลิศและเป็นธรรมชาติในตัวเธอเอง น้องกิตดูแลลูกน้องทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่เรื่องงานเท่านั้น

ท่านนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน จำลึกลงถึงช่วงที่เวลาที่เข้ากระทรวงการต่างประเทศสมัยท่านพ่อของคุณชายเทพเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

...ตอนผมเข้ากระทรวงใหม่ๆ ท่านวงศ์เป็นปลัดกระทรวง ท่านเป็นคนสุภาพเรียบร้อยที่สุด เป็นเจ้านายที่ไม่ถือตัว ชอบพูด “ลื้อ” “อื้อ” ท่านไม่นึกว่าตัวท่านเป็นเจ้า ทั้งที่ท่านมาจากสายสกุล เทวกุล ซึ่งมีสายสัมพันธ์กับกระทรวงการต่างประเทศมากมาย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศมาเกือบ ๔๐ ปี ทำคุณประโยชน์ให้แก่กระทรวงเป็นอันมาก ท่านวงศ์เป็นนักกีฬา เล่นปิงปอง ดีเทนนิส ลูกน้องรัก ไม่มีใครเกลียดเลย แล้วท่านไปดำรงตำแหน่งเป็นราชเลขาธิการ กิตเข้ากระทรวงฯ ไล่เลี่ยกับอาสา เขาไปเรียน Bar ที่อังกฤษ ภาษาอังกฤษของเขาใช้ได้ดีทีเดียว

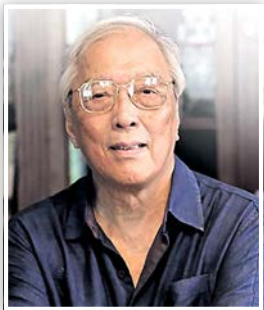

กิตต์เป็นคนหนึ่งที่ต้องเรียกว่าเป็นสุภาพบุรุษ อ่อนน้อม นุ่มนวล ประณีประนอม ไม่สู้รบกับใคร มีความคิดหนักแน่น อาจจะมีการเถียงกัน มีการโต้กันบ้าง แต่ก็เป็นการโต้กันฉันมิตร ไม่เคยได้ยินว่ากิตต์มีปัญหากับใครในกระทรวงเลย ทุกคนชอบหมด เป็นคนที่เข้ากับคนอื่นง่าย และคนอื่นก็เข้ากับกิตต์ได้ง่าย

กิตต์เป็นคนมีอารมณ์ดี มีอารมณ์ขัน มีเกร็ด มีลูกเล่นต่างๆ มาก เล่าที่ไร ก็หัวเราะทุกที เขาทำเรื่องหนักให้เป็นเรื่องเบาได้ มีความจำดี ขยัน มีหลักวิชาดีเพราะเขาจบกฎหมาย กิตต์มีนิสัยเหมือนกับอาสาและวิทยา คือไม่ค่อยมีศัตรู ไม่ค่อยว่าใคร ซึ่งเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของนักการทูต เพราะนักการทูตจะมีความแค้น ความโกรธ ความเครียดไม่ได้ เนื่องจากต้องแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับฝ่ายตรงข้าม ทั้ง ๓ คนนี้ มีลักษณะเหมือนกัน คือ ขยัน ใจกว้าง มีความเป็นกันเอง มองโลกในแง่ดี มองเพื่อนฝูงในแง่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความจริงใจ

.....

วิทยา เวชชาชีวะ กล่าวถึงความเป็นสุภาพบุรุษที่ไม่ถือตัวของคุณชายเทพ

...เราเกิดปีเดียวกัน ท่านแก่กว่าผม ๘ เดือน รู้จักกันมานานกว่า ๖๐ ปีแล้วตั้งแต่ยังเรียนอยู่ด้วยกันที่เมืองอังกฤษ เรื่อยมาที่กระทรวงการต่างประเทศจนแก่เฒ่ามาด้วยกันในบัดนี้ ไม่ว่าจะท่านจะเป็นอธิบดี เอกอัครราชทูต ปลัดกระทรวง รัฐมนตรี หรือองคมนตรี แต่ท่านก็ยังเป็น “กิตต์” ตามเดิม ยังคงเป็น “สุภาพบุรุษอาชาไนย” ที่ไม่เย่อหยิ่งแต่รักศักดิ์ศรี รักความซื่อตรงและจริงใจเป็นสำคัญ ท่านจึงเป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน ญาติมิตร เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนผู้ที่มีโอกาสได้รู้จักท่านในวงราชการทั้งพลเรือนและทหาร

ความเป็น “อาชาไนย” ของสุภาพบุรุษท่านนี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์จากชาติกำเนิดของท่าน ท่านเป็นทั้ง “เทวกุล” ทางท่านพ่อ และ “กิตติยากร” ทางท่านแม่ ทั้งสองราชสกุลเกี่ยวพันกัน และเป็นราชสกุลที่มีความสำคัญในแผ่นดินโดยเฉพาะที่กระทรวงการต่างประเทศ อันเป็นหน่วยราชการที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์

วโรปการ เสด็จจับของ ม.ร.ว.เทพ เป็นเสนาบดีพระองค์แรกและนานถึง ๓๘ ปี จนทรงได้รับสมัญญานามว่า “พระบิดาแห่งการทูตไทย” ส่วนท่านพ่อนั้นทรงดำรงตำแหน่ง ปลัดกระทรวงการต่างประเทศถึง ๒ วาระ นอกจากทรงเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศ อังกฤษและอิตาลีด้วย จริงอยู่ประวัติอันโดดเด่นของบุรพชนในตระกูลย่อมเป็นแรงกดดัน ไม่มากนักน้อยตามธรรมดา แต่สำหรับคุณชายเทพดูจะไม่กระทบกระเทือนเท่าใด ท่านเป็นคนถ่อมตัว ไม่เคยอวดอ้างหรือทำตัวว่า “พิเศษ” หรือ “วิเศษ” แต่อย่างไร สมเป็นอาชานาย โดยเนื้อแท้ ไม่จำเป็นต้องป่าวประกาศ มีผู้ใหญ่ในบ้านเมืองท่านหนึ่งเคยถามด้วยความฉงนว่า คุณชายเป็นที่ทรงรู้จักในสมเด็จฯพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มาแต่เมื่อไร คุณชายก็ตอบอย่างเรียบง่ายว่า “ตั้งแต่เกิด”

สาโรจน์ ชวนะวิรัช

...พี่ก็เป็นผู้บังคับบัญชาที่ให้ความมั่นใจในการทำงาน เหมือนพี่ชาย เรื่องงานที่พี่ก็ทำได้ทุกเรื่อง แต่ท่านเป็นผู้ที่มี humility สูงมาก ไม่เคยอวดเก่ง ไม่ชอบฟังตัวเองพูด พี่ก็เป็นผู้ใหญ่ที่ทำงานด้วยแล้วสบายใจมากๆ ทำงานด้วยความสุขเพราะไม่ต้องมานั่งห่วงว่า ท่านมอบให้เราทำ เพราะจำใจงานบางอย่างที่มีความสำคัญมากๆ ท่านก็มอบให้เราทำ มอบให้ด้วยความเต็มใจและจริงใจด้วย อะไรก็ตามที่ท่านบอกให้ทำ เราทำได้เต็มที่ ไม่ต้องคิดอะไรมาก ท่านไม่เคยมาตำหนิเราทีหลังว่าไปทำอะไรเกินหน้าเกินตา

กษิต ภิรมย์

...ผมเป็นลูกน้องพีคิตที่กองหนังสือพิมพ์ กรมสารนิเทศ ก็ประทับใจในความเป็นกันเอง ความสุขุมและพิธีการ ความ นอบน้อมถ่อมตน สนุกสนาน ไม่โอ้อวด ไม่เบ่ง ไม่คุยโม้ ทั้งที่พีคิตก็เป็นเลือดสีน้ำเงิน ชาติเชื้อวงศ์ตระกูลก็แสนจะ สูงส่ง เรียกได้ว่า **พีคิตคือพันธุ์แท้ของวังสราญรมย์**

พีคิตมีตำแหน่งสูงขึ้นไปเรื่อยๆ ได้รับมอบหมายให้อยู่ ในตำแหน่งสำคัญๆ ของกระทรวง สะท้อนถึงความไว้วางใจ สะท้อนความเชื่อมั่น เชื่อถือในสติปัญญา ฝีมือลายมือ และ การดำรงตนของพีคิต

บรรดาลูกน้องหลายรุ่นรักและซาบซึ้งประทับใจกับความเมตตาและความโอบอ้อม อารีของพีคิต พีคิตเลี้ยงดูลูกน้องอย่างสม่ำเสมอ แล้วยังร้องเพลงให้ฟังด้วย ผมเอง ยังประทับใจกับเพลง “เป็นไปไม่ได้” ของเศรษฐา ศิระฉายาที่พีคิตร้อง

พีคิตเป็นสติของพวกเรา ให้พวกเราได้ยั้งคิด ได้อยู่กับความดี ความถูกต้องชอบธรรม ผมซาบซึ้งในน้ำใจไมตรีในความเป็น “พี่” เป็น “ครู” เป็นแบบอย่างข้าราชการที่ดี และ การเป็นมนุษย์ที่ดีในสังคมด้วย

.....

กฤษณ์ กาญจนกุญชร

...ในสายตาของผม ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล เป็นนัก การทูตในอุดมคติท่านหนึ่งซึ่งมีความรู้ในวิทยาการ มีความ สามารถเป็นที่ประจักษ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความกล้า และ น้ำอดน้ำทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค อีกทั้งมีเมตตาธรรม หยั่งรู้ จิตใจของเพื่อนมนุษย์ อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งในการ โน้มน้าวชนะใจ ผู้กมิตร ลดความตึงเครียดในสถานการณ์ที่ มีการเผชิญหน้า ตลอดจนประสานประโยชน์เพื่อความเจริญ ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจการค้าร่วมกัน

.....

ครูชั้นเทพ

เมื่อถามถึงสิ่งที่ประทับใจที่สุดในตัวคุณชายเทพ บรรดาผู้ที่เคยร่วมงานด้วยมักจะระลึกถึงคำสอน และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากคุณชายเทพ ทั้งด้วยคำสั่งสอนด้วยวาจา และจากการกระทำที่ทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ทั้งในเรื่องการปฏิบัติงาน ความประพฤติปฏิบัติ การให้เกียรติและการรับฟังความเห็นจากผู้อื่น ความกล้าที่จะรับผิดชอบ เป็นต้นแบบของข้าราชการที่ซื่อสัตย์สุจริต เทียบตรง ที่ทำงานโดยยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติเป็นที่ตั้ง

นพปฎล คุณวิบูลย์^{๖๙}

...ผมโชคดีที่ได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับท่านองคมนตรีเทพ เทวกุล ๒ ช่วง คือช่วงที่ท่านเป็นอธิบดีกรมการเมือง (ตอนนั้นผมเพิ่งรับราชการได้ประมาณ ๕ ปี) และช่วงที่ท่านเป็นปลัดกระทรวง (ซึ่งผมรับผิดชอบงานด้านการเมืองของอาเซียน โดยเฉพาะการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน ซึ่งปลัดกระทรวงเป็นหัวหน้าคณะ) สิ่งที่ผมอยากบันทึกไว้ ณ ที่นี้ มีอยู่สองสามเรื่องที่ผมได้รับการสอนจากท่านและได้นำไปใช้กับเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาในเวลาต่อมา

เรื่องแรกคือ การทำให้ข้าราชการรู้สึกว่าคุณบังคับบัญชามีความมั่นใจในตัวพวกเขา ท่านองคมนตรีเทพเป็นตัวอย่งที่ดีของผู้ใหญ่ที่สร้างความเชื่อมั่นแก่น้องๆ ซึ่งจากการที่ท่านทำให้ผมรู้สึกว่าท่านให้ความไว้วางใจอย่างเต็มที่ เช่น งานบางชิ้นที่ผ่านขึ้นมาถึงท่าน ท่านก็ลงนามให้ในเวลาเพียงไม่นาน มีบางครั้งผมเคยถามท่านว่า “ท่านไม่แก้ไขเลยหรือครับ” ท่านตอบว่า “ผมมั่นใจในตัวคุณ” คำพูดของท่านยังดังอยู่ในหัวของผมจนทุกวันนี้ ทำให้ผมรู้สึกว่าในเมื่อผู้บังคับบัญชามั่นใจในตัวเรา เราก็ต้องทำให้ดีที่สุดเท่าที่มีความสามารถและประสบการณ์ เมื่อเราตระหนักว่าท่านอธิบดี หรือท่านปลัดกระทรวงมั่นใจในตัวเรา เราจะไม่ยอมให้มีการผิดพลาดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อโดยเด็ดขาด

เรื่องที่สอง คือการที่ท่านสอนให้ข้าราชการใช้เวลาและทรัพยากรกับสิ่งที่จำเป็นจริงๆ ยกตัวอย่างความประณีตของเอกสาร ท่านองคมนตรีเทพ ท่านแยกแยะอย่างชัดเจนว่า

^{๖๙} นพปฎล คุณวิบูลย์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบิร์น กรุงบรัสเซลส์ ผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป และเอกอัครราชทูตสิงคโปร์

ถ้าเป็นเอกสารภายในกระทรวงฯ เช่น บันทึกข้อความ โทรเลข Briefing Note, Talking Points ฯลฯ ท่านบอกว่าถ้ามีการแก้ไขเล็กๆ น้อยๆ ก็แก้ด้วยลายมือให้ชัดเจนก็พอ ไม่ต้องเสียเวลาพิมพ์ใหม่

เรื่องสุดท้าย คือการที่ท่านสนใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เป็นการส่วนตัว และสนับสนุนให้ข้าราชการใช้ Personal Computer ตั้งแต่ยังไม่แพร่หลาย ซึ่งนับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้กระทรวงฯ พัฒนาระบบ IT อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เป็นกระทรวงแรกๆ ในส่วนราชการไทย ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของกระทรวงฯ เป็นอย่างมาก

ประดาป พิบูลสงคราม เล่าถึงเมื่อเป็นข้าราชการแรกเข้ากระทรวงฯ เมื่อปี ๒๕๑๖ ว่า

...ตอนนั้นคุณชายเทพเป็นหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นผู้สอนงานการเขียนบันทึกและการเขียนรายงาน ในสมัยนั้นหัวหน้ากองทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงดูแลข้าราชการเข้าใหม่ด้วย

ท่านเป็นครูชั้นเลิศ ท่านสอนการเขียนบันทึกและรายงาน สอนให้โยงเนื้อหากับนโยบายและผลประโยชน์ของประเทศ ให้มีข้อพิจารณาที่มีการวิเคราะห์ ข้อสังเกตหรือข้อเสนอแนะด้วย หากเป็นเรื่องเดียวกับที่เคยรายงานมาแล้วก็ให้อ้างถึงรายงานฉบับก่อนหน้า

ท่านสอนประเภทของหนังสือราชการและการใช้ภาษา ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกัน สอนว่าการใช้คำขึ้นต้นลงท้ายขึ้นอยู่กับตำแหน่งของผู้รับ ภาษาเขียนต่างกับภาษาพูด จำได้ว่าร่างบันทึกฉบับแรกที่ขึ้นต้นว่า “ขอประทานเสนอ ลงท้ายว่า ควรไม่ควรแล้วแต่จะกรุณา” โดนแก้จนแทบไม่เหลือร่างเดิม ท่านแก้ตัวสะกดของคำว่า “สังเกต” ไม่ให้ใส่สระอุ ผมได้เรียนรู้แนวความคิดของหัวหน้ากองและผู้ใหญ่ในกระทรวงฯ จากการถูกแก้ร่างรายงานซึ่งเก็บไว้เป็นตัวอย่างได้หลายแฟ้ม

พันทิพา ประทุมทิพย์ เล่าถึงการสอนงานของเลขาธิการเทพในขณะที่เป็น
เลขานุการว่า

...ท่านสอนแบบทำไปด้วยแก้ไปด้วย คือท่านสอนงาน โดยไม่รู้ตัว ทำให้เราต้องจำให้ได้ว่าสำนวนท่านเป็นอย่างไร ต้องขยันจำ ที่ท่านแก้มาก็ทำให้ดีขึ้น คือรัดกุม ตรงประเด็น ได้ใจความสำคัญ สามารถเข้าใจหมด

ท่านเลขาธิการเทพจะมีแนวทางการสอนงาน ท่านรู้จักใช้คนให้เหมาะกับงาน แต่ในขณะที่เดียวกันท่านก็ให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้งานใหม่ๆ ด้วย

เพ็ญศรี บุญนาค รำลึกถึงช่วงที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานเลขาธิการอาเซียนว่า

...ท่านรู้จักข้าราชการ ท่านรู้ว่าใครทำงานอะไร ใครทำงานด้านวิชาการ ใครทำงานด้านใดได้รวดเร็ว เวลาที่มีจัดประชุม ท่านจะบริหารจัดการเก่งมาก ท่านจะกำหนดชื่อออกมาเลยว่าคนไหนจดบันทึกประชุม คนไหนทำรายงาน การประชุม ท่านรู้ว่าควรมอบหมายงานใดให้ใครทำ ท่าน put the right man to the right job ได้ยอดเยี่ยม

ท่านไม่ใช่ว่าไว้ใจคนใดคนหนึ่งก็ใช้แต่คนนั้นคนเดียว บางที่ท่านมอบงานบางอย่างแก่ผู้ที่ไม่ค่อยคล่องนัก แต่ถ้าท่านเห็นว่าคนนั้นพอทำได้ท่านก็จะให้เขาทำ เวลาเจ้าหน้าที่เสนองาน ท่านจะถามว่า “ผมเห็นได้เลยใช่ไหม” นั่นคือคุณต้องรับผิดชอบงานที่เสนอ เมื่อเสนอมาแล้วท่านก็พร้อมจะลงนาม เป็นการให้เกียรติเรา ทำให้เราต้องรอบคอบ เป็นการฝึกงานที่ดี เมื่อท่านลงนามแล้วท่านก็พร้อมจะรับผิดชอบ ท่านเป็นผู้ที่มีจิตวิถียอดเยี่ยม ท่านเป็นคนที่มี sharp งานต้องเป็นงาน ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่รักและเมตตาลูกน้องมาก

เพ็ญศรีได้มีโอกาสไปเป็นลูกน้องคุณชายเทพอีกครั้งเมื่อท่านดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง และจำได้ว่าข้าราชการมีจำนวนน้อย จึงทำให้ข้าราชการอยู่ร่วมกันเสมือนญาติสนิทที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในต่างแดนอย่างร่มเย็นเป็นสุข เพ็ญศรีจำได้ดีว่าในเรื่องงาน คุณชายเทพก็ให้เกียรติตามลำดับอาวุโส ให้ความสำคัญกับลูกน้องได้บังคับบัญชา เวลาท่านไม่อยู่ท่านก็ให้ข้าราชการเบอร์สอง เบอร์สาม ดูแลตามลำดับ

เพ็ญศรี เล่าถึงวิธีการสอนงานของคุณชายเทพในช่วงที่ท่านเป็นเอกอัครราชทูตว่า

...ท่านจะสอนงานโดยบอกว่าต้องฝึกฝนให้ใจเย็นๆ ท่านจะสอนให้ลูกน้องสามัคคีกัน ท่านทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ทำให้งานทุกอย่างสำเร็จ เมื่อทำงานของตนเสร็จ เราก็จะไปช่วยงานของคนอื่น คือ ทุกคนมีน้ำใจเพราะเจ้านายมีน้ำใจ พวกเราเคารพท่านมาก

วิบูลย์ คุสกุล^{๗๐} กล่าวถึงวิธีการสอนและการให้โอกาสแก่ลูกน้องของคุณชายเทพว่า

...ท่านจะสอนงานโดยตรงไม่ผ่านบุคคลที่สาม ท่านจะเรียกมาพูดอธิบายสั้นๆ แบบ “ตรงไปตรงมา” ไม่อ้อมค้อม บางครั้งก็ให้คำตอบของเรื่องโดยการตั้งเป็นคำถามที่ท่านจะไม่ต้องกรอคำตอบ คุณชายเป็นคนมีหลักการ และเมื่อเชื่อมั่นเห็นว่าเที่ยงธรรมแล้ว มักจะยืนหยัดไม่อ่อนข้อ ไม่เกรงกลัวสิ่งใด แบรินด์ของท่านคือความกระชับ ตรงประเด็น และที่สำคัญท่านมีความยุติธรรม ความกระชับตรงประเด็นของคุณชายเทพเกิดจากการตกผลึกความคิดของท่านในประเด็นของแต่ละเรื่องจนกลายเป็นข้อสรุป ส่วนเรื่องความยุติธรรม ท่านจะอำนวยความสะดวกให้ในรูปแบบที่แนบเนียนสมน้ำสมเนื้อ เช่น หลังจากโพสต์แรกที่กระทรวงส่งข้าพเจ้าไปลุยงานที่ปักกิ่งยุคบุกเบิกตอนยังเป็น hardship post ต่อมาคุณชายก็ผลักดันให้ไปที่กรุงวอชิงตัน เพื่อให้โอกาสเรียนรู้อะไรทั้งโลก “สังคมนิยม” และ “ประชาธิปไตย” ทั้งจีนและสหรัฐให้เกิดประสบการณ์บาลานซ์ทางความคิด ที่สำคัญเปิดโอกาสให้ได้ริเริ่มพัฒนาตนเองเพิ่มเติมซึ่งนับเป็นประโยชน์มาก ต่อมาของข้าพเจ้าในช่วงถัดมา

^{๗๐} วิบูลย์ คุสกุล เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่สำนักงานเศรษฐกิจ ณ กรุงไทเป เอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน เวียงจันทน์ และกรุงปักกิ่ง

ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่เก่าหรือเพิ่งเข้ามาทำงานใหม่ ต่างเรียนรู้จากการทำงานกับคุณชายเทพ

สุภาศิริ อมาตยกุล^{๓๑} เล่าถึงประสบการณ์ในช่วงแรกที่เข้ากระทรวงฯ โดยได้มีโอกาสปฏิบัติงานในฐานะเจ้าหน้าที่โตะ เมื่อคุณชายเทพเป็นอธิบดีกรมการเมือง งานสำคัญที่เจ้าหน้าที่โตะทุกคนต้องรับผิดชอบคือการจดบันทึกสนทนาเมื่อมีเอกอัครราชทูตต่างประเทศมาพบอธิบดี ปลัดกระทรวง หรือรัฐมนตรี จะมีการสนทนาเรื่องนโยบายที่อีกฝ่ายแจ้งทำที่สำคัญให้ฝ่ายไทยทราบ หรือมาสอบถามทำที่จากฝ่ายไทย

...ท่านสอนงานเกี่ยวกับการจดบันทึกการสนทนาว่าเรื่อง *timing* เป็นสิ่งสำคัญมาก ท่านเตือนอยู่เสมอว่าต้องรีบทำรายงานการสนทนาและการหารืออื่นๆ ทันที เพราะคุณค่าของรายงานนั้นอยู่ที่ *timing* ของการนำเสนอ หากช้าไปเรื่องมันตาย จะไม่มีคุณค่าและไม่มีคามหมายอีกต่อไป ท่านบอกว่าเรื่องที่ย้ายไปแล้วมันไม่ฟื้นขึ้นมา ไม่มีประโยชน์ ถ้าช้าไปก็เสียเวลา ผู้ใหญ่และผู้ที่เกี่ยวข้องก็จะไม่รับรู้ได้อย่างทันการณ์ อาจทำให้ประเทศชาติเสียผลประโยชน์ในเรื่องที่ควรต้องรีบตัดสินใจหรือดูแลจัดการให้ทัน่วงที่ได้

...อีกเรื่องที่ท่านสอนและจำแม่นคือการจับประเด็นของการสนทนา ท่านสอนให้ทำเป็นประเด็นสำคัญออกมาก่อน ว่าทำที่ของเขาคืออะไร ต้องการอะไร มีความเห็นอย่างไร และไทยมีทำที่ตอบอย่างไร นอกจากนี้ในระหว่างการสนทนาหารือ นั้น มีการเจรจาต่อรองในประเด็นอะไรและอย่างไร ทั้งนี้การสรุปประเด็นสำคัญมากเพราะผู้ใหญ่ในกระทรวงฯ จะรับรู้และเตรียมการได้ทัน่วงที่

...ท่านให้เวลากับลูกน้องทุกคน และให้ความเอาใจใส่ในการสอนงานกับพวกเราทุกคนอย่างเต็มที่ ท่านไม่เคยแสดงความเหน็ดเหนื่อย รำคาญ หรือบ่นว่าเมื่อเวลาที่ต้องสอนงาน หรือแนะนำการทำงานเลย จึงเป็นสิ่งที่น่าประทับใจมากที่สุดที่ผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชาให้เวลากับลูกน้องเช่นนี้ ท่านเคยบอกพวกเราว่า ประตูลูกน้องทำงานท่านเปิดไว้เสมอ จะเข้ามาคุย มาหารือ หรือมาปรึกษาเรื่องงานใด ย่อมทำได้ ทำให้พวกเราที่กำลังใจและตั้งใจทำงานกันอย่างเต็มที่

^{๓๑} สุภาศิริ (สุนศิริ) อมาตยกุล เคยรับราชการกระทรวงการต่างประเทศ สมรสกับอัครสิทธิ์ อมาตยกุล อดีตเอกอัครราชทูต ณ กรุงไนโรบี กรุงจาการ์ตา และกรุงวอชิงตัน

ท่านไม่ได้แก้ไขบันทึกหรือประเด็นของเราแต่อย่างเดียว แต่ท่านจะเรียกเราไปสอน และอธิบายด้วยทุกครั้งว่า “คุณรู้ไหมว่าทำไมผมจึงพูดหรือตอบไปเช่นนั้น” เราก็มักจะตอบว่า “ไม่ทราบค่ะ” เพราะเราไม่ทราบว่าท่านคิดอะไรอยู่ ท่านจึงสอนว่า เราต้องรู้ท่าทีของอีกฝ่ายให้ได้เสมอ ต้องรู้ว่าเขาคิดอย่างไร จะมาเจรจาอะไรกับเรา เราต้องเตรียมไว้ว่า ถ้ามาอย่างนี้ เราหรือฝ่ายไทยควรมีท่าทีอย่างไร และถ้าเราตอบเช่นนั้น เขาจะมีท่าทีอย่างไร นั่นคือ รู้เขา รู้เรา ให้ได้ หากเราเห็นว่าเราวางท่าทีไปเช่นนั้น และเขาตกหลุมของเราบ้าง เราก็ใส่ประเด็นและท่าทีที่เราเตรียมขั้นต่อไปไว้ได้เลย

เรื่องการร่าง speech นั้น เป็นงานสำคัญที่พวกเราข้าราชการกระทรวงฯ ต้องทำกันทุกคน จะมากน้อยอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่เรารับผิดชอบ เวลาท่านให้เราไปร่าง speech มา ก็จะไปทำเสนอขึ้นมา โดยท่านจะบอกไว้ว่า เราต้องรู้ว่าเรากำลังจะพูดกับใคร เกี่ยวกับประเทศไหน บุคคลที่เราจะพูดด้วยหรือพูดถึงเป็นใคร อย่างไร เราต้องรู้จักเขาก่อนให้ดี ต้องรู้ว่าท่าทีเขาอยู่ที่ไหน และท่าทีของเราอยู่ตรงไหน จึงจะเขียนได้

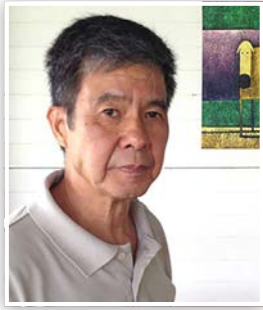
การยกร่างคำกล่าวเป็นภาษาอังกฤษเป็นงานสำคัญอีกอย่างของเจ้าหน้าที่โต๊ะทุกคน และเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ไม่มีวันจบ ในกระทรวงการต่างประเทศถือเป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดแล้วเพราะมีผู้อำนวยการกอง อธิบดีและปลัดกระทรวงที่เป็นเสมือนอาจารย์และปรมาจารย์ที่เลอเลิศ

สุภาสิริเล่าถึงการเรียนรู้จากคุณชายเทพว่า

...หลายๆ ครั้งที่ในร่าง speech เราใช้ศัพท์ที่ไม่ค่อยตรง ไม่ถูก ท่านจะแนะนำให้ใช้คำศัพท์เฉพาะที่เหมาะสมกว่า เป็นต้น เคยมีอยู่ครั้งหนึ่งที่จะมีแขกต่างประเทศมาเยือนไทยอย่างกระทันหันในวันรุ่งขึ้น ท่านเรียกไปเพื่อไปร่าง speech ท่านก็ถามเราว่า ควรจะเขียนว่าอย่างไร เราก็กำลังตื่นเต้นที่ต้องร่าง speech แบบปัจจุบันทันด่วน จึงนึกคำหรือศัพท์ไม่ค่อยจะออก ท่านก็เขียนของท่านไปด้วย และถามว่า เขาอย่างนี้ดีกว่านะ ใช้คำนี้ดีกว่า ...ไปๆ มาๆ ท่านร่าง speech นั้นหมดเลย เราก็รีบจดตามที่ท่านบอกว่า แล้วท่านบอกก่อนที่เราจะเอาไปพิมพ์ว่า “ขอบคุณนะที่มานั่งร่าง speech เป็นเพื่อน”

สุรพงษ์ ชัยนาม

...ท่านเป็นครูคนแรกของผม ครั้งแรกที่ผมได้เรียนรู้ประสบการณ์จากการมองของผู้ใหญ่คือหัวหน้ากอง ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ในบริบทตอนนั้นประเทศของเราประสบกับปัญหาหลายด้าน การทำงานของคนระดับหัวหน้ากองขึ้นไปมันไม่่ง่ายเลยที่จะต้องเผชิญกับเหตุการณ์ภายนอกประเทศ และในประเทศเอง เหตุการณ์จะกดดันให้ความรับผิดชอบที่มีต่อหน้าที่และต่อตำแหน่งที่ต้องดำรงอยู่เป็นเรื่องที่ต้องรับผิดชอบมหาศาล ต่อมาเมื่อผมได้เป็น หัวหน้ากองผมนึกถึงครูที่ได้สอนมา

ท่านเทพเป็นครูคนหนึ่งและก็มีอีกหลายท่าน ท่านอรุณ ภาณุพงศ์ ท่านเกษมสโมสรเกษมศรี ท่านอาสา สารสิน ทุกท่านเป็นครูทั้งนั้นที่เราเรียนรู้ แต่ทุกคนก็มีอะไรทั้งที่เหมือนและที่แตกต่างที่เรานำมาเรียนรู้ได้ เป็นทุนมหาศาลที่ทำให้เข้าใจต่อเหตุการณ์จากคำสอนของครูทั้งหลายทำให้ผมรู้ว่าการเป็นข้าราชการแค่นั้นมันไม่เพียงพอ ต้องเป็นข้าราชการที่มีจิตสำนึกต่อหน้าที่ต่อบ้านเมืองเพราะเป็นข้าราชการ ไม่ยาก ถ้าเราคิดว่าการเป็นข้าราชการคือการเอาตัวรอดในทุกสถานการณ์ การได้อยู่กับท่านเทพ ท่านเป็นคนหนึ่งที่สอนให้ผมเข้าใจในสิ่งเหล่านี้

มีครั้งหนึ่งที่ได้ไปประชุมกับท่านเรื่องชายแดนไทย-มาเลเซีย คณะกรรมการชายแดนไทย-มาเลเซีย มีปัญหา เพราะเรามักจะเสียเปรียบมาเลเซียในหลายๆ ด้าน ท่านบอกผมว่า “หนู คุณเขียนมา คุณคิดอะไรได้ คุณเขียนมา” ผมก็เขียนเล่าไป ๗ - ๘ หน้า ปกติผู้ใหญ่บางคนจะไม่อ่าน แต่ท่านเทพเป็นผู้ใหญ่ที่ถ้าเราเขียนมา ๒๐ หน้าก็อ่าน ๒๐ หน้า อันนี้ที่ผมได้ประสบการณ์โดยตรง เพราะผู้ใหญ่บางคนเขียนไป ๒ หน้า บอกว่าเขียนสั้นกว่านี้ได้ไหม มันทำให้ผมรู้ว่าผู้ใหญ่ที่เขาทำอะไรจริงๆ หรือต้องการอะไรจริงๆ เพื่อให้เขาตัดสินใจ เราต้องให้ความเห็นให้เขาเห็นถึงความจำเป็น

ท่านก็เขียน comment มายาวเลย อาจจะถูกดราม่าหลายม็อยากหน่อย เรื่องลายมือ ท่านผมก็เห็นว่ารู้สึกกับท่านรัฐมนตรียุติธรรม ผมได้ความรู้อีกอย่างหนึ่ง คือ ถ้าเราอยากมีลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ที่ช่วยเราได้ เราต้องส่งเสริมให้เขาแสดงความคิดเห็นอันนี้เป็นสองสิ่งที่ผมเรียนได้จากท่านเทพ แต่ผู้ใหญ่บางคนเกรงว่าเป็นการเสียเชิงลูกน้องซึ่งเป็นแค่ข้าราชการซีเล็ก ๆ แต่ท่านเทพไม่ทำอย่างนั้น ท่านเทพเขียนตรงๆ เลยว่า อันนี้ท่านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หม่อมราชวงศ์เทพ เทวกุล เป็นหัวหน้ากองที่กล้าจะให้ความเห็นในความคิดอ่านของลูกน้อง หากเป็นเหตุผลที่ชอบธรรมและท่านเห็นว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ท่านก็กล้าเขียนลงไปเลย

นฤมิตร หิณฺฐะระนันท์^{๗๒}

...ท่านเป็นนักกฎหมายจึงมีความรอบคอบและเอาใจใส่ ในรายละเอียดของเรื่องต่างๆ และท่านมีความเป็นสุภาพบุรุษ ผมจำได้ว่า เมื่อผมไปหาข้อมูลเกี่ยวกับประชาคมยุโรปที่กรุง บรัสเซลส์ ได้มีโอกาสไปสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ เจ้าหน้าที่บางท่านเห็นว่า หากผมจะได้เข้าร่วมประชุม ABC (ASEAN Brussels Committee) ในฐานะสังเกตการณ์ก็จะเป็น โอกาสให้ได้เรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ท่านทูตเทพเห็นว่าควรให้บุคคล ที่ไม่ได้เป็นข้าราชการสถานทูตเข้าร่วมประชุมด้วยนั้น น่าจะเป็น การไม่เหมาะสม anecdote นี้ทำให้ผมได้เรียนรู้การทำงานด้าน การทูตที่มีความละเอียดอ่อนจากท่านทูตเทพผู้เป็น “บรมครู”

อภิชาติ ชินวรรโณ^{๗๓}

...ท่านเทพเป็นอธิบดีคนแรกของผม ผมได้เรียนรู้ การครองตนและครองงานของท่าน ท่านเป็นตัวอย่างที่ดียิ่ง ได้ฟังการแสดงความเห็นของท่านในที่ประชุม และการวาง ความเห็นในหนังสือที่แต่ละครั้งสะท้อนอย่างชัดเจนว่าท่าน เห็นแก่ผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก ท่านมองรอบด้าน ทุกมิตติ คาดการณ์ถึงผลกระทบจากทุกด้าน ในฐานะข้าราชการ เข้าใหม่ ผมรู้สึกประทับใจ และสามารถนำแบบอย่างของท่าน มาใช้ตลอดชีวิตราชการ นอกจากนี้ ท่านเป็นผู้บังคับบัญชา ที่มีเมตตาให้ความเป็นกันเอง ยังจำได้แม่นจนถึงวันนี้ พอทราบว่าคุณได้ลูกชายคนแรก ท่านก็แสดงความยินดีและ บอกว่า “เฮ้ย อย่างนี้ต้องให้ชิการ์”

^{๗๒} ดร.นฤมิตร หิณฺฐะระนันท์ อาจารย์ประจำสำนักวิชาการระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เคยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ เมืองเจิ้งตู

^{๗๓} อภิชาติ ชินวรรโณ ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษาไทยด้านวิเทศสัมพันธ์ เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงสต็อกโฮล์ม กรุงบรัสเซลส์ และกรุงปารีส

บุษยา มาทแล็ง อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้กล่าวถึงคุณชายเทพ ที่ทั้งเป็น “นาย” และเป็น “ครู” ว่า

...ท่าน ม.ร.ว.เทพเป็น “ครู” ของดิฉันในเรื่องการคิดให้ครบ มองให้รอบด้าน ด้วยความรอบคอบ วิเคราะห์ผลกระทบ ผลดี ผลเสีย ในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็งานราชการหรือเรื่องส่วนตัว

ถ้าถามดิฉันว่าในบรรดาผู้บังคับบัญชาตลอดชีวิต รับราชการของดิฉัน ๓๔ ปี ดิฉันได้เรียนรู้จากและมีท่านใด เป็นต้นแบบ หนึ่งในนั้นคือ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล เพราะท่านเป็น “ครู” ที่สอนวิธีการทำงาน วิธีคิด และมองปัญหา ทั้งยังเป็นต้นแบบ ของดิฉันในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา และเห็นประโยชน์ของส่วนรวมขององค์กร และ ของประเทศชาติเป็นสำคัญ

ท่านไม่ใช่ครูที่ใช้วิธีพร่ำสอนด้วยวาจา แต่ท่านปฏิบัติให้เราเห็นเป็นตัวอย่าง ยกตัวอย่างเช่น วันหนึ่งเราไปทานข้าวที่บ้านของท่าน จำได้ว่าวันนั้นน่าจะเป็นแขกจาก เมืองไทยมาเยี่ยมเป็นการส่วนตัว ท่านเลี้ยงข้าวที่ทำเนียบ และสั่งพอบ้านให้ไปเอาไวน์ ข้างล่าง ฝั่งซ้าย แล้วก็หันมาพูดว่า ผมมีฝั่งซ้าย ฝั่งขวา ก็เลยถามว่า “หมายความว่าอะไรคะ” ท่านอธิบายว่า “ฝั่งซ้ายคือของผม ฝั่งขวาคือของหลวง” คือ ท่านประพฤติตัวอย่างไรท่าน ไม่เคยสอนแต่ท่านทำให้ดู ท่านเป็นคนมีหลักการ

บุษยาเล่าถึงวิธีการทำงานการทูตที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากคุณชายเทพในช่วงที่ ทำงานที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า

...ท่านสอนว่าเราต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายและผูกสัมพันธ์กับทูต ประเทศอื่นและบุคคลสำคัญฝ่ายฝรั่งเศส โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การเชิญไปรับประทานอาหารกลางวันเพื่อสนทนา ทำความรู้จักให้สนิทสนมยิ่งขึ้น ท่านมักจะทำให้ดิฉันและ/หรือ พี่พิชัย (ดร.พิชัย อิศรภักดี) เข้าร่วมด้วยเนืองๆ

ท่านมีวิธีพูดคุยและหาข้อมูลจากฝ่ายต่างๆ อย่างแนบเนียน ซึ่งดิฉันได้เรียนรู้ และสังเกตเพื่อนำมาปฏิบัติในการรับราชการในห้วงเวลาต่อมา ที่เป็นคุณลักษณะ อีกประการหนึ่งคือ ท่านเอกอัครราชทูต ม.ร.ว.เทพ มีศิลปะในการพูดคุยและเล่าเรื่องตลก บนโต๊ะอาหารได้อย่างสนุกสนานและไม่ซ้ำกัน ซึ่งเป็นศิลปะประจำตัวที่ดิฉันไม่สามารถ ลอกเลียนแบบได้

เป็นที่ทราบกันทั่วไปในกระทรวงฯ ว่า คุณชายเทพเป็นข้าราชการที่มีหลักการ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ตรงไปตรงมา และถือเอาประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติเป็นที่ตั้ง เป็นผู้ที่มี integrity สูงมาก **บุษยา**กล่าวว่า

...ท่านไม่ได้สอนดิฉันว่าข้าราชการต้องมีคุณสมบัติเหล่านี้ แต่ท่านประพฤติให้ดูเป็นแบบอย่าง เรื่องนี้เห็นได้ชัดเจนมากในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง ที่ท่านต้องรับภารกิจทั้งงานวิชาการ งานการต่างประเทศ รวมถึงงานบริหารการเงิน ทรัพย์สิน ในต่างประเทศ และบุคลากร ท่านพร้อมจะตัดสินใจอย่างเด็ดขาด แม้ข้อตัดสินใจนั้นในบางครั้งอาจเป็น unpopolar decision ท่านก็พร้อมที่จะทำหากเป็นประโยชน์แก่องค์กรและส่วนรวม

ความ “ตรง” ของท่านนี่เองที่ท่านสามารถครองตน ครองคน และครองงานได้เป็นอย่างดี ท่านมักเล่าให้ดิฉันฟังเรื่อง “การวิ่งเต้น” ของข้าราชการระดับต่างๆ ที่ท่านไม่รับพิจารณา ท่านขอให้ทุกคนทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ด้วยความรู้ความสามารถด้วยความพากเพียร และความซื่อสัตย์สุจริต โดยเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติเป็นที่ตั้ง ท่านและผู้บริหารกระทรวงฯ จะเป็นผู้พิจารณาจากผลสำเร็จของงาน เรื่องที่ท่านให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง คือเรื่องความประพฤติ โดยเฉพาะเรื่องจริยธรรม ท่านชี้ให้พวกเราข้าราชการที่ สอท. ณ กรุงปารีส เห็นว่า ความประพฤติเช่นใดเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ แม้จะมีความสามารถ หากประพฤติไม่ชอบ ความสามารถนั้นก็ไม่มี ความหมายแต่อย่างใด และท่านไม่พร้อมสนับสนุน

สิ่งที่น่าประทับใจอีกเรื่อง คือ ท่านเป็นผู้นำที่รับผิดชอบสูง หลายครั้งที่มีการประสานงานพลาด หรือผิดพลาด ท่านก็ออกมารับผิดชอบต่อผู้ได้บังคับบัญชา อันเป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่า ผู้บังคับบัญชาต้องรับผิดชอบต่อลูกน้อง

นอกจากเรื่องงานแล้วยังมีเรื่องส่วนตัวที่ข้าราชการได้ท่านทูลและภรรยาเป็นที่พึ่ง ให้คำแนะนำสั่งสอน ให้ข้อคิดเหมือนบุคคลในครอบครัวด้วย เพราะเอกอัครราชทูตนั้นเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวใหญ่ในต่างแดน

บุษยาเล่าถึงประสบการณ์ในเรื่องส่วนตัวเธอเองว่า

...ดิฉันได้พบและรู้จักกับคุณโลร์องท์ (มีชื่อเล่นเป็นภาษาไทยว่า “ส้ม”) มาระยะหนึ่งแล้ว และเรามีแผนที่จะแต่งงานกัน ดิฉันเรียนปริญญาท่านทูลและพินิจเรื่องอนาคตของตัวเอง ท่านกรุณาให้ดิฉันไปพบที่ทำงาน ดิฉันเรียนท่านทั้งสองว่า เราทั้งสองต่างสมัครงานในประเทศของอีกฝ่าย ดิฉันสมัครงานที่ปารีสและคุณส้มสมัครงานที่ไทย

หากดิฉันได้งานที่ปารีส ก็ตั้งใจว่าจะลาออกจากราชการ ท่านทูตรับฟังความฝันของดิฉัน ท่านหยุดคิดไปพักใหญ่ก่อนจะให้คำแนะนำที่สำคัญว่า ขอให้คิดดูให้ดีๆ โดยเฉพาะอนาคตของดิฉัน ท่านเห็นว่าหากดิฉันรับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศต่อไป มีโอกาสที่จะได้เป็นเอกอัครราชทูตสูง ในขณะที่ถ้าดิฉันลาออกจากราชการ โดยเลือกที่จะทำงานที่ฝรั่งเศส ชีวิตข้างหน้ายังไม่เห็นหลักประกัน พี่นิตเองก็มีความเห็นสอดคล้องกับท่านทูต ดิฉันนำความเห็นข้อสังเกตและคำแนะนำของท่านทั้งสองมาใคร่ครวญอีกครั้ง คิดไตร่ตรอง ซ้ำไปซ้ำมา ถึงกระนั้นท่านทูตก็ได้กรุณาเขียนจดหมาย reference ให้ดิฉันเพื่อสมัครงานในฝรั่งเศสหลายฉบับ ในท้ายที่สุดเหมือนโชคชะตากำหนดไว้แล้ว มหาวิทยาลัยกรุงเทพตอบรับให้คุณสมัครเป็นอาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ในเดือนเมษายน ๒๕๓๘ เขาจึงตัดสินใจว่า เขาจะโยกย้ายถิ่นฐานไปที่ประเทศไทย ดิฉันจึงยังเป็นข้าราชการกระทรวงฯ อยู่มาถึงวันนี้ ดิฉันยังนึกถึงคำสอนและคำแนะนำของท่านทูต ม.ร.ว.เทพ ได้เป็นอย่างดี คุณสมัครและดิฉันรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตากรุณาและพระคุณของท่านและพี่นิต ด้วยคำสอนสั้นๆ เพียงไม่กี่ประโยคที่ทำให้ดิฉันเห็นทางออกในเรื่องชีวิตส่วนตัวได้อย่างเป็นระบบและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น

.....

บุษยาสรุปสั้นๆ ว่า ท่านเทพเป็นนักการทูตที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในหน้าที่ราชการด้วยคุณสมบัติสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ integrity, honesty และ humility ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่หาได้ยากในบุคคลคนเดียว

คุณชายเทพเป็นผู้ที่เคารพในหน้าที่การงานของเจ้าหน้าที่แต่ละคน และให้เกียรติทุกคน ไม่ว่าจะมีความตำแหน่งใดๆ ตามที่จริยวัณณ์ สันตะบุตร^{๗๔} ประสบมา

...ผมโชคดีได้ไปฝึกงานที่เบลเยียมตั้งแต่นั้นเป็นนักศึกษาที่อังกฤษในปี ๒๕๒๓ เคยไปฝึกกับท่านทูตอาสาที่กรุงบรัสเซลส์ มาครั้งหนึ่งแล้วสองสัปดาห์พร้อมกับคุณพิศาล มาถนอพัฒน์ และคุณอภิชาติ ชินวรรณโณ ในต้นปี ๒๕๒๕ เมื่อผมส่งวิทยานิพนธ์แล้ว ท่านทูตแผน วรณเมธี กรุณาส่งผมไปฝึกงานที่กรุงบรัสเซลส์อีก ๓ เดือน ผมก็เลยได้ฝึกงานกับท่านทูตเทพ ตรงนั้นผมได้สัมผัสมากเพราะอยู่นาน ท่านและพี่นิตก็เมตตาผมด้วย

^{๗๔} จริยวัณณ์ สันตะบุตร เคยดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร กรุงไนโรบี และกรุงเบอร์ลิน

ผมเห็นคุณชายเทพเป็นสุภาพบุรุษจริงดังที่เล่าสู่กันมา คือความเป็น gentleman ที่ไม่เคยให้ร้ายใคร ยิ่งกว่านั้นเมื่อมีใครถูกว่ามาอย่างไร ท่านก็จะพูดว่าเขาก็ยังดีอยู่ อย่างโน้นอย่างนี้ ท่านจะไม่แสดงออกซึ่งอารมณ์ที่ไม่ดีไม่งามใดๆ ให้คนอื่นเห็น

ประสบการณ์ที่จริยวัฒน์ประทับใจจนถึงทุกวันนี้คือคุณชายเทพท่านมีความเคารพในงานมากกว่าตัวบุคคล **จริยวัฒน์**เล่าถึงเรื่องนี้ว่า

...ช่วงนั้นมีงานใหญ่คือสมเด็จพระพันปีหลวงเสด็จพร้อมคณะ ในช่วงนั้นสถานทูตมีคนน้อย ไม่เหมือนสมัยนี้ ท่านก็บอกว่า “คุณๆ มาช่วยผม อีกหน่อยเป็นข้าราชการ คุณก็ต้องทำ” ท่านกำหนดให้ผมเป็นคนกลางที่คอยจ่ายงาน จ่ายคนตามภารกิจ ใช้อะไรใช้ของอะไรจีปาตะ ผมก็เลยต้องไปนั่งและนอนในห้องปฏิบัติการในห้องเล็กๆ ในโรงแรม

ช่วงปี ๒๕๒๕ ไม่ได้โทรศัพท์ติดต่อกันง่ายๆ ยังไม่มีโทรศัพท์มือถือ ก็ต้องกลับมาที่ห้องปฏิบัติการอยู่เรื่อยๆ จะทำอะไรอย่างไรต่อไป ใครต้องการอะไรก็มาแจ้งห้องปฏิบัติการ ครั้งหนึ่งท่านกลับเข้ามายังห้องปฏิบัติการ ท่านมาถึงก็บอกว่า “คุณๆ ขยับหน่อย ผมเหนื่อยจะนอน” ท่านก็ลงนอนหลับก็ลุกขึ้นถามว่า “แล้วตอนนี้ ผมต้องทำอะไร” ตอนนั้นมีพี่สุวิทย์ สิมะสกุล^๕ (เลขานุการเอกในขณะนั้น) อยู่ด้วย พี่สุวิทย์เป็นหัวหน้าใหญ่คล้ายๆ Chief of Staff พี่สุวิทย์ก็บอกว่า “เฮ้ย! แต่กว่าไง” ผมก็บอกว่า “ท่านเป็นทูตนะครับ ท่านจะทำอะไรก็ทำเถอะครับ” ท่านก็สอนว่า “ไม่ได้ คุณเป็นคนรับงาน รู้งานต้องจ่ายงาน คุณต้องเป็นหลัก คุณต้องบอกสุวิทย์ว่าต้องไปไหนตอนไหน คุณต้องบอกผมว่าตอนนี้ผมต้องทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร รถยังอยู่หรือเปล่า” ผมก็บอกว่า “ให้รถรออยู่ครับ ต้องไป ตอนไหน” ตอนนั้นผมนั่งอยู่คนเดียวในห้องปฏิบัติการซึ่งมีกันอยู่ไม่กี่คน คนอื่นเขาก็มีงาน ต้องระดมกันไปอยู่ที่ประทับ ผมก็คิดว่าไอ้โฮ! เราเป็นเด็กแท้ๆ ท่านยังเคารพในเรื่องของเรา ยิ่งจำเป็นต้องทำให้ดี ผิดพลาดไม่ได้เลย ต้องใส่ใจ เอาจานเป็นหลัก ไม่ใช่ดูตำแหน่ง

จริยวัฒน์รำลึกถึงความเมตตาของคุณชายเทพว่า

...ท่านสอนผมโดยไม่แสดงว่าสอน มองกลับไปแล้วท่านได้ใจผมไปตั้งแต่ก่อนเข้าทำงาน เวลาท่านกลับมากะทรงฯ ผมมักออกไปประจำการต่างประเทศ แต่เมื่อท่านเข้ามาราชการที่กระทรวงฯ ท่านมักจะแวะมานั่งคุยด้วยที่กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งท่าน

^๕ สุวิทย์ สิมะสกุล เคยดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ เวียงจันทน์ กรุงฮานอย และอดีตเลขาธิการสมาคมเพื่อมิตรภาพไทย-ลาว

ก็ถามไถ่เรื่องงาน กรุณาเล่าเรื่องโน้นนี่ และตอบคำถามพวกเราเสมอ ทำให้พวกเราเด็กๆ รู้สึกใกล้ชิดผู้ใหญ่ จำได้ว่าเมื่อท่านเป็นปลัดกระทรวง ผมกลับมาราชการก็เจอท่านในที่ประชุม ท่านพูดว่า “เราไม่เคยทำงานด้วยกันเลย ผมยังอยากได้หัวหน้างานที่เข้มแข็งอย่างคุณ แต่ดีแล้วผมไม่อยากจะให้คุณมาถูกตีตราว่าคุณเป็นเด็กของคุณชายเทพ เพราะถ้าผมตกเมื่อใดคุณจะได้โดนเหยียบไปด้วย” แล้วท่านก็หัวเราะชอบใจ ผมเป็นปลื้มครับ นอกจากเป็นคำชมจากท่านปลัดกระทรวงที่ผมเคารพรักตั้งแต่เป็นนักศึกษาแล้ว ผมยังรู้สึกถึงความปรารถนาดีและความเมตตาที่ท่านมีต่อผมเองด้วยอย่างมาก

ผู้บังคับบัญชาที่เอื้ออาทร

ผู้ที่เคยร่วมงานกับคุณชายเทพด้วยต่างเห็นพ้องกันว่าท่านให้ความเอื้ออาทรต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างไม่เคยเปลี่ยนแปลง ท่านดูแลเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดีไม่ว่าผู้นั้นจะอยู่ในตำแหน่งใด

กิตติพงษ์ ณ ระนอง ได้สัมผัสความเมตตาของคุณชายขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองว่า

...ตอนที่ท่านเป็นอธิบดีกรมการเมือง ท่านจะแวะเวียนเข้ามาที่กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อสอบถามเรื่องงานต่างๆ โดยตรงจากเจ้าหน้าที่โต๊ะอยู่เสมอ ดูเหมือนว่าท่านชอบที่จะเป็นฝ่ายมาหา ลูกน้องมากกว่าเรียกลูกน้องไปพบ ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่มีเมตตาต่อบุคลากร เช่น เวลาพักเที่ยง ท่านมักจะมาที่กอง สอบถามด้วยความห่วงใยว่า “คุณกินข้าวกันหรือยัง”

ความที่กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีทีมงานด่วน อยู่ไม่ขาดสาย เพราะยามนั้นเป็นช่วงที่ เวียดนาม ส่งทหารราวสองแสนคนเข้าไปยึดครองกัมพูชาพวกเราที่เป็น เจ้าหน้าที่โต๊ะกัมพูชาจึงมักรับประทานอาหาร ไม่เป็นเวลา วันหนึ่งท่านคงเห็นว่าพวกเราไม่มีงานด่วนแบบคอขาดบาดตายดังปกติ ท่านชวนให้เดินฝ่าแสงแดดแผดร้อนจากวังสราญรมย์ ไปร้านก๋วยเตี๋ยวแถวบ้านหม้อ หากเดินเร็วๆ ก็น่าจะไม่ต่ำกว่า ๑๕ นาที แต่ท่านถือเป็น

โอกาสอันดีที่จะให้ความรู้รอบตัวกับพวกเราด้วย การแวะวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร ซึ่งอยู่กลางทางและนำชมสุสานหลวงซึ่งสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งชี้และบรรยายภูมิหลังของอนุสาวรีย์องค์ต่างๆ เมื่อรับประทานอาหารกลางวันเรียบร้อยแล้ว และเดินกลับถึงกระทรวงฯ ท่านก็ยังออกปากชวนให้ไปนั่งดื่มกาแฟที่ห้องทำงานของท่านก่อนปล่อยกลับไปทำงาน

ประดาป พิบูลสงคราม ซึ่งเริ่มแรกทำงานในกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่คุณชายเทพเป็นหัวหน้ากองรำลึกว่า

...หัวหน้ากองเทพเป็นผู้บังคับบัญชาที่ใจกว้าง เป็นกันเองกับลูกน้อง ท่านสนิทสนมกับเพื่อนของท่าน คือท่านอาสา ท่านวิทยา และท่านมนัสพาสน์ ท่านไม่ขวางกั้นการที่ลูกน้องในกองจะถูกขอยืมตัวไปช่วยงานกองอื่นเป็นครั้งคราว ซึ่งถือเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่ข้าราชการ

หัวหน้ากองเทพจริงจังกับงานมาก สังเกตได้จาก วิถีเดิน ท่านเดินเร็วด้วยใบหน้าที่ครุ่นคิดอยู่ตลอดเวลา ท่านดูเหมือนจะเป็นคนใจร้อนแต่กลับเป็นนายที่ใจเย็นมาก พวกเรา ๔ คนในกอง คือ วิกรม คุ่มไพโรจน์ เกรียงศักดิ์ ดีศรีสุข สมพันธ์ โกกิลานันท์ และผมกับอีก ๒ คน จากกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย คือ สุชาติ ประจิมทิศ และวิเชียร เจนสวัสดิชัย ตั้งกลุ่มทานข้าวเที่ยงด้วยกัน แล้วไปดื่มกาแฟต่อที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ ทำแบบนี้ทุกวัน กลับมาทำงานตรงเวลาบ้าง สายบ้าง แต่ในสายตาของหัวหน้ากองเทพ พวกเราคงสายบ่อยขึ้น หัวหน้ากองเทพเป็นนักการทูต มาเรียกคุณเกรียงศักดิ์ ดีศรีสุข เข้าไปตักเตือนคนเดียว และฝากให้บอกพวกเราด้วย

สุจิตรา นิรัญพฤษ์

...ท่านเทพเป็นเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติหรืออธิบดีกรมอาเซียนช่วงปี ๒๕๑๙ - ๒๕๒๐ ดิฉันเป็นเลขานุการกรมรับผิดชอบงานคณะกรรมการประจำอาเซียน และประเทศคู่เจรจา (ASEAN Standing Committee และ Dialogue Partners) สมัยนั้นอาเซียนมีเพียง ๕ ประเทศ ส่วนประเทศคู่เจรจา ถ้าจำไม่ผิด มีเพียงประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) จึงมีโอกาสติดตามท่านเลขาธิการเทพไปประชุมที่ฟิลิปปินส์หลายครั้ง ก่อนที่ไทยจะเป็นเจ้าภาพ การประชุมระดับรัฐมนตรีของอาเซียนประมาณปี ๒๕๔๐ และน่าจะมีการประชุมหัวหน้ารัฐบาลอาเซียนด้วย

ท่านเทพเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีเมตตา น่ารักกับลูกน้อง ท่านไม่ดุแรงๆ แต่จะกล่าวตักเตือนหากเราทำงานพลาด ท่านเป็นหัวหน้าคณะที่เราภูมิใจได้ เวลาจะให้ความเห็นอะไรก็จะมีท่วงทีการพูดที่สุชุม แต่บางครั้งจะปนไปด้วย humor เพราะท่านมักจะอารมณ์ดี เวลาเดินทางไปประชุมกับท่าน พวกเราจะรู้สึกอบอุ่นเพราะท่านให้ความเป็นกันเอง ไปทานข้าวด้วยกันบ้าง ไปทัศนศึกษาที่เจ้าภาพจัดบ้าง ตอนไทยเป็นประธานอาเซียน ท่านได้แสดงความเป็นผู้นำอย่างสมบูรณ์ ให้ความเอาใจใส่ในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ จำได้ว่า ตอนเตรียมการประชุมอาเซียนระดับรัฐมนตรีที่โรงแรมรอยัลคัลิฟ พัททยา ท่านลงมาดูเรื่องการจัดห้องประชุมและงานธุรการที่เกี่ยวข้องเองเลย ในเรื่องสารัตถะไม่ต้องพูดถึง เพราะท่านละเอียดรอบคอบและมีความเป็นนักการทูตที่น่าชื่นชม ดิฉันจึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานด้านการต่างประเทศจากท่านมากทีเดียว

ดิฉันได้มีโอกาสทำงานร่วมกับท่านอีกครั้งเมื่อท่านเป็นปลัดกระทรวง ท่านเดินทางไปเยือนรัสเซียกับคุณหญิงขวัญฤตา เข้าใจว่าตอนนั้นท่านใกล้จะเกษียณอายุราชการ ดิฉันเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงมอสโก ได้นำท่านไปพบปะกับทางกระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย และไปทัศนศึกษาที่เมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก แล้วไปส่งท่านกลับเมืองไทย ผ่านนครอิสตันบูล ถ้าจำไม่ผิด ที่อิสตันบูล ท่านได้รับทราบข่าวดีว่าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ **แต่สิ่งที่จำได้จริงๆ คือ คุณงามความดีของท่าน ความเมตตา ความเอาใจใส่ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาของท่าน**

“เรียบง่าย” คือ คำจำกัดความของความเป็น ม.ร.ว.เทพกุล เทวกุล

อัจฉรา เสรีบุตร

...ข้าราชการกระทรวงฯ ทุกคนจะรู้ว่าท่านเทพเป็นหลานของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ เวลาเดินทางพระรูปปั้นของพระองค์ท่าน พวกเราจะยกมือไหว้ทำความเคารพ ใบหน้าท่านเหมือนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของท่านเป็นที่สุด แต่ท่านเทพไม่เคยมีท่าทางถือตัว หรือแสดงท่าทางว่าเป็นเจ้า สำหรับดิฉัน ท่านเป็น “นักการทูตติดดิน” ท่านเป็นคน “เรียบง่าย” อาจจะมีเรียกได้ว่าสมถะด้วยซ้ำ ไม่ถือตัว เป็นกันเองกับลูกน้อง ท่านเป็นคนมีน้ำใจ เมื่อท่านเข้ามาทำงานในกรมภูมิภาควิทยุโรปซึ่งตอนนั้นเป็นช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่านจากกรมการเมืองเป็นกรมภูมิภาค มีท่านทูตสมบุญ ณ เชียงใหม่บุตรดูแลกรมยุโรป แล้วยังมีท่านเทพเป็นอธิบดีกรมการเมืองกำกับดูแลกรมภูมิภาคยุโรปอีกชั้นหนึ่ง พวกเราจึงเรียกท่านว่า “Super DG” ท่านได้แสดงความใจกว้าง โดยจัดสรรเงินราชการส่วนหนึ่งที่ได้รับจากท่านรัฐมนตรีสิทธิ มาแจกจ่ายให้กรมภูมิภาคทุกกรมเป็นประจำทุกเดือนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ทางกรมยุโรปได้นำเงินไปเบิกจ่ายเป็นค่าแท็กซี่ในกรณีที่ไม่มียอดส่วนกลางรับส่งข้าราชการไปประชุม หรือซื้อเครื่องใช้ในราชการที่จำเป็นแต่เบิกไม่ได้

ตอนนั้นกรมยุโรปเริ่มจัด cheese and wine party หลังเวลาราชการเพื่อผ่อนคลายความเครียด ซ็อกไวน์ เนยแข็ง และของว่าง แล้วเชิญเพื่อนข้าราชการจากกรมภูมิภาคอื่นรวมทั้งท่านอธิบดีเทพมาร่วม ท่านก็มาร่วมอย่างอารมณ์ดี และยังกรุณานำไวน์มาช่วยและเสนอที่จะออกเงินสมทบ ท่านพูดคุยสังสรรค์กับข้าราชการทุกคนอย่างเป็นกันเองและด้วยอารมณ์ขันตามแบบฉบับของท่าน ต่อมากรมภูมิภาคอื่นก็ทำตาม ท่านก็ไปร่วมทุกครั้ง ทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างข้าราชการต่างกรมกับท่านอธิบดีที่แสนจะ “ง่าย” และ “เป็นกันเอง” เวลาที่กรมใดมีงานด่วนที่จะต้องทำงานดึก ท่านก็จะให้เงินไปซื้ออาหารมารับประทานกัน

ดิฉันไม่เคยเห็นท่านอธิบดีอารมณ์เสีย ดูว่าข้าราชการ แม้มีเรื่องเครียดท่านก็พูดด้วยอารมณ์ขัน ใครทำงานดีท่านก็กล่าวชมเชยต่อหน้า ท่านยังเคยเรียกดิฉันเข้าไปพบเกี่ยวกับงานที่ทำ กล่าวชมว่าดิฉันเขียนหนังสือดี ดิฉันรู้สึกไม่คาดคิดแต่ก็เกิดความมั่นใจ

ในงานที่ทำมากขึ้น ท่านยังกล่าวชมข้าราชการบางคนให้ดิฉันฟังว่าเขียนหนังสือดีทั้งที่คนนั้นเป็นคนเสียบมาก แสดงให้เห็นว่าท่านช่างสังเกต ท่านเป็นตัวอย่างให้ดิฉันปฏิบัติตามในอันที่จะต้องกล่าวชมเชยผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้เขามีกำลังใจ กล่าวได้ว่าในช่วงนั้น กรมภูมิภาความีบรรยากาศที่อบอุ่นภายใต้การปกครองของท่านอธิบดีเทพ แม้จะมีการงานหลายเรื่องที่กล่าวได้ว่าวิกฤต

ในเรื่องความเมตตาของคุณชายเทพต่อผู้ได้บังคับบัญชา **อัจฉรา**เล่าว่า

...ท่าน Super DG เทพยังได้กรุณาหาทุนให้ข้าราชการกรมภูมิภาคไปเรียนต่อต่างประเทศ โดยท่านให้ข้าราชการไปสมัครขอรับทุน Masushita ระดับปริญญาโท ไปเรียนที่ International University of Japan ประเทศญี่ปุ่นจากเพื่อนของท่านคือ คุณเมธวดี กาญจนจारी CEO บริษัทชีว-เนชั่นแนล จำกัด ผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้ายักษ์ใหญ่ของเมืองไทย มีข้าราชการแรกเข้าจากกรมยุโรป ๒ คนสมัครขอรับทุนนี้ คือ ศศิวัฒน์ ว่องสินสวัสดิ์ และนิวิวัติ มานิตยกุล ท่านได้ให้ผู้สมัครไปติดต่อรับทุนจากคุณเมธวดีด้วยตนเอง และทั้งสองคนได้รับคัดเลือกให้รับทุนไปเรียนที่ญี่ปุ่นเป็นรุ่นแรก

ท่านได้ให้ความเมตตาเป็นพิเศษต่อลูกน้อง กล่าวคือ เงื่อนไขของมหาวิทยาลัยข้อหนึ่งคือผู้สมัครต้องมีคะแนน TOEFL เหมือนการสมัครเข้ามามหาวิทยาลัยในต่างประเทศอื่นๆ แต่ศศิวัฒน์ไม่เคยสอบ TOEFL และจะรอให้มีการสอบในรอบถัดไปก็จะไม่ทันเวลายื่นใบสมัครตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด ท่านอธิบดีเทพได้ช่วยกรุณาหาทางออกให้ โดยท่านได้โทรศัพท์ถึงอธิบดีกรมวิเทศสหการให้ช่วยจัดทดสอบภาษาอังกฤษให้แก่ศศิวัฒน์ เป็นกรณีพิเศษ เพื่อนำมาใช้ประกอบการยื่นใบสมัครเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้ศศิวัฒน์มีคุณสมบัติครบถ้วนมีสิทธิ์สมัครขอรับทุนได้

ปิยวัชร นิยมฤกษ์^{๗๖}

...เมื่อปี ๒๕๓๒ ผมกลับจากประจำการที่คณะทูตถาวร ณ นครนิวยอร์ก ได้มาปฏิบัติหน้าที่ที่กรมภูมิภาควยุโรปภายใต้ Super DG ม.ร.ว.เทพ เทวกุล ด้วยความที่ไม่เคยทำงานกับท่านมาก่อน เลยรู้สึกยำเกรงและไม่มั่นใจว่าจะทำงานได้ถูกใจท่านหรือไม่เพราะท่านเป็นทั้งเจ้านายและเป็นผู้อาวุโสสูงของกระทรวงฯ ท่านเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ

^{๗๖} ปิยวัชร นิยมฤกษ์ เคยดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงวัลลาดีมเปออร์ และกรุงโคเปนเฮเกน

เป็นนักกฎหมาย และเป็นเอกอัครราชทูตมาหลายประเทศ แต่ท่านก็แสดงความเป็นกันเอง และแคร่ความรู้สึกของผู้ได้บังคับบัญชา ท่านจะพูดคุยทักทายอย่างเป็นกันเองทุกครั้งที่ได้ยินเสียงกัน ท่านยังให้เกียรติมาร่วม wine and cheese party ที่ทางกองจัดกันอย่างง่ายๆ ตอนแรกก็นึกว่าท่านจะดำเนินที่จัดสังสรรค์กันในกอง ท่านก็ไม่ว่าอะไรคงเข้าใจว่าเราคงต้องการ moment สันทนาการบ้าง จนกองอื่นๆ ก็ทยอยกันจัด และ Super DG ม.ร.ว.เทพก็ไปร่วมให้กำลังใจด้วยมิได้ขาด

เมื่อคราวที่ผมขอย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ยังกรมอื่น หลังจากอยู่ที่กองยุโรปได้ ๑ ปี ในตอนเย็นมากแล้ว ท่านได้เรียกผมเข้าไปพบที่ห้อง สอบถามผมตรงๆ ว่าผมมีอะไร คับแค้นใจหรือไม่สบายใจอย่างไร จึงขอย้ายไปอยู่กรมอื่น ผมก็ตกใจ นึกไม่ถึงว่าท่าน จะเอาใจใส่กับความรู้สึกของข้าราชการผู้น้อยเช่นผม ซึ่งคงเป็นเพราะผมไม่ได้เรียนท่าน ด้วยวาจา หากแต่เขียนเป็นบันทึกเรียนเสนอเพื่อขอย้ายกรม ซึ่งเป็นที่มาของการที่ท่าน ต้องเรียกผมเข้าไปสอบถามเป็นส่วนตัว ซึ่งก็ได้เรียนให้ท่านทราบตามเหตุผลในขณะนั้น ผมเองก็รู้สึกผิดมารยาทไปมาก แต่ก็ได้เห็นว่าคุณเป็นผู้ใหญ่ที่แคร่ความรู้สึกของทุกคน ไม่เว้นแม้แต่กับลูกน้องระดับ ๖ เช่นผม

ม.ร.ว.เทพ เป็นผู้ใหญ่ที่ให้ความเมตตาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา แม้จะเป็นเรื่องส่วนตัว เพราะภายหลังจากที่ผมขอย้ายกรมภายใต้บังคับบัญชาของท่านแล้ว อีก ๑๒ ปี ต่อมา ท่านก็ยังกรุณาเป็นเจ้าภาพในงานมงคลสมรสของผม และเป็นประธานกล่าวอวยพร ในงานด้วย ซึ่งผมยังจดจำความกรุณาของท่านอยู่อย่างมิเสื่อมคลาย

ธนรัตน์ ธนพุทธิ^{๑๗} กล่าวถึงคุณลักษณะของท่านปลัดเทพด้วยความชื่นชมว่า

...ท่านเป็นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงฯ ที่มีคุณธรรม และ จริยธรรมสูง ทำให้ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ โปรดเกล้าฯ ให้ท่าน ดำรงตำแหน่งองคมนตรี นับเป็นความภาคภูมิใจของข้าราชการ กระทรวงการต่างประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากน้อยคนใน บรรดาอดีตรัฐมนตรีของกระทรวงฯ จะได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ ดำรงตำแหน่งอันสำคัญยิ่งในรัชกาลของพระองค์ นับว่าท่าน ได้เจริญรอยตามท่านพ่อของท่าน

^{๑๗} ธนรัตน์ ธนพุทธิ เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมพิธีการทูต เอกอัครราชทูต ณ กรุงไนโรบี กรุงปารีส และกรุงสต็อกโฮล์ม

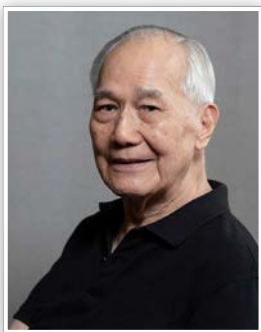

ท่านเป็นผู้บริหารที่ยึดมั่นและมั่นคงในหลักการความถูกต้องเสมอ โดยเฉพาะในการพิจารณาแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการระดับกลางและระดับสูงของกระทรวง ท่านจะพิจารณาจากบุคลิกและความรู้ความสามารถเป็นสำคัญ ไม่สนใจและไม่ชอบการวิ่งเต้นขอตำแหน่งอย่างเด็ดขาด ผมไม่เคยเป็นลูกน้องท่านโดยตรง ตอนนั้นผมเป็นรองอธิบดีกรมพิธีการทูต ได้รับแจ้งจากเลขานุการหน้าห้องท่านว่าท่านปลัดเทพให้ไปพบ ก็นึกว่าคงเป็นเรื่องกับการเตรียมงานเสด็จเยือนต่างประเทศของพระบรมวงศานุวงศ์ แต่ท่านกล่าวว่าผมพิจารณาแล้วจะให้คุณไปเป็นกงสุลใหญ่ที่โอซากานะ ตอนนั้นผมรู้สึกงงเล็กน้อย และความที่เคยได้ข่าวว่ากงสุลใหญ่ที่นิวยอร์กจะว่างลง ด้วยความที่เคยไปประจำการที่คณะทูตถาวร ณ นิวยอร์กมาแล้ว ก็เลยเรียนถามท่านว่าตำแหน่งกงสุลใหญ่นิวยอร์กไม่ว่างหรือครับ ท่านไม่ได้กล่าวอะไรเพิ่มเติม นอกจากย้ำว่าคุณเหมาะสมที่โอซากามากกว่า ผมจึงรีบยกมือไหว้และตอบไปว่าสุดแต่กระทรวงจะพิจารณาเห็นเหมาะสมครับ แล้วรีบลาออกจากห้องท่านเลย

สุภาพบุรุษอารมณ์ดี

คุณชายเทพเป็นคนที่มีความอารมณ์ดีเสมอ บรรดาลูกน้องไม่เคยมีใครเห็นท่านแสดง ความขุ่นเคืองหรืออารมณ์เสีย ไม่ว่าจะในเรื่องงานหรือเรื่องส่วนตัว และเป็นผู้รุ่มรวยด้วย อารมณ์ขัน เพื่อนร่วมรุ่นของท่านต่างเห็นพ้องต้องกันถึงคุณลักษณะเด่นนี้ เมื่อนึกถึงคุณชายเทพ หลายคนก็จะนึกถึงใบหน้ายิ้มแย้มอารมณ์ดีและอารมณ์ขันของท่าน

ท่านนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน กล่าวถึงอารมณ์ขันของคุณชายเทพว่า

...ก็ตีเป็นคนมีอารมณ์ขัน ถ้ามองจากสภาพภายนอกจะไม่ค่อยรู้สึก แต่สำหรับคนที่คุ้นเคย ก็ตีจะมีเรื่องเล่าตลกๆ จะมีมุขที่มัน witty ที่มันขำๆ อยู่ในตัวแล้วเขาก็หัวร่อลั่น ถ้าใช้ภาษาอังกฤษก็จะบอกว่า “He does not have a mean bone in his body” เขาเป็นคนอย่างนั้นจริงๆ สมัยนั้นทำงานด้วยกันสนุกมาก สนุกจริงๆ เพราะนอกจากจะคบกันในฐานะเป็นเพื่อนรุ่นน้องแล้ว แต่ก็ยังเป็นฉันญาติมิตรด้วย ที่ท่านพ่อท่านแม่ของก็ตีให้ความเมตตาปรานีกับผมโดยส่วนตัว

วิทยา เวชชาชีวะ กล่าวว่

...ก็เป็นคนมีอารมณ์ขันสามารถเล่าเรื่องตลก ไม่ได้หยาบคาย แต่จะเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนที่ทำอะไรตลกๆ ให้ฟังเป็นประจำ

คราวใดที่เพื่อนฝูงนั่งล้อมวงกัน ก็จะมีเรื่องเล่าสู่กันฟัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ท่านประสบพบมาสดๆ ร้อนๆ หรือเรื่องตั้งแต่ปีมะโว้แล้วก็ตาม และท่านก็จะเล่าในแบบฉบับของท่านให้เป็นที่สนุกสนานกันถ้วนหน้า

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขำขันตามตำรับ หรือเรื่องราชการกรงาน ท่านสามารถสอดแทรกอารมณ์ขัน ซึ่งท่านมีอย่างเหลือล้นเข้าไปเสมอ

.....

อารมณ์ขันของคุณชายเทพจึงทำให้เรื่องที่ตึงเครียดผ่อนคลายลง ดังที่ **ปกศักดิ์ นิลอุบล** รำลึกถึงเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งที่เดินทางไปเจรจาสันติภาพที่เวียดนามว่า

...ตอนที่ไปเปิดความสัมพันธ์ กับเวียดนาม ในเดือนสิงหาคม ปี ๒๕๑๙ มีช่วงหนึ่งที่มีการเจรจามากเพราะว่าตกลงกันไม่ได้ ท่านเทพก็บอกว่าจะกลับโรงแรม ผมก็ขอไปด้วยเพราะผมลืมนเอกสารไว้ที่โรงแรม พอขึ้นรถผมก็ปิดประตูบัง แต่คนรถไม่ออกรถเพราะมือของเขาถูกประตูรถหนีบ ผมเห็นผมก็ตกใจแต่เขาไม่ร้องสักแอะ ความอดทนสูงมากคนเวียดนามนี้ เหตุการณ์นั้นกลายเป็นใจึกของผู้ใหญ่ในกระทรวง “โอ้โฮ คุณ.....คุณ สามารถล้างแค้นได้สาสม” ภายหลังพอท่านเห็นหน้าผม ท่านก็จะหัวเราะพร้อมกล่าวว่า “ฮะ ฮะ ฮะ ฮานอย ฮานอย” ท่านไม่เคยลืมเรื่องนี้เลย มันทำให้บรรยากาศตึงเครียดที่เกิดจาก deadlock คลายลงนิดหนึ่ง

.....

เรื่องการทำงานเก่งและการอ่านงานได้อย่างเฉียบขาดนั้น คุณชายเทพมีอยู่พร้อม แต่ลูกน้องหลายคนก็ยังกล่าวถึงคุณลักษณะที่กล้าหาญของท่านเป็นพิเศษ

ผู้นำที่กล้าพูด กล้าทำ และรับผิดชอบ

ความกล้าหาญของคุณชายเทพเป็นคุณสมบัติที่ทำให้ผู้ร่วมงานทั้งหลายต่างประทับใจ **เดช บุนนาค** เพื่อนร่วมงานรุ่นน้องกล่าวถึงคุณลักษณะเด่นของ “พีทิต” ว่า

...ท่านเป็นคนที่กล้าพูด กล้าพูดความจริง กล้าพูดข้อเท็จจริงเพื่อความ เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย คือว่าเป็นกลางจริงๆ ว่าไปตามเนื้อผ้า ยกตัวอย่างไม่ได้ เพราะหลายเรื่องเป็นความลับของราชการ อยากให้ปรากฏอย่างนี้ว่า ท่านกล้าพูดความจริง กล้าพูดข้อเท็จจริงต่อทุกฝ่ายเพื่อความถูกต้องเพื่อความ เป็นธรรม ท่านเป็นอย่างนี้มาตั้งแต่ท่านเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยในกระทรวงการต่างประเทศ ตั้งแต่ท่านเป็นหัวหน้ากอง ถ้ามีอะไรไม่ถูกไม่ควร ท่านก็จะพูดกับอธิบดีว่าผมเห็นว่าเรื่องนั้นมันเป็นอย่างนั้นนะครับ เรื่องนี้มันเป็นอย่างนี้ะครับ อันนี้ก็จะไม่ยกตัวอย่างเหมือนกัน เพราะมันกระทบ กระเทือนคนที่ยังมีชีวิตอยู่ มีอยู่ตอนหนึ่ง เคยอยู่กับพีทิตที่กรมสารนิเทศหรืออะไร ตอนเป็นเลขาโทในปี ๒๕๑๔ ผมกลับมาตอนปี ๒๕๑๒ ถึงได้อยู่ด้วยกัน อันนี้ยืนยัน ตั้งแต่ท่านเป็นเด็ก นี่คือพีทิตที่แท้จริงที่ทำให้ผมเคารพก้นับถือในฐานะข้าราชการด้วยกัน over and above ในฐานะพี่ชาย เพราะว่าผมถือว่า พีทิตเป็นพี่ชาย

พิศาล มาณวพัฒน์

...ท่านมีหลักการในการทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเสมอ ท่านมีความกล้าหาญพอที่จะผลักดัน กล้าหาญต่อหลักการ ท่านจะไม่เปลี่ยนใจง่ายๆ แต่จะมั่นใจ และให้ความมั่นใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความมั่นใจมากขึ้น เพราะท่านกล้าหาญพร้อมที่จะรับผิดชอบ เมื่อท่านได้เสนอความเห็นแล้ว ถ้าหากเป็นเรื่องนโยบาย ท่านจะปฏิบัติตามคำสั่งนั้นอย่างเต็มที่ เรื่องความกล้านี้ ท่านมีบริบูรณ์ มิใช่เพราะท่านเป็นคุณชายเป็นหม่อมราชวงศ์หรือเป็นลูกเจ้านาย แต่เพราะท่านมี personal conviction ที่ท่านคิดว่าถูกต้อง

ธีรกุล นิยม^{๑๔} เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวยืนยันถึงความกล้าหาญของคุณชายเทพ

...ผมได้สัมผัสถึงความกล้าหาญและความเป็นผู้นำของ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล เมื่อครั้งท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง ขณะที่ผมปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออก ๓ (จีน) ในช่วงนั้นนายจู่ หงจี รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นดาวรุ่ง เป็นซาร์ทางเศรษฐกิจของจีนและกำลังจะก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจีน ตอบรับการเยือนประเทศไทย ตามคำเชิญรัฐบาลไทย การเยือนครั้งนั้นได้เกิด “ศึก” แย่งกันเป็น เจ้าภาพระหว่างรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศกับรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายความมั่นคงซึ่งเป็นอดีตนายกรัฐมนตรี

ผมในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จึงต้องหารือและประสานงานกับ รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่กองการต่างประเทศของทำเนียบรัฐบาล เพื่อหาทางออกเรื่องนี้ให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ก่อนการหารือผมได้ขอเข้าพบท่านปลัดเทพ เพื่อเรียนขอนโยบาย ข้อเสนอแนะ ท่านปลัดเทพซึ่งมีภารกิจรัดตัวได้ให้เวลาฟังและอ่าน เอกสารการเตรียมการเยือน ที่ผมเตรียมไว้สำหรับเป็น *working document* ในการหารือ

เมื่อท่านได้ฟังบรรยายสรุปและอ่านเอกสารโดยละเอียดแล้ว ท่านได้มีความเห็น และมีข้อตัดสินใจทันทีว่า “ธีรกุล คุณทำดีที่สุดแล้ว ผมเห็นชอบกับโปรแกรมที่ทางคุณและเจ้าหน้าที่เตรียมขึ้นมา ผมสนับสนุนคุณเต็มที่ ทำที่ที่คุณจะใช้ต่อที่ประชุมนั้น อ่างได้เลยว่าเป็นท่าทีของปลัดกระทรวง หากเขารวนก็ให้ยื่นไปเลยว่า ปลัดยืนยันและยืนยันงาน จะเอาแบบนี้ ผมพร้อมรับผิดชอบทุกอย่าง”

คำพูดสั้นๆ นั้น นอกจากทำให้ผมไม่ไปประชุมด้วยความมั่นใจเพราะมีท่าทีที่ชัดเจน ที่ได้รับความเห็นชอบโดยตรงจากผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกระทรวงฯ แล้วเหตุการณ์ครั้งนั้น แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำของท่านปลัดเทพอย่างมีนัยสำคัญอย่างน้อย ๓ ประการ ประการแรก คือ ความเมตตา ท่านปลัดได้กรุณาให้เวลา “คิวแทรก” กับผมซึ่งเป็นข้าราชการผู้น้อยแม้ไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า โดยได้ตั้งใจฟังและอ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด ประการที่สอง ท่านตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานต่อด้วยความมั่นใจและมีท่าทีที่ชัดเจน ประการที่สาม ท่านมีความกล้าหาญพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะตามมาทุกประการ คุณสมบัติความเป็นผู้นำสามประการที่ท่านแสดงออกชัดเจนในวาระเดียวกันเป็นสิ่งที่หาได้ไม่ง่ายนักในระบบราชการของเรา

^{๑๔} ธีรกุล นิยม เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงโซล กรุงฮอนสไต และกรุงปักกิ่ง

วิบูลย์ คุสกุล

...ท่านเทพมีบุคลิกที่เหมาะสมไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่ง อธิบดี หรือ ตำแหน่งอื่นๆ ท่านเป็นคนที่ดีตติณ กระตือรือร้น ทรงพลัง ไม่เคยหยุดนิ่ง กล้าพูด กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรมชาติโดยไม่หวั่นเกรงสิ่งใด ซึ่งก็สามารถทำให้ฝ่ายการเมือง เกรงใจและรับฟังกระทรวงการต่างประเทศ นับเป็นคุณลักษณะ ที่โดดเด่นสำคัญของท่านในยุคนี้ ที่สำคัญคือ ท่านเทพ มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่พูดและทำ กล้าทำในสิ่งที่พูด

สุภาพบุรุษนักกีฬา

คุณชายเทพเล่นกีฬาหลายประเภทตามแบบฉบับนักเรียนประจำอังกฤษ ท่านเล่น เทนนิส ปิงปอง บริดจ์ ดำน้ำ กอล์ฟ และได้เริ่มหัดเล่นสกีในช่วงเวลาที่ท่านเป็น เอกอัครราชทูตประจำประเทศฝรั่งเศส เป็นกีฬาที่ท่านและคุณหญิงขวัญตาชื่นชอบไป เล่นที่ต่างประเทศเป็นประจำทุกปีหลังจากเกษียณอายุราชการ ด้วยความที่ชอบกีฬา ท่านจึงชื่นชอบผู้มีน้ำใจนักกีฬาเพราะเล็งเห็นว่าจะสามารถทำงานเป็นทีมกับผู้อื่นได้

ศศิวัฒน์ ว่องสินสวัสดิ์^{๑๙} กล่าวถึงความประทับใจในตัวท่านอธิบดีเทพว่า

...ผมมีโอกาสได้ทำงานในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชาของท่าน ตั้งแต่เมื่อผมเป็นข้าราชการแรกเข้าที่กรมยุโรปในปี ๒๕๓๑ ในเบื้องต้นที่ผมมีโอกาสได้พบกับท่านนั้น ภาพของ นักการทูตที่เคยอ่านในนิยายก็ปรากฏขึ้นมาอย่างแจ่มชัด ไม่ว่าจะบุคลิกท่าทางที่ดูสง่างาม สุภาพ และเป็นสุภาพบุรุษ ทุกกระเปียดนี้ว แต่เมื่อผมได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดและรู้จักท่าน มากขึ้น ผมก็ค้นพบว่าท่าน ม.ร.ว.เทพ ยังมีความเป็น “สุภาพ บุรุษนักกีฬา” และท่านยังได้กรุณาให้ข้อคิดเรื่องความเป็น นักกีฬาแก่ผมในการสนทนากันครั้งหนึ่งซึ่งผมยังจำได้อย่าง แม่นยำจนถึงทุกวันนี้

^{๑๙} ศศิวัฒน์ ว่องสินสวัสดิ์ อธิบดีกรมยุโรป และเอกอัครราชทูต ณ กรุงมอสโก

ในสมัยนั้นกระทรวงมีการแข่งฟุตบอลระหว่างกรมต่างๆ โดยผมก็มีโอกาสได้ร่วมเล่นในทีมของกรมการเมืองด้วย ผมทราบจากพี่ๆ ในกรมว่าถึงแม้ท่านอธิบดีเทพจะไม่ได้ไปชมการแข่งขันเนื่องจากภารกิจที่รัดตัวมาก แต่ท่านก็จะติดตามผลการแข่งขันอย่างใกล้ชิด และวันหนึ่งท่านก็ได้พูดกับผมว่า “คุณศศิวัฒน์ผมดีใจที่คุณเป็นนักฟุตบอล เพราะผมเชื่อว่าคนที่เล่นกีฬาจะมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย และที่สำคัญที่สุดคือมี team spirit รู้จักการทำงานเป็นทีม”

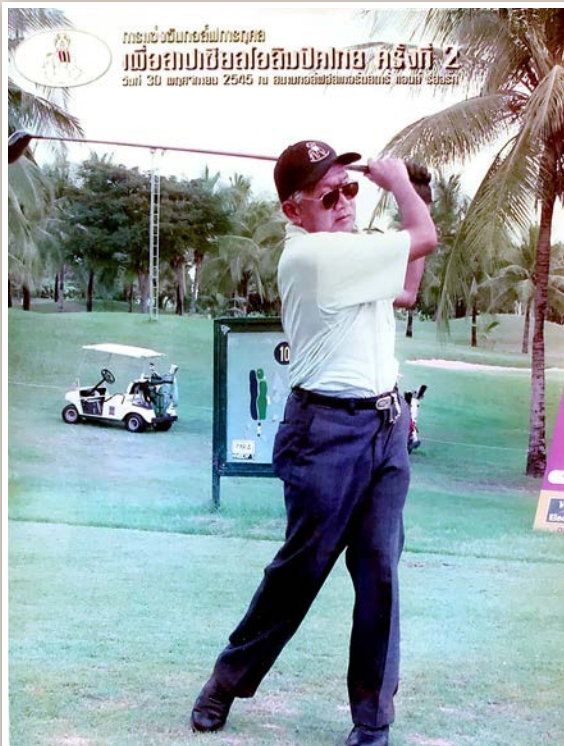
คำพูดของคุณชายเทพในวันนั้นทำให้ศศิวัฒน์ประทับใจมากและนำมาใช้กับการทำงานในปัจจุบัน โดยเมื่อต้องร่วมเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์ไม่ว่าจะเป็นการสอบนักการทูต การสอบคัดเลือกพนักงานโครงการ หรือการสอบเลื่อนระดับต่างๆ ศศิวัฒน์มักจะต้องดูในประวัติหรือถามผู้เข้าสอบเสมอเพื่อค้นหา “ความมีน้ำใจนักกีฬา” และ “team spirit” ในตัวของเขาและเธอเหล่านั้น เหมือนที่ท่านได้เคยมองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้

จริยวัฒน์ สันตะบุตร รำลึกถึงความเป็นกันเองของคุณชายเทพ เมื่อครั้งที่ร่วมเล่นเทนนิสและปรีดจ้ด้วยกันว่า

...ตอนคุณชายเทพเป็นอธิบดีกรมการเมืองเป็นช่วงที่ผมที่แม่ไม่ได้เป็นลูกน้องโดยตรงแต่ก็ใกล้ชิด เพราะได้เล่นเทนนิสกับท่านที่สนามเทนนิสอาคารถนนศรีอยุธยาเกือบทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เป็นก๊วนเล็กๆ ที่สนุกสนาน ท่านเล่นเทนนิสอย่างอารมณ์ดี ทำให้คนใกล้ชิดสนิทสนมเข้าหาแย้มแหย่กันบ้างตามธรรมเนียม เมื่อจบเซ็ทท่านก็จะสูบไปป์และนั่งคุยด้วยทุกเรื่องรวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงาน บางครั้งท่านก็ถามหรือขอทราบเรื่อง ใครมีอะไรก็ถามท่าน ทำให้ได้รับความรู้และความบันเทิงไปตามกัน นับเป็นการให้ความใกล้ชิดและได้ประโยชน์กับการทำงานไปในคราวเดียว เพราะบรรยากาศที่เป็นกันเอง

นอกจากนี้ พี่นิด (คุณหญิงขวัญตา เทวกุล) ก็มักจะจัดกระเช้าน้ำและขนมมาด้วย พวกเราจึงได้รับอันಿಸงส์ แยมคู่สมรสหรือแฟนใครจะมาเปิดตัวร่วมวงด้วย พี่นิดและคุณชายก็จะต้อนรับ แยมหลายครั้งหลังเล่นเทนนิส ท่านยังชวนพวกเราไปทานอาหารและคุยต่ออีก นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ไม่เล่นเทนนิสมาร่วมวงคุยหารื้อด้วยในหลายโอกาส

...ผมเองเคยนั่งเรือไปเกาะกับท่านเมื่อกระทรวงจัดทริป ระหว่างทางก็ได้เล่นไฟ
บริดจ์กับท่านและเพื่อนนักเรียนอังกฤษรุ่นท่านซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในกระทรวงอีกหลายท่าน
ท่านก็เล่นไปสูบไปบ๊อย่างมีความสุข ผมเชื่อว่าเวลาท่านเล่นกีฬาทุกอย่างก็คงเป็นเช่น
เดียวกันนี้ และที่สำคัญคือมักมีพินิคร่วมทริป และเป็นหัวใจคณะคู่สมรสของน้องๆ
สนุกสนานอยู่ด้วยเสมอ ใครมีเรื่องดีๆ หรือเด็ดเนื้อร้อนใจก็มักจะสามารถถ่ายทอดใน
วงกีฬาทำให้ได้มีโอกาสฟังเพลงโปรดของคุณชายอยู่บ่อยๆ จนจำได้ (เพราะผมจะถูก
ดึงให้ไปยืนเป็นลูกคู่หรือหางเครื่องเป็นประจำ) ซึ่งหลายคนคิดว่า “เป็นไปไม่ได้” นั่นเอง

เพื่อนเก่าอีกท่านหนึ่งที่เคยร่วมเล่นกอล์ฟกับคุณชายเทพคือ พลเอก จงเพียร
พลทรัพย์^{๕๐} กล่าวถึงความหลังและมิตรภาพที่สนิทสนมระหว่างกันมากกว่าครึ่งศตวรรษว่า

...เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ผมเป็นรองผู้ช่วย
ทูตทหารบกที่กรุงโตเกียว ได้พบคุณชายเทพที่
เป็นเลขาธิการเอกที่นั่น เราเป็นเพื่อนกันสาม
ชั่วคน คือท่านพ่อของคุณชายเทพเคยเป็นนักเรียน
นายร้อยรุ่นเดียวกับคุณพ่อของผม แต่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ส่งท่านพ่อของ
คุณชายเทพไปเรียนต่างประเทศก่อนจบเป็น
นายทหาร ท่านจึงเป็นนักการทูตจนเป็นปลัด
กระทรวงการต่างประเทศ ลูกๆ ของคุณชายเทพ
และลูกๆ ของผมก็เป็นเพื่อนกันที่โตเกียว ผม

| ออกรอกับพลเอก จงเพียร พลทรัพย์

และคุณชายเทพเป็นนักกอล์ฟด้วยกันจึงไปเล่นกันทุกอาทิตย์ สนามกอล์ฟอยู่ไกล
พอสมควร เข้าไปขับรถประมาณหนึ่งชั่วโมง ขากลับรถติดใช้เวลาราว ๒ - ๓ ชั่วโมง
สมัยนั้นเราใช้รถเกียร์ธรรมดา รถก็ติด ต้องขับรถเหยียบคลัทช์เปลี่ยนเกียร์ตลอดเวลา
จนเป็นตะคริว ต้องผลัดกันขับ นอกจากนี้เรายังไปเที่ยวใกล้ๆ กรุงโตเกียวด้วยกันเสมอ
คุณชายเทพย้ายกลับก่อน เพราะผมต้องอยู่ ๕ ปีจึงครบเทอมกลับ

^{๕๐} พลเอก จงเพียร พลทรัพย์ เคยดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาด้านงานปลัดกระทรวงกลาโหม บิดาของปัญญาภรณ์ พลทรัพย์
เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคยา กรุงฮานอย รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และเอกอัครราชทูต
ณ กรุงพนมเปญ

สรยุทธม์ พรหมพจน์ กล่าวถึงความประทับใจในตัว ม.ร.ว.เทพกมล ว่า...

...“ท่านเทพ หรือคุณชายเทพ” ตามวาระเวลาที่ผม address ท่านยามสนทนากัน เป็นผู้ใหญ่กระทรวงต่างประเทศ ท่านแรกที่ผมได้รู้จัก

ช่วงปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ ผมดำรงตำแหน่ง หัวหน้าแผนก สารนิเทศ กองนโยบายภายนอกประเทศ สำนักนายกรัฐมนตรี หน้าที่กองเราคือสรุป ตั้งข้อสังเกต และเสนอแนะรายงานจาก กระทรวงต่างประเทศถึงนายกรัฐมนตรี

สมัยนั้น ข้าราชการที่จะเดินทางไปประชุมต่างประเทศ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายกรัฐมนตรีทุกราย ระเบียบนี้ทำให้กองของเรา “กิน” พอคवर เพราะทุกกระทรวง ทบวงกรม โดยเฉพาะกระทรวงต่างประเทศต้องมาวิ่งเต้น ขอให้เราเร่งรัดการทำรายงาน ให้นายกรัฐมนตรีอนุมัติ

ช่วงเวลานั้นงานต่างประเทศที่สำคัญคือนโยบายด้านอินโดจีน ปัญหาสงคราม เวียดนามกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งผมคุมงานด้านนี้อยู่ที่ทำเนียบ ช่วงนั้นผมได้ขอไปหารือกับผู้รับผิดชอบที่กระทรวงฯ เพื่อประสานงานกันให้กระชับและรวดเร็วขึ้น ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ผมได้พบสนทนากับท่านเทพเป็นชั่วโมง ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองเอเชีย ตะวันตกเฉียงใต้ ไม่คิดว่าท่านจำได้ว่าข้าราชการหนุ่มจากทำเนียบคนนั้นจะย้ายมาเป็น นายเวร ชั้น ๑ กระทรวงต่างประเทศ ในปี ๒๕๑๙

ปี ๒๕๒๖ ผมกลับจากญี่ปุ่น มาเป็นเลขานุการเอก กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีท่านเทพเป็นอธิบดีกรมการเมือง และได้ทำงานต่างๆในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชาของท่าน ได้เพียง ๔ เดือน ท่านปลัดกระทรวงอาสาได้ย้ายให้ผมไปปฏิบัติหน้าที่เลขานุการ ท่านรัฐมนตรีช่วยฯ ประพาส ลิมประพันธ์

ปี ๒๕๓๐ ผมได้มาเป็นลูกน้องท่านเทพอีกครั้ง ในตำแหน่งผู้อำนวยการกองยุโรป ตอนนั้นท่านดอน ปรมัตถวินัย เป็นผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คงมีสารเคมีต้องกัน ช่วงนี้ผมเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับท่านมากขึ้นทั้งด้านงานและส่วนตัวในการร่วมเสพสุราอาหารกับท่านหลังเลิกงานบ่อยๆ ยังจำได้ด้วยความเป็นกันเองว่า ท่านบ่นว่ามาหลงคารมผม เพราะเป็นปีแรกของกรมการเมือง ที่ข้าราชการกองยุโรปได้รับ ๒ ชั้น มากกว่ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลังจากนั้นไม่นาน ท่านได้ออกไปประจำการที่บรัสเซลส์ ส่วนผมขึ้นเป็นทูตประจำกระทรวงในปี ๒๕๓๓ และเอกอัครราชทูต ณ กรุงมะนิลาในอีกสองปีต่อมา

เมื่อท่านเทพดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง ยังกรุณาเดินทางมาราชการและเยี่ยมผมที่กรุงมะนิลา ยังจำได้ว่าได้เรียนเชิญคณะของท่านไปไร่ไวน์ แกลม์หมุ่หันตัวเล็กส์บด้วย जान ยังสัพยอกท่านด้วยถึงช่วงเวลาสั้นๆ ที่เคยทำงานอยู่ด้วยกัน และยังเรียนท่านว่าระหว่างที่อยู่มะนิลาทูตน่าจะใหญ่กว่าปลัดกระทรวง ท่านไมโกรธ หัวเราะเอิ๊กอ๊าก แล้วย້อนผมว่าก็ถูกของคุณ แต่พอกลับไปถึงประเทศไทยแล้ว ปลัดกระทรวงก็อาจย้ายทูตบางคนไปแถวแอฟริกาได้

หลังจากนั้น ผมก็ประจำการอยู่ต่างประเทศ ๑๖ - ๑๗ ปี ไม่เคยกลับกระทรวงฯ จนลาออกจากราชการสมัยอยู่เบอร์ลิน

ผมเองก็ยังได้พบกับท่านตามงานเลี้ยงต่างๆ รวมทั้งงานเลี้ยงที่บ้านท่าน และค่อยๆ ห่างกันไป

ความประทับใจต่อท่าน คือความเป็นกันเอง ความเมตตาที่ท่านให้ผมอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงความสำราญสำราญใจทุกครั้งที่ได้ออกไปรับประทานอาหาร และสนทนาธรรมกับท่าน

สมบุรณ์ เสี่ยมบุตร

...คุณชายเทพเป็นนักการทูตและนักบริหารที่ให้โอกาสแก่ลูกน้องแสดงความเห็นและความสามารถได้เต็มที่ อย่างเช่น ในการประชุมทูตไทยทั่วโลกครั้งหนึ่งที่กรุงเทพฯ คุณชายในฐานะปลัดกระทรวงและประธานในพิธีเปิดการประชุม เมื่อท่านทราบว่าคุณน้องเตรียมพูดเรื่องสหรัฐกำลังเปลี่ยนนโยบายจากการที่จีนเป็นประเทศที่ช่วยต่อต้านสหภาพโซเวียต กลายเป็นสหรัฐต่อต้านจีน ซึ่งในขณะนั้นกำแพงเบอร์ลินยังไม่แตกและยังไม่มีerkกล่าวถึงในเรื่องสหรัฐเปลี่ยนนโยบาย หักหลังจีน คุณชายเทพให้ลูกน้องพูดก่อนโดยคุณชายเพียงกล่าวเปิดการประชุม เรื่องสหรัฐเปลี่ยนท่าที่ต่อจีนเป็นเรื่องที่ประชุมเอกอัครราชทูตสนใจมาก

วิกรม คุ้มไพโรจน์^{๑๐}

...ม.ร.ว.เทพ เทวกุล เป็นนายคนแรกของผม เมื่อผม โอนจากสังกัดเดิม คือเป็นอาจารย์โท แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากสอบเข้า กระทรวงการต่างประเทศได้เมื่อต้นปี ๒๕๑๖ ท่านปลัดแผน มีคำสั่งให้ผมมารับตำแหน่งเป็นเลขานุการโท (ชั้นสอง) ที่กอง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง ซึ่งคุณชายเทพเป็น หัวหน้ากองอยู่

ในช่วงเวลานั้น กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีงานในความรับผิดชอบมากที่สุดในกรมการเมือง เนื่องจากกำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นการสู้รบระหว่าง เวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ และการสู้รบในลาวระหว่าง รัฐบาลของเจ้าสุวรรณภูมากับฝ่ายปเตดลาว ภายใต้การนำของเจ้าสุภานุวงศ์ นอกจากนี้ ยังมีเรื่องปัญหาแกมพูชา ยังไม่รวมถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ อีกหลายเรื่อง คุณชายเทพจึงมีงานในความ รับผิดชอบมหาศาล แทบไม่มีเวลาพัก

ผมได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะลาว ในระยะเวลานั้นไทยมีสถาน เอกอัครราชทูตที่ เวียงจันทน์ มีสถานกงสุลที่เมืองห้วยทราย และสถานกงสุลที่เมือง ปากเซ คอยติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวทางทหารของฝ่ายปเตดลาว ที่เคลื่อนไหว ใกล้กับบริเวณชายแดนไทย แล้วยังมีสถานกงสุลใหญ่ที่เมืองสุวรรณเขต ซึ่งเป็นเมืองที่มัน สำคัญอีกแห่งของลาวฝ่ายขวาที่มี เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ เป็นผู้นำฝ่ายขวาคนหนึ่ง สถานกงสุลใหญ่ที่เมืองสุวรรณเขตมีหน้าที่สำคัญในการสดับรับฟัง และติดตามดู ความเคลื่อนไหวของฝ่ายปเตดลาวทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาวบริเวณที่ราบสูง ปากซอง ที่มีเวียดนามหนุนหลังอยู่

ทุกวันจะมีโทรเลขรายงานการเมืองและสถานการณ์ทางทหารในลาว จากสถานทูต และสถานกงสุลทั้งสามมายังกระทรวงฯ มากมายจนอ่านกันแทบไม่ทัน แคล้วประเทศ เดียวก็มีเรื่องที่กระทรวงการต่างประเทศต้องรายงานให้รัฐบาลทราบทุกวัน เนื่องจากมี พัฒนาการของเหตุการณ์ทางทหารและการสู้รบที่เปลี่ยนไปทุกระยะในลาว ซึ่งมีผลกระทบ

^{๑๐} วิกรม คุ้มไพโรจน์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำสิงคโปร์ มาเลเซีย นิวซีแลนด์ อิตาลี และ อังกฤษ

ต่อความมั่นคงของไทยโดยตรง และยังคงเข้าประชุมกับหน่วยงานความมั่นคงของไทย ซึ่งจัดเป็นประจำ ยังไม่นับโทรเลขรายงานพัฒนาการทางการเมืองและการทหารในเขมร และเวียดนามอีกมากมายที่จะต้องรายงานให้รัฐบาลทราบ

ภาวะและความรับผิดชอบของคุณชายเทพในฐานะหัวหน้ากอง จึงมีมากเป็นเงาตามตัว แทบไม่มีเวลาว่าง โดยเฉพาะในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของสถานการณ์ทางการเมืองในภูมิภาค เรียกได้ว่าทำงานกันไม่มีวันหยุด ในหลายโอกาสคุณชายก็อดมีอารมณ์กับลูกน้องบ้าง แต่ก็เป็นที่เข้าใจของบรรดาลูกน้องในกอง และเห็นเป็นเรื่อง joke เวลาคุณชายแสดงความหงุดหงิด แทบทุกคนที่ทำงานภายใต้คุณชายในระยะนั้น (ปี ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙) จึงไม่ถือสา และอดเห็นใจสงสารคุณชายไม่ได้ ทั้งเกิดความผูกพันกับคุณชายในเวลาต่อๆ มา ด้วยเห็นว่าคุณชายเทพเป็นคนเอาจริงกับการทำงาน และมุ่งมั่นที่จะทำให้งานมีคนรับผิดชอบสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณชายเป็นคนตรงไปตรงมา ด้วยพื้นฐานที่ได้รับการอบรมอย่างดีจากครอบครัว คุณชายจึงเป็นคนสุภาพเรียบร้อย เป็นผู้ใหญ่น่าเคารพนับถือ เมื่อคุณชายเชิญลูกน้องไปทานข้าวที่บ้านเป็นครั้งคราว เวลาสบายๆ คุณชายก็อดเล่าเรื่องต่างๆ ให้เราฟังแบบเปิดเผยไม่ได้ อาทิ เล่าถึงลูกสาว ๓ คน ตอนเด็กๆ ว่าเป็นยังไง ลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร เป็นต้น ถ้าไม่ใช่คนกันเองหรือเป็นลูกน้องที่คุณชายรู้สึกไว้วางใจแล้ว ก็คงไม่เล่าให้ฟัง

อดคิดถึงเวลาที่คุณชายมีอารมณ์สบายๆ ผ่อนคลายไม่ได้ เมื่อคุณชายได้รับเชิญให้ร่วมร้องเพลง ก็จะต้องร้องเพลงได้ไพเราะอย่างมีอารมณ์สุนทรีย์ เพลงที่โปรดมากคงจะเป็นเพลง “ช้วนิจนิรันดร” และ “เป็นไปไม่ได้” ที่คุณชายมักร้องเสมอในงานรื่นเริง และร้องได้เป็นอย่างดี

เราสองคนมีอะไรคล้ายกัน คือ เกิดปีเดียวกัน
 อายุเท่ากัน รุ่นเดียวกัน ทำงานใกล้ชิดกัน
 เพื่อนๆ รักก๊ิตทุกคน ก๊ิตเป็นคนจิตใจดี
 ในเรื่องงานการ ก๊ิตเป็นคนที่มีความคิดดี
 มีคนเคารพนับถือ ก๊ิตเป็นคนที่ practical
 แต่มีหลักการ ลูกน้องก็รักก๊ิต”

อาสา สารสิน เล่าถึงความสนิทสนมกับคุณชายเทพว่า

...เรารู้จักกันมานาน เกิดปีเดียวกัน แถมเป็นญาติทางราชสกุล “กิตติยากร” กับ “หญิงสุ”^{๑๒} หญิงสุรู้จักกับก๊ิตตั้งแต่เกิดจนไปเรียนที่อังกฤษ ครอบครัวเราใกล้ชิดกัน ก็เลยเจอกันบ่อยตั้งแต่ตอนหนุ่มๆ ตอนนั้นใกล้ชิดกันมาก ไปปารีสก็ไปอยู่ด้วยกัน ไม่ต้องเกรงใจกัน

ก๊ิตเป็นคนดี เพื่อนผู้รัก มีอารมณ์ขัน จำได้ดีว่าหลังจากที่จอมพลถนอม กิตติขจร ปฏิวัติตนเองนั้น ท่านรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์^{๑๓} พันหน้าที่ ท่านจรรยาพันธ์ ปลัดกระทรวง

^{๑๒} ท่านผู้หญิงสุจิตคุณ สารสิน ธิดาคนเล็กในหม่อมเจ้าจรจวบกิตติคุณ กิตติยากร (พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ) กับหม่อมราชวงศ์วิจิตรโสม กิตติยากร สมรสกับ อาสา สารสิน

^{๑๓} พันเอกพิเศษ ถนัด คอมันตร์ อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รองนายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร

ใช้อำนาจทำหน้าที่รัฐมนตรีว่าการ ส่วนท่านแผน^{๔๔} ซึ่งเป็นอธิบดีกรมองค์การนั้น ท่าน จรูญพันธ์เลื่อนตำแหน่งให้เป็นรองปลัด ตอนนั้นกระทรวงเกิดช่องว่างเพราะท่านรัฐมนตรี ฤกษ์^{๔๕}พ้นหน้าที่หลังจากเป็นรัฐมนตรีต่อเนื่องเป็นเวลานาน ท่านเป็นคนเก่งมาก ดูแลเรื่อง นโยบายเองทั้งหมด พอท่านพ้นไป กระทรวงฯ ก็ประสบปัญหาสัญญาภาคทางด้านนโยบาย จึงระดมพวกเราภายใต้การนำของท่านรองปลัดแผน ซึ่งก็มีหลายคนด้วยกัน รวมทั้ง วิทยา กิตติ สุธี^{๔๖} โกล^{๔๗} ชวาล^{๔๘} และผมด้วย เพื่อช่วยคิดหาทางออกทางด้านนโยบาย กับปัญหาต่างๆ ที่กำลังประสบอยู่ในขณะนั้น กิตติเป็นคนเก่งและมีอัธยาศัยดีมาก ใครๆ ก็รัก จากนั้นพวกเรา ก็แยกย้ายกันไป มาได้ร่วมงานกันอีกครั้งตอนผมเป็นปลัดกระทรวง กิตติเป็นอธิบดีกรมการเมือง ตอนนั้นเรื่องหลักคือปัญหาแกมพูชา มีท่านรัฐมนตรีสิทธิ เป็นหัวหน้าทีม กิตติในฐานะอธิบดีกรมการเมืองจึงต้องทำงานอย่างหนักมาก ซึ่งมีส่วนร่วม ผลักดันให้สามารถแก้ปัญหาแกมพูชาได้ในเวลาต่อมา

^{๔๔} แผน วรรณเมธี เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ กรุงลอนดอน เลขาธิการสำนักงาน อาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย และเลขาธิการสภาการศึกษาไทย

^{๔๕} สุธี ประศาสน์วินิจฉัย เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมือง รองปลัดกระทรวง เอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ และกรุงลอนดอน

^{๔๖} โกล สันธวานนท์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงอังการา กรุงฮานอย กรุงปักกิ่ง กรุงบอนน์ รองปลัดกระทรวง การต่างประเทศ และที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี

^{๔๗} ชวาล ชวณิชย์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ แอดดิส อบาบา เอกอัครราชทูตผู้แทนไทยประจำสำนักงานสหประชาชาติ ณ กรุงเจนีวา เอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ และกรุงแคนเบอร์รา

หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล นักการทูตผู้กล้า

ชีวิตและงานราชการกว่าสามทศวรรษในกระทรวงการต่างประเทศของ ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล ทายาทสายตรงของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา เทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ มิได้พิถีพิถันจากข้าราชการ อื่นๆ ที่ต้องทุ่มเทความรู้ความสามารถและสติปัญญาอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติหน้าที่ ตามที่ได้รับมอบหมาย

มีเหตุการณ์สำคัญมากมายในประวัติศาสตร์โลกและประวัติศาสตร์การทูตไทย เกิดขึ้นในช่วงสามทศวรรษดังกล่าว ม.ร.ว.เทพกมล เป็นนักการทูตในวงหน้า ของกระทรวงการต่างประเทศท่านหนึ่งที่ได้ร่วมในภารกิจสำคัญของกระทรวง การต่างประเทศ ในช่วงที่ประเทศไทยต้องฟันฝ่าปัญหาวิกฤตและความท้าทาย หลายเรื่องที่เกิดขึ้นในช่วงที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์โลก

ท่านที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้คงจะสามารถรู้จัก ม.ร.ว.เทพกมล รวมทั้ง รับรู้ถึงบุคลิก อุปนิสัย คุณลักษณะ แนวคิด และการทำงานของท่านมากขึ้น ไม่มากนักน้อย นอกเหนือจากความรู้ความสามารถ วิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ ความเด็ดขาด และเมตตาธรรมตามที่ผู้ร่วมงานกับท่าน ทั้งรุ่นพี่รุ่นน้องได้ถ่ายทอดประสบการณ์ มาแล้ว คุณลักษณะที่โดดเด่นในตัว ม.ร.ว.เทพกมล อันเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ทุกคน ที่ได้ร่วมงานกับท่าน คือ การยืนหยัดชื่อตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของท่าน หลายครั้งหลายคราที่ ม.ร.ว.เทพกมล ได้แสดงความกล้าหาญของอาจในการ แสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือแสดงความรับผิดชอบในฐานะ ผู้บังคับบัญชา ซึ่งหลายเรื่องไม่สามารถนำมาถ่ายทอดในหนังสือเล่มนี้ได้เพราะ ข้อจำกัดบางประการ

ประเด็นสำคัญที่คณะผู้เขียนได้สัมผัสและรับรู้จากคำบอกเล่าของบุคคลต่างๆ เกี่ยวกับตัวท่าน ที่ขอนำมากล่าวถึงอีกครั้งก็คือ ตลอดชีวิตราชการของ ม.ร.ว.เทพกมล ไม่เพียงแต่ประสบความสำเร็จในฐานะนักการทูตเท่านั้น แต่ท่านประสบความสำเร็จในการกิจที่ท่านให้ความสำคัญอย่างยิ่ง คือ การรักษาเกียรติภูมิ และศักดิ์ศรีของกระทรวงการต่างประเทศ การรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ การพดุงเกียรติยศของราชสกุลเทวกุล และการสืบทอดพระปณิธานของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ “พระบิดาแห่งการต่างประเทศของไทย” พระบรมพบุรุษของท่านอย่างสมภาคภูมิ และนำสรรเสริญยิ่งเหนือสิ่งอื่นใด ท่านมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างท่วมท้น

ม.ร.ว.เทพกมล ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าท่านเป็นนักการทูตเลือดสีน้ำเงินที่ไม่ย่อหย่อน แต่ยืนหยัดในศักดิ์ศรี เป็นสุภาพบุรุษนักการทูตพุกกล้า ที่ไม่ยอมอ่อนข้อและไม่เกรงกลัวต่ออำนาจใดๆ เป็นนักการทูตต้นแบบในอุดมคติที่ซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรม

ช่วงเวลา ๘๕ ปีที่ผ่านมา
ของหม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล
จึงเป็นช่วงชีวิตที่ทรงคุณค่า สมศักดิ์ศรีแห่งราชสกุลเทวกุล
เป็นความภาคภูมิใจ เป็นที่เคารพ
และจดจำของชาวบัวแก้วอย่างไม่มีเสื่อมคลาย

หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล

วันเดือนปีเกิด : ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๙

ชื่อคู่สมรส : คุณหญิง ขวัญตา เทวกุล ณ อยุธยา (ศิริวงศ์)

บุตร
๑. หม่อมหลวงอากาศดี เทวกุล สมรสกับ นายเสกสรร ไตรอุโฆษ
ทายาทคือ นายพลวัชร ไตรอุโฆษ
นางสาวอากาศวัชร ไตรอุโฆษ

๒. หม่อมหลวงขวัญกมล เทวกุล สมรสกับ หม่อมหลวง คทาทอง ทองใหญ่
ทายาทคือ นางสาวทิพยมาศ ทองใหญ่ ณ อยุธยา
นางสาวกมลมาศ ทองใหญ่ ณ อยุธยา

๓. หม่อมหลวงรดีเทพ เทวกุล
ทายาทคือ นางสาวกมลพร บุรณศิริ
นางสาวสุพิภา บุรณศิริ
นายวุฒิชาติ บุรณศิริ

การศึกษา :
• Barrister-at-Law, Middle Temple สหราชอาณาจักร
• หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ ๒๙
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙

ประวัติการรับราชการ :

- พ.ศ. ๒๕๐๖ เลขาธิการตรี กองสนธิสัญญา กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย
- พ.ศ. ๒๕๐๙ เลขาธิการตรี กอง สปอ. กรมองค์การระหว่างประเทศ
- พ.ศ. ๒๕๑๐ เลขาธิการโท (ชั้น ๒) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว
- พ.ศ. ๒๕๑๑ เลขาธิการโท (ชั้น ๑) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว
- พ.ศ. ๒๕๑๔ เลขาธิการโท (ชั้น ๑) กองวิทยุกระจายเสียง กรมสารนิเทศ
- พ.ศ. ๒๕๑๕ หัวหน้ากองอเมริกา กรมการเมือง
- พ.ศ. ๒๕๑๖ หัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง
- พ.ศ. ๒๕๑๘ รองอธิบดี (เจ้าหน้าที่การทูต ๙) กรมพิธีการทูต
- พ.ศ. ๒๕๑๙ รองอธิบดี (เจ้าหน้าที่การทูต ๙) กรมการเมือง
- พ.ศ. ๒๕๒๐ เลขาธิการสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย
(เจ้าหน้าที่การทูต ๑๐)
- พ.ศ. ๒๕๒๒ เอกอัครราชทูต (เจ้าหน้าที่การทูต ๑๐)
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง
- พ.ศ. ๒๕๒๓ เอกอัครราชทูต (เจ้าหน้าที่การทูต ๑๐)
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์
- พ.ศ. ๒๕๒๗ อธิบดี (เจ้าหน้าที่การทูต ๑๐) กรมการเมือง
- พ.ศ. ๒๕๓๒ รองปลัดกระทรวงฯ (นักบริหาร ๑๐) สำนักงานปลัดกระทรวง
- พ.ศ. ๒๕๓๓ เอกอัครราชทูต (เจ้าหน้าที่การทูต ๑๐)
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส
- พ.ศ. ๒๕๓๘ ปลัดกระทรวงฯ (นักบริหาร ๑๑) สำนักงานปลัดกระทรวง

๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ลาออกจากราชการ

- พ.ศ. ๒๕๓๙ สมาชิกวุฒิสภา
- พ.ศ. ๒๕๓๙ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๖๐ องคมนตรี
- พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๖๐ กรรมการบริหารมูลนิธิอานันทมหิดล
- พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๓ กรรมการร่างกฎหมาย
- พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๖ กรรมการกฤษฎีกา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- มหาวชิรมงกุฏ เมื่อ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๘
- เหรียญจักรพรรดิมาลา เมื่อ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๑
- มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก เมื่อ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๒
- กุฎียจุลจอมเกล้า เมื่อ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๗
- ปฐมจุลจอมเกล้า เมื่อ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

- Order of the Sacred Treasure (Third Class), Japan
เมื่อ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔
- Grand Cordon de l'Ordre de Leopold, Kingdom of Belgium
เมื่อ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๗
- Ordre National du Merite, France
เมื่อ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘
- The Most Distinguished Order of St. Michael and St. George
- K.C.M.G., United Kingdom
เมื่อ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ๙ ท่าน

(แถวนั่ง จากซ้าย) เตช บุนนาค วิทยา เวชชาชีวะ อาสา สารสิน อานันท์ ปันยารชุน
ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล นิตย พิบูลสงคราม

(แถวยืนจากซ้าย) ที่ ๑๐ ๑๒ และ ๑๓ ธีรกุล นิยม กฤษณ์ กาญจนกฤษร และ อภิชาติ ชินวรรโณ

ป.ร.ว.เทพมงคล เทวกุล, อาสา สารสิน, แล้งวิญา โวเชาเซ็ง: กับข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
ในงานเปิดตัว e-book “คุณชายของดิฉัน” เขียนโดย คุณหญิงชวัญตา เทวกุล ณ ออยุธยา
เมื่อ ๓๒ สิงหาคม ๒๕๖๓ ที่ห้องอาหาร Blue Elephant ถนนสาทรใต้

The Three Musketeers

*Arsa, Thep and Vitthya – “The Three Musketeers”
have been loyal and loving friends for years.*

From the very beginning, they were rising stars of MFA.

Each excels in his own, special way.

*Arsa is widely recognized for his leadership and diplomatic skills
in times of challenges – be it political or economic field.*

*An ideal diplomat, a man of principle and integrity,
that’s what Thep is known to be. Vitthya is a real guru in history
and no one surpasses him in institutional memory.*

*These three gentlemen are truly MFA’s precious gems
that deserve a place in our Hall of Fame,
for younger generations to learn and take after
so that our beloved MFA will continue to prosper.*

*Varaporn Phuankketkeow
30 November 2022*

“กิตติ (ม.ร.ว.เทพกมล) มีนิสัยเหมือนกับอาสา และ วิทยา
คือไม่ค่อยมีศัตรู ไม่ค่อยว่าใครซึ่งเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของนักการทูต
เพราะนักการทูตจะมีความแค้น ความโกรธ ความเคียดไม่ได้
เนื่องจากต้องแก้ไขปัญหากับฝ่ายตรงข้าม
ทั้งสามคนนี้มีลักษณะเหมือนกัน คือ ขยัน ใจกว้าง
มีความเป็นกันเอง มองโลกในแง่ดี
มองเพื่อนฝูงในแง่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความจริงใจ”

อาพันธ์ ปันยารชุน

ISBN 978-616-94135-2-3

